AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA

SZOMAHÁZY ISTVÁN

BIARRITZ ÉS TÁRSA
ÉS
EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-078-5 (online)
MEK-14558

TARTALOM

Biarritz és Tsa.
A bolygó Bacchus.
Lankadt vitorlák.
Gál Lajos emlékszobra.
Bravó, fiam!
Az arczkép.
A botrány.
Szamosi Ferencz öcscse.
A fiatal Lithván.
A kegyelmes ur halála.
Goethe, a pénzváltó.
A léhák.
A zongoramester.
A sondersbergi csata.
A karaván.
Kérek egy kis tüzet!
A kék szoba.
A bokréta.
Apuléjus.
Szenzácziók a fürdőn.
Liliom Bandi a bodegában.
A hold.
Az ozsonna.
Sarolta esküvője.
Aline.
A keresztelő.
Waldemár őrgróf halála.
A rab.
Koller ur iskolatársa.
A két Tamás.
A nagyapa.

Biarritz és Tsa.

Biarritz ur, a Biarritz és Tsa czég főnöke, pár barátságos sorban, értesitett, hogy szerdán, a déli órákban szivesen rendelkezésemre áll, s ha kivánom, készséggel megismertet az egész üzleti szervezettel.

A Biarritz és Tsa a legmodernebb czég egyike; ők a legnagyobb házasság-közvetitők az osztrák-magyar monarkhia területén.

Szerdán, az esti órákban, fölkerestem a főnököt. Biarritz ur, ki az Andrássy-ut egy első emeletét lakja, a magán irodájában fogadott.

Egy inas cognacot hozott. Biarritz ur elém rakott egy doboz sötét bockot. Mig a szivar végét levágta, barátságosan igy szólott:

- Önt, mint ujságirót, aki szintén hivatásból pszichologus, valószinüleg érdekelni fogja ez az üzlet. Örömömre szolgál, ha mindennel megismertethetem, mert mi - itt önbizalommal mosolygott - nem félünk a konkurrenciától.

Pár udvarias frázis után Biarritz ur rátért a dolog általános részére.

- Csak a felületes emberek mondhatják, szólt komolyan, hogy üzletünk frivol és szükségtelen. Tegyük föl, hogy a házasság csakugyan a sziv dolga s a szerelem (amivel boldogult kollégám, Amor, vezette az üzletét) elengedhetetlen kellék a két nem örökös frigykötésében. Vajjon hogy tudja ön, hogy két sziv, melyben az egymással való harmonizálás minden kelléke megvan, okvetetlen megtalálja egymást? Nem is beszélve két távoleső országról, vegyük csak azt az esetet, hogy egy szegedi kisasszonyban minden szükséges tulajdonság meg volna ahhoz, hogy egy kaposvári fiatal urat tökéletesen elbájoljon. Ugyan hogyan találnak ezek egymásra, ha a dunántuli urat sohasem veti el a jó sors a Tisza partjaira? Okvetetlenül szükséges, hogy a szerelemnek véletlen legyen az alapja?

Engedjen meg egy prózai hasonlatot - mindenesetre számolok az ön idealisztikus érzelmeivel - még egy jó lakást is inkább talál ön, ha az Oiketerion ezer ajánlata közül válogathat, mintha maga indul el vaktában az utczák ismeretlen labirinthusai közé. Mit tudja ön, nem lenne-e az önök theoriája szerint is egész a füle csucsáig szerelmes, ha egy bizonyos kolozsvári, deési, debreczeni kisasszonynyal idejekorán megismerkednék? De ön, mint annyi sok (hála isten, folyton kevesbedik a számuk) ebben az egy dologban a puszta véletlenre bizza magát, holott minden másban, aminek csekélyebb fontossága van, meghallgatja az észszerü ajánlatokat. És annyira bizonyos, hogy ez a vak és logikátlan rendszer mindig jó házasságokat teremt? Nézze meg a statisztikát és el fog borzadni, milyen rettentő arányban növekedik a rossz házasságok száma. Vajjon egészen valószinütlen-e, hogy X. ur, aki most kuriai biráknál antichambriroz, hogy a válópörét szorgalmazza, esetleg nem volna a legboldogabb férj, ha egy ismeretlen tartózkodásu kisasszony létezése felől annak idején fogalma lett volna? Tegyük föl, hogy csakugyan van egy szemernyi igazság abban a költői mesében, hogy minden szivnek megvan valahol a maga hozzáillő párja, honnan tudja, hogy nem én vezetem a harmonizáló fél nyomára? Vajjon az a rossz renomméju ur, akivel önök dolgoztatnak (hiszen tudja, hogy a véletlenről van szó) okvetlenül ügyesebb nálunknál?

- Eszemben sincs, szóltam udvariasan, hogy az ön igazságainak ellen mondjak.

Biarritz ur meghajolt kissé és tovább folytatta a magyarázgatást.

Valószinüleg azt sem tagadja, hogy czégünknek legalább is annyi pszikhologiai ismeretre van szüksége, mint egy jóra való drámairónak. Prokuristánk, Hartmann ur, akinek a talmudikus iskola szőröstül-bőröstül a kisujjában van, a pszikhologia elméleti részében is teljesen

otthonos; én és névtelen üzlettársam csak a praktikus emberismeretben vagyunk jártasak. Ne vegye dicsekedésnek, de én üzletbarátaink beszédjéből, viselkedéséből majdnem biztosra merem venni, micsoda feleség lesz a legalkalmasabb számukra? Mutathatnám halomszámra a köszönő leveleket, de az asszony végre is nem malátaczukor vagy magyar cognac. Legyen elég annyi, hogy nehány üzletfelünk állandóan nálunk fedezi a szükségletét, vagyis, tekintetbe véve, hogy ön az üzleti nyelvet e téren talán frivolnak véli kissé, vannak korrekt gentlemanok, akik négyszer is megházasodtak (természetesen szegény feleségük halála után) czégünk ajánlatára és közbenjárására. Nem tagadom, hogy akadnak rossz partiek is a sok között, de ne méltóztassék elfelejteni, hogy az árunak, helyesebben a házassági anyagnak, mi csak terjesztői, exporteurjei vagyunk, s a minőség tekintetében nem lehetünk kizárólagosan felelősek. Egyébként bizom a szememben, s száz közül kilenczvenszer eltalálom, micsoda tulajdonságok tehetik egyik-másik üzletbarátunkat boldoggá? Annyit elárulhatok önnek, hogy két egészen egykaliberü lélek okvetetlenül szerencsétlenné teszi egymást. A házasságban a két frigykötő félnek nem hasonló, hanem kiegészitő tulajdonságokra van szüksége. A fukar félnek kell, hogy gavallér felesége legyen, a gavallérnak pedig olyan, aki nagyon is megnézi a pénzt, mielőtt tovább adná. A könnyelmü férjet a komoly feleség, a komolyat egy naiv kis madár teszi boldoggá. Talán különösen fog tetszeni ön előtt, de egy festő feleségének nem szabad nagyon rajongnia a képekért s az iró felesége inkább érdeklődjék a rózsa-krumpli, mint a Frithiof-monda vagy a Niebelung-ének iránt; amiből viszont önként következik, hogy egy olajpogácsa-gyáros házassága csak akkor lesz igazán boldog, ha a nő inkább az idealisztikus dolgokat, semmint az usence-üzletet tünteti ki hajlandóságával. Az egészhez nem kell egyéb, mint egy kis éleslátás, és czégünknek ez a tulajdonsága legkiválóbb oldala. Higyje meg, nem igen csalódnék, ha egy nap azzal az ajánlattal lépne be üzleti irodánkba: Nősülni akarok, s mivel az önök izlésében teljesen megbizom, jelöljék ki számomra azt a hajadont, akit az oltár elé vezessek.

- Igen, bátorkodtam közbevágni, de hát a külső, hiszen az is számit tán valamit?

Biarritz ur akként mosolygott, mint egy orvostanár, ha a kajászó-szent-péteri falusi sebész ódon diagnózisát meghallgatta. A kezével fitymálva ütötte meg a levegőt és igy szólt:

- A külső, ugyan hagyja ezt! A szépség jórészben képzelt dolog, s a szem teljességgel nem abszolut mérték. A szépség impresszióját valamely rejtelmes lelki proczesszus idézi elő, s a szem csupán tehetetlen szolga, aki - hogy filozófus nyelven beszéljek - a különböző individuumok izlése szerint fogja föl az előtte levő személyek vonásait. Én csodaszépnek tarthatom azt a nőt, akit ön egészen közönségesnek talál, s viszont unottan nézhetek egy másikat, akinek ön szivdobogással kiván jó estét. Valamely üresfejü férj mogorván lesi a sarokból, hogy a felesége egy más férfival jókedvüen beszélget s lehetetlennek tartja, hogy e bájos teremtést más ne oly szerelmes szivvel nézze, mint ő; a csacsi nem képzelheti el, hogy amaz idegen ember előtt a szép nő nem több, mint akármelyik más asszony, s az udvarias máz alatt talán az a gondolat lappang, mint szökhetne még illendően a buffetbe? A két szempár, anatómiai értelemben, teljesen normális - és mégis, mennyire másként lát mindakettő!

De ezen az alapon még tovább megyek egy lépéssel: én magam is szépnek tarthatok valakit márczius végén, aki január elején még annyi érdeklődést sem támasztott bennem, mint a legujabb krétai események. Vannak nők, akik az embert teljességgel hidegen hagyják az első héten - három hónap alatt ugy lovagolunk az ablakuk alatt a legnagyobb szélben, akár egy ambiczióz kengyelfutó. Csak az ostoba könyvek mesélnek holmi szikrák felől, melyek a lélekből a lélekbe pattannak, - ez üres beszéd, mint nagyrészben minden, amit a szerelem felől összeirtak. Tizet teszek egy ellen, hogy akár ön is komolyan beleszerethet másfél esztendő alatt valami kisasszonyba, aki némileg csinos, nem ostoba, egy kissé foglalkozik önnel, s egy szemernyit kaczér - föltéve, hogy egy mezei birtokon együtt lesz vele tizenhat vagy tizen-

nyolcz hónapig. A szerelemben jó adag van az auto-szuggesztióból; sokkal több, mint ahogy a könyvcsinálók hiszik. Gyakorlatunkból csak egyetlen példát hozok föl, - teljesen hiteles. Egy vidéki földbirtokos az ajánlott hölgy arczképét kérte tőlünk, mielőtt háztüznézőbe menne: de fájdalom, éppen nem volt raktáron az illető fotográfia. Küldtünk hát egy másikat, a mi épen a kezünkbe akadt, s vidéki üzletbarátunk már az első látásra a füle csucsáig szerelmessé lett. Megvallom, magam is aggódtam kissé, hogy a csalás kiderül - ennyire vakoknak még az idealistákat sem hittem, - de csodálatos, a kérő nem vette észre, hogy egészen más leány van előtte, s az élő arcz nem lohasztotta le benne a lángot, mely a festett láttára életre kelt. A házasság boldog - biztositom, hogy prima kvalitás - legjobb házasságaim egyike. Nos, veheti ezt egyébnek, mint auto-szuggesztiónak? Kemény ur a minap megfordult nálunk (az öcscse részére adott némi megrendelést) s hálásan konstatálta, hogy feleségébe már az arczkép első megpillantásakor szerelmessé lett. »Ha őt nem kaphattam volna meg, szólt érzékenyen, olyan agglegénynyé lettem volna, mint a parancsolat.«

Biarritz ur öntött még egy pohár cognacot és aztán jókedvüen veregette meg a vállamat.

Igy van az, tisztelt barátom, a mi üzleti tőkénk a filozófia és az emberismeret. Ha tehát elszánja magát valami szörnyüségre, csak jőjjön bizalommal, magam veszem kezembe az ügyét. Remélem, nem sértem meg, ha lemondok a szokásos perczentekről, önt, mint ujságirót, a feleségből is tiszteletpéldány illeti meg.

Becsengette Hartmann urat, a prokuristát, aki az üzlet technikai berendezését mutatta be a legszivesebb készséggel. Végig jártuk az irodákat - huszonkét kanczellista körmölt a világos lámpák alatt - a levelező-osztályban hét különböző nyelven irták az üzleti leveleket. Egy szőke fiatal ember épen a regiszterbe vezette be a hátralékos neveket, egy kopasz ur igyekezettel babrált a széles főkönyv koczkái közt. Hartmann ur a levelező-osztályban megállt egynéhány asztal előtt; kérdésekkel, utasitásokkal halmozva el a szorgoskodó irnokokat:

- Neumann contra Greyvald kézfogó 26, hozomány 25 mille, vagy 1500 forint apanage. Torbágyi kevésbbé szőkét kiván, a hamvasból ajánlhatnának még egyet, 75 ezerrel. Tépje el ezt a levelet, irja, hogy e pillanatban van egy háziasan nevelt kisasszonyunk. Az angol kisasszonyoknál volt 18 éves koráig s most anyai részről árva. Majer, 6000 forintos hozomány; dobja el. Nem foglalkozunk ily csekélységgel, irja meg, sajnáljuk. Hé, Német, hány táviratunk lesz ma?

Egy fiatal ember felállt az iróasztala mellől.

- Ma kevés, Hartmann ur, mindössze három.

- Micsoda táviratok? kérdeztem kiváncsian.

- Oh, semmi, egyszerü gratuláczió... A százezer forinton felül való hozományoknál táviratot szoktunk küldeni az esküvőre...

Hartmann ur bevezetett az arczképes terembe. A fal körülfutó szekrényeiben a hajszinek szerint volt osztályozva az osztrák-magyar monarkhia százezer kisasszonyának arczképe. Az egyes szekrények fölött nagy aranybetüs fölirások állottak: *Fekete, gesztenyeszin, hamvas, aranyszőke, Tizián, vörös, fehér.* Találomra kikaptam néhányat a számozott fotográfiák közül, az első száz között mindjárt találtam öt ismerős leányarczot. Az önök arczképe tisztelt kisasszonyok, akik ezt a hiányos tárczát elolvassák, okvetlenül meg van a Biarritz ur gyüjteményében, bár maguk mitsem tudnak felőle. Oh, mennyi szép leány, hogy dobogott a szivem. Nem egy, de száz feleséget tudtam volna azonnal kiválasztani. Hartmann ur érzéketlenül turkált a fotografiák e bájos oczeánjában, közben ujabb fölvilágositásokat adva az üzlet berendezésére vonatkozólag:

- A jutalékokkal sok bajunk van, a törvény e tekintetben hiányos. Üzleti szokásaink értelmében a hozomány 1%-a képezné a czég provizióját, de ez tisztára üzletbarátaink hajlandóságától függ, mert a törvény e czimen egyetlen batkát sem itél meg. A jogszolgáltatás erkölcstelennek deklarálja ezt az üzletágat, holott, mint ön bizonyára belátja, üzletünk inkább humánus, mint sok egyéb vállalat. Egyébként a dolog aligha marad annyiban, mert egy képviselőbarátunk (a feleségét irodánk utján szerezte) közelébb interpellálni szándékozik az igazságügyi minisztert.

Megnéztük a nagy fénynyel berendezett várakozó-termeket, a telefon-szobát (bécsi és budapesti telefonnal), a százakra menő levelek expediáló helyiségét. A nagy előszobában egy livrées inas előzékenyen segitette föl a téli kabátomat. Megköszöntem Hartmann ur szivességét, s távozóban még intéztem hozzá egy szórakozott kérdést.

- És önök, természetesen mindannyian az iroda utján házasodtak?

A prokurista valami porszemet szedett le a kabátom gallérjáról.

- Én, válaszolt kissé mosolyogva, a magam részéről nem vagyok házas ember.

- És Biarritz ur?

- Ő sem.

- És a névtelen üzlettárs?

- Az sem.

- És az irodai személyzet?

- Mindannyi nőtlen.

Csodálkozó pillantásomra Hartmann ur tréfásan szólott:

- Nem tudja, a szabók ősidők óta a legrosszabb ruhában járnak...

Hatalmasan megrázta a kezemet. Biarritz ur még egyszer utánam kiáltott az üvegajtón át:

- Ha tehát elszánja magát, csak jőjjön bátran. Ne feledkezzék meg, önnek tiszteletpéldány jár.

A bolygó Bacchus.

Valami kis szőlőhegyi faluban bolyongtam a mult napok egyikén, egy ősziesen verőfényes délután. A Balatonon csillogó aranysávok huzódtak végig és sötét felhőfoszlányok tükröződtek a kékesszürke tó vizében. Végigjártam az egész határt. Ahol régente áldott venyigék mosolyogtak a fehér utak mentén, most kopár kukoriczaföldek huzódtak le a Balatonig.

Oly szomoru volt ez a csönd; a vinczellérházak hallgatva fehérlettek ki a zöld mezőből és a kolnák nehéz vasajtaja szinte fénylett a rőtbarna rozsdától. Sehol egy kurjongatás, egy puskalövés; oly melankólikus, elhagyott volt minden, akárcsak meghalt volna valaki.

De egyszerre ugy rémlett, hogy fenn, a domboldalon, a Tamási Sándorék kis tanyájában, nyitva áll a szalmafödeles présház, s valami furcsa alak mozog ide-oda a hordók között.

Már alkonyodott, de azért nekivágtam a hegyi ösvénynek, s pár percz alatt szerencsésen feljutottam a présházig.

Csakugyan volt ott valaki: egy czilinderes, ismeretlen ur, aki tenyerét a szeme elé tartva kiváncsian nézett rám a lenyugvó nap világosságában.

Bemutattam magam, ő is megemelte a czilinderét. Azután, legnagyobb bámulatomra, igy szólott:

- Én Bacchus vagyok, talán méltóztatott hallani felőlem. Valaha isten voltam, s az arczképem minden mitológiában megjelent. Bizonyára önt is megkinozták a családfámmal, mert az iskolák még mindig elegendő jóindulattal vannak irántam. Pedig az egész pozicziό alig ér többet, mint a párisi grófé vagy az orleansi herczegé...

- De kérem, szóltam kissé zavartan, egy Bacchus, a ki czilindert visel, s a lovasi présházban kószál...

A trónvesztett isten előgörditett valahonnan két korhadt hordót, s bágyadt mosolylyal, melyben ugyanannyi melankólia volt, mint a körülöttünk haldokló alkonyatban, igy folytatta a beszédet:

- Persze, ez különösen hangzik önnek, de majd megért. Nem én vagyok az egyetlen isten, akit detronizáltak. Magát Jupitert is kompromittálták, hiszen akármelyik villamos gép csakugy mennydörög, mint ő. De őt legalább a tudomány ölte meg, valamint a többit is, aki valaha az örökzöld Olympuson trónolt. De engem egy gyatra bogár pusztitott el, egy szemmel alig látható féreg...

Ön megütődik, hogy czilindert hordok, s a borostyánleveles thyrsost keresi nálam, meg a szőlőgerezdet és a gránát-almát... Ha thyrsossal járnék, utánam futnának az utczagyerekek, s a mint láthatja, a sétabotom egy csontsipkás jockeyfejet ábrázol... Szőlőgerezdet és granátalmát pedig legfeljebb a csemegés boltokban vásárolhatnék...

Valaha nem igy volt, - hiszen tudja. Mikor még Görögország nem került az operette-szinpadokra, dal, zene és táncz jártak a nyomomban. Poseidon hónapjában virágos proczessziók vonultak a sárguló szőlőgerezdek közé és megüresedtek a házak a zajos, lobogós sokaságtól. Harsonák zengése kisérte képmásomat a kerameikos-templomba, a költők daloltak, álarczos menetek dobálták a virágokat, mint egy modern nizzai virág-korzón. De a Riviera fölé már nem borul a régi Görögország égboltja, - ah, ezt az égboltot nem látja meg többé halandó emberek pillantása. Virágos trónomat nevető szőlőgerezdek koszorúzták, lobogó fürtjeimet kaczér szőlőgerezd övezte. A siró letörölte könnyeit, ha illatos thyrsosomat fölemeltem, evoe-t kiáltottak a legkomorabb stoikusok. Hol vannak ezek a szinek, oh uram, hol? Jókedvü, tréfás,

kurjogató ifjuságom - megszakad a szivem, ha rágondolok. Czilindert hordok és botomat csontsipkás jockey ékesiti. A Dionysius ünnepeit ostoba batyubálok váltották fel, a harsonát pedig kizárólag a katonabandák kezelik. És a költők hivatalt vállalnak a bankokban és főkönyvi kivonatokat irnak a lelkes dithirambusok helyett.

A középkorban sem voltam már valami kamasz legény, de a középkor még megjárta, mert a zárdákban még tölthettem néhány vig napot. A pinczemesterek, a gvardiánok, a jámbor életü páterek néha lebotorkáztak a boltozatos gádorokon, ahol isteni zöld penész boritotta a hatalmas hordókat. Én is csak itt huzódtam meg akkor, mert az Olympusról elköltöztek az istenek. Mint honfitársam, Diogenes, én is egy korhadt hordóban laktam néhány hosszu századon keresztül és a nedves pincze nyirkos zöld penészt lopott őszülő szakállamba. Nem volt éppen rossz világ, a páterek mindig pártoltak egy kevéssé. Megkopogtatták a hordók sötét dongáit, s a magas pinczeablak fénysugara megcsillogtatta olykor a nehéz ezüstserlegek tartalmát.

Micsoda borok voltak és micsoda délutánok! A gvárdián koczczintott velem, a kövér pinczemester megölelt és néha barátságosan felvittek a refektóriumba. Egy fiatal barát odaült a harmónium mellé, Borgias atya előhozta a füvekből készült pálinkát, amelyet a kolostorban készitettek.

De mindennek vége, ah uram, sohasem leszek többé fiatal. Itt, ameddig az ön szeme végiglát, ősz elején megdördültek a taraczkok és jókedvü legények vitték tánczba a virágos hajadonokat. Minden élt a kis bogárhátu kunyhókban, az ég sötét égboltját tarka szikrák világitották meg éjszakánként, vigan czinczogtak a hegedűk. Olykor azt hittem, hogy a régi dionysiák tértek vissza egy idegen égbolt alá, minden élt, lélekzett, kaczagott. Ah, ez a bogár, ez az istentelen féreg! Nézzen körül, a kolnák ajtaját befutotta a gaz, rozsda vöröslik mindenütt a kis présházak lakatján. Nem lát egy eleven lelket, mintha csak meghalt volna valaki. Pedig nem halt, csak én haldoklom, a szegény trónvesztett Bacchus...

Czilinderét levette a szegény isten és fáradtan törölte végig verejtékes homlokát. Szánakozva kérdeztem tőle:

- És mivel foglalkozik mostanában?

Bacchus szomoruan válaszolt:

- Borügynök vagyok egy stájerországi import czégnél... Végig házalom az egész országot, napi hat forint utazási átalányért és évi kilenczszáz forint fizetésért. Talán hallotta is a czégem nevét: *Ed. Haselman & Comp.*

Titkolózva hajolt közelébb a fülemhez:

- De a bor nem igazi, nagyobbára műborral utazom. Ah, uram, sokszor ugy rémlik, hogy magam is aféle műisten vagyok már...

Kezét nyujtotta és ment. Egy darabig láttam, ahogy a vöröses hegyi ösvényen lefelé baktat, de csakhamar eltünt fáradt alakja a tó sötét partja mentén. A szivem elszorult; minden oly szomoru és kietlen volt. A tulsó parton feltámadt a balatoni szellő és gyöngén zörgette meg a bezárt présházakon a rozsdás, sötétbarna lakatokat.

Lankadt vitorlák.

Most, hogy pár nap óta az Equator mellékén érezzük magunkat a budapesti aszfaltot róván, megint eszembe jut a szines balatoni kaland, mely mindenkor édes emlékeket fog fölkelteni a mi kicsiny társaságunk szivében.

A társaság nincs többé együtt; ki itt, ki ott ül valami eldugott villában, összehajló diófák lombjai közt. A kis leányok függő hálóban olvassák a franczia regényeket; a fiatal urak nyilt életkedvvel udvarolnak a parton vagy a gyógyterem oszlopsora közt. De ah, mindig a lelkükben marad ama rekkenő nyári nap hangulata, melyben a »Mariska« csüggedten bocsátotta le meglankadt vitorláit, s mi lustán, álmodva szemléltük a mozdulatlan yachtról, a hogy egy ponty, egy ezüstös csuka hirtelen fölbukkan a tó kékesszürke vizéből.

Nevessenek hát bennünket, kik prózai költeményeket zengünk a Balaton szépséges vizéről, nevessék rajongásunkat, álmainkat, naiv, de becsületes frázisainkat, mi örökké hűségesek maradunk a tó zöld hullámaihoz, s kardhegyre állunk ki mindazokkal, akik a Balatonnál szebb vizet ismernek a kopár föld területén. Mennyivel szegényebbek önök, kik nem születtek itt a parti nádasok zónájában s idegenekül, hideg szemmel tekintenek a tó mosolygó vizére. Az önök lelkéhez ugyszólván mitsem szólanak e hullámok, e kékbejátszó hegylánczok, az elpusztult szőllők kopott, düledező pinczeházai! Drága villáik terrászai alól önök szomjasan keresik a kilátást, bosszankodnak az esőre, mely egy költséges napjukat megrontja, fürödnek orvosi előirás szerint az uszóház szükre szabott deszkái között. De előttünk, kik a reménydus, ifju pontyokkal ugyszólván együtt növekedtünk föl, érthető nyelven beszél az egész vidék, s rejtett szépségeket tár föl a csöndesen pihenő viztükör. Mikor a nosztori erdő magas dombján hirtelen kicsillan a Balaton kék vize, a gőzhajó gyönge füstje kóválygog a napsugaras levegőben, egyszerre poétákká leszünk mindannyian, bár pörös akták, orvosi reczeptek, utjelző póznák közt töltjük is el az életünk javát.

Önök előtt mindez érdekes látvány, bennünket beteggé tenne, ha csak egy nyáron is távol kellene maradnunk tőle.

A vitorlák, a nádasok, az uszodai hid, a savanyukut körül gyülekező falusiak, a kis kék ruhás összetöpörődött anyókák, a csöndes vasárnapi misék, a villák forró környéke, ahol óriási legyek zümmögnek a nyári ebéd-utánok csöndjében, az esti eszplanade fényes toilettejei, a hajó csillogó zöld lámpája, a rejtelmes éjjeli locscsanások. Kétszáz kilométernyire a Balaton vizétől, a szivem meleg emlékezésekkel telik meg, s a körut egy ódon házában is ugy érzem, mintha ugyanaz a szellő áramlanék be a nyitott ablakon, amely a yachtok vitorláit megdagasztja...

*

A yachtok! Sohasem láttam a tengert és a családomban ősidőktől fogva nem találkozott admirális, mégis gyermekkori vágyakodások vonzanak a hófehér vitorlákhoz, melyek egy gyorsvonat sebességével siklanak tova a haragos hullámok fölött. Derék Jules Verne, akinek könyveit lelkem egész szomjuságával habzsoltam, egyedül te lehetnél tanubizonyságom arra nézve, micsoda rengeteg tengerész-hajlandóságok gyülekeztek föl bennem a veszprémi vár sziklái közt, s minő rejtelmes tervek fogamzottak meg agyvelőmben: mint lehetne megnyitni a mi Séd nevü csermelyünket a világhajózás czéljaira? Képzelődésemben már szinte magam előtt láttam a hatalmas veszprémi kikötőt, gőzhajójaival, dockjaival, a vasoszlopok rozsdás lánczával, a liverpooli vagy brindisii part hangos, internáczionális lármájával. A Buhim-utcza félreeső kurtakorcsmáiból csaknem kihallottam a mulató matrózok dalolását s a kis vizi malmok idillikus magányában fantáziám a világító-torony villamos tüzében gyönyörködött.

De Veszprém, fájdalom, még manapság sem vetekszik a havrei, nápolyi kikötőkkel. A jóságos kanonok bácsik magas ablakai alatt szeliden kanyarog a Séd folyó, a jegenyék, parti füzek árnyékában. A hajóhadat egyetlen jármü képviseli: a városi nyilvántartó csónakja. De ez is csak a tavaszi áradások idejében közlekedhetik a távoli világrészek partjaival.

*

Egy délelőtt, a füredi uszóház foyerjában egy szép asszonynak kitünő ideája támadt.

- Hajózzunk át vitorlás hajón Almádiba!

Az eszmét lelkesült hurrázással fogadtuk. A doktor hajót bérelt, magam kiszaladtam a villába, hogy a kis lányokat az utazás felől értesitsem, Margit és Beatrice kisasszonyok tánczolva szedték össze az utiöltözetüket, a cognacot, egy plaidet, a tábori messzelátót. Én besózott hust és kétszersültet kerestem - hajóutat alig képzelhettem ilyesmi nélkül, - de a balatonfüredi boltokban, fájdalom, nem árulnak tengeri kellékeket. Csakhamar összegyült a parton az egész izgatott társaság: egy szép és vidámlelkü asszony, két ugrándozó leány, két hallgatag angol matróz s velem együtt három elszánt tengeri fóka. A doktor megfeledkezvén arról, hogy a vitorlásokat nem gőz hajtja, harsányan felkiáltott:

- Beszállni, beszállni, a hajó fütve van!

A csónak, akár csak a hamburgi kikötőben, fürgén siklott ki a vitorlások közül a »szabad Balatonra«, ahol a Mariska, egy gyönyörüséges schooner, dagadó vitorlákkal várt reánk. A társaság bizalmából megnyervén a főstewarti tisztet, szorgosan munkálkodtam a különféle proviant elhelyezésen s szerencsésen fölfedeztem egy rejtelmes odut, ahova a kosaraimat elrakhattam. Tom ur, az egyik matróz gondoskodott néhány jégdarabról s a vitorláshajó csakhamar megindult a világoszöld zalai partok mentén, ahol tornyos, erkélyes villák, sárguló szőlővenyigék, bogárhátu vinczellérházak sürüsitették be a meredek hegyoldalt. Az ut pompás volt eleintén. A kis leányok kaczagtak, mi egy-egy hősszinész nemes buzgalmával deklamáltunk, a matrózok suttogtak egymással a vitorlák alján. Csopak, Arács, Alsó-Eörs, Paloznak csakhamar kibukkantak a gyümölcsfák közül, a vörös bádog-templomtornyok csillogtak a napfényben, a parti uszóbódék mellékén élénken lubiczkolt egy-egy fürdőző polgártárs. Forró sugarak égették a main-topsail csucsát, két vagy három óra lehetett délután. A viz kék volt és átlátszó. A tihanyi kolostor szürke épületfalai szinte libegtek a rekkenő melegben, valahol, az eltünő partok belsejében megdördült egy ismeretlen puskalövés. Lassankint mindnyájan elhallgattunk, a leányok belemártogatták ujjaikat a tó langyos habjaiba, az asszonyok elmerülve bámulták a tükörsima vizet. Szellő nem libegett, álmositó zugásba folytak össze a nyári délután sajátságos hangjai. A matrózok aggodalmasan tekintettek a felhőtlen égboltozat felé. Tom ur le-lekapta kis sipkáját s kimerülve törölgette vörös, izzadó homlokát.

- Ugy tetszik, állunk, mondotta a doktor szomoruan.

Papirszeleteket dobáltuk a vizbe; mindannyi ott maradt a yacht mellett. Abszolut szélcsend volt, majdnem példátlan a Balatonon. Egy paloznaki benszülött a tengeren át bámult bennünket, nagy messzeségből idáig látszott a gőzhajó füstje. A kis leányok már a legyezőjükkel próbálkoztak, csakhogy egy kis szellő támadjon a hajó környékén. De Aeolus ur, a szeszélyes isten, délutáni álmát aludta a Tamáshegy valamelyik mészbarlangjában.

- Stewart, szólt az egyik szép asszony, lássuk, mit adhatna ozsonnára!

Bemásztam az éléskamarába, izzadva hoztam ki egy nagy, füles kosarat. Hamarosan tányérokat raktunk a yacht sima párkányára, az aranysárga csopaki borban nagy jégdarabok usztak. A rejtelmes kosár bőven ontotta a hideg sülteket, a hamvas epret, a málna illatos gyümölcsét. Tom és John, akiket megkináltunk, tisztesség-tudással emelték föl a poharat s nagyot ittak Margit és Beatrice kisasszonyok egészségére.

Véget ért a kitünő ozsonna, a tányérok ismét visszakerültek az éléstárba, de a várt szellő még sem borzongatta meg a tó vizét. Tom ur az alkonyi hüvösségben bizott; de istenem, hol volt még az alkony? Fülledt melegség borult a tóra, melyből a viz különös illata áramlott ki.

A doktor rémületes matróz-történeteket mesélt a Csendes-óczeán végtelenségéről, hol egy törékeny csónak hosszu heteken át bolyongott a háborgó hullámok hátán s a Bounty lázadói végre is az egyik társukat sorsolták ki ebédre. Igen, a szerencsétlen Dawlins mint hideg pecsenye végezte be a pályafutását, még pedig saláta és aspik nélkül.

A kis leányok félénken kapaszkodtak a kötelekbe s a kegyetlen doktor valahol fölfedezett egy gyuródott papirlapot, melyből a sorsolási czédulákat elkészitse. A neveinket egymásután irta föl és mindannyit elrejtette a kalapjába...

Az idő már öt vagy hat óra felé járhatott. Milyen élet van ilyenkor a füredi partokon! Az ozsonnázó terrász zsufolásig tele emberekkel, a parton czigány-muzsika játszik, az asszonyok kaczagnak, csörömpölnek az ozsonnázók csészéi, kanalai. És mi, számkivetettek, elhagyatva veszteglünk itt a rémséges óczeán közepén, egy meglankadt vitorla árnyékában...

De micsoda árnyék, milyen nevetséges, czingár kis árnyék volt ez, jó isten! A hölgyek már ahhoz sem éreztek erőt, hogy a legyezőiket mozgassák s a szép asszony halványan, kissé mosolyogva dőlt hátra a schooner viaszkos párnájára. A doktor gyanakodva szemlélte.

- Nincs rosszul? kérdezte aggódva.

- De igen, azt hiszem, kissé...

Bemásztam a cognacos üveg után, de a rossz sors még sulyosabbá tette a helyzetet. A cognacos üveg feldőlt, a pompás, sárga Martell végigfolyt a yacht alján. Nem volt egy csöpp borunk sem többé, a doktor kétségbeesett.

- Nagysád, suttogta elszántan, nincs egyéb hátra, mint hogy a füzőjét kikapcsolja.

- Mit gondol? szólt a szép asszony ijedten.

De a helyzet tarthatatlan volt. Egy darabig tanácstalanul tekintett széjjel, ugy rémlett, mintha közel volna az ájuláshoz, de most hirtelen eszébe jutott valami.

- Hallják, forduljanak hátra, önök is, meg Tom és John. És adják becsületszavukat, hogy nem néznek erre, mig az engedélyt meg nem kapják.

Komoran megesküdtünk, mint valaha a svájczi szabadsághősök s elfordultunk a hajó orra felé. A szép asszony fehér vállai lázas sietséggel bontakoztak ki a kellemetlen békóból.

Megkönnyebbülve sóhajtott föl, a veszedelem elmult. Pár percz mulva frissen csendült meg a hangja:

- Lehet már!

A somogyi partok lassankint homályba vesztek. A bokrok, a fák szürke tömeggé olvadtak össze, a vizre fátyolt teritett a leszálló alkony. Odaát egy gyorsvonat szaladt végig Fiume felé, messziről megjelent valami halászbárka. A nádasból ismeretlen fütyszó, sikongás hallatszott ki, a Balaton csillogott egy tenyérnyi helyen a kenesi partok irányában. A yacht fölött elrepült néhány madár, a viz lágyan, szinte észrevétlenül mozdulni kezdett.

Tom egyszerre fölugrott;

- Quickly, quickly, brise!

Mi még nem éreztük a szellőt, de a két matróz egyszerre munkához látott. Leszedték a maintopsailt s hamarosan felhúzták az óriási spinackert. Majdnem belehánytak bennünket a Balatonba, de törődtünk is mi most ezzel a csekélységgel! A felső medenczéből utra kelt az esti szellő s a vitorlák erős vászna duzzadtan dagadt meg, mint az Aeolus-apó zsákjai.

- Hurrá!

A yacht szélsebesen megindult. Mint a szegény gebe, mely egyszerre tündértáltossá változik, a nyugodt, ellomhult yacht most egészen a féloldalára billent s hatalmas suhanással szelte ketté a fodrozódó hullámokat. A sötétben alig sejtve tüntek el szemünk elől a régi alsó-eörsi templom, a szőllők piros karói, a bámészkodó gyarmatosok, kik partmenti házaik kapujából szemlélték a teljes széllel haladó Mariskát. Az égen kigyulladt néhány csillag, az idő hüvössé vált. Milyen pompás volt most az ut, oh, milyen pompás!..

Távolról ide fénylett a kis almádii kikötő-hid lámpája, egypár sötét alak éljenzett az uszodában. A satin cloth öltönyös, fürge kis jegyző kilőtte a puskáját, a czigányok tust huztak. S mi olyan önérzettel, büszkén sétáltunk végig a várakozók sorfala közt, mint a nagy Odysszeus valaha, mikor az ithakai partokra visszatért.

Gál Lajos emlékszobra.

Az a theoria, hogy a nép csalhatatlanul megérzi, kik érdemesek a szeretetére, s hogy a népszerüség mindig megérdemelt jutalom: nem egészen igaz. Hogy Szabó György a volt főispán, mikép lett népszerü a megyéjében, arról, a titoktartás kikötése mellett, a következő történetet mondhatom el.

A főispán Schubert-dalokat énekelt és Miss Ellen, az angol-kisasszony, meghatva kisérte a harmoniumon. A főispán barátságos kis szalonjában mindennaposak voltak az ilyen müvészi előadások és a kegyelmes ur szép baritonját gyönyörüséggel hallgatták a kisvárosiak a kivilágitott ablakok alatt.

Amig az öreg ur a szentföldre induló keresztes lovagokkal és az álmodozó szerzetessel foglalkozott, Sarolta titokzatosan csevegett a rajztanárral, az egyik félreeső sarokban. Sarolta két év előtt jött haza a *Sacré coeur*-ből és azóta kedvenczévé lett az egész városnak. Mikor atyjával a nyitott landaueren végigkocsizott, a hivatalnoknék, a boltosnék, a kisvárosi kisasszonyok mosolyogva hajtották meg feléje a fejüket. Sarolta, ha volt benne valamelyes pszikhologia, ezt olvashatta ki a barátságos üdvözlésekből:

- Szép vagy és kedves vagy, mint egy májusi gyöngyvirág.

Ha néha megjelentek a kaszinó bálján vagy egy-egy harmatos erdei majálison, az aranyifjuság tisztelettel forgatta meg és óvatosan tette keztyüs kezét a főispán kisasszony hófehér csipkeruhájára. És Sarolta mosolyogva pukkerlizott a járásbiróné előtt és nyájasan állt szóba a szép patikárusleányokkal. A leányok pedig kivétel nélkül szerelmesek voltak bele és térzene közben, ha néha a Sarolta fehér napernyőjét meglátták, gyönyörködve figyelmeztették rá a gavallérjukat:

- Nézze csak, milyen édes... Mintha czukorból volna, és egy torta tetejéről ugrott volna le...

Sarolta tehát a rajztanárral beszélgetett és mig a theájukat kavargatták, körülbelül ezt mondta neki:

- Nincs más mód, én este eltávozom hazulról és többé nem térek vissza. Arra hiába várnék, hogy papa beleegyezését adja a házassághoz, nem tehetek hát mást, mint hogy kompromittálom magam vele.

Varga ur elhülve tartotta kezében az angol kétszersültet, - igazán nem tudta, mit feleljen erre a bizalmas vallomásra?

Régóta ismerte a Sarolta titkát, hiszen a leány mindig nyilt és őszinte volt hozzá. Sarolta mintegy három hónap előtt egy este titokzatosan azt ujságolta neki, hogy a Horvát doktor felesége lesz. Alig látták egymást nehányszor az *Arany Tigris* szinházzá átalakitott nagytermében, alig tánczoltak egymással nehány tourt a kaszinóbálon, alig váltottak egy-két barátságos pillantást a csütörtöki térzene alkalmával - és Sarolta már arról álmodozott, hogy Horvát doktorral nézi meg először a velenczei galambokat és a nápolyi tengeröblöt. Fájdalom, Horvát doktor ez idő szerint ötszáz forint évi fizetésért végezte a törvényszéknél az aljegyzői teendőket és az öreg kegyelmes ur ezt a csinos összeget nem igen tartotta elégnek ahhoz, hogy az ember a családját fentarthassa vele.

A rajztanár megdöbbenve hallgatta Sarolta kisasszony romantikus szökési terveit, de mennyire elámult, mikor a leány egy összegyürt levelet szedett elő valamelyik zsebéből:

- Olvassa csak, Horváttal már mindent apróra megbeszéltünk. Jövő hétfőn kilopózom este a házból és magával meg Imrével együtt Szentgyörgyre hajtatunk, az ő nagynénijéhez. Itt nyugodtan bevárom, amig a vihar elvonul kissé - és azután a jó Isten kezében lesz a jövendő.

A rajztanár fülét csak egyetlen szó ütötte meg ebben a programmban:

- Én fogom elkisérni Szentgyörgyre?

Sarolta ártatlanul nézett a szeme közé:

- Csak nem utazhatom egyedül vele, amig meg nem esküdtünk?

És zöldes szemét még melegebben forditotta rá:

- Valaha azt mondta, hogy mindent megtenne értem. Nos, hát a boldogságom semmi?... Csak nem fog magamra hagyni a legelső alkalommal?...

Varga ur elpirult, mint egy siheder.

- Istenem, dadogta, csak nem kivánhat tőlem komolyan ilyesmit?

Sarolta csüggedten hajtotta le a fejét és a szemei megteltek könyekkel.

- Hát nem teszi meg, sohajtotta, hát maga is azt akarja, hogy meghaljak?

Varga ur majdnem sirva fakadt erre a kegyetlen inszinuáczióra.

- Már hogy halna meg... ugyan hogy gondolhat ilyesmire?

- Meg fogok halni, ha nem leszek az övé...

Oly komolyan, oly szomoruan nézett a rajztanárra, hogy Varga el is hitte, amit mond. Kétségbeesve babrált a theás kanállal és tehetetlenül mormogta:

- Mit cselekedjünk hát, jó Isten?

- Nincs más mód, ha ez az egy nem sikerül, meghalok...

A rajztanár érezte, hogy bolondot fog cselekedni, mert ugyan hallgathat-e arra egy okos férfi, amit egy szerelmes kis leány az ő romantikus fejecskéjével kieszel? Sarolta aggodalmasan nézett a szemébe.

- Ugy-e megteszi, ugy-e nem akarja, hogy megmérgezzem magam?

A rajztanár lemondólag intett:

- Bünös vagyok és csacsi vagyok, de nem bánom, parancsoljon hát, mit tegyek?

*

A haditerv ez volt: Háromnegyed tiz óra után, mikor Miss Ellen papirosba göngyölgeti a hajfürtjeit, Sarolta ügyesen kisurran a szobájából. A portás ez időben rendes körutját végezi az udvar hátulsó részében és igy a kapukulcscsal, mely mindig benne van a zárban, baj nélkül ki lehet nyitni a kaput. Odakünn Varga ur várja Saroltát a ház előtt s együtt mennek el a Rader-térig, ahol ilyenkor egy teremtett lélek sem jár. A Rader-téren Horvát doktor már várni fogja a szökevényeket egy gyorsjáratu fiakkeren.

A terv első része jól sikerült. Sarolta kilopódzott az utczára és ijedten állt meg egy pillanatra, mert a kapuban egy idegen férfiu ácsorgott. De rögtön kiderült, hogy ez az idegen nem más, mint Varga ur, aki teljes fegyverzetben várta az expediczio megkezdését. A rajztanár földig érő köpenyeget és pofoncsapott velour-kalapot viselt, kezében pedig revolvereket szorongatott. Oly ijesztő volt a városnak ez a békés Tartarinja, hogy Sarolta szivdobogva hátrált, amikor a homályban megpillantotta.

A rajztanár rekedten sugta a fülébe:

- Ne féljen, fogózzék a karomba és induljunk...

Szó nélkül mentek kifelé a csendes utczákon, ahol még botorkált egy-két járókelő s világos foltok játszadoztak a gyalogjárón a korcsmák és a kávéházak ajtaja előtt. Sarolta remegett, a fogai összeverődtek az izgalomtól és néhányszor tehetetlenül hagyott abba egy-egy megkezdett szót. A *Zöld koszoru* előtt kiváncsian tekintett a leány fátyolos arczába egy hazafelé igyekvő városi polgár.

- Ohó, mondta ravaszul, tisztelet a kivételeknek kisasszony...

- Megismert? kérdezte Sarolta aggodalmasan, amikor tovamentek.

- Dehogy, ez a járásbirósági tollnok, aki este minden asszonyt inzultál... Ha egy deczivel több bort ivott, mindenkit ezzel szólit meg: *Tisztelet a kivételnek*...

Sötéten terpeszkedett széjjel előttük az óriási Rader-tér. Messziről homályosan látszottak ide a kampirozó boroskocsik, a zöldségük közt szunyókáló falusi kofák, egy panorámás sátor fehéres ponyvaoldala. Egyetlen ablakban sem volt már világosság, álmos éjszaka borult a kisvárosi házak háromszögletes tetejére. Távolról, a temető felől, valami nehéz szekeret ugattak a külvárosi kutyák...

Végigjárták a nagy teret, majd megálltak a Sterp-féle gabnásmagazin előtt, a hol a Horvát doktor fiakkerjének várakoznia kellett. De a ház előtti térség üres volt és a közelben sehol sem lehetett hallani a lovak bizalomgerjesztő ficzánkolását. A rajztanár bosszankodva dörmögött:

- Már hogy lehet elkésni ilyenkor?

Leültek a lépcsőre, a Stern-féle magazin zöld vasajtaja mellé és izgatottan, a hidegtől borzongva, kutatták végig szemükkel a homályos Rader-teret. A csöndes éjszakában a vám tulsó végéről idehallatszott a kutyák hangos feleselése s a kocsik zaja, melyek a távol országuton gördültek tova Szent-György vagy Alsó-Mikola felé... Tiz, féltizenegy, tizenegy óra is elmult már, de a Horvát doktor fiakkerje még mindig nem jött. Sarolta szeméből kicsordultak a könyek.

- Nem fog eljönni, mondta majdnem aléltan, most már bizonyos, hogy nem jön...

- Kell, hogy ide jőjjön, ha csak meg nem halt az éjjel.

- Akkor meghalt, mert érzem, hogy nem jön már...

A tüztorony órája a tizenkettőt ütötte, fájdalom, Saroltának volt igaza. Mi történhetett Horvát doktorral, hogy nem jött el? Ezt lehetetlen volt kitalálni. A rajztanár hátán végigfutott a hideg, mikor arra gondolt, hogy éjfélkor egyedül kóborol az utczán a főispán-kisasszonnyal. Mi lesz most, mi lesz e borzasztó történet vége? Varga ur nem mert a további fejleményekre gondolni és egy darabig némán ült a kétségbeesett leány oldalán.

Hideg szél fujt, mind a ketten fáztak. A rajztanár összekuporodott mencsikoffjában, majd közelébb hajolt a hallgató Saroltához:

- Türje föl a gallérját, mert még baja esik...

Később jutott valami az eszébe:

- Legjobb volna szépen becsöngetni a kapun és nyugodtan lefeküdni, mintha misem történt volna.

- Nem, az lehetetlen, papa késő éjszakáig ébren van... Ha a villamos csöngetyüt meghallja, maga néz utána, ki jár odakünn a kapunál?... Napok óta minden éjjel sürgős telegrammokat vár a kormánytól.

- Hát mit tegyünk?

- Legjobb volna meghalni...

Varga ur szivéből egyszerre kicsordult a keserüség.

- Mindennek én vagyok az oka, egyedül csak én... Maga semmiről sem tehet, egy fiatal leány nem tudja, mit cselekszik... De én, vén csacsi, jobban meggondolhattam volna, hogy mibe fogok?

Sarolta szótlanul függesztette szemét a távolba, ahol a fák, a telegráfdrótok, a háztetők félig-meddig beleolvadtak a homályba. Ki tudja, mi járhatott daczos fejében, kis czipőjével türelmetlenül lépegetett ide-oda. Varga ur arra ijedt föl, amikor igy szólt hozzá:

- Ha valahonnan lehetne szerezni egy koszorut, még mindent jóra tudnék forditani...

- Micsoda koszorut?

- Mindegy, - lehetne virág vagy akár babér. Egy koszoru okvetetlen megmentene bennünket.

- És mire kellene az a koszoru?

- Majd megtudja, de előbb keritse meg a föld alul is...

Varga ur a homlokára ütött:

- Volt egy babérkoszorum, de az bizony jóformán elpusztult már... Novemberben kaptam a tanitványaimtól, a születésem napjára... Szalagján ez a fölirás áll: *Babért a szabadkézi rajznak...*

Sarolta fölugrott a magazin lépcsőjéről:

- Hozza el, ez a koszoru mind a kettőnket megment...

- Miképpen?

- Ne kérdezzen semmit, csak hozza el.

- Hát jőjjön velem.

A főispán-kisasszony Varga karjára füződött, aki alig lakott innen két-háromszáz lépésnyire. Varga a zsebében hordta a kapukulcsát, s igy zaj nélkül fölmehetett a lakóházba. Hat percz mulva elfogyott lélekzettel szaladt le megint a lépcsőkön.

- Itt van, mondta lihegve, itt hozom a köpenyegem alatt.

- Akkor menjünk...

- De hová?

Sarolta megállt egy perczig, és egy diplomata ravaszságával fordult a rajztanár felé:

- Jőjjön, meg fogjuk koszoruzni a Gál Lajos emlékszobrát...

*

Gál Lajos, aki honvédőrnagy volt negyvenkilenczben, vitézül harczolt az ellenség ellen, de legnagyobb bravúrját állitólag akkor követte el, mikor hetven osztrák katonát egy meszes gödörbe kergetett. A katonák mind ott vesztek, Gál Lajost pedig a forradalom végén *in effigie* fölakasztották. De az őrnagy Törökországba, majd Amerikába emigrált s mint békés farmer

végezte be életét az ötvenes évek utolja felé. Szülővárosa, amelynek temetőjében még a Bach-korszak alatt allegorikus szobrot emeltek a hetven pórul járt osztráknak, hálásan emlékezett meg később az ő nagy fiáról, s az idén gyönyörü emléket állittatott fel neki a Kazinczy-tér közepén.

Az emléket nagy ünnepiességgel leplezték le, egy fővárosi költő ódát irt, a helybeli lapok nemzeti szinü keretben jelentek meg az ünnep reggelén. A falukról beözönlöttek a vidékiek, a negyvenkilenczes agg honvédek pedig magukra öltötték megkopott uniformisukat. A napsugár megtörött a Gál Lajos kezében lévő bronczlobogón, a város házain szines zászlókat lobogtatott a szél - és mégis keserü hangulat keveredett a hazafias tüntetés mámorába.

A leleplezéstől ugyanis a hivatalos körök teljesen távolmaradtak. A törvényszéki elnöknek sürgős dolga akadt az alája rendelt járásbiróságoknál, az adófőnök betegen feküdt a lakásán, a főispán pedig hirtelen Budapestre utazott. A beavatottak tudták, hogy a főispánt a kormány tiltotta el attól, hogy az emlék fölavatásán megjelenjék. A méltóságos urat később megabczugolták, mikor a vasutról befelé hajtatott, a vidéki ujságok pedig ilyenformán irtak a dologról:

> »A szoldateszka százfejü hidrája ismét fölütötte a fejét és a kamarilla megkezdte munkáját a titokzatos sötétben. Ausztria akarata megint érvényesült a magyar nemzet hazafias ünnepén és a gyáva szolgahad alázatosan hajtott térdet az idegen bálványképek előtt.«

Egy asztaltársaság a következő napokban megégette a Nemzet esti lapját, Vas Feri pedig, egy vastag nyaku környékbeli földesur, igy szólt a főispánhoz a kaszinóban:

- Jó lesz, ha elutazol néhány napra kegyelmes uram, mert nincs kizárva, hogy te is az estilap sorsára fogsz jutni...

Igy álltak a dolgok a Sarolta szökésének éjszakáján. Mikor a rajztanár a leány tervét meghallotta, értelmetlenül nézett rá egy pillanatig.

- Mit akar a szoborral?

- Bizza rám, tudom én, mit cselekszem...

Elmentek a Kazinczy-térre, ahol aranyos vasbotocskák vették körül a Gál Lajos emlékszobrát. Senki sem járt itt, körülbelül egy óra lehetett éjfélután, a városban alig volt más ébren, mint a czirkáló hajduk. Sarolta intett most Varga urnak:

- Adja csak ide a koszorut.

Kigombolta bolyhos kabátját és figyelmesen nézegette ruhájának hófehér szalagját.

- Van egy zsebkése?

- Igen.

- Adja ide gyorsan.

Levágta az egész szalagot és ügyesen feltüzte a koszorura.

- Czeruzája is van?

- Parancsoljon.

- Akkor minden jól fog végződni...

Meggyujtottak egy viaszgyujtót és Sarolta ezt irta a szalagra a szegény világitásnál:

»A *hős emlékének - Sz. S.*«

Nagyot sóhajtott, a kést és a czeruzát visszaadta, majd igy szólott a rajztanárhoz:

- Most pedig kisérjen el a Leona tánt lakására.

- Hát nem megy haza? kérdezte Varga ur csodálkozva.

- Nem, a néninél fogok aludni az éjjel...

Leona tánt egy honvédezredes özvegye volt, a Sarolta meghalt édes anyjának testvére. Az öreg asszonyság egyedül élt kis házában és az eperfák terebélyes lombjai alatt nyugodtan szapulta az egész várost husz esztendő óta. A rajztanár meghökkenve nézett Saroltára.

- De hiszen holnap az egész város tudni fogja, hogy másutt töltötte az éjszakát...

- Éppen azt akarom...

Az angol-kisasszonyok kolostora mellett, egy terjedelmes udvarházban lakott az özvegy ezredesné. Mikor Sarolta megkopogtatta az ablakot, egy ijedt hang szólt ki a szobából:

- Ki van itt?

- Én vagyok néni, én, Sarolta...

Mikor a szobaleány később kinyitotta a kaput, Sarolta fáradtan dőlt le az egyik karosszékbe és mig a néni remegve szegezte rá vörös szemét, igy szólott halkan:

- Megszöktem hazulról, hogy megkoszoruzzam a Gál Lajos emlékszobrát... Minden magyar nő kötelessége, hogy a hősök emlékét tisztelje...

*

Másnap százan és százan nézték az elszáradt babérkoszorut és az agg honvédek könyezve betüzgették az elmosódó betüket. Egy öreg ember megcsókolta a fehéres selyemszalagot, a helybeli lap pedig ezt irta a vezérczikkében:

> »Ime, a kamarilla fondorlatai nem tilthatják el az igaz emberek hazafias szivverését. A rideg főispáni méltóság viselője távol marad a nemzet ünnepétől, de a magyar ember egész lelkével ott van és szép, viruló leányát éjszakának idején a szoborhoz küldi, hogy a hős emlékét megkoszoruzza. Mert azzal mindenki tisztában van, hogy a derék gyermek atyja tudtával cselekedett, bár a nyilvánosságnak nem szabad tudomásul vennie a főispán hazafias tüntetését. Daczára tehát magas méltóságának, az isten az emberi kor legvégső határáig éltesse vármegyénk vezérét!«

A nyilvánosság azonban, a finom és diplomatikus figyelmeztetés daczára, mégis tudomásul vette a hazafias tüntetést és vasárnap hatszáztagu fáklyásmenet vonult a Rákóczy-induló hangjai mellett a főispán lakása elé. A megye vezére, aki odabenn káromkodott, mint a jégeső, a zajos éljenzésre végül mégis megjelent az erkélyen és mig a zenét hirtelen abbahagyták és a fáklyák füstje mint egy diadalmi oszlop szállt föl a sötétülő ég felé, szuggerálva az éljenektől, az ég szikrázó csillagaitól, nem gondolva azzal, mi fog következni ezután, érczes hangon szónokolt a nép mámorban uszó ezreinek:

- A hazafias kötelesség... a hősök emléke... aki vérét ontotta a hazaáért... nevét egymástól veszik át a jövendő ezredévek... tisztelt barátaim... nem szabad elfelednünk, mivel tartozunk a multnak... éljen imádott hazánk...

*

Sarolta másnap kapott valami levelet, de csak ennyit olvasott el belőle:

- Valami őrületes, ki nem mondható migrain volt édes...

Megvetőleg gyürte össze az illatos papirt és kis kezét ökölbe szoritotta.

- Ostoba, mondta megvetéssel és tüzbe dobta a levelet.

Bravó, fiam!

Igy, augusztus vége felé, mikor a rengeteg szénaboglyákat már hosszú létrás szekerek kezdték elhordogatni a szérükről s a piaczi lámpa körül beláthatatlan dinnye-garmadák árasztották magukból Turkesztán füszeres illatát: mi, vakácziózó diákok, lassan-lassan megint hozzászoktunk a városi élethez, s a mezőknek, erdei sürüknek - hol a boldog két hónapon át vérengző hadjáratokat folytattunk egymás ellen - megindultan mondottunk bucsut egy hosszu esztendő tartamára. A vörös zúgó mellett, még egyszer vidáman lubiczkoltunk a kis hegyi patak friss, metsző vizében, még egyszer meghempergettük magunkat a szénakazlak illatos tetején, aztán mint a fecskék, akik a zordon tél elől más melegebb hazába szállanak, mi is visszatértünk könyveink, rajzoló füzeteink és apró festékes tégelyeink közé, a hátulsó, udvari szobába, ahol ezideig hatalmas porréteg borult a Mocnik és Szepessy müveire.

Napjában huszonötször is felszaladtunk a várbeli piarista-épület kapuja elé, lesni, vajjon az osztályfőnökök nevét kiszögezték-e már a puha fenyőfa deszkára, s megtudni, ki ment el, ki jött ujonnan a jó kegyesrendi atyák közül, hogy bennünket a tudományok fenséges csarnokaiba bevezessen. Sematizmusok sárgult lapjaiból görnyedve böngésztük ki, hogy az uj mathematikai professzor hol pillantotta meg a napvilágot, inkvizicziókat inditottunk meg az uj főnök kora, egyéni jelleme iránt, s csodálatos legendákat terjesztettünk egyik-másik morczabb külsejü tanár szigorusága felől, aki halomra gyilkolta az ártatlanokat valahol a Vág folyó mellékén, vagy az erdélyi havasok egy-egy elrejtett gimnáziumában. A nagy ünnepies Szentháromság-tere, ahol máskülönben csak elvétve járt egy-egy püspöki komornyik, s csak déltájt kopogott végig egy istenfélő éneklő kanonok vagy egy szőrköteles ferenczrendi barát, most egyszerre benépesült; piros képü, potrohos papák kézen fogva vezették föl a fiaikat, a kik most mint megannyi szelid bárány ballagtak az öregek mellett, szállást szerző ügynökök élénken sürögtek a vidékiek között, s a direktor hófehér márványlépcsője, amelyen máskor egy szemnyi port sem türtek volna el, már sárral, piszokkal volt tele, mert naphosszat sem akadt meg a bucsujárás a főtisztelendő úr muzeumillatu szobája felé.

Pufók, falusi gyerekek kalaplevéve haladtak végig a hosszu tanári folyosókon, megilletődve olvasván le a professzor nevét az ajtóra kiszögezett névjegyekről. Itt-ott aggodalmas, pótvizsgás csoportok bujtak össze, Ignácz, a szolga, nehéz nyomtatványokat czipelt, s egy hórihorgas, szakállas diák, a kurátor, hajlongva jött ki az öreg viczerektor szobájából. A kis kertben, amely szakasztott olyan volt, mint valami spanyol zárdaudvar, mindannyian kivánczsian bámultunk meg egy legelgető őzikét, a refektórium előtt, amelynek faragott diófa-ajtaján finom pecsenye-illat áradt ki, érdeklődve állottunk meg egy pillanatra, s odakünn, a fényes napsugárban, mely a boltives folyosók alá nem juthatott be, hosszan lélekzettünk föl, s szivdobogva tekintettünk az öreg Secundus-csöngető felé, mely most még békén, nesztelenül huzódott meg a limbushoz levezető lépcső mellett. A főutczán, a várbeli följárat körül, nagy élénkség volt már ilyenkor; élelmes, kalmárlelkü diákok a szó legvalódibb értelmében igazi könyvpiaczot rögtönöztek, s a tavalyról megmaradt könyveket a hónuk alá csapva, naphosszát kinálgatták az áruikat; jámborul becsapva egy-egy gyanutlan vidéki fiut, ki a különböző kiadások sorrendje felől nem birt még a kellő jártassággal. Ez volt az igazi könyvbörze; a logaritmusoknak, a Teubner-féle latin klasszikusoknak, a Somhegyi-történelmek kipiroszczeruzázott példányainak mind megvolt a maguk rendes árfolyama s a megszamárfülezett, piszkos iskolai könyvek mivel sem keltek rosszabbul akár a pompás vaj körte, amit Kosaras néni, a veszprémi kofadinasztia anyakirálynője, árult a vékáiban. Ezek a műkedvelő bouquinisták, akik a rábeszélő tehetség csodálatos mértékével voltak megáldva, a beiratások ideje alatt jelentékeny összeget spekuláltak össze, a mit aztán, a hosszu iskola év alatt, a kellő eredménynyel gyümölcsöztettek azoknál, kik a puskaporos dombon tanyázó ferbli-kompá-

niában szerepeltek. Egy hétig mitsem tettünk egyebet, mint könyveket köttettünk, mondhatatlan számu gyakorlat-füzeteket varrtunk össze, programmokat, tanrendet szögeztünk ki a falra, iróasztal fiókjaink Augias-istállóit tisztogattuk, - szóval olyan lelkesedéssel eveztünk az iskolai küzdelmek elébe, hogy még odahaza a szüleink is megsokalták.

Persze két hét mulva, mikor a fizikai professzor az első szekundát betelekkönyvezte a noteszébe, s a teherlap többé nem volt tiszta: ismét sötét összeesküvéseket szőttünk e vérengző zsarnokok ellen, akik a mi boldogtalanná tételünkre rendeltettek a világra.

Ez a szalmaláng mindig, minden évben föllobbant bennünk ilyenkor, csak egyszer, egy zordon esztendőben, nem éreztem ezt a mulandó melegséget sem; akkor tudniillik, amikor a negyedik iskolát elvégeztem s a bizonyitványomba három darab kövér szekundát adtak utravalóul. Ugy esett meg a tragédia, hogy ebben az esztendőben teljesen a kémiai kisérleteknek szenteltem az időmet, hétszám sem tettem egyebet, mint retorták, üvegcsövek közt forgolódtam, hidrogént, Drumont-sipokat csinálva a homályos pincze-gádor mélyén, ahol a vegyészeti laboratóriumot fölütöttem. A házat csaknem levegőbe röpitettem nehányszor, a bengáli tüzeim veszedelmesen fenyegették a háztetőket, de mindez nékem édes gyönyörüség volt, sokszorta nagyobb, mint a Livius száraz krónikázása meg a geometriai ábrák kiállhatatlan vonalai. De a professzorok, fájdalom, nem vették tréfára a dolgot, iskolai megrovások, panaszló levelek dulták föl a szülői ház csöndességét, s a vége az lett a tragédiának, hogy három tárgyból kimélet nélkül elbuktattak, kimondván szigoru itéletben, hogy a negyedik osztályt a következő évben még egyszer meg kelletik ismételnem.

Oh, mily szomoru nap volt, mikor egy csendes derüjü szeptemberi reggelen először léptem be megint a mi öreg, boltozatos tantermünkbe, ahol minden butordarab, a megroppant fenyőpadok, a hamuszinbejátszó falitábla, sőt a nagy, zöld cserépkályha is régi ismerőseim voltak: egy keserves esztendő néma szemrehányást tevő tanui. A természetrajzi képes ábrák sörényes oroszlánjai mintha üdvözöltek volna: »Ahan, itt van megint ez a betyár!« Régi, ismerős tintafoltok tüntek szemembe a hosszukás padokon; itt-ott két otromba kezdőbetü, amit valamelyik unatkozó iskolatárs faragott ide az unalmas, téli délutánok homályában.

A magas, vasrácsos ablakon át belátszottak a Szent Benedek-hegy komor sziklái, melyek alatt hosszadalmas fegyvergyakorlatokat tartottak a kékzubbonyos honvédbakák, a szomszédos kaszárnya udvarán. Most is trombitaszó hallatszott föl; kedvesebb mulatság tavaly, mint a monoton mennyiségtani-prelekciók.

Odakünn, a kőkoczkás folyosón, lárma, futkosás volt; a szomszédos ötödik, hatodik osztály tanulói harczi kiáltások közt foglalták el a helyüket; én szomoruan huzódtam meg a legutolsó padban. A pajtásaim, akikkel tavaly minden bajunk, minden örömünk közös volt, most hidegen haladtak el mellettem odakünn, kegyesen, szinte leereszkedőleg kiáltva felém egy »szervusz«-t, mintha csak alamizsnaképp adták volna. Ők véghetetlen magasságban érezték magukat fölöttem; ők már görögül is fognak tanulni s a professzorok kivétel nélkül ön-özik őket, mint ahogy az ötödik osztályos diákokkal szemben dukál. A sanda konviktusbeli Kärnter-fiu, aki már tavalyról, vigyázó korából, folytonos ellenségeskedésben állt velem, megvetéssel végignézett rajtam s aztán szó nélkül tovament, mintha nem is tudta volna, hogy ki vagyok.

S a többiek, az én jelenlegi pajtásaim! Visitással, ugrándozással foglalták el a padjaikat, egy pillanatra megbámultak engem, mint valami őskorszakbeli mammuth-csontot, amely véletlenül itt maradt, néhányan szóltak is hozzám, de én zordul, sötéten néztem végig ezeket a tolakodó gyerekeket, s volt bennem valami az öreg haramia önérzetéből, aki a börtönből szó nélkül dobálta le a szegre akasztott tarisznyákat: »Félre az utból! Már az apám meg az öregapám tarisznyái is itt lógtak!« Méltatlannak tartottam volna magamhoz, hogy e fiukkal,

akik tavaly még a felső emeleten, a harmadik osztályban térdeltek a tanárok katedrái mellett, most meleg, pajtási viszonyba bocsátkozzam.

Igy mult el három hét egy feledhetetlen napig; addig, mig egy szelidarczu, halvány pap, az uj magyar professzor, az első házi gyakorlatot föl nem adta. Magam sem tudom, hogyan történt; de a beteges külsejü, jóságos fiatal ember szavai valami különös ambicziót keltettek föl bennem egyszerre, hogy most, ez egyetlen alkalommal legalább, megmutassam: mennyivel több, hatalmasabb erő lakik én bennem, mint ezekben a bámészkodó gyerekekben, s hogy ha a fáradságot érdemesnek tartom, az egész osztályon könnyü szerrel tultehetek.

Egyszerre valami betyáros virtuskodás vágya fogott el, szomjaztam arra, hogy ez a csillogó szemü, rokonszenves piarista megdicsérjen s mondhatatlan erőt, lelkesedést éreztem magamban arra, hogy ezt a nagy diadalt kivivjam. Egy egész hétig dolgoztam ezen a föladaton - egy parkbeli hajnalt kellett leirni, - s hogy ujságirói nyelven fejezzem ki magamat: annyira szineknél voltam, mint még soha. Tizennyolcz teljes oldal volt ez a gyakorlat. A nagy munka, az én legelső tárczám, szerencsésen elkészült; s a czitromsárga füzet szerényen vegyült el a többi közé, mikor a tanár, az ő illatos kis sarokszobájába magával vitte, hogy megbirálja.

Október elején volt, egy csütörtöki nap - mintha ma volna, ugy emlékszem rá! - mikor a rendes magyar órán ismét megjelentek a mi füzeteink a professzor hóna alatt, s pár percz mulva, miközben engem heves szivdobogás fogott el, az osztály minden tája felé szétröppentek. Az én fényes, sárga füzetemet csakhamar felém nyujtotta valaki s egy pillanatig, mielőtt fölnyitottam, káprázott a szemem, mintha valami csillogást láttam volna. De aztán sietve nyitottam föl a kis tékát, néhány lapot hirtelen átforditottam s ime ott, ahol máskor ⅔-ok, ¾-ek és egyéb törtszámok fejezték ki a stilgyakorlataim numerusbeli értékét, most szép, pirosténtás irással csak két szó állott, ez az édes, meleg két szó:

»*Bravó fiam!*«

Egy pillanatig hang nélkül meredtem erre a két szóra, azután egyszerre valami különös hidegség futott át a hátamon, megrázkódtam és a vér a fejembe tódult. Oh, régen, nagyon régen nem beszélt velem igy senki, s most, hogy e pirosténtás sorból ilyen szokatlan melegség áradt felém, egyszerre kicsordult a szivem és heves zokogásba törtem ki. Soha, azóta soha sem volt olyan édes a sirás, mint ekkor, éreztem, hogy a jég megtört, hogy belőlem ismét jó ember lett, s hogy eddig sokat, nagyon sokat vétkeztem.

Előadás után, mikor a hosszu folyosón végig mentem, a mi professzorunk szeliden intett magához, s miközben a kitóduló diákok bámulva nézték ezt a szokatlan jelenetet, hosszukás beteges kezével végigsimitotta a hajamat. Nyájasan, melegen nézett a szemem közé s biztatólag mondta még egyszer: »Jól volt, nagyon jól volt, édes fiam!«

Odahaza nem tudták, mi történt velem; a madártojások szedése egyszerre abba maradt, a nagy Kaffer kutyával való ingerkedések megszüntek, sőt a görögtüzekkel való veszedelmektől sem kellett tartani többé; naphosszat egyebet se tettem, mint tanultam, s az eredménye az lett a dolognak, hogy az osztályt tiszta kitünővel végeztem. Nemcsak ezt, de a következőket is.

Ez a jóságos, áldott két szó idézte elő, hogy a derekabb, a jobb ember ébredt föl bennem, s a másik örökre elaludt.

Most, hogy az utczákon mindenütt az én kis pajtásaimmal találkozom, akik könyvekkel, irásokkal ballagnak egy-egy nagybajuszu papa oldalán, megint teljes közvetetlenségben villan át a lelkemen ez a gyerekkori történet, s a régi korszak melege, boldogsága ujra felém lebben egy pillanatra. De e történettel egyidejüleg egy másik, szomoru emlékezés is a szivembe surran: egy napsugaras, tavaszi délutáné, amikor a templom aranyos hajójában, virágos ravatalon láttam viszont az én kedves tanáromat, sárgán, hidegen, öntudatlanul.

Az arczkép.

A két asszony összebujt a hajósátor alatt s miközben a kis gőzös lassan siklott lefelé a zöld nagymarosi villák irányába, Nagy Ernőné, a ki még mindig nem tért egészen magához, végre elbeszélhette barátnőjének az egész történetet.

I.

Mikor reggel a pályaudvarnál elváltunk, én egyenesen a szabónőhöz hajtattam, a hol félóráig pörlekedtünk az uj toilette ügyében. Innen bevásárolni mentem egyetmást, s dél felé tértem csak be a férjem Zrinyi-utczai irodájába, a hol most, hogy Ernő Karlsbadban tölti a vakáczióját, a sógorom szaporitja a milliókat. Megbeszéltük, hogy kettő után együtt fogunk ebédelni valamelyik vendéglőben, mert, amint tudod, budapesti lakásunk egészen üres. A szakácsné, a szobaleány Nagy-Maroson vannak velem együtt, otthon, a Nádor-utczában, majdnem kihalt az egész háromemeletes palota. Az irodából fölszaladtam a fotográfushoz, azután Claudyék részére megrendeltem a franczia gyermeklapot. Ekkor delet harangoztak a Bazilikában, s én holtra fáradva, kipirultan a melegségtől, bágyadtan huzódtam meg a napernyőm csekélyke árnyékában. Eszembe jutott, hogy két óráig éppen eléggé kipihenhetem magam a lakásunkon, melyben junius elseje óta nem volt egy teremtett lélek sem. A tejárus-kisasszonyok örvendve köszöntöttek kis boltjukból, a házmester kezet csókolt. A házban egyébként alig van valaki rajtuk kivül. Az első-emeleti nagykereskedőék pörtschachi villájukban nyaralnak, a másodikról velünk együtt költözködtek ki a képviselőék, csak a harmadikon van még egypár életunt gyerek s egy sovány, unatkozó börzeügynökné. Az előszoba padlóján meglátszik czipőim nyoma, az ebédlő oly sötét, hogy tapogatózva tudok csak eljutni az ablakig. Milyen hideg, kellemetlen lett a mi barátságos ebédlőnk! A vörös jutta-pamlagon kávészinü áthuzat, ezen egy nagy, füles mosókosár. A pohárszék üres, az étkező-service helyén egy megcsorbult dugóhuzó. Az én kis szalonom kék plüsseit teljesen elborította az áthuzatok oczeánja. Az iróasztalomról egy apró levél tekinget rám. Kezembe veszem, fölbontom, - Vilma ir, a férjem huga. A levél több mint öt hete várakozik már a feleletre. Vilmát férjhez akarják adni, Vilma azonban szerelmes egy szegény hadnagyba, akinek talán sohasem volt még több pénze ötszáz forintnál. Kis sógorném előttem önti ki a szivét, mert atyja el van ragadtatva attól az ajánlattól, melylyel a hajduszoboszlói doktor a családját megtisztelte. Vilma gyáva és tőlem vár támogatást. Kijelentse, hogy csupán a hadnagy felesége lesz, vagy föláldozza szerelmét az atyja akaratának? A kis leány borzalmas dilemmában van. »Édes Gittám, irja, jövőm és boldogságom a te kicsiny kezedbe van letéve...«

Kalapom ledobtam és hátradőltem az egyik fauteuilbe. Mit tanácsoljak neked, kis leányom? Hogy szerelmes katonádat cserbehagyva, gondolkodás nélkül dobd magad az anyagi boldogság örvényébe? Ha tudnád, szegény Vilmácskám, oh, ha tudnád!... Boldog vagyok-e én? Boldog leszek-e valaha? Nagy, ugy gondolom, mindent megtenne értem, azon az egyen kivül, hogy krónikus katarrhusa daczára egy csemegésbolt összes nyalánkságait fölfalja, - de elégedetté, boldoggá tesz-e ez engem? Néha, különösen most, hogy egyedül vagyok, egész éjjeleken át Szalayra gondolok, a kit férjhezmenetelem óta nem láttam. Szegény, habozó kis Vilmám, lehetek-e oly gonosz, hogy a magam sorsát akarnám rázuditani a te bájos, gesztenyeszinü fejedre?

A levelet bágyadtan bocsátottam le az ölembe, a fehér függönyökön megtört a nap fénye és forrósága, - oly álmos, fáradt, kimerült voltam! Fejemet lehajtottam a nagy karosszék támlájára, ugy éreztem, mintha rögtön el kellene aludnom. Alulról elmosódva hallatszott föl egy

verkli keringője s a földszintes szállitóüzlet munkásainak kiáltása. Már nem voltam egészen ébren, mikor félálmomban ugy tetszett, mintha az előszoba ajtaját kinyitná valaki s a kulcsot ráforditaná belülről. Az ebédlőben lépéseket hallottam, a kis szalon üvegajtaja felnyilt. Öntudatlanul nyitottam föl szememet, de a látványra egészen magamhoz tértem. Egy lesült, szürkeruhás fiatal ember állt előttem, - Szalay volt!

Ijedten ugrottam föl, a szivem dobogott.

- Hogy kerül ide? kérdeztem sápadtan.

- Legyen nyugodt, szólt, erre a találkozásra szükségünk van. Láttam befordulni a Nádor-utcza felé s biztosra vettem, hogy egyedül lesz az egész lakásban. Beszélni valóm van önnel, hallgasson meg...

II.

Mitsem feleltem, de ő leült velem szemközt s rágyujtott egy czigarettre. Aztán, térdeit átvetve egymáson, igy szólott:

- Két éve nem látott, az esküvője napja óta. Emlékszik a menyasszonysága idejére? Egy nap megjelent az ujságokban az ön eljegyzésének hire, - ellenvetés nélkül odadobta magát egy Wertheim-féle szekrénynek, mert a vőlegényét annyira sem szerette, mint a kis mosogatóleányukat. Gyáva volt ahhoz, hogy *nem*-et mondjon, mert a szülői ugy akarták. Pedig tagadhatja-e, hogy engem szeretett? Soha sem mondta, de nem volnék-e vak, ha ennyit ki nem találok? Persze én, a magam tizennyolcz száz forintnyi évi jövedelmemmel és ötödéves pótlékommal nem lettem volna méltó arra, hogy egy Callmann-kisasszonyt az oltár elé vezessek. A papa váltott önnel néhány okos szót, a mama megsimogatta a haját - s Nagy ur mint vőlegény jelent meg a lipótvárosi kaszinóban. Nem pirult ön, mikor a karján végigment az utczákon? Nem lázadt föl leányos büszkesége arra a gondolatra, hogy hazudik? S mikor a pap megkérdezte, hogy szereti-e, miért nem volt bátorsága, hogy azt felelje:

- Nem ezt a tisztes, kopasz, gyomorbajos férfiut szeretem, hanem az ő rőtbarna Wertheim-szekrényét... És nem is az öreg Nagy lesz az én jövendőbeli apósom, hanem az öreg, tiszteletreméltó Wertheim...

Tudja, mi volt a legelső tervem? Valószinüleg nem nézi ki egy filológiai professzorból (mikor önnek órákat adtam, aligha voltam ily vérengző), de az első napokban szentül el voltam határozva, hogy önt le fogom lőni a legelső perczben, mikor a férjével kijő az oltár elől. Oly hihetetlen volt elgondolni, hogy ön a más felesége legyen, hogy én örökké idegen maradjak önre nézve!... Talán az lett volna a legokosabb, ha megmaradok a szándékom mellett. De a gyilkossághoz is bátorság kell - lássa, én gyáva vagyok, akár a kedves férje irodai személyzete. Nem lett volna erőm, hogy a revolvert elsüssem, nincs meg a tehetségem ahhoz, hogy - akár szerelemből is - gyilkos legyek. Ön háboritatlanul, mosolyogva szállt föl az oroszos fogatra, melyet ezüstzablás lovak huztak el a templom elől, s még az este nászutra indult Nagy urral, aki idejében gondoskodott körutazási jegyekről. Igaz, hogy Sorrento-ban czitromos becsináltat kellett rendelni, nehogy kedves férje a gyomrát megterhelje, de az ember czitromos becsinált mellett is élvezheti a házasélet gyönyöreit. Önök bejárták Dél-Itáliát, engem kineveztek Erdélybe, hogy rakonczátlan oláh kamaszokat oktassak a konjugáczióra és a deklináczióra. De ne gondolja, hogy elfeledtem önt! Oh, a magamfajta emberek csöndesen és türelemmel várják, mig a bosszuállás pillanata elérkezik. Meg voltam győződve, hogy ez a pillanat csakugyan megjön egyszer. És hamarabb jött meg, mint gondoltam volna. Lássa, a filológusok vándorgyülésének is van valamelyes haszna, - igy láthattam meg önt ma délben

egyedül, s igy juthattam arra a gondolatra, hogy négyszemközt felkeressem. Most itt vagyok, s két évi haladék után, végre le fogunk számolni egymással...

Vállat vontam és hidegen kérdeztem:

- És hogy akar leszámolni?

Szalay eldobta a czigarettát és felállt. Csunyán, gúnyosan nevetett.

- Oh, nagyon egyszerüen... Most itt van, egy teremtett lélek nincs közel... Kiáltását meg nem hallja senki, látogató nem jöhet...

- És igy?...

- És igy, folytatta Szalay visszafojtott szenvedéllyel, az enyém fog lenni, mert én ugy akarom... Életét amahhoz kötötte, jó, de az enyém fog lenni egy órára... Az enyém fog lenni, habár nem szeretne többé, habár gyülölne, habár meg is vetne... Egyetlen órát akarok az ön tiszta, folt nélkül való életéből... el fog bukni és velem együtt hordozza bukásának titkát... ezért az egy óráért cserébe adom az egész élet boldogságát... A többi *azé* legyen, én mitsem kivánok többé... Nem fog látni soha, elfeledhet vagy emlékében tarthat, tetszése szerint... De most az enyém lesz... az enyém fogsz lenni...

Ugy éreztem, hogy a föld sülyed alattam és az iróasztalom fölött függő képen egyszerre bólogatni kezdenek fejükkel a normann lovasok. Mintha nem is itt lettem volna, mindez oly különösnek, ismeretlennek tetszett, szivemben egyszerre félelmes szorongást éreztem, mintha meg kellett volna fulnom. Alig tudtam ennyit mondani:

- Megőrült?

Még hallottam, amint ezt felelte:

- Több, mint két éve őrült vagyok...

Átölelt, arczát arczomhoz szoritotta, lehellete fojtogatott. A fehér ablakfüggönyt a nap aranyos sugarakkal öntötte végig, a normann-képről egy hadi ornatusban álló harczi paripa kiváncsian, megütődve nézett rám. Egyszerre forgott körülöttem minden és villámként suhant át rajtam a gondolat, hogy veszve vagyok. A vér agyamnak tódult, nem láttam mást, mint két nagy, szenvedélyben égő szemet, mely mámorral nézett az enyémbe.

Ez a mámor mintha reám is átragadt volna, hirtelen ugy éreztem, hogy a halál nem volna tulságos ár... hogy az élet ostobaság... hogy egy pillanat sokszor fölér az egész élettel... De akkor végső erőmmel még egyszer kiragadtam magam karjából, s mialatt szivem kiszakadni készült, mondhatatlan izgatottságomban igy szóltam hozzá:

- Várjon...

Odaroskadtam iróasztalom elé, s felrántottam a fiókot...

III.

Az apróságokat, csecsebecséket félrehányva, végre ráakadtam a borítékra... Leánykorom, álmaim édes idejének emléke volt ez... A borítékban Szalay arczképe volt, tüzérhadnagyi egyenruhában, az arczkép mellett egy tréfás vers, melyet a nevemnapjára irt hozzám, s egy levél, melylyel valami franczia regényt küldött valamikor... Mig ő szemét értelmetlenül meresztette rám, kirántottam a borítékból az arczképet, melylyel a két irás is a földre hullt... A képet eléje tartottam.

- Két év óta őrzöm ezt, sugtam magamon kivül, mint sivár életem egyetlen boldogságát... Ez ad erőt ahhoz, hogy e rettenetes napokat elviseljem... Életem sulyos szenvedés, de azt hittem, ön is némán és nemesen szenved... Csalódtam, mert ime, mivé lett ön!... Utczai kalóz, sőt még annál is hitványabb...

Az arczképet kétfelé szakitottam és a földre dobtam. Megdöbbenve nézett rám, aztán lehajolt az irásokért.

- Az én versem, mormogta és az én levelem...

Alig hallhatólag kérdezte:

- Hát csakugyan szeretett?...

Mitsem szóltam, de a könyek végig folytak arczomon. Egy darabig némán állt előttem, aztán igy szólt:

- Lássa, tisztességes emberré tehetett volna, mert mire nem lettem volna képes ezért a szerelemért?... Gazember lettem és maga tett azzá...

Néhány perczig várt valami feleletre, de hiába...

Oly lassan ment, hogy csak az ajtó nyilására tértem ujólag magamhoz.

IV.

Mikor később a hajamat lesimitottam, a Vilma szegény kis levele tünt először a szemembe. Körülbelül ezt irtam egy levélpapirra:

»Édes kis bogaram, ha csakugyan adsz a szavamra valamit, ne légy másnak a felesége, mint a kit egész szivedből szeretsz. Ha máshoz fogsz menni és becsületes asszony maradsz - és lehetnél-e te más, mint becsületes? - nagyon-nagyon boldogtalan léssz... Ugy-e szeretsz annyira, kicsikém, hogy hiszel nekem... Inkább most sirj, mint később...«

Az arczképet, az irásokat ismét visszatettem a boritékba; két órakor a sógorom értem jött. Együtt ebédeltünk és, amint láttad, ő kisért el a hajóig...

Ha valaha föláldoznád az életedet azért, hogy egy szeretett férfi vállára borulhass, ha egy csókért föltétlenül meghalnál, és mégis lemondasz erről a csókról: csak akkor fogsz engem teljesen megérteni...

A botrány.

Olga menyasszony, - ez hamarabb jött, semmint hitte volna.

Gyermekkori szerelem volt, mely még a Madame Clauffart világos tánciskolájában kezdődött. És bár Kardos urat a legczinikusabb legénynek ismerték, ez a gunyolódó piktor sokszor röstelkedve kapta rajt magát, hogy ábrándozik, mint egy szerelmes gimnazista.

Kardos ur a világ legkönnyelmübb bohémje volt, aki a kamarási kulcsról éppen oly kevéssé volt tulságos véleménnyel, akár a tejutbeli csillagokról. A földkerekségén egyetlen igazi tekintélyt ismert: Buxbaum urat, aki a tájképeit - szerinte a lábfürdőt vevő jegenyéket - megvásárolta néha napján.

És mégis, végigbaktatva az Andrássy-ut külső részén, éjfélkor, vagy akár hajnaltájt, mikor a liget fölött már rózsás égbolt derengett, Kardos ur álmadozva forgatott meg a fantáziájában egy hattyuprémes köpenykét, melyet egy bájos, diszkrét kis leány viselt valami vidéki majálison, egy édes soubrette-orrot, egy pár nevető, kék szemet. Érezte, hogy ezekért az okos szemekért mindent föl tudna áldozni és nyárs-polgár lenne, akár egy nagyothalló asztalos. És a műterem hidegnek, elhagyatottnak tetszett neki ilyenkor, mint egy havas kápolna a hegytetőn.

Jól tudta, hogy Olga sem közönyös iránta; ennek a csendes, bájos kis leánynak valósággal fölragyogtak a szemei, ha néha, egy-egy ünnepnapon, hazalátogatott a szülővárosába. E kamásnis, becsületesen gondolkodó ifjusághoz szokva, Olga szivdobogva várta azt a napot, mikor az az eleven eszü, szellemes fiu néha itt terem, mint egy hirtelen nyári eső.

Teszéry ur, a papa, azonban, fájdalom, nem volt poéta és nem konvertálta a reménybeli nagyságokat. A Kardos ur kerülő utakon meginditott tudakozódásaira kitérő sajnálkozás volt a válasz. Szép dolog a müvészet - mondotta Teszéry ur okosan - de ha az embernek véletlenül daganat támad a jobb kezén, kenyérhajon élhet a familia.

Kardos ur le volt verve - egy kellemetlen impresszió három hétre megfosztotta a munkaerejétől - de erre a váratlan hirre még sem számitott mostanában. Bár tudta, hogy Olga egészen a szülői akaratához alkalmazkodik, mégis bizott benne, hogy a pártján van. Annyira a magáénak tekintette ezt a distingvált leányt, hogy most tehetetlen düh fogta el. Csalódott volna abban, hogy Olga egészen megérti őt?

És ki volt a vőlegénye, szentséges isten! Egy vidéki orvos, dr. Eyfried Antal, a gáborbányai aranyifjuság fáklyavivője. Egy szépen öltözködő ur, aki május végén éppen oly szabályosan felölti a mellényt, mint novemberben a teveszőrből horgolt téli keztyüt. Aki nagy aczélpatkót visel a nyakkendőjében, a vendéglőben borjuvesést rendel és vörös czéklát s télen-nyáron megiszik hét deczit. Egy ur, akinek középen kétfelé vannak választva a hajfürtjei, aki havonként egyszer éjjeli zenét ad s van is bizonyos rustikus svádája és gondolkodása, melylyel élénk hatást ér el a kisebb rendezett tanácsu város kisasszonyai körében. Szeretett volna törni és zuzni, ahogy magát ezzel a parlagi gavallérral összehasonlitotta, szellemét, lelkét, gondolkodási körét, reményeit. És Olga nem látná a külömbséget s méltónak tartaná önmagához ezt a szabályosan megkonstruált és szépen megmosdott urat? A piktort sötét keserüség fogta el, ahogy mindezeket végiggondolta.

Érezte, hogy tennie kell valamit, de ebben az állapotban lehetetlen volt, hogy egy jóravaló tervet kieszeljen. Világosnak látszott, hogy valami módon ki kell tünnie hamarosan. Ha a neve váratlanul hiressé válnék, ha az emberek beszélnének felőle, még minden jóra fordulhatna esetleg. Az eljegyzés, végre is, nem fölbonthatatlan kötelék. De van-e hát valami lehetőség

arra, hogy ez rövid idő alatt teljesüljön? Kardos érezte, hogy semmi. Buxbaum urat, aki sóskamártásos kabátjában délfelé dudorászva tudakozódott a jegenyék valami ujabb lábfürdője után, egyszerüen kikergette a müteremből.

Odakünn szép idő volt, az atelier megszinesedett üvegtábláin át jókedvü napsugarak ingerkedtek a hófehér függönyökkel. Ünnepnap, szép idő, délutáni kirándulók, - Kardos idegesen csapkodta a szerteheverő palletákat. Egy bursikóz külsejü kollegája, ki ebéd után benézett hozzá, hogy a Sváb-hegyre hivja, ugyancsak nagyot bámult, mikor Kardos dühösen ráförmedt:

- Ugyan, hallgass el már a bádogos-manierjaiddal. Nem tartozom az iparos ifjak önképzőegyletébe, hogy minden vasárnap nekilóduljak a zöldnek.

Mit tegyen, hogy hirtelenében a tömeg fölé emelkedjék? Egy perczig arra gondolt, hogy Caulmann őrnagyot, a rettegett párbajhőst, nyilt utczán arczulüti. Ez okvetetlenül hiressé tenné, de fájdalom, nem olyan módon, ahogy a kedvére volna. Avagy tán a vőlegényt, ezt a nevetséges ficzkót, kényszeritse a pisztolya csöve elé? Kardos átkozott vágyat érzett valami ilyesmire, de az öreg Teszéry előtt valószinüleg alig emelkedett volna e vérengzés révén. Kardos arra gondolt, hogy egy világraszóló kompoziczióba fog, de sajnos, örökbecsü képek nem igen készülhetnek el két hét alatt. És mert ilyen módon nem lehetett hiressé, sötét elkeseredéssel guillotinozott le egy nubiai négert, ki bronczszinü piedestálon állt a müterem sarkában.

Négy vagy öt óra lehetett délután, Kardosnak türhetetlenné lett a műterembeli levegő. Nagyszerü kedvet érzett arra, hogy valakivel összetüzzön, s egy hirtelen gondolat által inspirálva, gyorsan lesietett a Dunapartra, hogy a szigetre kihajózzon.

A fabódé tele volt emberekkel, fenn, a gyalogut aszfaltján, senkisem járt. Türhetetlen forróság volt, de a csavargőzös apró faházában egész népgyülés várta a kis hajót, mely az ujpesti partokig közlekedik. Egy csapat fehérruhás leány kipirulva legyezte magát, udvarló fiatal emberek pihegve libegtették a kalapjukat, egy-két gyerek sirt. Nehány köpczös ur botrányos szójátékokat gyártott, egy könyvelő frappáns hatásra számitva, hangosan szólott egy leányos mamához:

- Mindjárt beugrom a Dunába, de csak odébb, az uszoda deszkájáról!

Kardos csak bizonyos erőmegfeszitéssel tudta megfékezni magát, hogy ezt a jellemtelen sárgamellényest - a mellényt guggoló nyulak ékesitették - meg ne fenyitse. De egyszerre elzsibbadt mind a két karja, benn a bódé egyik padján egy ismerős szatinruha tünt a szemébe, egy pár édes kék szem pillantott feléje hirtelen a tömegen át. A festő majd elszédült az első pillanatban, a vér szinte hallhatóan szökött föl az agyvelejébe. Ők voltak, Teszéryék, az apa, az anya, Olga és Eyfried dr., ki a nyakát törülgette egy kékpatkós zsebkendővel. Megismerték, Olga fehér lett, de egyszeriben elpirult.

Kardos izgatottan köszönt, Teszéryné nyájasan biczczentette meg a fejét, mig Eyfried dr. feszesen hajolt meg, mint egy követségi tanácsos. Csak Teszéry-papa hagyta abba a gőzhajótársaság szidását s félhangosan szólott:

- Az ám, nini, Röck Bertalan... Szervusz fiu, szervusz!...

Előtte ismeretlen volt a *Kardos* név, melyet a képirás igazi gourmandjai biztató reménységekkel emlegettek, mert Teszéry papa ép ugy érdeklődött a képzőmüvészet-, mint a hollandi liliomok iránt. Előtte ma is csak *Röck Bertalan* volt a zseniális piktor, ép, mint az édes atyja, aki ötvenkét évig szolgálta ki a vevőket Gáborbányán, az *Arany Elefánthoz* czimzett füszerkereskedés polczai közt.

Kardos nem kapott kosarat hivatalosan - a tagadó válasz csak privatim jutott a tudomására - nem volt tehát ok, hogy a találkozást kikerülje. Áttörte magát a tömegen s barátságosan köszöntötte földijeit.

- Micsoda meglepetés!... Alig hittem a szememnek... Hogyan kerülnek ide igy egyszeriben?

- Az asszonyok czipeltek, szólt Teszéry ur jókedvüen. Lakodalmi bevásárlások, reggel óta sorba vizitelünk minden boltot. Egy hónapig inség lesz Budapesten, mert mindent elviszünk, amit pénzért adnak.

A mama bizonyos tartózkodó jóakarattal fordult a piktor felé.

- Hogy van kedves Kardos? Nem is láttatja magát többet, hűtlenné lett. Ez nem szép a régi barátokkal szemben...

Eyfried dr. ráült a sétapálczájára.

- Hjah, a fővárosi élet... Csupa mulatság, szórakozás... Persze kényeztetik idefenn a szép asszonyok.

Olga mitsem szólt; mellette, a fabódé kis padján, egy kékszalagos dajka egy csinos bébét tartott a karjai közt. Ugy látszott, mintha a leány minden érdeklődése ehhez az idegen babához szegődnék.

A folyam felől hirtelen csöngetés hallatszott, a kis propeller hangosan közelitett az eskütér felől. Mindenki a kijárás felé tódult; az asszonyok kifeszitették a napernyőjüket, mert a Duna úgy csillogott, mint a felolvadt ezüst. Az egymáshoz tartozók, a tolongásban elveszitvén egy-egy családtagot, izgatottan kiáltoztak, a matrózok egyhanguan dönögtek:

- Kérem a jegyet, a jegyet kérem...

Fejébe csapván a szalmakalapját, Kardos odacsatlakozott a Teszéry családhoz, s hatalmas ökleivel helyet csinált a tömeg közt. Sőt nehány összehajtható hajószéket is keritett valahonnan a gépház mellől.

A szigeten hüvös, zöldszinü homály fogadta őket, a katonabanda valami operette indulóját játszotta. A felső vendéglő asztalai körül söröző familiák élvezték a harsogó muzsikát, egy csapat gyerek tánczolt a zenekar emelvénye körül.

A kiszállásnál Olga elszakadt egy perczre a vőlegényétől, s Kardos sietve használta föl az alkalmat, hogy a fülébe sugja:

- Tehát ezt tette, ezt tudta tenni...

Olga mitsem felelt, aggódva nézett körül az anyja után. A kis váróterem előtt szerencsésen utól is érte s idegesen kapaszkodott a karjába. Kardos egyedül maradt megint, az öreg Teszéry társaságában, aki rettenetes közhelyekkel mulattatta.

- Sokba kerülhet ez a sziget a főherczegnek... Teringettét, micsoda szép darab birtok!... Hány ember fordulhat meg itt egy saison alatt?

- Kétszáz-háromszáz is néha, válaszolt a festő szórakozottan. S mig Teszéry ur bámulva nézett a szeme közé, az ő szive csordulásig tele volt azzal a vágygyal, hogy Olgával magányosan válthasson nehány szót. De nem lehetett, ugyszólván ki volt zárva az az eset, hogy csak egy pillanatra is egyedül maradjanak, s Kardost csak a jó isten óvta meg attól, hogy valami hallatlan ostobaságot kövessen el.

Bolyongtak, sétáltak, a piktor bevásárolt nehány rózsát. A tiszta, illatos kis gyaloguton számos ismerőssel találkozott, néhány szép asszony barátságosan intett feléje, csinos fiatal emberek jókedvüen köszöntötték. Egy kissé jól esett neki, hogy Teszéryék előtt ennyi tiszteletben van része, s Teszéry-papa csakugyan meg is kérdezte lépten-nyomon:

- Ki volt ez a fehérczilinderes ember? Hát ez az asszony ezzel a köpczös kis urral? Nézze csak, nem ismeri azt a kékhajtókás katonatisztet?...

Az alsó-vendéglőben ozsonnához ültek, a czigányok véletlenül valami régi keringőt huztak, melyet Olga is zongorázott annak idején, mikor a piktort még szivesen látták a házukban. Kardos szivét átfutotta a régi hangulat, szinte maga előtt látta a Teszéryék világoskék szalonját, az ismerős képeket, a kis üvegszekrényt. Ugy érezte magát, mintha megint ott ülne az ozsonnázó asztal mellett, körülötte egy csapat jókedvü leánynyal, akik hangosan kaczagnak az ő bolondos ötletein. És Olga, aki himzett kötényében bájosan adja a kis házikisasszonyt, bókolva tartja eléje a gyümölcsös tálat.

Ugy rémlett neki, hogy Olga is titokban feléje néz az asztal fölött s lehetetlennek tartotta, hogy e ragyogó napok emléke egészen elmosódott volna a szivéből. A zöld bokrok szövedékén át csillogó napsugarak villogtak a fehér abroszon, a sziget széléről olykor ide szürkéllett a folyam mozdulatlan viztükre. Illatos hüvösség volt itt, a szomszéd asztaloknál battisztruhás leányok ültek, meztelen térdü fiucskák szeliden türték, hogy a nevelőnő szalvétát kössön az álluk alá. A pinczérek sürgősen hozták az aranyszinü vajat, finom kis csészék, vizespoharak csörögtek vidáman az asztal fölött. A nap nyugodni készült a Jánoshegy zöld hegyormán tul, édes szellő lobogtatta meg a terrász kis ponyváját. Nagyszerü alkonyat volt, a piktor lelkét poétikus áramlatok járták át, s bár Eyfried dr. tüntetőleg udvarolt, ugy érezte, nincs még elveszve minden. Olga nem lehet a másé, ez gondolatnak is nevetséges...

A terrász megtellett lassanként, a sétálók odatelepedtek az asztalhoz. A népszerü főherczeg maga is helyet foglalt a vendégek közt, a főherczegasszony egy rengeteg angol ujságot olvasott. A pinczérek nyakig voltak a munkával, a Teszéryné kis tejszines ibrikjét, melyet a fiu magával vitt, sehogysem akarták visszahozni. Kardos a kezébe kapott egy szalvétát s komolyan megindult a konyha felé. Egy kicsiny éhes asszonyság utána kiáltott valamelyik asztaltól:

- Hé, pinczér, hallja-e!... Stefánia-kiflit kértem, hozzák-e már egyszer?...

- Rögtön Nagysád, válaszolt a piktor s visszafelé egy drótkosarat is magával hozott a tejszines ibrikkel együtt. A szomszédok mosolyogtak, de Teszéry-mama vidékies érzékenységgel fogta föl az apró tréfát.

- Miért nem hozatott a férjével, szólt, minek szolgálta ki?

Kardost egyszerre ragyogó jókedv fogta el, valahogy az a biztos impressziója támadt, hogy minden jóra fordulhat még. Hirtelen ugy tetszett neki, hogy ez a savanyu vőlegény egy betolakodott bitorló, akinek nemsokára ajtót mutatnak.

Vad lelkesedés szállta meg egyszerre, - e czinikus fiunak voltak órái, amikor valósággal fényes ötletek pattogtak ki az agyvelejéből. Csupa szellem, csupa gondolat volt minden szava, az idegei szinte szikrát hánytak. Olgának megcsillogott a szeme, mint a régi napokban valaha. Kardos világosan megérezte, hogy a leány még mostan sem idegen hozzá s csak a szülői akaratának enged. Érezte, hogy szeretik s ez boldoggá és sziporkázóvá tette. Mennyire eltörpült e fényes elme előtt ez a sablonos, fekete zsákettes gavallér, aki egy favágó közömbös némaságával nézett rá. Egy fővárosi társaság csodálkozva hallgatta volna e fényes rögtönzéseket, de Teszéryék értelmetlenül néztek össze s csak néha mosolyogtak udvariasan. Teszéry-papa, ki a legjobb ötletet is széthányta az ő kiméletlen analizálásaival, néha bizonyos parasztos önérzettel ütött a vőlegény jól megtermett vállára.

- Ugy ám, szólt, mert mi egy kissé ostobák vagyunk a maguk intim történetkéihez... Vidékiek vagyunk,- érczből való vidékiek, ugyebár doktor?...

- Bizony, mondta Eyfried dr. meggyőződéssel, nekünk a megélhetés a gondunk... Önök boldog emberek, önök kedvük szerint mulathatnak...

Lassanként besötétedett, Teszéry-papa kedvet kapott a vacsorázáshoz. Valahogyan tudomására került, hogy a felső vendéglőben friss halpaprikás van s jókedvüen kelt föl az ozsonnázóasztal mellől.

- Hagyjuk a bolondságokat, szólt, nézzünk az után, amiből élünk!... Föl a vacsorához ifjuság!

Mindnyájan megindultak, Olga a vőlegénye karján ment, Teszéry-mama a piktorral udvariaskodott. De a szegény festő, akin, az ideges lelkek szokásaként, most hirtelen lehangoltság vett erőt, szótalanul ballagott mellette. Olga kaczagott a vőlegénye valami megjegyzése fölött, ez véglegesen dühbe hozta. Most már igazán kikerülhetetlennek látta, hogy valami nagy cselekedetet kövessen el.

A halászlét csakhamar meghozták. Teszéry-papa gourmand-módra találgatta, micsoda halakat főzhettek össze ebben a csodálatos paprikásban. Ide is, oda is kinálgatta a tányérját, szives megjegyzések kiséretében.

- Kóstolja meg doktor, ezt az apró zsiros falatot, nézze csak. Ez harcsa, még pedig hamisitatlan dunai harcsa... Pompásan értik ezek az emberek, hogyan készül az igazi halászlé... Vesz az ember egy csomó apró halat, vizet forral, finom szegedi paprikát három evőkanállal...

Egészen belemerült az igazi halászlé reczeptjébe, a többiek szó nélkül hallgatták. Odafönn csillagok ragyogtak az égen, itt pohárcsengés vegyült az Ördög Róbert muzsikájába. Pár lépésnyire onnan fekete alakok sétáltak a bokrok közt, a hajóhidnál gomolyodtak az emberek. Messziről, átellenben szelid fénynyel ragyogtak a fürdő villamos lámpái...

A vendéglőben sokan voltak, egy szomszéd asztalnál két-három ünnepi ruhás fiatal ember hangosan garázdálkodott a poharakkal. Kereskedők voltak, vagy apróbb hivatalnokok, akiknek nehány korty bor egészen megzavarta az eszük járását. Vidáman éltették Kossuthot, Garibaldit és Dickmann urat, a főnöküket. Olga egy pillanatra odatekintett, amire egy kivágott mellényü, fiatal gentleman fenhangon tósztot mondott a mindenható női szépség egészségére s czélzatosan hunyorgatott a Teszéry szomszédos asztala felé.

A vőlegény ünnepiesen megbotránkozott.

- Mégsem járja, szólt kipirulva, ez valóban nem járja.

Kardos hevesen dobolt az asztalon, s apró darabokra tépte szét a kenyérhajat.

Másra forditották a beszélgetést, Teszéry-papa visszatért a halpaprikásra.

- Ezek után kidobják az apró halakat, s most jönnek sorjára a nagyok: a fogas, a süllő s harcsa, a különböző kecsegék... És csak aztán a burgonya, melyről egy szegedi halász mesélte nekem...

Teszéry ur körülményesen belement a szegedi halász utasitásaiba, de Kardosnak most hirtelen feltünt, hogy a kivágott mellényü ur hosszasabban suttog a pinczérrel, s szemével ravaszul int az ő szomszédos asztaluk felé. A fiu pedig, nyalábra kapván egy halom illusztrált ujságot, mindannyit odaczipeli Olga mellé, az üresen maradt székre.

A kávéházi kalózoknak ezt a közönséges támadását ismervén, a piktor kezébe vette a legfelső lapot. Valami angol képes ujság volt, de a margóján egy pár czeruzával odavetett sor állott:

»Meglátni Önt és megszeretni pillanat műve volt. Szerelmes lettem Önbe, kisasszony, irja meg, hova czimezhetem soraimat. Becses válaszát a *Hirlap* kishirdetéseiben kérem holnapután.«

Mindannyian odahajoltak, Teszéry-papa félbenhagyta a burgonya felszelésének módozatait. Eyfried dr. haragosan dörmögött:

- Ez már igazán szemtelenség!...

De a piktor érezte, hogy itt az idő. Amit áhitott, amire várt, megjött végre. Ime a mód, hogy végre kitünhessen valamiben. Mit sem hallgatva a többiekre, hirtelen fölkelt Teszéry-papa mellől és a szomszéd asztalhoz közelitett. Dickmann ur alkalmazottjai összébb huzták a székeiket.

Kardos hidegen szólott.

- Melyikük küldte oda az ujságot?

- Én la, felelt a kivágott mellényü ur, ha Uraságodnak kifogása van ellenem, mindenben helyt állok.

Kotorázott a zsebében egy névjegy után, de a piktor nem várta be a személyes ismeretséget.

- Te voltál, szólott, nesze hitvány kölyök!

A kivágott mellényü ur hátratántorodott az arczulütés után, a másik kettő kisérletet tett, hogy Kardosnak menjen. De a piktor nehány legyintéssel odébb lökte a Dickmann-féle személyzetet s csillogó szemekkel, elégülten tért vissza az asztalához...

A vendéglőben lárma támadt, a katonabanda abbahagyta egy pillanatra a muzsikát, a vendégek közül többen fölkeltek. Kardos édes diadalt érzett, hogy ezt a parlagi támadást ő torolta meg s a legitim vőlegényt alább szorithatta valamivel a familia becsülésében.

Teszéry-papa azonban savanyuan, hosszu orral fogadta.

- Kár volt ez a heveskedés, tisztelt ur, szólott, kár volt egy békességes familiát kompromittálni. Ha a verekedést kedvelni méltóztatik, nem volt éppen szükséges, hogy ezt az alkalmat válaszsza.

A mama sietve öltözködött:

- Micsoda botrány, istenem, milyen botrány!

Eyfried dr. bizonyos jóakarattal vágott közbe:

- Heves a vére tisztelt Röck ur, egy kissé tulságosan heves...

Csöngettek a pinczérnek, fizettek. Teszéry-papa hidegen nyujtotta a kezét.

- Isten Önnel, ezt megtakarithattuk volna.

Olga fázóan huzódott össze és előre sietett az anyja után. Keze alig érintette a Kardosét.

Teszéry melegen kapaszkodott az Eyfried ur karjába és szeretettel szólott:

- Jőjjön, kedves fiam-uram, siessünk...

Mindnyájan megindultak a hajó felé, melynek lámpái csillogtak már a bokrok közt. A piktor egyedül maradt az asztalnál.

Szamosi Ferencz öcscse.

Szamosi hazament boltcsukás után, hogy fekete kabátot öltsön, s ingujjban babrált egy darabig a nagy kredencz fiókjában. Valahogy kezébe került a takarékpénztári könyvecske, melyben az öcscse számára - ha Gyuri egyszer kezébe kapja a diplomát - gyüjtögetett néhány száz forintot, de hirtelen bámulva kiáltott föl. A könyv legutolsó tétele ötven forintnyi kivett pénzről szólott, holott Szamosi még álmában sem gondolt volna arra, hogy az összetakargatott összegecskét megcsonkitsa.

Világos volt, hogy valaki álkulcscsal járt a szobában, de Szamosi még gyanakodni sem mert volna senkire.

Az öreg asszony, akinél öcscsével lakott, maga volt a becsületesség. A cseléd hét éve szolgál a házban, egyetlen gombostű sem veszett soha el a kezei alatt. Talán valami idegen? De hiszen mindenki, aki őt netalán kereshetné, kénytelen elmenni a konyha előtt. Szamosi aggodalmasan bámult maga elé, mert az a borzasztó gyanu fogamzott meg benne, hogy talán Gyuri nyult távollétében a könyvecskéhez...

Szamosi tizennyolcz vagy husz éve lakott már Budapesten. Mint inas kezdte meg pályáját egy nagy erzsébettéri posztóraktárban. Atyja, a tönkrement aranymüves, a fiut nem tanittathatta tovább. Ferencz fáradhatatlan volt, mint egy igavonó ló, reggeltől késő estig ugrált a kereskedés állványain, vidéki vevőket czipelt az üzletbe, néha commis voyageurként utazta be az Alföldet és az erdélyi hegyeket. A jövedelme nem volt valami tulságos, de ennek is félretette a felét s szegényes kifőzőkben evett néhány nyomorgó tanárjelölt társaságában. Nyolczvanháromban szerencsésen önállóvá lett s szerény posztóüzletet nyitott egy sas-utczai ház belső udvarán, hol gázláng mellett rakosgatta napestig a Palmerston-, a peruvien-szöveteket s versenyt dolgozott Jánossal, a háziszolgával. Később kiköltözködött az utczára és ma már - hála szorgalmának - a Szamosi Ferencz neve valóban nem tartozik a rossz czégek sorába.

Az öreg aranymíves meghalt időközben, anyja, két kicsiny hugával, valami kanonok bátyjához költözött, akinek gazdaságát vitte. Itt volt még Gyuri, aki akkor még gimnáziumba járt. Ferencz habozás nélkül felhozta a fiut, hogy oldala mellett végezze be tanulmányait s derék ember váljék belőle.

Gyuri huszonegy évvel volt fiatalabb, mint a bátyja, a korára nézve tehát bátran a fia lehetett volna. Az idősb Szamosi csakugyan ugy szerette ezt a növekedő gyereket, mint az édes fiát. Gyuri nyulánk fiu volt, s hosszu haja a válláig ért. Ferencz szépen járatta, nem vont meg tőle semmit, ő is hazajárt a kedvéért ebédre, vacsorára, csakhogy mindég a szeme előtt lehessen. Ha a lámpát felgyujtották este és Gyuri egész csomó füzetet, könyvet, tintát halmozott maga köré, Ferencz boldogan rendezgette fakturáit s szivében apai örömökkel hajolt a strazza piros vonalai fölé. Büszke volt erre a csinos, tehetséges fiura s hasonlithatatlanul fényesebb tehetségnek tartotta, mint önmagát.

Ha néha, vasárnap este, vagy ha valami idegen rokon idekerült, öcscsével vendéglőbe, kávéházba ment, látni kellett volna Ferenczet, amint az ő darabos jószivüségével a Gyuri számára megrendelt egyet-mást s diadalmas pillantásokat vetett a szomszédjaira, amint öcscse a száját fölnyitotta. Napoleon történetében, melyet hét vagy nyolcz év óta olvasott naponként az ágyban, a nagy korzikai minden kiváló vonását frappansul hasonlatosnak találta az öcscse szellemi tulajdonaihoz, s ilyenkor lassan szállt le néha az ágyról, hogy a köztársaság jövendőbeli konzuljának lecsuszott paplanát megigazitsa.

Gyuri nem tartozott a legjobb diákok közé, de fürge, okos fiu volt, a vállalkozási szellem nem közönséges mértékével. Ha bátyját nem tiszteli annyira, alkalmasint változatosabb lett volna a

conduit-listája, de igy az életben is csak oly szabályszerüen viselte magát, mint - a bizonyitványai kifejezése szerint - az iskola padjai közt. Néha szüksége lévén pénzre, beszólt könyveivel a bátyja sós-utczai üzletébe s ilyenkor Ferencz egy pedáns apa zsörtölődésével nyult a nadrágja zsebébe:

- Már megint pénz, mindég pénz... Neked az orosz czár vagyona sem volna, ugy látszik, elegendő...

De ha Gyuri kiment az üzletből, Szamosi kedvteléssel nézett utána s derülten szólt egy-egy vidéki vevőhöz, aki éppen a manchesteri posztók közt válogatott:

- Csinos gyerek, ugy-e?... Az öcsém... Ebből nagyobb ur lesz ám, Zipser bácsi, mint a magunk fajta emberekből...

Lehetséges-e ezek után, hogy Gyuri a könyvhöz nyult volna? Álkulcscsal, tolvajmódra, mint valami fiatal gonosztevő? Ferencz kétségbeesve hánytorgatta magában a valószinüségeket és szivesen föláldozott volna további száz forintot, csakhogy a gyanujától megszabaduljon.

Gondolataiból a Gyuri hangja verte föl, a ki könyveivel forgószél módjára rontott be a szobába.

- Szervusz... majdnem megfagyni odakünn...

Ferencz az öcscse szeme közé nézett.

- Mondd, szólt hirtelen, te vetted ki a takarékpénztárból ezt az ötven forintot?

Gyuri vörös lett, mint a rák.

- Én, dadogta, mit gondolsz? Nem is láttam a könyvet, esküszöm, hogy nem tudok felőle...

Merészen tagadott, de bátyja éles szeme egyszerre meggyőződött a valóságról. Gyuri halálos zavarral keresgélt a könyvei közt, s pillantása halálos félelemmel kerülte el a Ferencz szigoru szemeit.

- Miért tetted? szólt a jó Ferencz halkan, mondj el nekem mindent, mert különben azt kell hinnem, hogy megrögzött bünös vagy.

Gyuri még dadogott néhány szót:

- Esküszöm neked...

De a bátya szigoruan kelt fel a helyéről.

- Ne tagadj, ne ejts egészen kétségbe. Ha tetted, valld be bátran, legyen meg legalább ehhez a bátorságod. Csak nem fogsz ugy viselkedni, mint egy közönséges tolvaj...

Ez a kemény szó hatott, Gyuri egyszerre zokogva dőlt le a pamlagra. Könyei végigfolytak forró, kipirult arczán. Ferencz maga is mondhatatlan fájdalmat érzett, valami ingerlő, édes fájdalmat, mely az apai érzés egész melegségét fölkeltette az ő becsületes szivében. De keményen tartotta magát, mint egy háboruba induló katona.

- Vallj be mindent, szólt szigoruan, ez az egyedüli mód, amivel nagy bűnödet enyhitheted.

Gyurit csuklási roham fogta el, finom gesztenyeszin haja kuszáltan lógott a homlokába, kezei nedvesek voltak könyeitől. Ferencz erős ingert érzett, hogy a szegény gyereket megcsókolja, de azért keményen ismételte:

- Egy-kettő, halljuk hát!

- Bocsáss meg, zokogott Gyuri, mindig becsületes leszek, esküszöm...

És ekkor hosszu vallatás után kiderült, hogy az ötven forintból tizenöt egy bizonyos Katicza nevezetü pisze orru kisasszony névnapi ajándékára fordittatott, mig a többi harminczöt a totalizateur fiókjában uszott el a legutolsó vasárnap.

- Hát ezért nyultál te a más pénzéhez? szólt a derék Ferencz megborzadva.

És kényszeritve, hogy a szeme közé nézzen, ijesztő komolysággal tette kezét az öcscse vállára és elkeseredve folytatta:

- Szegény mamának, ki öreg korára annyit vesződik, az legyen most az öröme, hogy a fiából közönséges tolvaj lett? Menj, nem tudok reád nézni többé!

Gyuri zokogva kérlelte:

- Bocsáss meg, csak ez egyszer bocsáss meg!

De Ferencz hidegen nyult a felöltője után.

- Nem akarok hallani felőled, ne szólj többé hozzám...

Becsapta az ajtót, s Gyurit magára hagyva a szobában, szomoruan sietett le a lépcsőkön, a hüvös beborult alkonyatba. A kapunál megállt egy perczig, hogy visszaforduljon, de erős elhatározással tovább ment a Ferencz-város homályos utczáin át. A szegény Ferencz még a legjobb barátját sem ismerte volna meg ebben a pillanatban. Ha egy kissé biztatják, talán maga is sirva fakad, annyira nyomta a szivét ez a váratlan esemény. Hogy sirt, hogy fuldoklott a szerencsétlen kis Bonaparte! Milyen megalázva könyörgött hozzá, hogy bocsásson meg. Ferencz egyszerre erős lelkifurdalást érzett s halkan dörmögte magában:

- Talán sok volt, nagyon is szigoru voltam hozzá... Nem kellett volna ennyire, tulságosan kemény voltam...

Kiment a józsefvárosi templomig, ahol alig járt már ember, az eső permetezni kezdett. Milyen jó lett volna most ott ülni a kis asztali lámpa alatt! Ferencz megindultan nézett be az alacsony házak ablakain, melyeken belül kicsiny iskolás leányok aggodalmas szemekkel hajoltak a vonalzott irkák fölé.

- Vajjon mit csinál most odahaza?

Önkéntelen megfordult fejében ez a kérdés, s félelemmel gondolt rá, hogy Gyurinak baja történhetik odafönn. Hogy sirt a szegény gyerek, puha, édes haja is nedves volt szinte a könyektől. Ferencz egyszerre nagy melegséget érzett a szivében és valahogy, maga sem tudta hogy, a kis Katicza pisze orrára gondolt. És szégyenkezve szólt önmagához:

- Bün-e az, ha ez a szegény fiu egy kicsiny leányba szerelmes?... Oh milyen otrombán, milyen részvétlenül fogtam föl az egész dolgot...

És egyszerre eszébe jutott az a régi szombat reggel, mikor őt sietve küldötték el hazulról és délben, visszatértekor, már a kis Gyuri erős sirása hallatszott ki az édes anyja szobájából. Eszébe jutott mindaz a sok töméntelen kényeztetés, melylyel ezt a későn érkezett gyermeket, ezt az illatos őszirózsát az egész ház elhalmozta, szinte hallotta az édes anyja hangját:

- Gyere, Gyuszi, gyere, nyulacskám!... Bujjatok el, tapsifülesek, mert Gyuszi jobban tud szaladni, mint ti...

És a jó Ferencz keserüen sóhajtott föl:

- Barbár vagyok, nincs szivem, hogy igy tudtam bánni a gyerekkel...

Öntudatlanul fordult meg és visszafelé indult a városba. Az üllői-ut elején lóvasuti kocsiba ugrott, holott a lakásuk alig volt kétszáz lépésnyire a tramvay legközelebbi állomásától.

A szobában nem égett a gyertya, sötét volt. Ferencz aggódva kérdezte:

- Itt vagy?

- Igen, szólt Gyuri remegő hangja a kanapé sarkából...

Ferencz meggyujtotta a lámpát és egy darabig elmerülve tett-vett a kredencz irásai között. Gyuri busan támaszkodott a könyökére és nagy vörös szemeit mozdulatlanul szegezte az ablak átlátszó tábláira...

És ekkor, becsukván a fiókot, Ferenc szárazon szólott az öcscséhez:

- Vedd a kabátod, szinházba megyünk...

A fiatal Lithván.

Kismarjay Dénes, a kinek egyik őséről már az Anonymus krónikája is megemlékezett, a minap ezt a történetet mesélte el a kaszinóban, a gentryre fordulván a beszéd sorja.

*

Együgyü és fölületes az a beszéd, amelylyel a pusztuló gentryt kisebbitik. Innen-onnan formális divattá válik, hogy a VII. kerületi demokraták a gentry léhaságáról prédikálnak, s a nagy négy emeletes bérházakból harczias kirohanásokat intéznek az omladozó nemesi kuriák ellen. Borzas filozófusok, kik ugyszólván alig ismernek más gentryt, mint a mit Náday játszik valamelyik vigjátékban, megvető mosolylyal emlegetik a katasztert. Pedig a gentry fejlődik, simul a korhoz, mint az én multheti kalandom bizonyitja.

A vigadó egy fehér asztala mellett a minap az egész rendezőség összeverődött hajnali hat óra felé. Az utolsó baraczkszin uszály is eltünt már a nagy terem parkettjéről, a feltárt ablakon át parfümös, fülledt levegő áramlott ki a folyam felé. Már világosodott a Gellért mögött, de az étteremben még mindig lobogtak a gázlángok s a kis Viktor, a ki ezuttal nem bortól csipett be, harmadfél óra óta huzatta a fülébe ugyanazt a souper-csárdást.

Az asztalnál egy zömök, kurtanyaku fiatal ember volt a szomszédom, olyan szinü ábrázattal, mintha két évig harczolt volna a kabilok ellen a legégetőbb napsugárban.

- Lithván, mutatkozott be röviden.

- Talán az öreg Lithván Boldizsárnak valami rokona?

- A fia.

- Bravó, szólt közbe valaki, ezzel már lehet dicsekedni egy kevéssé.

Csakugyan lehetett; az öreg Lithván volt, ki oly fényes hóditásokat tett egy nemzetiségi vidéken, a hol mint alispán működött nyolcz vagy tiz éven át. Később képviselőül választották meg s mint a kultuszminisztérium egyik legelőkelőbb hivatalnoka hunyt el nehány esztendővel ezelőtt.

Kezet ráztunk, csakhamar tegeztük egymást, sőt randevut adtunk a legközelebbi bálra. Csak nyolczkor mentünk el együtt egy közös fiakeren.

Az athlétáknál, a tlie dansanton megint összetalálkoztunk; a januári pikniken vis-á-vis ült hozzám, egy szőke épitőmester-kisasszony mellett. A széles vállu, mosolygó leánynak, ki sürüen koczintgatott a pezsgős poharával, közel félmilliónyi hozománya volt.

- Nézd Lithvánt, szólt Balajthy, pompásan illik ehhez a világosszőke millióhoz.

Barna, férfias nyaka csakugyan kedves ellentét volt a Gabriella kisasszony odalehelt hajfürtjeihez. Komoly és mégis jókedvü pillantásával szakasztotton olyan volt ez az izmos fiu, mint valami nagy fölfedező, ki messze világrészekből, életveszélyes utazásokból tért vissza nemrégiben.

Hajnalban, mielőtt az épitőmesteréket kocsijukhoz kisérte, a ruhatárban szemrehányólag felém fordult.

- Rossz ember, szólt, még csak arra sem méltattál eddig, hogy meglátogass!

- Őszintén megvallva, fiam, bizony még azt sem tudom, hogy hol lakol?

- Ugyan, mondotta, már hogyne tudnád...

- De nem, biztositalak.

Kihalászott valahonnan egy névjegyet s mosolyogva nyujtotta felém...

- Hát, ne legyen kifogásod. De biztosan várlak valamelyik közelebbi napon.

Mig karján a szőke Gabriellel a hotel lépcsőin eltünt, szórakozottan néztem a névjegyre.

Lemondtam ugyan már évek előtt a csodálkozásról, de most mégis bámulva szögeztem a szememet a litografált kartonra.

Ime:

- Boltos! dadogtam magamban, a hadverő Lithván András unokája fehérnemü kalmár!

A fényes garçon lakás, rejtelmes függönyeivel, metszeteivel, apró cognacos asztalkáival, ime egy józan fehémemüs bolttá vált a valóságban, hol egy selyemsipkás kereskedő ugrál egyik polczról a másikra. Rettenetes dolog ez, fiaim, rettenetes...

Otthon kiszineztem magamban a történetet. A Lithvánok pusztulóban vannak, az ősi vagyon eluszott. Az öreg Lithván Boldizsárra még az egész vármegye jelenlétében csapták rá a nehéz kriptaajtót, de a nemesi birtok utolsó maradványát elárverelték a halála után. A leányokért tán valami gazdag rokon fizeti a kolostori tartásdijat, az öreg Lithvánné szerényen él a székváros egy elhagyott utczájában. A fia az egyetlen, valami külföldi egyetemen magába szivott egy csomó demokrata gondolatot, csontos svájczi mérnökökkel kóborolt az épülő viaduktok mentén, lelkes vágyódás fogta el, hogy maga keresse meg a kenyerét. Tudván, hogy minden ismerőse megbotránkozva csapja össze a kezeit, valami fiatalos dacz annál inkább hajtani fogja:

- Csak azért is!

Az üzlet okvetetlen megy nehány hónapig, vállalkozó jó barátok szivesen vásárolnak egyet-más. Ha épen nincs náluk elegendő apró pénz, természetesen csak a legközelebbi elsején fogják letörleszteni ezt a csekélységet. A gentry gavallér vére sohasem tagadhatja meg magát, sohasem...

A fajok átalakulásának ez a különös története rendkivüli érdeklődést költött bennem s egy nap, hogy a bécsi utczán az aranyos czégtáblát megpillantottam, hirtelen eszembe jutott a dolog s befordultam az üzletbe.

A terjedelmes helyiségben husz vagy huszonkét ember sürgött-forgott, egynehány előkelő asszony ülve szemlélte a kiteritett szöveteket, a segédek hangosan csevegtek. Nagy, fehér, üveges skatulyák töltötték meg az emeletes polczokat, az emeleti korridoron egy komoly ur topogott. Hátul, az üzlet belső részében, egy fiatal gyerek hangosan diktált valami tételeket egy jegyezgető segédnek. Álmosan, vontatva hallatszott:

- Dessin numero 37, dessin numero 37...

Egy segéd hajlongva közelitett felém:

- Parancsol uraságod?

- Lithván ur?

- Benn van az irodában, méltóztassék...

Végig kellett mennem az üzleten, egész az udvari ablakokig, hol egy kicsiny, üveges kalitkában szorgalmasan hajolt a könyvek fölé a törökverő Lithván András unokája.

Az ajtó felnyiltára kinézett a főkönyvből.

- Te vagy? szólt csodálkozva, igazán szép tőled.

Füle mögé dugta a tollat, a kis sapkát följebb tolta a homlokán.

- Friss ember, már ilyen korán fölébredtél?

Több volt már tizenegy óránál, de Lithván a munkás emberek lenéző jóakaratával méltányolta a frisseségemet. Az ő irodai kabátján már a második reggeli zsemlemorzsái is meglátszottak.

- Hol tánczoltál az este?

Nyájasan, de kissé hidegebben beszélt, mint egyébkor, közben ki-kiszólt az irodaajtón valamelyik jelentkező segédnek. Látszott, hogy most is az üzleten jár az esze, hogy velem csak fölületesen, szórakozottan beszél s hogy az én bohém, könnyed tónusomhoz alkalmazkodik, bár ez nehezére esik e pillanatban. Látszott, hogy őt is a dessin numero misztériumai érdeklik, de azért barátságosan ütött a vállamra:

- Fényes lesz az evezős bál, ugy hallom...

Kihivták valami előkelő vevőhöz, de csakhamar visszajött megint. De a szó közepén is hirtelen kiszaladt ismét, hogy a korridoron topogó urnak felkiáltson valamit.

Mentegetőzve szólott:

- Megbocsáss, annyi itt a dolog... A propos, hát te nem vásárolsz valamit az üzletünkben?

Rágyujtottam egy czigarettára s egy herczeg könnyedségével válaszoltam...

- Igen, kellene egy és más. A ruhatáram kiegészitésre szorul. Kell mindenféle apróság. Körülbelül négy-ötszáz forint volna az egész. De e perczben nem fizethetem ki, hanem csak egy-két hónap mulva, ha megengeded...

Lithván egyszerre zavartan lapozott a főkönyvben, s elpirult, mint egy vizsgázó iskolás fiu.

- Igen... szólt, persze, persze...

- Vagy talán kellemetlen ez reád?

Hallgatott egy pillanatig, de aztán nagyot lélekzett.

- Megbocsátasz ugy-e, kedves barátom, de üzletünk elvei nem engedik meg a hitelezést... Nem vagyunk berendezkedve hozzá... Ne haragudj, de egyáltalában nem teszszük...

- Hogyan, megtagadnád...

- Nem, de lehetetlen. Princzipiumaink... egyszerüen üzleti elvek.

E jelenet alatt miben sem különbözött a Heyman & Gruenewald czég főnökétől, ki egy dubiosus vidéki kereskedőt ráz le a nyakáról.

Jókedvüen öleltem meg és nevetve szóltam:

- Ne félj, nem sértettél meg... Éppen ez tetszik benned, ez az üzleties nehézkesség. Ne aggódj, van nekem arra való pénzem.

És ezóta hiszek, lássátok, a gentry haladásában. Mert az, hogy kalmárrá lett egyik-másik nagy ember unokája, nem bizonyit előttem sokat; de hogy a hitelt, a portékáját nem varrja az első báli ismeretség nyakába, ez a merev, szinte ügyetlen hidegség költ bennem igazi reménységet.

A kegyelmes ur halála.

A kegyelmes ur haldoklik. Ő exczellenciája, az arany gyapjas rend vitéze, a család szeniora, a volt nagykövet és miniszter, még is csak megteszi, a mire egész hosszu életében senki sem vehette rá: a kegyetlen halál előtt földre hajtja a maga gőgös és simára tarolt fejét...

Benn, az öreg gróf hálószobájában, talán miben sem különbözik a sötét metamorfozis a más, közönséges emberek halálától; de idekünn, a külső szobában, a nagy, fényes lakás termeiben ki sem veheti észre, hogy e perczben egy élet megható tragédiája záródik be... Micsoda előkelő, hideg csönd van itt mindenütt!... A harisnyás inasok, mintha régi rokoko képekből szálltak volna ki, most is büszke méltósággal járnak ki és be a tapadó szőnyegeken; a sötét kabátos titkár most is angol ujságokat olvas a dolgozószoba iróasztala előtt; mindenben a régi, változatlan nagyuriasság, a mit a kegyelmes ur kinos haldoklása a legkevésbbé sem zavar meg...

De odakünn, a nagy muzeum-utczai lakás előtermében, mégis van némi mozgolódás; a borotvált arczu urak, a társaság egy-egy ismeretes tagja, benéznek egy perczre, mielőtt fogataikon tova robognának s álmosan - mert ma már a délelőtti órákban fölkeltek - hagynak a tálczán egy hét- vagy kilenczágu koronát... A nagy asztal előtt pedig, a melyre az orvosok reggeli bulletinje van kitéve, egy csapat fiatal ujságriporter üldögél, mig egy zordon, kuszált szakállu kőnyomatos a résztvevő kapaczitásokat rójja együvé...

Az eset határozottan aggasztó. A tanár, ki a grófi háznak huszonhat év óta rendelő orvosa, az egyetem doktori fakultásának e hirneves tagja, a maga háromsoros kis jelentésében még megcsillogtatja a remény egy vékonyka aranyszálát, bár habozva, föltételesen »ha az erők nem fogynak rohamosan;« de ő méltósága, a főtörzsorvos, kit a gróf egyetlen fivére hivatott a betegágyhoz, határozottan ellene mond minden csalékony hitegetésnek s kemény, katonás vonásaival kimélet nélkül kijelenti, hogy a nagy betegnek immár csak órái, tán perczei vannak az örök feloszlás előtt...

Egy szőke, fiatal ember, egy nagyobb ujság hirhordója, czinikusan jegyzi meg:

- Csak az esti lap részére ne haljon meg!

Mire a többiek suttogva folytatják:

- Vagy reggel négykor, mikor a lap már a sajtóba került!

De minden zaj elhallgat, hideg és imponáló csönd keletkezik, mikor a kegyelmes asszony, a haldokló gróf felesége, egy pillanatra átsuhan a szobán. A még mindig bájos, harminczkilencz éves asszony - Ő Felsége a királyné udvarhölgye - még az ajkait sem huzza félre s méltóságosan biczczent a fejével, midőn a jelenlevők fölugrálnak helyeikről. Köny vagy a sirás kellemetlen nyoma nem látszik meg szép, szigoru arczán s délczegen, meg nem törve tünik el a nehéz függönyök mögött, melyek a haldokló szobáját elzárják a külvilágtól.

Minden a régi, etikettes, előkelő. A pap, ki a haldokló kivánságára naponként misét mond a legbelső szobában, mosolyogva jő ki s czilindere megcsillog a ragyogó, májusi nap sugarában. A kis György, a család egyetlen fia, a kit sietve hozattak meg a katonai nevelőintézet konviktusából, halkan jár ki és be s szinte kiváncsian nézi a másolgató ujságirók munkáját. Jajveszéklés, sikoltás, a kétségbeesés visszafojthatatlan kitörései nem hallatszanak idáig; mintha a gróf teljesen tudatában volna annak, hogy még a kiméletlen halál előtt sem szabad megalázkodnia.

A magas, pofaszakállas Albert, a gróf személye körüli komornyik, a ki a lóversenyek alkalmából a czitromsárga ekvipázs bakján szokott ülni, lábujjhegyen jő ki a gróf eldugott ágyasházából:

- Pár percz mulva vége!

Amire Flatt; a főrendiházi teremszolga, ki fensőbb meghagyásból jött ide, részvevően suttogja:

- Oh, a szegény kegyelmes ur!

S e pillanatban a csontos halál kalaplevéve surran be a nyitott ajtón s kaszáját tisztességtudóan a sarokba támasztja. Mert nekem ugy rémlik, hogy ez a kegyetlen, rideg legény is tudja, mivel tartozik e büszke nagy urnak s nem rohan be kérdezés nélkül, a hogy a szegény emberek házába. Valószinüleg előbb ő is átadja a névjegyét, mint a többi látogató s Albert, a ki az etikettről egy pillanatra sem feledkezik meg, a szokott módon bejelenti:

- A halál!

A mire a gróf még egyszer elhelyezkedik a selymes függönyök mögött s aztán bágyadtan int a kezével:

- Jöhet!

Goethe, a pénzváltó.

A Goethe-házat néztük meg Velenczében s nehány berlini tanár, aki velünk együtt szemlélgette a megszentelt falakat, hangos szóval kezdett vitatkozni a *Faust* nehány homályosabb részlete felől. Mindegyik más intenciókat olvasott ki az inkriminált mondatokból, a bizonyitékok sulyos köveit kiméletlenül egymásra dobálták s a saját, félszeg gondolataikat csempészték a nagy költő lelkébe. Megunva az együgyü szószátyárságot, észrevétlenül otthagytam a dühöngő filológusokat, akikben unalmas, nyelvtudományi hangulatokat költött a halhatatlan poéta lakóháza. Tele voltam azzal az érzéssel, hogy az eleven Goethe ebből az ablakból nézte egykor a dózsék városának nyüzsgését s meghatva jöttem le a lépcsőkön, melyeket az ő lába tapodott valaha. Egy darabig gondolkodva jártam a homályos sikátorokban, majd fáradtan mentem el a Malibránba, ahol egy lármás olasz operettet fütyölt ki a jókedvü nézőközönség. Tizenkettő felé megvacsoráztam a Capello Neróban, majd ismét bolyongani kezdtem a homályba boruló utczákon. Éjfél jóval elmult, mikor a Rialto-hid lépcsőin fölfelé haladtam, s álmosan, különös hangulatoktól körülvéve, néztem végig a bezárt kofasátorokon, a canale grande szines lámpáin, az öreg Goldoni mosolygós márványszobrán. Azt hittem, egyedül vagyok, de egyszer csak meglepve vettem észre, hogy egy magas, kövér ur, akinek nyaka egészen elveszett a gallérja bástyáiban, tiz lépésnyire tőlem szintén mozdulatlanul nézi a csatorna méltóságos vizét.

Magam sem tudom, miképp történt, hogy közelebb lépve a szemlélődő idegenhez, valami érthetetlen udvariassággal bemutatkoztam neki. Az idegen, aki egy kampós botra támaszkodott, mosolyogva biczczentett, majd legnagyobb bámulatomra igy szólott:

- Örülök, hogy megismertem, s ha megengedi, én is megmondom a nevemet...

- Kihez van szerencsém?

- Én Johann Wolfgang Goethe vagyok...

A Rialto hidja tánczolni kezdett alattam.

- Hogyan, a halhatatlan Goethe?...

- Ugy van, a weimari Goethe, a *Faust* és a *Torquato Tasso* szerzője...

- De hiszen...

- Tudom, hogy mit akar mondani... Az irodalomtörténetek bizonyitásai szerint én 1832-ben örökre lehunytam a szememet. Az irodalomtörténeteknek igazuk van, de nekem is igazam van...

- Nem értem...

- Nem is oly könnyü ezt megérteni, mint Faustom második részét... Ismerni kell az ujjászületés elméletét, ami az egész földi élet alapja...

- Micsoda elmélet ez?

Goethe jóakaró pillantással nézett végig rajtam.

- Minden ember ujjászületik és Solon, Hannibal vagy Nagy Sándor ma is itt járnak a földtekén... Ez nem valami uj elmélet és sok transczendentális munkában olvashat felőle. Az ön kis fia talán Kolumbus Kristóf lelkét hordja gyengécske testében és a Markus-tér rongyos faccinója a XIV. Lajos lelkével álldogál az orologgia lábánál. A közhit szerint azonban senkisem tudja visszaidézni régibb földi alakjának emlékeit. Ime tehát a pont, amely lényegesen

elüt az én elméletemtől... Én azt mondom, hogy mindenki visszaemlékezhetik létezésének korábbi fázisaira.

- És miképp lehetne ez? szóltam elképedve.

- A nagy Teophrastus Paracelsus Philippus Aureolus egy kéziratban megmaradt műve tanitott meg a csodálatos titokra. A kéziratot Nürnbergben találtam egy öreg antikvárius lim-lomjai között. A titkot senkisem tudja kivülem, de önt, mivel az arcza tetszik nekem, szivesen megtanitom rá. Tehát hallgasson ide. Ha valaha megtörténik önnel, hogy egy világosszőke, romlatlan leány, akinek lelkét még nem érte bünös gondolat, ugyanabban a pillanatban ugyanazt a szót mondja ki, amit ön, suttogja háromszor egymásután: »Abrakadabra látni akarok, abrakadabra látni akarok, abrakadabra látni akarok!« És e perczben meg fogja tudni, micsoda alakban bolygott a földtekén a rég letünt évezredekben...

- Hihetetlen, szólottam fogvaczogva...

- Igy van és igy marad. Én ezidőszerint pénzváltó vagyok Jénában, de egy szerencsés pillanat elárulta, hogy az én lelkem járt száz esztendővel ezelőtt a Goethe halandó porhüvelyében...

- És emlékszik akkori létezésére?...

- Mindenre ugy emlékszem, mintha most történt volna...

Káprázat volt-e, ami velem játszott: a Guidecca felől kibukkanó holdvilágban csakugyan a Johann Wolfgang Goethe sötét szilhouetje állt előttem a Rialto karfájára támaszkodva... A német klasszikus kiadások aczélmetszete egyszerre testet öltött a világos nyári éjszakában és a *Wilhelm Meister* hatalmas poétája valami különös, érthetetlen gúnynyal tekintett a szemembe... A boldog, fenséges Goethe volt ez, a délczeg weimári félisten, az asszonyok, a hirnév, a földi hatalmasok kegyeltje... És a holdvilág oly ismerősen mosolygott rá, mintha igy szólott volna:

- Ez ő, én láttam, mikor a szép Friederike von Sesenheim a nyakába omlott...

Goethe álmodozva nézett szét a pihenő mesevároson, melynek kupolái csillogva emelkedtek ki a lagunák sötét vizéből, a hidakon, az oszlopokon, a kihalt paloták aranyos façadeján... Elborulva, mintegy önmagának suttogta:

- Bella Venezia, - édes, feledhetetlen álomország!... Akkor, - oh akkor szerelmes olasz lányok simultak fiatal szivemre, most márkákat és dollárokat váltok be a jénai idegeneknek...

Egyszerre eszembe jutottak a lármázó filológusok, akik a Goethe lakóházában a Faust doktor második része felől vitatkoztak... Hangosan elszavaltam a vitás passzust, majd alázatosan megemeltem a kalapomat:

- Emlékezik-e Mester ezekre a halhatatlan sorokra?

Goethe tünődve nézett a levegőbe.

- Mondja csak el még egyszer...

Figyelmesen végighallgatott, majd igy szólott bizonytalanul:

- Ugy vélem, hogy *Egmont*-ból való vagy a *Torquato Tasso*-ból...

- Dehogy, rebegtem bámulva, a *Faust* második részéből. Nehány berlini tanár ma összeveszett e mondat belső értelmén, s én most magát a Faust iróját kérem meg a vita eldöntésére...

Fitymálva, különös mosolylyal intett most a weimari Jupiter:

- Édes barátom, maga sem tudja, milyen lehetetlenséget kiván... Én mondjam meg, hogy mit gondoltam akkor?... Talán egy szép asszonyra gondoltam, talán semmire, - a kezem leirta,

amit egy rejtelmes kényszerüség diktált, egy ismeretlen, leküzdhetetlen Erő, mely az örök igazságokból rajtam keresztül árult el egyetmást az emberiségnek... Én csak tehetetlen szócső voltam, mint a föld minden nagy poétája és lángelméje, mint Mózes, Cicero, Dante, Shakespeare és a többiek: a világ titokzatos logikájának szócsöve... Ha Goethe meg nem születik, talán egy Wolf vagy egy Mayer mondta volna el a Goethe igazságait, mert ama titokzatos Erő ugy akarta, hogy ez igazságok a XVIII. század végén legyenek az emberiség közkincsévé...

Még egyszer végignézett a holdfényes vizen, amelynek hátán egy velenczei patriczius fekete bárkája uszott, a paloták reszkető ablakain, a vizből kiálló aranyos lépcsőkön. A hangja eltompult, de nagy szemei égni kezdtek.

- Semmire sem emlékszem, mert az igazságokat csak egy rejtelmes hatalom oltotta belém... Mindebből semmisem volt az enyém, mert ezzel az emberiségnek, a haladásnak, a világ fejlődésének tartoztam... Csak ők voltak az enyémek, ők: az asszonyok, akik vétkes éjszakákon a szivemre borultak, a lányok, akik könyeket hullattak szőke fürteimre, akik szerettek, dédelgettek, nekem szentelték ifjuságuk egy sugarát... A világból csak az a mienk, amit a két karunk átfoghat; a többi kényszerü adó, amelylyel az emberek összességének tartozunk. Dal, szerelem, könnyelmüség, éjszakák édes bünei, titkos csókok: ennyi az élet igazi tartalma... És az én életem nem volt haszontalan, mert hetven évig szerettem az asszonyokat...

Kezet nyujtott és lesietett a lépcsőkön. Még láttam, amint elhalad a Goldoni szobra előtt s a kőből faragott, barátságos olasz respektussal meghajol előtte. Még egy percz - és a Faust költője mindörökre elveszett az éjszakában.

A léhák.

I.

Török Mariska levele Német Imréhéhez.

Nem tudom, hogyan kezdjem, mert azt hiszem, illetlen és meggondolatlan vagyok, de ön is nő Asszonyom, és igy lehetetlen, hogy meg ne értsen egy kevéssé. Tudom, hogy nem cselekszem helyesen, amikor szülőim háta mögött levelet irok Önnek; Önnek, akit sohasem láttam, aki talán egy vakmerő és vállalkozó leány képét fogja maga elé rajzolni ezekből a sorokból. Ha valami megrémit, ha valami rávehet arra, hogy e levelet soha se küldjem el, ugy csak a félelem lehet az, hogy Ön ilyennek képzel. Édes, jó Asszonyom, esküszöm, hogy sohasem tettem olyasmit, ami a lelkiismeretemet megbolygatná - bár nem vagyok szent és nem sütöm le a szememet - de most érzem, hogy rosszul cselekszem, hogy hálátlan vagyok anyám iránt, hogy Ön egy rosszul nevelt, különczködő, hebehurgya leánynak fog tartani, akit a léha könyvek megrontottak. Higyje el, hogy nem vagyok az, hogy minden távolabb áll tőlem, mint a regényesség, hogy nem képzelődöm és nem bibelődöm fölösleges gondolatokkal. De nagyon-nagyon szerencsétlen volnék, ha most nem irhatnék Önnek, ha a szivemet nem önthetném ki egy asszony előtt, aki megért, aki lelkével velem van, aki egy kicsit a pártomat fogja. Hiszen Önt oly jónak, oly okosnak mondják, - ugy-e, nem gondol felőlem semmi rosszat és minden elfogultság nélkül olvassa végig egy egyszerü leány sorait, aki egy kicsit boldogtalannak érzi magát és most igazán nem tudja, mihez fogjon?

Talán Ön is emlékszik az én nevemre, - Fejér ur annyit beszélt nekem Kegyed felől. Bármiről is volt szó, sétáink, vitatkozásaink, szóváltásaink közben oly tisztelettel mondta mindig: »Paulin igy gondolkozik... Paulin nem hiszi ezt... Paulinnak egészen más a véleménye...« hogy már én sem képzelhetem az ő nővérét másképp, mint jónak és okosnak... Ő azt mondja, hogy semmiben sincs titka kegyed előtt, hogy minden tervébe beavatta, hogy kegyeden kivül nincsen is más, aki egészen ismerje őt, hogy bajában, fájdalmában, kétségeiben mindig csak Paulinnál találta a vigasztalást... Ha mindez igaz, Asszonyom, ugy talán nem is kell megmondanom, ki vagyok, ugy talán emlékszik rám, talán ismer... Ő bizonyára minden részletében megismertette Önnel vitatkozásainkat, magányos beszélgetéseink foglalatját, talán érdememen fölül is sokat beszélt rólam, s kegyed e szubjektiv képből mégis hiu, fölületes, kaczér teremtésnek fog tartani... Édes jó Asszonyom, értsem meg, hiszen Ön előtt, ugy-e, én is elmondhatok mindent?... Higyje el, semmi sincs bennem mindebből; boldogtalan vagyok, ennyi az egész.

Fejér azt mondja, szeret, - hat hosszu év óta mutatja ezt. Gyerek voltam, mikor a táncziskolában megismert, és azóta annyi sok történt. Lehetetlen volna azt hinnem, hogy közönyös vagyok előtte. Négy évig sohasem beszélt nekem szerelemről, azt hiszem, el is futottam volna, ha ilyesmit szóba hoz. De nem tudja-e meg száz jelből egy fiatal leány, ha valaki érdeklődik iránta? Más hangon beszélt velem, sohasem gúnyolt, bár csodálatos képessége van ahhoz, hogy jókedvüen kicsúfoljon mindent, néha melegen beszélt az olvasmányai felől, megismertetett az izlésével, néha oly bizalommal szólt hozzám, mintha az anyja, vagy a barátja volnék - száz jelből láttam, hogy többre becsül, mint a többit, hogy magához méltónak tart, a szavaimat komolyan veszi, hogy magának is jól esik, ha együtt lehet velem. Ha csak egyszer is pose-ba vágja magát s deklamálni kezd előttem a szerelemről, alkalmasint vége szakad ennek a kis regénynek a tánczisköla küszöbén. De sohasem volt több egy okos, jókedvü, jóakaró barátnál, akinek közelléte bizalommal és melegséggel töltött el. Elég volt tudtom, hogy egy társaságban ő is ott van, elmésebbnek és biztosabbnak éreztem magam, bár ő másokkal csevegett a szoba tulsó sarkában. Ha elment, ugy szólván nem is tartottam

érdemesnek, hogy valami fölött komolyan beszéljek, mert önkéntelenül is azt gondoltam: Nem érdemes, ő nincsen itt... A többi oly együgyünek és szegényesnek tünt föl utána! Ő oly vig, oly egyszerü, oly intelligens; mindent tud, mindennel tisztában van, és annyira gyülöli a frázisokat... Azt hiszem, ezzel hóditott meg legelsőbben is, mert sohasem tudnék komolyan venni valakit, aki valaha egyetlen frázist is kimondott... Talán nem illik mindez egy fiatal leányhoz, sokszor azt hiszem, mindeniknek szüksége van arra, hogy valaha bolondságokat kövessen el, hogy szeresse a fiatalos lelkesedést, hogy a józanság szinte természetellenes bün, ha az ember még nincsen tul egy bizonyos megállapodott életkoron; - de én, Asszonyom, sohasem lelkesedtem ugy, mint a fiatal jogászok és a hajfürtjeim sohasem lobogtak csárdás közben... Ha ez hidegség és bün, - akkor itéljen el, mert még csak védekezni sem tudnék... Véralkatom, nevelésem, környezetem - mindez egyenesen képtelenné tesz arra, hogy valaha megfeledkezzem magamról. Barátnőim néha beavatnak apró titkaikba, egyik-másik fölfedezi előttem levelezését, szerelmi viszonyát, beavat a titkos cselszövésekbe, elárulja, hogy meghalna, semmint a másé legyen, - én talán akkor halnék meg, ha ilyesmiről beszélnék másokkal. Sohasem kaptam szerelmes levelet és azt hiszem, mélyen megsértene, ha kapnék. Még ha volna is mibe, akkor sem avatnám be a szobaleányunkat az én elrejtett érzéseimbe, mert nem tudnék többé emberek közé kerülni, ha ezt tenném. Azt hiszem, csak a közönséges és banális lelkek tárják ki mások előtt a titkukat. Ezeknek mitsem ér a puszta érzés; csak akkor boldogok, ha másokkal is beszélhetnek róla. A beszéd adja meg érzéseik becsét, - oh milyen felületesség!

Önnek, Asszonyom, aki szintén volt fiatal leány, kell-e azt mondanom, hogy sokat gondolkodom a jövőm felől? Néha, mikor este elválunk és lanyhán, szinte hidegen elbucsuzom tőle, lefekvés után, az ágyban, elmélkedni kezdek a történendők felől. Olykor bánt a lelkiismeret, hogy ő most elkeseredve sétál odalent, és sirni szeretnék, mint kicsiny leánykoromban... Ilyenkor reá gondolok, aki oly okos, egyszerü, annyira ért engem s akit én is annyira értek... Ilyenkor néha - nevessen ki Asszonyom - mirtus-koszoruval látom magam az ő oldalán, hallom az orgonát és ugy képzelem, lehetetlen volna, hogy egy más férfiuhoz kössem magam egy egész életen keresztül... Oly természetesnek tetszik, hogy az övé legyek és olyan különös volna, ha nem lennék az övé... Sokszor nem tudok elaludni és lelkesedve gondolok rá... Ilyenkor visszagondolva hideg, közönyös viselkedésemre, igy szólok magamban: Rossz vagy, vétkes vagy és nem érdemled meg a boldogságot...

Ha mindig éjjel volna és én mindig ekként gondolkodnám, alkalmasint nem haboznék azzal, hogy a felesége legyek... De nappal, mikor a hidegségem és józanságom visszatér, mikor szülőimet, ismerőseimet hallom, mikor nem egy csacska gyerekleány érzelmességével tekintek a távol jövőbe, - ilyenkor komolyan azt kell hinnem, hogy az én sorsomban nincsen megirva az, hogy boldog is legyek valaha.

Oh, Asszonyom, hiszen Ön igazán ismeri őt, hiszen együtt nőtt fel vele és Ön előtt sohasem volt titka - kérem, nagyon kérem Önt, legyen segitségemre ebben a kétségbeejtő állapotban... Csakugyan oly könnyelmü, fölületes, léha-e ő, amilyennek mások mondják, s amilyennek magam is látom többnyire? Mily boldogok a vakok, az együgyüek, a romantikusok, akik mitsem kivánnak, miről sem gondolkodnak, akik becsukott szemekkel követik azt, akihez az érzéseik vonzzák őket... Milyen rossz hidegnek és okosnak lenni, - mennyire érzem én ezt!

Fejér nem férjnek való, ezt mondja róla minden igazi barátom... Ő egy elmés, kedves, mulatságos fiu, de annyi komolyság sem lakik benne, mint egy harlekinben. Ő máról holnapra él, nem tud magától megtagadni semmit, ébren tölti az éjjeleket és valószinüleg könnyü szerrel ott hagyna harminczezer forint jövedelmet, ha egyszer kedve kerekednék ahhoz, hogy Délamerika hegyei közé gyalogoljon... Ő egy szellemes bohém, aki semmit sem vesz komolyan, az életet ép oly kevéssé, mint a csillagokat vagy önmagát... Azt hiszem, egy alkalmas

perczben koczkára tudna tenni egy több milliós örökséget, s másnap nyugodtan kérne kölcsön pár forintot, hogy valahol megebédelhessen... Ő egyáltalában nem idegenkedik attól, hogy másoknak adósa legyen, de a fizetés nem okoz neki fejfájást... Szülőim azt mondják, hogy nem komoly karakter - és nem kell-e magamnak is ugyanazt hinnem? Ha Önnek, Asszonyom, egy kedves leánya volna, hozzá adná-e nyugodt lélekkel mindezek után? Ugy-e nem, vallja meg őszintén, hogy nem!...

Tegyük föl, hogy szeret, hogy ez a szerelem igaz vonás benne - de vajjon nem tudna-e akkor *az én kedvemért* jóvá lenni? - vajjon mi áll előttem, ha feleségül megyek hozzá? Megvallom őszintén, kissé tulságos regényességet találok a népmesék tündérszép királykisasszonyaiban, akik egy csermelyparti kunyhóba mennek a szerelmes pásztorukkal, s a cserépkorsóból boldogan isszák a forrás vizét, ha ő meritette meg a cserépkorsót. Mindez csak a mesékben szép, de én még talán egy csermely partján is boldog tudnék lenni. Esküszöm Önnek, Asszonyom, hogy az ébenfa-zongorát s a halványkék plüss-butorokat nem tartom okvetetlen szükségeseknek ahhoz, hogy az ember nyugodtan töltse el az életét, s bár nem akként neveltek, még egy kétszobás, másodemeleti lakás sem tenne boldogtalanná... De higyje el, meghalnék szégyenemben, ha mama egyszer látogatóba jönne hozzám, s valahogy azt találná hinni, hogy szükséget szenvedek valamibe...

Mi lenne velem, ha férjhez mennék hozzá?... Nem hiszek abban, hogy ő komoly is tudna lenni, hiszen oly kevésre becsül minden formát és konvenciót... Csupa bohémségből koczkára tenne mindent, s egy nap csak oda jutnék, hogy lehajtott fővel kellene visszatérnem a szülői házba... Inkább a halált, semminthogy ez megtörténjék!... Mit tegyek, mire határozzam magam? Husz éves elmultam már és a kérők nap nap után jelentkeznek... Komoly, számbavehető emberek, mindannyi megbecsülne, de ha egyiket sem szeretem!... Tudom, hogy szerencsétlen lennék, mert én - erről biztos vagyok Asszonyom - vagy nagyon boldog, vagy nagyon boldogtalan leszek férjhezmenetelem után... Középut nincs, ezt érzem... Sohasem elégedném meg az alamizsnával; vagy mindent, vagy semmit!

Ön, Asszonyom, ha jó szive van, nem hagyja válasz nélkül ezt a levelet. Kihez forduljak, ha Ön elfordul tőlem... Szülőim imádnak, de a nagy szeretet, azt hiszem, elvakitja őket. Ön okos, Ön is volt leány és Fejér annyira őszinte Önhöz!... Legyen nyilt, ne hallgasson el semmit, - hiszen akarhatja-e, hogy szerencsétlen legyek?... Az isten meg fogja áldani soraiért, én már előre, ismeretlenül is áldom...

Ugy-e megengedi, hogy a távolból megcsókoljam?... Isten Önnel, édes Asszonyom, ne haragudjék reám... szeretettel és tisztelettel

Török Mariska.

II.

Német Imréné levele Török Mariskához.

Sirtam, mikor a maga levelét végigolvastam édes kis Mariskám! Oly okos, oly tiszta, oly leányos ez a levél, hogy boldog volnék, ha magát a keblemre szorithatnám, ha a haját, a rózsás arczát összecsókolhatnám. Milyen boldogtalan és elhagyatott lehet maga, szegény kis leányom, ha már arra is elszánta magát, hogy nekem irjon. Ha most közelemben lenne az a léha ember, igazán nem tudnék a szeme közé nézni, amiért magának ilyen nagy bánatot okozott.

Szereti, ugy-e nagyon szereti, vallja be! Jőjjön Mariska, hajtsa a fejét a vállamra és gondolja, hogy egy jó mama oldalán ül, aki nem akarhat egyebet, csupán a maga boldogságát. Beszéljünk hát okosan egymással néhány szót, lássuk csak!

Mindenekelőtt igaza van abban, hogy ő egy léha és könnyelmü fiu, aki alkalmasint igen szerencsétlennek érezte volna magát, ha véletlenül a XIII. században születik, s mint jámbor zárdai barát egész életen át kénytelen másolni a Szent-Katalin élettörténetét a kolostor egy hideg czellájában. Nem azok közül való, akik reggeltől-estig türelemmel jegyezgetnek a főkönyvek lapjaiba, a vére nyugtalan, az idegei nem a hajókötél-gyárban készültek, s még eddig a takarékpénztári tisztviselőknek sem adott tulságos dolgot a tőkésitett összegekkel. Mindez természetesen aggódóvá tehet egy gondos apát, mert a világ, hiába, jobban megbizik a higgadt középszerüségekben, mint a nyugtalan lángeszekben. A maga szüleinek, édes Mariskám, igazuk van; ha leányom volna, alkalmasint én sem gondolkodnám máskép. És mégis, ha egy férfit annyira ismernék, mint amennyire a fivéremet ismerem, nyugodtan rá biznám a kis lányomat, föltéve, hogy biztos volnék a kölcsönös szerelemről.

Mert lássa, édes Mariskám, egy dologról egészen bizonyos vagyok: hogy Károly mindenekelőtt jó fiu és a szive igazán helyén van. Talán most, amig csak magáról van szó, könnyü szerrel koczkára tenné mindenét; de sohasem tudna rosszat tenni másokkal. Oly lágy és szentimentális, hogy szinte botrány. És ne lásson erőtlenséget és gyönge karaktert a férfiak szentimentálisságában; mert majd, ha egyszer jól ismeri az életet, maga is rá fog jönni, hogy csak a szentimentális emberek jók és részvevők a mások bajaival szemben.

Ugy-e, maga vidámnak, elmésnek, könnyüvérünek látta őt mindig? Pedig milyen mélyen, mennyire igazán szereti magát! Ha a bucsuzásnál hidegen nyujtotta a kezét, ha egy közömbös szavából azt olvasta ki, hogy érzéseit nem viszonozza, mennyi időmbe, meggyőződésembe került, amig valahogy helyreállitottam az egyensulyt. Ilyenkor kétségbeesve ült le a zongora mellé:

- Minden hiába, Ő nem szeret, Paulin...

Elmondta minden szavát, összeszedett egy csomó gyerekes jelet, hogy én higgadtan itéletet mondjak, vajjon szereti-e, - egyáltalában oly nevetségesen gyerekes volt. Ha ilyenkor látja, nem ismer rá. Higyje el, kis leányom, nem lehet az romlott ember, aki ennyire naiv.

Léha, könnyelmü, nem komoly - oh, édes, kis bogaram, mennyire nem ismeri Ön még a férfiakat! Mivé nem lehet tenni egy férjet, aki ennyire szereti a feleségét! Én, tapasztalt asszony létemre, arra is vállalkoznám, hogy rablógyilkosból libapásztort faragok, ha komolyan szerelmes belém; de annyi kétségtelen, hogy bármelyik elmegy a szentföldre, olvasót morzsolva a kezében, ha egy szeretett asszony ugy akarja. Hogyan, hát lehet egy férfi könnyelmü, léha, korhely, ha odahaza egy kedves feleség várja, akit mindennél többre becsül? Nézzük csak, édes gyermekem, egy kis filozófiával a dolgokat, - miért korhelykednek a férfiak? Ugy-e bár azért, mivel a kávéház világossága, melege s lármája mégis csak sokkal barátságosabbak, mint egy rideg legényszoba négy fala. Nos hát, azt hiszi maga, naiv kis leányom, hogy egy pinczér, egy éjjelező jóbarát, egy korhelykompánia kedvesebbek lehetnek ő előtte, mint maga, akit szeret, akiért bármi sem volna nehéz neki, akiről sohasem tudna lemondani? És azt hiszi, olyan nehéz volna mindezt elhagyni a maga édes kék szemeiért, a maga finom, leányos bájosságáért?

Ezt maga sem hiheti, ha csak azt is kétségbe nem vonja, hogy igazán szerelmes magába. De kétségbe vonhatja-e ezt? Nem látja-e, hogy éveken át mint csügg ezen a gondolaton, s hogy talán az életről is lemondana, ha erről a házasságról le kellene mondania. Ha látná, mint önti ki előttem a szivét néha, alig lehetne oly percze, melyben az ő érzései fölött kételkednék.

Léha, nem zárja el magát négy fal közé, talán hitelezői is vannak, - istenem, hát igazán olyan nagy baj volna mindez? Ne menjen a nagyon komoly emberekhez, mert egy nap kővé válik unalmában. Egy férj, aki az életben nem lát egyebet, mint módot arra, hogy pénzt szerezzen - brrr, ez igazán rettenetes lehet, ugy képzelem.

A könnyüvérü ember, akinek egyébként nincsenek sulyos szenvedélyei - és neki nincsenek azon az egyen kivül, hogy magát imádja, gyermekem, - aki elmés, jó szivü és szerelmes, - hát kivánhatja-e, hogy az isten jobb férjjel áldja meg? Ha magát az oltár elé vezeti valaha és egy nap megosztja vele az életét, képzelheti-e, hogy egyébre is gondolhat, mint hogy magát boldoggá tegye? Ha nem, ugy azt hiszem, nagyon szerencsétlen lesz és a könnyelmüsége csak akkor válik veszedelmessé, - de maga, édes leánykám, szintén nem lesz majd tulságosan boldog... Ne adja az isten, hogy valaha sirva gondoljon erre a jövendölésre!...

Mit mondjak, mit tanácsoljak még?... Szegény, boldogtalan Mariskám, kérdezze meg a saját szivét. Ha azt hiszi, el tudná viselni az életet, mint egy más, idegen ember felesége, ha képesnek érzi magát arra, hogy egy fürdői vagy egy báli ismeretség után egy szépen öltözött ur karjaiba dobja magát, csupán azért, mert ez türelmesen görnyed a főkönyvek mellett és sohasem követett el bolondságot, - ugy ne habozzék, ne tekintsen semmire, menjen hozzá... Sem én, sem más nem tudjuk erre megadni az igazi feleletet; csak a saját szive képes erre, - azt kérdezze meg.

Bármi lesz, a jó isten ne adja, drága kis leányom, hogy maga a boldogtalan asszonyok számát szaporitsa. Hiszen annyian vannak, annyi titkolt fájdalom rejtőzik el félénken a világ elől... A maga tiszta, okos, leányos lelke nem érdemelné meg, hogy valaha bánata legyen. Megérzi-e, hogy most milyen nagy szeretettel ölelem a szivemre?... Csókolja a maga rózsás arczát - ismeretlenül is őszinte barátnője.

Német Imréné.

III.

Török Mariska levele Német Imréhez.

Oh, édes Asszonyom, milyen könnyü belenyugodnom abba, amit Ön mond!...

Török Mariska.

A zongoramester.

A három kékbóbitás szobaleány élénken sürgött-forgott a terrászon, hogy az ozsonnázó asztalt megteritse. Vigan csörömpölt a porczellán és az ezüstnemü, a kristályos, ezüstfödelü poharakban jéghideg tejszin fehérlett, nagy, barázdás ananászdinnyék hültek a vörösréz jégtartókban. Ahlbergné kijött egy perczre, hogy itt is körülnézzen, de csakhamar befordult a konyhába, ahol a szakácsné még mindig fényes segédlettel dolgozott a pompás kerti mulatság menüjén. Estére tiz-tizenöt család volt hivatalos a villába s a kertész verejtékes homlokkal igazgatta a lampionokat, a rakétákat s a tarka görögtüzes csomagokat.

Ahlberg Leó junius közepén rendesen letette kezéből az estilap árfolyamos táblázatát, s minden ügyében teljhatalmu intézkedési jogot biztositván Müller urnak, a prokuristájának, meg sem állt a felsenbachi fenyvesekig, amelyeknek egyik legfestőibb pontján egy csinos svájczi stilben épült villa a messze idegenben is ezt a magyar fölirást viselte homlokzatán:

Karolina-lak.

Ezzel a fölirással Ahlberg ur a neje iránt érzett szeretetnek és tiszteletnek akart poétikus emléket emelni, mert a Karolina asszony férje ezt a csinos és értékes meglepetést eszelte ki ama feledhetetlen nap fordulójára, melyen fiatal nejét hófehér csipke-ruhában vezette el egykoron az oltár elől..

E napnak innen-onnan huszonöt esztendeje volt és Ahlberg, mikor néha farsang idején váratlanul hazatért az Andrássy-uti lakásba, meglepetve állt meg az ajtóban, s csodálkozó pillantásokkal nézte végig azt a csipkeruhás, fiatal leányt, akit egész sereg szobaleány öltöztetett, csinositott egy-egy előkelő piknik vagy bál előtt. Olykor ugy tetszett neki, hogy a szégyenlős kis Felsenburg Karolint látja, - pedig ez a viruló, tizennyolcz éves teremtés már Ahlberg Mártha kisasszony volt, a saját egyetlen leánya. A kis Felsenburg Karolin pedig, aki időközben molett, negyvenötéves asszonnyá fejlődött, erőlködve kapcsolta össze a szomszéd szobában a garde des dames-okhoz illendőbb nehéz, fekete surah-derekat.

Mártha elmult már tizennyolcz esztendős és Ahlbergné a télen gyönyörködő, de álmos szemekkel nézte, amikor szőke leánykori hasonmását frakkos leventék forgatták meg a Hungáriában és a Lipótvárosi szalonok parkettjén, A frakkos leventék közt nem egy akadt, aki a kis Mártha kezét egy egész életen át is magánál tartotta volna, de ugyancsak elfogadható legénynek kellett volna lennie annak, aki előtt Ahlberg papa a szalonján kivül a nehéz Wertheim-szekrényeit is megnyissa.

Mikor junius elején a ládákat, az utikosarakat, a gazdag necessaire-okat csomagolni kezdették s a felsenbachi kertész nehány irgalmatlan ákombákommal jelentette, hogy a villa készen várja urnőit, Ahlberg ur, lefekvés előtt, olykor igy szólt bizalmasan a feleségéhez:

- Szeretném tudni, miért vásároljak én a szoboszlói vásáron, amikor a bécsi Mariahilfen is megvehetem, amire szükségem van.

A misztikus kijelentés nem volt tulságosan hizelgő azokra az ambiciózus fiukra, akik a Mártha kisasszony kezéért versenyeztek. Ahlberg ur a budapesti jourokat és bálokat találta némiképpen hasonlatosaknak a szoboszlói vásárhoz. A felsenbachi fenyvesek ellenben, ahova Bavária, Prussia, sőt olykor Páris is liferált elfogadható házassági anyagot, a bécsi Máriahilf szerepét játszották az ő finom és elmés kis hasonlatában.

Mig a szobalányok az ozsonnáló-asztal körül szorgoskodtak, Ahlberg ur messzelátóval kémlelte a magas felsenbachi *Kogel-t* és a felhőkbe vesző *Traungipfel*-t. A Kogel csupasz orma mintha hálósipkát viselt volna és a Traungipfel egészen beleolvadt a kelet felé elhuzódó

hegylánczokba. Világos volt, hogy zivatar készül és Ahlberg ur bizonyos kárörömmel dörmögte magában:

- Csunya élet lesz odakünn a hegyoldalakban... Nyomorult kis ostériások, ma megint önmaguk ehetik meg a rántott csirkéjüket és a fejes salátájukat.

A Traungipfel fölött hirtelen végigfutott egy lángoló tüzvonal, messziről alattomos dörgés hallatszott, mintha egyenesen a föld gyomrából jött volna. A körülfekvő villákban sietve csukták be az ablakokat és Mártha ijedten dugta ki nyilas frizuráját az egyik emeleti ablakon.

- Milyen idő, szólott borzongva, tönkre van téve a mulatságunk...

Rupprecht, a kertész, aki megint gyorsan szedte le a bokrokról a már feltüzött lampionokat, mosolyogva köszönt föl az emeletre.

- Ne féljen, kisasszony, félóra mulva gyönyörü időnk lesz...

A jóslat nem látszott nagyon reálisnak, mert egyszerre megeredt az eső és a tűlevelü fák kinlódva hajladoztak az erős szélben. Ijesztő volt föltekinteni a Kogel világos hálósipkájára, a keskeny hegyi utakon piszkos vizfolyások omlottak végig, a telegráfdrótok fölött megriadt madarak kóválygogtak. Az egész kultivált vidék mintha hirtelen arczot cserélt volna, - akár egy kifogástalan gavallér, aki felborzalt hajjal, sáros ruhával jelenne meg a világ előtt. A villák szines faláról szennyes zuhatagok mosták le a festéket és néhány vérvörös lampion szétrongyolva ázott a Karolina-lak ezüstös kerti gömbjei között. Minden élőlélek elmenekült, csak a nagy, ódivatu postaszekér koczogott kifelé a zuhogó záporban és a csuklyás kocsis fujta tele tüdővel a régi dilizsánsz-indulót...

Ahlberg ur, akit mindig boldoggá tett az a tudat, hogy nem ő van bajban, elégedetten szólt a feleségéhez és a leányához:

- Ez a szegény ficzkó is jobban tette volna, ha salzburgi érseknek születik. Nem valami nagy mulatság ebben az időben végig trombitálni a traunkircheni erdőséget...

Szomoruan üldögéltek mind hárman a terrászon és Ahlbergné kétségbeesve nézte a tengerben uszó vidéket. Mikor a szakácsné feje egy pillanatra látható lett az előszoba ajtaján át, Ahlbergné bizonyos lemondással sóhajtott föl:

- Elmehetünk már a parfait-nkkal és a krémjeinkkel. Ugy szétesik valamennyi, mint az árpakása...

Ahlberg ur fitymálva intett a kezével:

- Jeget akarsz föladatni ma este? Az ám, puncsot és forró theát, meg aztán jól be kell füttetni a nagy szalont...

Ahlbergné bánatosan horgasztatta le a fejét, Mártha a kanalakkal csörömpölt a kis dessert-tányérokon, - mikor egyszerre egy czilinderes ur tünt a szemükbe a kerten tul, a Traunkircken felé vezető országuton. Az idegen ur gyöngyszürke redingot-kabátot viselt, de milyen szánalmas állapotban volt a szürke czilinder és a szép kabát! A szegény ember futva ment végig a villák sodronykeritése mellett, néha egy bosszantó mozdulattal rázván le a kalapja peremében meggyülemlett esővizet. A Karolina-lak aranygombos kapujánál hirtelen gondolt egyet magában és elszántan fordult be a kert virágágyai közé.

Átugort egy-két nagyobb pocsolyát s szerencsésen elvergődött a terrászig, ahol kifogástalan udvariassággal hajolt meg a bámuló hölgyek előtt. Mikor Ahlberg ur kissé ostobán végignézte, az idegen mosolyogva igy szólott:

- Bocsánat a tolakodásért, de a pogány időjárás talán kiment, hogy kissé szemtelen vagyok. Utközben ért utol a zápor, sehol egy födél, amely alatt megvonulhattam volna. Nem maradt

hát egyéb hátra, mint hogy a legelső emberi hajléknál oltalmat kérjek. Ha Madame oly kegyes lesz és illetlen jelenlétemet eltüri, itt fogom bevárni, amig az eső eláll.

Ahlbergné hidegen biczczentett, Ahlberg ur pedig, föltévén a szemüvegét, még jobban szemügyre vette a Karolina-lak ismeretlen vendégét.

- És kicsoda ön? kérdezte később lesujtó gúnynyal, mert az idegen bizony elfeledkezett arról, hogy annak rendje és módja szerint bemutatkozzék.

A redingotos ur gyöngén elpirult, majd tisztelettel igy szólott:

- Santi Cézár, zongoratanitó.

- És ugyan hol tanit?

- A grófnál.

- Talán Payerbach grófnál, odabenn a fürdőben?

- Ugy van, uram.

- Üljön hát oda a sarokba.

Ahlberg ur rágyujtott egy szivarra, mert a kis dialógnak természetesen rögtön végét szakitotta az a tudat, hogy egy közönséges zongoratanitó az elegáns Ahlberg-nyaraló vendége. Végre is nem küldhették ki a szakadó esőbe, de annyit megtehettek, hogy semmibe se vegyék. Ahlberg ur, akárha egy cseléd jelenlétében szólana, hirtelen francziára forditotta a társalgást, mert a zongoratanitó, habár kissé töredezve is, a német nyelvet használta.

Mártha azonban, akit a csinos fiatal ember alárendelt származása daczára is érdekelni látszott, lassanként közelebb fordult a Santi Cézár karosszékéhez:

- Merre járt ebben az esőben?

- Fenn voltam, kisasszony, a Waldemarshőhén.

- Egyedül?

- Mindig egyedül járok.

- Annyira poétikus kedély?

- A hegyeket mindig szeretem kisasszony, de az embereket nem mindig.

Ahlbergné most szigoruan nézte végig a leányt, Ahlberg ur pedig igy szólott hozzá.

- Mais, mon enfant, il ne faut pas, qu'on cause toujours.

Időközben alábbhagyott kissé a zápor és valóban ugy látszott, hogy Rupprecht kitünő időjós. A Traungipfel fölött tisztulni kezdett az égbolt és a fenyvesekről már csak szórványosan hullott le egy-egy szikrázó esőcsepp. Csodálatos, édes illat lebegett a terrász felé, a fák zöldje fölött világoskék foltok hasadtak ki a fehéres mennyégből, az országut ismét megnépesült járókelőkkel, fogatokkal, megázott, hazafelé sietö kirándulókkal. A Kogel fölött pedig kisütött a nap és aranyos sávok szaladtak végig a sötétzöld erdőkön, a villákon, az erkélyek csikos vászonernyőjén.

Mikor Santi Cézár fölállott, hogy a szives vendéglátást megköszönje, Ahlberg ur barátságosan ütött a vállára.

- Hallja, mondta neki leereszkedőleg, ha az estéje szabad volna, ajánlanék magának valamit.

- Nos?

- Később vendégeink lesznek és előrelátható, hogy a fiatalok tánczolni is szeretnének egy-egy keringőt vagy polonnaise-t. Ha elszánná magát arra, hogy egy-két órára a zongorához üljön, szivesen megfizetném a fáradságát.

A vendégnek fölcsillogtak a szemei.

- Itt a kezem, válaszolta, jó szóért és egy kis pénzért szivesen beállok orkeszternek...

Lelkesen nyujtotta a kezét, de Ahlberg ur józanul elkapta a magáét.

- Nem szükséges, mondta, ez a jelentékeny szerződés kézfogás nélkül is hatályba léphet. A fődolog az, hogy tisztességesen zongorázzék...

Majd aggódva folytatta:

- De vajjon nem fog-e érte haragudni a méltóságos ur?

- Dehogy, hiszen kimenőm van.

- Akkor hát menjen be és próbálja ki a pianót...

Cézár csinos bókot vágott Ahlbergné felé, aki lorgnonján át a fehérsipkás Kogellel kaczérkodott. Mártha kisasszony pedig udvariasan kelt föl a helyéből és az üvegajtó felé mutatva, igy szólott:

- Jőjjön Santi ur, majd megmutatom a zongorát...

*

Mikor a bokrok közt kigyulladtak a lampionok s a terrászon világos-ruhás kisasszonyok, flanell-öltözetes urak sürögtek-forogtak a csillagsugár éjszakában, mig Rupprecht koronákat, exotikus virágokat, szikrázó monogrammokat csalt ki a maga szürke kis rakétáiból, Ahlberg ur fitymálva hallgatta a zongoratanitó polkáit és négyeseit.

- Hallja, szólt hozzá konfidensül, a gróf dolgaiba nekem nincs beleszólásom, de ha én hozzám valaki ezzel a tudománynyal állana szolgálatba, bizony Isten hamar kitenném a szürét.

A leányok később cotillont akartak tánczolni, de a villában hirük-hamvuk sem volt a szükséges jelvényeknek. Cézár szolgálatkészen ugrott föl a zongora mellől.

- Ha szereznek két kerti lámpást, mondta, és adnak mellém két jószemü inast, olyan kotillont rendezek, akár a pétervári téli palotában.

Hamarosan keritettek nehány lámpát és Cézár egy negyedóra alatt egész kosár mezei virágot szedett össze a szomszédos hegyoldalban. Mikor pedig a kertben a szentjánosbogarak apró tüzszikráit meglátta, óvatosan fölékesitette velük a kökörcsineket és a százszorszépeket. Éjféltájban a leányok piros kerti lámpák mellett tánczoltak kotillont a harmatos parkban és a hajukban villamos mezei virágok csillogtak.

Éjfélután kiéhezett fiatal teremtések rohanták meg a teritett asztalokat és mig Ahlberg ur aranyos szivarrudakat dugdosott a vendégei szájába, a leányok csacsogva habzsolták a jégbehütött szamóczát, a hideg sülteket és a felolvadt parfait-dómok maradványait. Az egyik facsoportban Ahlbergné teát és feketekávét csapolt az ezüstös kis forraló-gépből, mig odább sürgölődő inasok tépdesték le a champagneis palaczkok violaszinü és égővörös stanniolját.

A nagy parkban sokszinü lángok csillogtak, a harmatos pázsit mögött aludtak a szegfük és a pelargóniák, odabenn a zongorát verték a kissé becsipett kisasszonyok. Fölséges éjjel volt, a Traungipfel fölött szikráztak a csillagok. És ekkor Wreden, a drezdai kormánytanácsos, magasra emelte kezében a pezsgős poharat és a maga lágy, német-szász kiejtésével messze csengő hangon kiáltotta bele a poétikus éjszakába:

- Éljen a házikisasszony, a fenyvesek aranyszőke tündére!...

Mindenünnen megkocczantak a poharak, de Ahlberg most aggódva nézett körül.

- Hova tünt Mártha?

Végigjárta a terrászt, a szalonokat, ahol kaczagtak, csevegtek a vendégek, de a kis Mártha nem volt sehol. A platán-csoportnál titkolózva sugta az Ahlbergné fülébe:

- Nem láttad Márthát?

- A kotillon után a zongoramesterrel beszélgetett.

Ahlberg maga mellé intett néhány bóbiskoló inast.

- Nézzenek körül a parkban, vajjon nem látják-e valahol a kisasszonyt?

Tűvé tették a sötét kertet és Rupprecht egy negyedóra mulva lihegve sugta a gazdája fülébe:

- Odafenn ülnek a lugasban, a hátulsó erkély fölött...

- Kik?

- Mártha kisasszony és az az idegen ur, akit délután az első idehajtott.

Ahlberg ur toporzékolva szaladt föl a kissé lankás hegyoldalnak, - a lugas sürü vadszőlője közt csillogó szemmel könyökölt Mártha kisasszony a durva kerti asztalra, fehér illuzion-ruháján zöld pókok, gránitszinü bogarak kergetőztek, Cézár pedig, a zongoramester, a Musset és Sully Prudhomme verseit olvasta föl hangosan egy piroskötéses könyvecskéből.

- Mi történik itt? kérdezte Ahlberg ur kipirulva.

- Semmi papa, válaszolt ártatlanul Mártha kisasszony, Santi ur elég kegyes engem megismertetni néhány csinos franczia költeménynyel.

Ahlberg ur ökölbe szoritotta a kezét.

- Hogy merészelted?...

- De hiszen ugy sem tánczolom a polonnaise-t.

Cézár nyugodtan tette le a zsebkönyvecskét, de a Mártha atyja dühösen ütött az asztalra.

- Hálátlan parvenu, mondta, ez a köszönet, hogy egy előkelő házban oltalmat kapott...

A zongoratanitó válaszolni próbált, de Ahlberg ur nem engedte szóhoz jutni:

- Arra szerződtettem, hogy zongorázzék s nem arra, hogy ostoba verseket deklamáljon. Mártha, kotródj, ez nem hozzád illő társaság. Ha éppen reczitátort akarsz, elhozatom neked Strakoscht vagy Levinszkyt.

És karonfogva a leányát, foghegyről szólt Santi Cézárhoz:

- Egy-kettő, siessen, az uraságok négyest akarnak tánczolni odabenn...

*

Négy óra tájban a drezdai Wreden-nek életre való ideája támadt.

- Menjünk le mindannyian a Kurhofba és vitessünk pezsgőt a kefires-kuthoz. A kisasszonyok Pommeryt fognak tölteni kefir gyanánt és a langyos Alexandraqueile helyett is jégbehütött Pommeryt iszunk a hajnali sétánál...

Éljenzéssel fogadták a zseniális inditványt, az inasok kosarakba rakták a megmaradt pezsgős palaczkokat. A hölgyek magukra vették a fehér és halványsárga kalapokat, az urak feltürték a gallérjukat. Mindannyian megindultak a kigyózó uton, amely a Kurhofba vezetett, csak Ahlberg ur maradt hátra a zongoramesterrel, aki még fölhajtott egy pohárka cognacot.

A házigazda kivett a tárczájából egy tizforintost s jóakarattal nyujtotta át a hálálkodó Santinek.

- Fogja, szólt, ezt tegye el a fáradságáért. Én szivesen adom, de maga nem sokat ért a muzsikához, azt elhiheti. No, itt van még egy jó szivar is, gyujtson rá...

Mig Cézár udvariasan hajlongott, Ahlberg leereszkedőleg ütött a vállára.

- De most aztán siessen, mert nem akarnám, hogy én miattam elcsapják...

Csakhamar utolérték a többieket, akik már a klubház előtt jártak. Wreden mindenáron szerenádot akart adni a klub erkélye előtt, de a józanabbak szerencsésen eltéritették a kalandos szándéktól.

Mikor Ahlberg a zongoramesterrel az igazgatósági épület elé ért, a gőgös fürdőigazgató földig emelte előtte a kalapját. Később Clerk gróffal, a tartomány helytartójával találkoztak, aki oly alázatosan hajolt meg előttük a Kurhof táján, hogy Ahlbergnek a szeme-szája is elállt belé.

- Mi ütött ezekbe, dörmögte, hogy egyszerre ennyire megtisztelnek?

A zenepavillon előtt egy czilinderes, pofaszakállos ur vágta magát poseba a zongoramester előtt.

- Van valami ujság? kérdezte tőle Santi Cézár.

A selyemkeztüs ur földig emelte a czilinderét.

- *Rien, Altesse,* rebegte félénk tisztelettel.

Ahlberg urnak zúgni kezdtek a fülei, a szeme káprázott. Csakugyan jól hallotta-e, hogy az ő zongoramesterét *fenségnek* szólitották? De egyszerre visszanyerte a hidegvérét és a lipótvárosi emberek isteni bizalmasságával kérdezte:

- Bocsánat... ön talán egy inkognitóban utazó fejedelem?

Santi Cézár kivette a tárczáját és egy litografált, egyszerü névjegyet adott át Ahlberg urnak. A névjegyen ez a két sor állott:

Aziz II.
Vice-roi du Taskand.

Ahlberg fuldokolva szólott:

- Hogyan, ön a taskandi alkirály?

Egyszerre eszébe jutott mindaz, amit erről a kalandos ázsiai fejedelemről olvasott, aki fölszabadulván a párisi konviktus nyüge alul, egy napon élére állott a taskandi ügyeknek, s rövid negyedfél év alatt majdnem csődbe juttatta a gazdag keleti országot. Európa összes napilapjai ő róla irtak negyedfél héten át, amikor a taskandi kormány végre jónak látta szabadságra küldeni a fenséges urat, kárpótlásul másfél milliónyi évi budgetet szavazván meg neki szomoru bujdosása idejére.

II. Aziz kedves mosolylyal bókolt most az elhalványult Ahlberg előtt, s igy szólott hozzá bizalmasan:

- A tiz forintot köszönettel megtartom, hiszen, mint bizonyára tudja, amugy sem állanak a legjobban a taskandi állam pénzügyei...

*

És Ahlberg, ha az esti lapban ujabb hireket olvas a taskandi forradalom felől, osztás közben igy szól néha a skeptikus kalabriás-partnereknek:

- Az alkirály, ugyan nagy valami... Ha éppen akarnám, vőm is lehetne a fenséges ur... Nyaranként, a traunbergi villám parkjában, ő szokta rendezni a kotillonokat és a négyeseket...

A sondersbergi csata.

Sauters Willyt, a világhirü hegedüművészt, két kellemetlenség érte a sondersbergi rezidenciában. Mikor moszkvai utját megszakitva, egy napra megszállt a kis német székváros fogadójában, VII. Albert Henrik, az uralkodó nagyherczeg, hizelgő levélben kérte föl, játszana valamit a fejedelmi palotában a hajadon hugai számára. Sauters, néhány tüneményes hegedüvonással, egyszerre elragadta az egész sondersbergi udvart, az ebéden pedig, a melyre a hangverseny után meghivták, szerelmi vallomásokat csempészett a szőke Adél nagyherczegnő tányérjára. Ekkor történt, hogy Crailsthal gróf, a főudvarmester, karonfogva kivezette a nagy hegedüst a III. Albert Henrik lovasszobrához, a mely a márványmedenczés szökőkut előtt áll a rezidenczia főterén, s megemelvén a kalapját, egyszerüen ott hagyta a faképnél, a szabad ég alatt. Willy Sauters, a ki csuful be volt csipve, csak ekkor ébredt annak a tudatára, hogy kidobták, még pedig annyi finomsággal és elegancziával, hogy egyenesen unikumszámba mehet a század összes kidobásainak történetében.

Ez az első sondersbergi kaland hasonlithatatlanul kellemesebb volt a másodiknál, a melynek rövid két hét előtt volt szinhelye a szép kis sondersbergi székváros. Ha a jelek nem csalnak, Willy Sauterst aligha fogják látni többé a nagyherczegség területén.

Két év előtti csufos kudarcza után, Sauters egyenesen Moszkvába utazott, a hol ekkor került szinre először a Wagner nagy tetralógiája. Mikor az ujdonság hullámai elsimultak, a müvész egy nagy pétervári hangversenynyel fejezte be ezidei tournéját. Az orosz zenekedvelő hölgyek mámorosan tértek haza a konczertről és a pétervári arisztokráczia ugy szólván egymás kezéből kapkodta ki a szerencsés Sauterst, a ki isteni közönnyel küldte el bécsi takarékpénztárának az összehegedült ezreseket. E télen annyira divatban volt, hogy a pétervári lapok óriási mellékletekben osztották szét arczképeit a közönség között, egy előkelő havi folyóirat pedig ötezer rubelt ajánlott föl neki, ha tiz nyomtatott ivet ir a hangverseny-körut részletei felől. Sauters csakugyan papirra vetett valami emlékiratfélét, s az orosz főváros hires revueje nagy garral közölte következő számaiban az érdekes feljegyzéseket. A czikkek élénk tetszést keltettek, mert Sauters, a ki a Mont-Blancnak vagy a Davalagirinek is megveregette volna a vállát, impertinens gúnynyal beszélt minden városról, a hol utazásaiban megfordult. Annyi önteltség, de egyuttal annyi mulatságos maliczia volt ebben a dilettáns munkában, hogy Európa összes lapjai bő kivonatokban ismertették. Igy került bele egy részlet a százhuszéves *Sondersberg Tageschronik* tárczarovatába, de bár széttörött volna az a gyorssajtó, a mely ezt az ominózus számot kinyomtatta!

Ha Sauters csunyán bánt el a többi európai fővárossal, egyenesen galádság volt, a mit a szegény Sondersberggel elkövetett. Pedig a nagyherczeg és az egész rezidenczia századok óta istápolói minden müvészetnek, s a Goethe halhatatlan kötetei nem egy helyütt beszélnek lángoló lelkesedéssel a kis Sondersberg nemes fejedelmeiről, a kik már az elmosódott multakban is háziuri jogokat formáltak az üldözött muzsákkal szemben. Sauters ugy beszélt a sondersbergiekről, mint a parvenü szatócsokról szokás. Malicziájának és haragjának egész fekete folyamát a nagyherczegi rezidenciára zuditotta s mikor a fejedelmi város szőke fürtü, hosszuhaju műpártolói a *Chronik* reprodukczióját végig olvasták, mérgesen fenyegették meg a levegőt, s igy szóltak baljóslatu hangon:

- Csak az a himpellér kerüljön még egyszer a kezünk közé!

Az élet tudvalevőleg rossz és kegyetlen humorista, - és ennek tulajdonitható, hogy a Willy Sauters imprezariója a sondersbergi székvárost is belefoglalta az idén abba a hosszu földrajzi vonalba, a melyen a hirneves művész a farsang heteiben akart végigvonulni a hegedüjével.

Mikor a sondersbergi templomi karnagy egy reggel a vérvörös plakátot elolvasta, hitetlenül dörzsölte meg a félszemét.

- Álmodom-e, suttogta, avagy csakugyan idemerészkedik ez az alávaló Mefisztó?

Félóra mulva az egész Sondersberg a reménybeli vendégszereplésről beszélt, s a nagyherczegi könyvkereskedés góthbetüs kalendáriumai és gyönyörü rézkarczai között alattomosan üdvözölték egymást, a kis bolt szemüveges habituéi:

- Hallotta?

- Igen, de pszt, egy szót se többet!

Január huszonkilenczedikére volt kitüzve a Willy Sauters vendégszereplése, s huszonnyolczadikán este két prémbundás idegen ugrott le a szánról az *Arany Oroszlán* üveges csarnokaiban. Sauters volt, meg az imprezáriója, a kik Berlinből jöttek egyenesen a délutáni gyorsvonattal. Mikor egy kissé lemosták magukról az express füstjét, Sauters végigvezette Mühlhausen urat a sondersbergi főutczákon, s hamarosan megismertette vele III. Albert Henrik lovas-szobrát, a Goethe-házat és a nagyherczegi palotát. A hires szökőkut előtt egyszerre eszébe jutott a két év előtti jelenet és nevetve fordult vissza a hotel felé.

- Jőjjön, mondta, kellemetlen emlékeim vannak kötve ezekhez a pikkelhaubés majmokhoz.

Megvacsoráltak és lefeküdtek. Mikor másnap a könyvesboltban jelentkeztek, Hueppe ur vigan kotorászott a pénztári fiókjában.

- Minden jegy elkelt, ujságolta, a legutolsó zártszékig.

Sauters elégedetten szivta a czigarettjét.

- Igen, szólott, a sondersbergiek szeretik a jóravaló muzsikát.

...Mélyen tisztelt olvasók, reánk, irókra, néha nehéz kötelességeket ró különös és kegyetlen hivatásunk. Ilyen kötelesség előtt állok most, mikor a Willy Sauters sondersbergi hangversenyéről referálnom kell, - de bár inkább sohase tanultam volna meg az irás mesterségét, semhogy ártatlan tollamat ez est krónikájának kelljen könyörtelenül a szolgálatába adnom.

A szinház világoskék páholyai zsufolásig tele voltak emberekkel és Sauters szivén egy rövid pillanatra melankolikus érzés suhant keresztül. A mig rozettás frakkját a szinházi társalgóban magára öltötte, igy szólott kissé ellágyulva:

- Ha jól emlékszem, valaha kegyetlen czikket irtam erről a tisztességes városkáról. De ezek a jó emberek alkalmasint mitsem tudnak az én irodalmi műveimről. Mindegy, szépen fogok hegedülni, hátha igy kiengesztelem az égieket!

Megstimmelte a hegedüjét, de a szinpadról most lágy zongorahangok röpültek be a kivilágitott társalgóba. Gruintz ur játszott, a sondersbergi filharmonikusok karmestere és a Sauters zenei érzékének örökre becsületére fog válni, hogy már a legelső tételnél szimatolva tekingetett a levegőbe.

- Mi ez, suttogta borzongva - hiszen igy nem játszik nagykoru ember! Talán tüz ütött ki vagy valaki rosszul lett a szinházban?

Egy szinházi szolgától gyanakodva megkérdezte:

- Nincs odakinn valami baj?

- Dehogy, Gruintz ur játsza a bevezető számot.

Mikor a zongora utolsó futamai elhaltak, az igazgató meghajolt Sauters előtt. E pillanatban ugy rémlett a művésznek, hogy Luczifer áll előtte, aki frakkján a sondersbergi fejedelmi ház *kék hollórend*-jét viseli, - de a habozásra nem volt többé idő. Sauters kilépett a szinpadi

emelvényre, a melynek lábánál, a csillárok hófehér világosságában, sok száz ember forgatta a hangverseny programmját. Sauters fölemelte a jobb kezét, a melyen káprázatos szineket játszott gyürüjének hires gyémántja és Gruintz ur megütött egy hangot a fekete zongorán... E pillanatban, mint egy adott jelre, pokoli lárma töltötte meg a csillogó terem ellipszisét, s a karzat szédületes feketeségéből egy merész kar nyult ki. És mintha egy eldugott ágyuból lőtték volna ki, egyszerre végigsüvitett a levegőn az első rothadt narancs...

Sauters sápadtan bocsátotta le a hegedüjét, de rögtön tisztába jött a helyzettel, mikor a földszinti közönség vérbenforgó szemeit meglátta. Egy frakkos, ezüsthaju ur dühösen rikácsolt az első sorban:

- Hinaus mit den Kerl!

Száz és száz rothadt narancs röpült föl a szinpadi pódiumra és a müvész fehér mellcsokráról piszkos sárga lé csurgott le a himzett ing virágaira. Mindenki felugrott a helyéről, a páholyokból gúnyosan kiabáltak:

- Itt a sondersbergi czikk honoráriuma!

Sauters szédülve állt a helyén, - de egyszerre eszeveszett düh nyargalt végig az erein. A hegedüjét letette a girandole mellé, majd zsebredugott kézzel jött előre a szinpadi lámpákig. Ez a váratlan pose egy pillanatra rendet csinált a khaoszban és hangtalan, nyomasztó csönd támadt, mikor Sauters szemtelenül végignézett az izgatott, nyolczszázfőnyi közönségen...

Egy perczig farkasszemet néztek egymással - a közönség és a művész - majd Sauters igy szólott hangosan:

- Canaille!

És nem várva meg, hogy mi következik erre a kijelentésre, fölkapott egyet a földön heverő narancsokból és teljes erejével behajitotta a jobboldali proscénium-páholyba. A proscénium-páholyban Crailsthal gróf ült, VIII-dik Albert Henrik főudvarmestere, a ki egyszerre megvakulva kapkodott ide-oda a kezével. Sauters pedig fölkapott egy másik narancsot, majd egy harmadikat, egy negyediket, egy ötödiket és merészen fölvette a harczot a nyolczszázfőnyi ellenséggel. Volt valami megragadó ebben az impertinencziában és a történelem muzsája bizonnyal megilletődve gondolt a hősökre, a kik egy nevetséges csapattal akarták leverni az ellenség beláthatatlan hordáit. Egy szempillantásig ugy látszott, hogy az ostoba csetepaté czélhoz vezet és Sauters rekedten kiáltotta:

- Ki fogom őket hajigálni az utolsó szál emberig!

De csak egy szempillantásig gondolhatta ezt, mert a jobboldali és a baloldali kulisszánál két exotikus férfiu jelent meg. Nehéz aczélsisakjukat fényes réztaraj ékesitette, testükön daliásan feszült meg a sondersbergi tengernagyok uniformisa. A szinházi tüzoltók voltak, a kik két hosszu, vékony gummikigyót szorongattak a kezükben...

A tüzoltók fölemelték borzalmas fegyverüket és ekkor... Oh tisztelt olvasók, mivé lett a szegény Willy Sauters! Mikor az első vizsugár érte, a szerencsétlen művész ijedten forditott hátat, de a baloldalon egy második, még keményebb vizsugárba ütközött. Gyámoltalanul kapkodott ide-oda, de a könyörtelen vizsugarak nyomon követték a szinpad minden részére...

A szivtelen sondersbergiek, a kik e jelenetet mulatságosnak találták, olyan tapsviharba törtek ki, mintha egy megható szerelmi jelenet játszódott volna le előttük a szinpadon... Miért folytassam az egyenlőtlen küzdelem leirását? Willy Sauters egy szál csuronvizes, megtépett frakkban érkezett meg a pályaudvar várótermébe, s ódon, kincseket érő hegedüjét az önfeláldozó imprezárió hozta el nagy fáradsággal a csatatérről.

Igy végződött a Willy Sauters második sondersbergi kalandja. Ha a jeleknek hinni lehet, a hirneves hegedümüvész aligha fog többé a nagy herczegség területén mutatkozni.

A karaván.

A vonat, mely nyaranta százával hozza ide az utasokat, megállt egy pillanatig a kis őrház előtt. A konduktor frissen tárta föl a zöld kocsik ajtaját, melyeknek belsejéből, egy elemi iskola zürzavaros lármájával, tollas kalapok, hamvasszürke boák, felborzolt czilinderek bukkantak ki a pályaház sinei közé.

Az öreg méltóságos ur, ki egy piros pluss-kupé tükörablakából unatkozva nézte a vidéket, bámulattal szólott a titkárnak:

- Nézze, nézze csak barátom, micsoda karaván ez!...

Csodálatos karaván volt; az urak fázkolódva huzódtak meg elegáns felöltőikben, arczuk kék volt a borotvától, bajuszuknak csupán a helye látszott; némelyik kaczkiás jaquettot hordott, holott csipős őszi idő borzongatta meg az utasokat, egy fiatal ember szalagos félczipőben állt meg a kupé előtt, s a czipőből tegethof harisnya látszott ki, akár valami májusi kerti mulatságon. A hölgyek tarkák, elevenek voltak, mint egy muzeumi madárcsoport s csacsogva, trillázva ugráltak le a kocsi lépcsőzetéről. Mindenki láthatta, hogy ezek pompás czimborák, álmosak, lusták kissé az éjszaki virrasztástól, de minden vállalatra készek. Olyanok voltak, mint egy utazó czigánycsoport, mely a sátoralját mezzanin lakásokkal, café chantantokkal cserélte ugyan föl, de azért örökké az isteni szabadság barátja!

Egy commis voyageur - a Galatz & Co nagy petroleum-finomitójának képviselője - hangosan csettentett a nyelvével:

- Nini, Maritta! És Plump, a kóczos Plump, meg az egész Orfeum velük! Nézzétek csak fiuk, becsületemre!

A waggonok ablakai kiváncsi emberfejekkel teltek meg, felismerték az orfeum népszerü csillagait, a Plump komikus sasorrát, a Maritta magas, fejedelmi termetét, a négy Sauthers leány világosszőke hajfürtjeit. A commis voyageurok kupéjából egy kotlettes ur, ki krokodilgyufákban utazott, tuláradó érzelmekkel kiáltotta:

- Evviva Plump! Evviva Maritta!

A végső szavakat már a szomszédos füzfaerdőből hozta idáig a délelőtti szellő, mert a vonat hosszu kigyója döczögve tünt el a fák között.

*

Egy tüneményszerü inas, sarkig melangeszinü paletotban, alázatosan állt meg Plump előtt a kis pályaház fakerítésénél s keztyüs kezét szürke czilinderéhez emelve, tiszteletteljesen szólott:

- A méltóságos gróf ur fogatai odakünn várnak!

- Helyesen van, barátom, válaszolt a Plump ismerős orrhangja. Vegyen magának néhány szivart, fogja!

S egy oligarchia leereszkedésével nyujtott a komornyiknak egy ezüstforintost.

Az őrház tulsó oldalán széles, üveges ekvipázsok várakoztak a vendégekre, a nagy fekete paripák lehellete szerteoszlott a hideg őszi levegőben, a kocsisok közönyösen dőltek hátra üléseiken. A komornyik kitárta az ajtókat, s hajlongva állott meg a kocsi mellett, mig a különös uraságok a fogat belsejében elhelyezkedtek. Mindannyi méltósággal dőlt hátra, s a fényes, fekete batárok rugalmasan indultak meg a homokos országuton.

A parkok pirosló levelei fölé napfényes levegő borult, a kastélyok ablakredői régen zárva voltak már. A fonott sodronykerítéseken belül, hol pár hét előtt csinos asszonyok olvasgattak s apró bébék futkostak föl-alá, most álmos, zavartalan csönd uralkodott.

Plump, ki kémlelődve tekintett ki az ekvipázs ablakán át, hirtelen visszafordult.

- Nézd, szólt Marittához, amott balra, a három szál jegenyén túl. Az a torony, mely a park fái közül kilátszik, már az Etta kastélyához tartozik. A vinczellérház mögött, közvetlenül a jegenyéken túl...

A magas terrász egészen láthatóvá lett, a kastély zöldes falai hirtelen kibukkantak a fák közül. S mindannyiukat, kik e fényes kocsik párnáin hátradőltek, most egyszerre valami irigységgel vegyes büszkeség szállotta meg, az Etta tüneményes pályafutására visszaemlékezvén.

Mert a bájos grófné, aki most harminczezer forintot költött el évenként, még két év előtt együtt hajlongott velük az orfeum páholyközönsége előtt, s a teknősbékáról szóló hires kupléját az egész főváros dudolgatta. Ez a gyönyörü, szőke leány csodálatos népszerüséggel birt, s nem egy szegény ember nyult idegen vagyonhoz, csakhogy az ő megbecsülhetetlen kegyeit élvezhesse. A vállalkozás sohasem volt sikertelen, de a ledér Juno, ki a könyvvezetők sóhajaira habozás nélkül meglágyult, hirtelen hajthatatlanul erényessé lett, mikor egy eleven gróf került a hálójába. S ez a fiatal kamasz, kit még a jezsuiták kolostorában ért a szomoru hir, hogy teljesen árvaságra jutott, a maga ragyogó ostobaságában gondolkodás nélkül oltárhoz vezette a chantantok e hirneves pillangóját, egy-két hónappal azután, hogy biróilag nagykorunak deklarálták. Két teljes éven át kóboroltak hotelről-hotelre, mindenütt a legszebb lakást bérelve ki, boldogan, gondtalanul, szerelmesen. Ettának tetszett ez uj életmód; a table d'hôte harangja, az együgyü kis férj, akit neki kellett megtanítani a szerelem igazi művészetére, a garçonok udvarias szolgálatkészsége, az asztalszomszédok tiszteletteljes figyelme, kik benne egyedül a grófnét látták. De az Engadinben egyszer csak mégis elfogta a honvágy, bántotta a gondolat, hogy egykori társai mitsem tudnak boldogsága felől, s a gróf legszebb ekvipázsa nemsokára kihajtatott a vasuthoz, hogy a fiatal párt a falusi kastélyba elvigye. Három heti unalom után Etta végre bevallotta régi, forró vágyát: hogy mindazokat, kik vele együtt szenvedtek valaha, vendégül hivhassa a saját fényes otthonába, az egész orfeumot karmesterrel és direktorral egyetemben.

Egyetlen levél, fején a kilenczágu koronával, s a czigányország megmozdult a legelső őszi napon, hogy az Etta vendégszeretetét élvezze.

*

»...végszavam tehát mindezek után ez: éljen a méltóságos gróf és éljen a legszebb grófné, ki már ennek előtte is a művészet ragyogó koronáját viselte!«

Ciunkula ur mondta ezt az ékes felköszöntőt, a vörös, szemüveges karmester, kinek kupléi, a Plump ajkain keresztül, szájról-szájra járnak mindenütt, hol czivilizált emberek találhatók. Igazi pezsgő folyt, a Roederer savanykás, habzó nedve, s nem a czukros szóda, mely a szilasberényi champagneiban gyöngyözik. A hölgyek kivétel nélkül becsiptek, a Southers-leányok kipirulva dőltek hátra székeiken, Maritta a Plump fülébe énekelt, Bartos, a direktor, kit még nevetni nem látott emberfia, föltett czilinderrel ült az asztal fején, mert valami képzelt léghuzam bántotta.

A kis gróf, kinek a mulatság végtelenül tetszett, pezsgős poharával zajosan hadonázott.

- Csak úgy, hölgyeim, mintha otthon volnának, egészen úgy...

Katz egy karóvastagságu szivarra gyujtott. Mariska, a magyar dalénekesnő, pislogva cigarettázott. Madame Epernay, a franczia excentrique művésznő, lelógó fürtjeit egészen felfésülte, s villával, késsel evett egy nagy piros almát. Ciunkula ur kését a pezsgő-pohárhoz ütötte, igy hivta föl a közfigyelmet egy második felköszöntőre.

- Halljuk, uraim, halljuk, kiáltotta saját maga harsányan.

De egyetlen lélek sem hallgatott rá, csak Bartos, a direktor, mormogott szokása szerint.

- Igyék, és ne járjon annyit a szája!

- Bocsánat, szólásszabadság van!

Etta maga mellé ültette Marittát, Epernay asszonyt, a négy Sauthers nővért s kényeskedve dőlt hátra az asztalfőn.

- Ah, édesem, ti azt hiszitek, boldog vagyok! Fogalmatok sem lehet, mennyi gondom van ebben a fényes jólétben. A gróf sokat köhög. Nem alszom miatta, és az udvarmesterem most is Bécsben jár, hogy a professzorral tanácskozzék. Az idén aligha megyünk valahová, talán egyedül az államtitkárék báljára, ha ugyan meg nem gondoljuk még. De most idevárjuk Wartes tábornokot, ki kedves, mulatságos ember, ez talán nyujt egy kis szórakozást.

A kis Sauthers Lilinek, ki nagy szemeit nem vette le róla, barátságosan szólott:

- Egyék, igyék, kedvesem, ami csak jól esik. Azért van itt, hogy egészen elfogyjék! Egy kis pezsgőt, ez igazi!...

Maga is ivott, koczintva a hölgyekkel, kik bámulva néztek a szemeibe.

- Hát te hogyan vagy, édes? szólt Marittához. Még mindig megvan a dragonyosod? És a Felix, Török Felix ma is oly bolondos? Megházasodott, ne beszélj! És Viktor, a vén Viktor még mindig közétek jár? Hogyan, most Sauthers Adél a kedvencz? Ej, jól használja ám föl a szerencséjét, édesem, az öreg kitünően áll.

Plump, ki tökéletesen odáig volt, egy kenyérgalacsint dobott a grófné felé.

- Ugyan legyen eszed, most nem vagy a *zöld hordóban*!

A direktor, ki a legnagyobb csendben és egy vérpadra itélt rab komolyságával részegedett le, homlokon csókolta a komornyikot:

- Ime, a fiam, az elveszett fiam, zokogta szivetrázóan, mert nála az érzelmesség volt a legelső stádium.

Katz tetupoharat ivott a gróffal s a meggyőződés hangján ismételte:

- Nem az az ember vagyok, aki büszke. Nálam az arisztokrata ép olyan ember, mint más. Te sem vagy kevesebb, mint én. Nincs különbség, ördögbe is, mindnyájan egyformáknak születtünk...

Ciunkula ur talált valahol egy zongorát s lelkesedve ütötte ki a Wacht am Rheint. De ebből hirtelen egy ismerős kupléra ment át, s rozsdás hangon énekelte a refraint, miközben lábait a szalon virágos plüss fauteuiljére fektette. Plump, kinél a járás egy kissé nehezen ment már, botorkázva jött át az asztal másik felére, hol a gróf Katz urral czimborált.

- Egy kérésem volna, egy nagy, igen nagy kérésem...

- Gyorsan, ki vele, egyszeribe!...

- Sohasem láttam rókavadászatot... A dolog végtelenül érdekel, s most itt van a legjobb alkalom... Ha szeretsz, rendeztess egyet délutánra...

- Rókára nem lehet, szólt a gróf elgondolkozva, de ha netalán medve-vadászatot kívánsz... Azt talán összeüthetünk hamarosan...

De Plump már nem hallotta a választ, mert a Katz vállain szerencsésen elszunnyadt.

*

A fekete kávét az üvegházban szolgálták föl, mely a kastélylyal direkt összeköttetésben van. Ciunkula urat a majorságból hozták elő, ahova érthetetlen módon eltévedt.

A direktor, ki ismét szótalanná lett, málnalevet csöpögtetett a kávéjába, s a szipkáját igyekezett meggyujtani, melyből a szivar már félóra előtt kiesett.

A hölgyek Ettát csókolgatták, mikor a komornyik hirtelen jelentette:

- Ley báró, főhadnagy...

Etta izgatottan ugrott föl:

- Vezesse a szalonba!

Mentegetőzve fordult a hölgyekhez:

- Megbocsáttok, ugy-e, édeseim? Egy kedves, várva-várt látogatás... Legközelebb viszontlátlak benneteket, de most nem tartóztatlak... Isten veletek, sok szerencsét...

Az üvegházban alkonyodni kezdett. Katz ur, Plump, Ciunkula, a direktor nehezen tápászkodtak föl. A hölgyek pár pillanatig egymásra néztek, vajjon ez a távozás nem sértő-e? Mindenki egyszerre kijózanodott, s a direktor kihuzta a zsebóráját.

- Negyedhat mult tiz perczczel. A vonat huszonkét percz mulva indul...

Az ekvipázsok kifogva állottak a majorság terjedelmes udvarán. Kocsinak hire-hamva sem volt. A karaván gyalog, szótlanul indult meg a tölgyek közt vivő országuton, mely csakhamar elkanyarodott a vasuti töltés felé. Az esteli gyorsvonat már közeledett a szomszédos dombláncz mögül, vörös szemei láthatókká lettek a sötétségben. A kis füzeserdő tájékán átható füttyentés hallatszott...

Kérek egy kis tüzet!

Szabó ur, aki családjával két hét óta egy budapesti hotelben lakott, valamelyik reggel a következő levelet vette át a fogadó portásától:

BIARRITZ ÉS TSA.

ANDRÁSSI-UT 156. szám. Házasság-közvetítési iroda - Budapest. Telefon 0529.

Budapest, 1896. aug. 16.

T. cz.

Szabó Ernő urnak

Budapesten.

Vonatkozással tegnapróli beszélgetésünkre, van szerencsénk tisztelt Uraságodnak a következőket hozni nagybecsű tudomására.

Leánya ő nagysága számára szorgos kutatásunkkal sikerült egy illendő fiatal embert felkutatni, a ki becses várakozásuknak minden tekintetben megfelelend. Az illető harmincz éves, külső alakjára nézve első rangu s vagyoni viszonyai tekintetében is teljesen megfelelő. Szine barna, az üzleti helyiségünkben kitett szintáblázat harmadik árnyalata szerint.

Ha holnap délután az Eskü-térről fél ötkor induld hajóval kirándulnak a Szigetre, a fiatal ember tisztelt Uraságodtól tüzet fog kérni. Ez alkalom leend a közelebbi megismerkedésre, mivel ő minden egyébről értesíttetett általunk.

Magunkat nagybecsü figyelmébe ajánlva, további szives rendelkezését elvárva, maradtunk

Kitünő tisztelettel

pp. *Biarritz és tsa. Grosz.*

Szabó ur, aki leányát éppen férjhezadás czéljából hozta föl Budapestre, elégedetten dugta zsebre a levelet, s miközben feleségével egy egyetértő pillantást váltott volna, igy szólott Olgához:

- Holnap délután egy csinos urat fogok neked bemutatni, kicsikém...

*

I. Eskü-tér.

Olga nyersselyem-ruhát viselt és szalmakalapját buzavirágok diszítették. Igen csinos volt, fitos orrocskája szenzácziót keltett a propelleren. Mikor a ponyvaernyő alatt helyet foglaltak, két tüzértiszt gourmand-módra csettintett, a viharedzett kapitány pedig mosolyogva meghajolt. Szabó papa elégedetten gyönyörködött a fölidézett hatásban s közelebb hajolt a felesége füléhez.

- Azt hiszem, sugta, nincs semmi okunk, hogy szégyeljük magunkat...

Szabóné mosolyogva nézett végig az Olga világos ruháján.

- Mindig Toperczernénál fogok dolgoztatni, mondta, mintha csak ráöntötték volna ezt a kis blouset. Éppen olyan, mintha tejszinhabból volna.

- Csakugyan, szólt békésen Szabó ur, ámbár őszintén szólva, sohasem látott még eddig olyan blousot, amely tejszinhabból készült.

Csöndesen nézték a dunaparti palotákat, az épülő parlamentet, miközben a hajó lassan siklott a folyamon Tabán felé. Szabó-mama kiváncsian nézett szét a hajó utasai közt.

- Vajjon melyik lehet? kérdezte.

Két fekete saccos fiatal ember beszélgetett a korlát mellett, a tisztek kihivóan néztek az Olga világoskék szemeibe. Egy satin-cloth öltözetes ur szivarozva lovagolt a vörös hajószéken. Egy kövér, negyvenöt év körül járó Prudhomme ujságot olvasott. Szabóné habozva nézte az utóbbit.

- Csak nem ez lesz az?

Nem volt valószinü, hogy ő lenne, mert föl sem tekintett az ujságból. Egyáltalában senkisem közeledett az Olga világos ruhája felé, s Szabó-papa némi csodálkozással mondta:

- Nem értem. A *Biarritz és társa* megbizható czég, nem valószinű, hogy felültettek volna bennünket...

II. Tabán.

Mikor a hajó ismét visszakanyarodott a Lipótváros felé, Szabóné egyszerre fölkiáltott:

- Persze, hogy nem jöhet. Hiszen a levélben az áll, hogy tüzet fog kérni tőled. De hogyan kérjen tüzet, ha nincs is szivar kezedben?

- Csakugyan, szólt Szabó-papa, erről egészen megfeledkeztem...

Elővett egy vastag szivart s lefejtette róla a vörös kanonoki-övet. Nemsokára vigan, kivánatosan égett a pompás habanna...

III. Lipót-város.

Még nem értek az akadémia elé, mikor az egyik fekete saccos fiatal ember egyenesen feléjük tartott. Szabó-papa hideg arczot vágott, a mama a Gellért-hegyet nézte a lorgnonjával. Olga kaczérul ütögette vékony esernyőjével barna czipőcskéje hegyét.

A fekete saccos ur kissé meghajolt a Szabó-család előtt s aztán a családfő felé fordult:

- Szabad egy kis tüzet kérnem? - mondta.

Szabó papa udvariasan fölugrott.

- Parancsoljon...

Az idegen vigyázva fogta át a finom habannát, nehogy valami baja essék, s mikor visszaadta, úgy tetszett, mintha illedelmesen vissza akarna vonulni a helyére. De Szabóné most levette szeméről a lorgnont...

- Ugyebár, szólt a fiatal emberhez, a czifra tetejü épület a hires Mátyás-templom?

- Igenis, nagyságos asszony, mondta az idegen szolgálatkészen.

- Budapest sokat áldoz a középületekre, tette hozzá finom logikával Szabó ur.

- És jó a káposztásmegyeri viz? folytatta Szabóné érdeklődve.

- Nem tudom, felelte az idegen, mert én előnyt adok a villányi bornak és sohasem iszom édes vizet...

- Nagyon találó, szóltak elismerőleg Szabóék.

Olga is édesen mosolygott, s az idegen, akinek úgy látszik tetszett a dolog, összeütötte a bokáit.

- Doktor Illés vagyok, mondta, az izületek speczialistája...

- Szabó Ernő, rábavölgyi birtokos, a nőm, Olga leányom...

Helyet mutattak az izületek speczialistájának, aki bókolva ült le Olga mellé.

IV. Bomba-tér.

- Szintén a szigetre? kérdezte Szabó mama, oly természetes hangon, mintha a *Fecske* a *Kanári-szigetekre* is szállítana utasokat.

- Igen, az egész napi munka után rám fér ez a kis szórakozás... Reggeltől estig csupa beteg emberrel konferálni, ez biz' isten nem tréfa. Alig jut annyi időm, hogy ebédeljek, de este aztán menekülök is, amint lehet.

- Sok most az izületi beteg?

- Alig győzöm...

Szabó-papa elmerengve nézett a hajó kéménye felé.

- Nekem is volt egy nagybátyám, szólt, aki huzamosabb időig szenvedett izületi lobban.

Szabóné bizonyos meggyőződéssel mondta:

- Nem lehet kellemes baj...

Oly nyomatékosan konstatálta ezt, mintha a betegségek egyébként a világ legkellemesebb dolgai közé tartoznának, s például a tifusz vagy a tüdőlob egyenesen netovábbjai volnának az emberi élvezeteknek.

Olga szemlesütve kérdezte:

- Várja a szigeten valaki?

- Oh, dehogy. Mindig egyedül vacsorálok.

- Ha nincs terhére, szólt Szabó-mama, igen fogunk örülni, ha a társaságunkban marad...

A doktor hálásan vette le a kalapját.

- A legnagyobb örömmel, nagyságos asszony...

Szabó ur kedélyeskedve dörzsölte össze a kezeit.

- Meg fogunk inni néhány üveg jó bort, az uj ismeretség örömére...

V. Lukács-fürdő.

Később ekként szólt Szabó ur:

- Az őszszel pompás vadászataink lesznek. Ha októberben szakíthat magának egy hetet, jöjjön le hozzánk Rábavölgyre...

- Ha megengedik, minden bizonnyal ott leszek.

A doktor szivarral kínálta meg Szabó-papát, majd elmondta, hogy a jövő nyáron fürdő-orvosnak szándékozik elmenni valamely női fürdőbe. Szabó ur jóakarólag azt tanácsolta, hagyjon föl ezzel a tervvel, mert kár lenne ily módon elhanyagolni a fővárosi prakszist. A doktor később megkérdezte, micsoda papirokba fektesse be megtakargatott vagyonkáját, mire Szabó ur, a kérdés megbeszélése czéljából, randevut adott neki másnap délutánra a fogadó kávéházába.

Később, mikor Olga álmodozva hajolt ki a hajó korlátján, Szabóné megkérdezte Illés doktort:

- Hogyan tetszik a kis lányom?

- Bájos, meglátszik, hogy nem budapesti leány. Mennyire másképp van nevelve, mint a fővárosi kisasszonyok...

A mama szemei csillogtak.

- Nem lehet azt igy megitélni, a legelső látásra. Olga szakácsnő, gazdasszony és divatárusnő egy személyben... Igazi szalondáma, aki épp ugy eljátszsza a Valkürt, mint ahogy a paprikás-csirkét elkészíti...

VI. Margit-sziget.

A vacsoránál Szabó ur lelkesülten emelte föl a poharát.

- Ha nem sértelek meg, kedves öcsém, engedd meg, hogy barátilag öleljelek a keblemre.

Illés doktor pezsgőt hozatott, majd elhuzatta az Olga kedves nótáját. Mig a czigány sirva konstatálta, hogy immár lehullott a rezgő nyárfa levele, a fiatalok lágyan néztek egymás szemébe. Szabóné furfangosan intett a férjének s hirtelen valami titkos beszélnivalójuk akadt egymással.

Vacsora után sétálni indultak a tölgyfák alá, de mivel az ut szűk volt, a mama kegyetlenül rájuk parancsolt:

- Előre, előre, gyerekek...

Mig Illés doktor a csillagokat nézte, Szabóné összesugott a férjével:

- Egészen elfogadható fiatal ember...

Szabó ur elismerőleg bólogatott:

- Komoly ember és úgy látszik csinos jövedelme van... Ha nem tévedek, Olga is megnyerte a tetszését.

És méltánylattal tette hozzá:

- A *Biarritz és társa* mégsem tartozik a szédelgő czégek sorába.

Az utolsó hajóval tértek vissza és a doktor a fogadó kapujáig kisérte őket. Randevut adtak a másnapi ebédre, s Illés, miután a mamának kezet csókolt, huzamosabb ideig szorongatta az Olga kicsiny kezét. Szabóné, mikor elváltak, még egyszer visszakiáltott a kapu aljából:

- Isten vele, Illés, tehát holnap tizenkét órakor!...

*

A portás ekkor a következő levelet adta át Szabó urnak:

> Sajnálattal kell értesítenünk, hogy Nagy ur, akit leánya ő nagysága számára ajánlani kivánunk, nem mehetett ki délután a szigetre, ahogy eleintén terveztük, mert egy sürgős és halaszthatatlan ügyben el kellett utaznia a fővárosból. De holnapután, szerdán, mi sem áll utjában annak, hogy az óhajtott találkozás megtörténhessék...
>
> Erre vonatkozó becsesét mielőbb kérve, maradtunk
>
> Kitünő tisztelettel
>
> pp. *Biarritz és tsa. Grosz.*

- Elutazott! kiáltott föl Szabó ur meglepetve, de akkor ki volt hát az a fiatal ember, akivel az estét töltöttük?

A mama izgatottan olvasta végig a levelet.

- Ez esetben, mondta halkan, direkt a sors küldte az utunkba ezt a tisztességes idegent...

Odafenn titokzatosan fordultak Olgához:

- Hogyan tetszik neked a doktor?

- Igen csinos ember, mama...

Minthogy másnap megtudták, hogy az izületi lob tényleg grasszál a fővárosban, sajnálkozva értesítették a *Biarritz és tsa* céget, hogy Nagy urral nem óhajtanak találkozni... Illés doktor ellenben Rábavölgyön töltött öt napot, s onnan mint kinyilatkoztatott vőlegény tért vissza a fővárosba.

A lakodalom tegnap volt, hiszen olvasták... A násznagyi botot Szabó ezredes vitte, az örömapa testvérbátyja s a tánczmulatságon az egész huszár-tisztikar résztvett... Az izületi betegek most kénytelenek lesznek türelemmel lenni egynehány hétig, mivel az ifju pár, rögtön az esküvő után Olaszországba utazott.

A kék szoba.

1.

Kapus doktornak egy Kovács nevü fiatal embert mutattak be valami bál után a vigadó kávéházában. Kapus doktor talán most volt először olyan helyen, ahol tánczolnak, mindeddig az egyetemi kórház laboratóriumának szentelte az ideje és a tehetsége javát. Értekezései már akkor népszerüek voltak a külföldi klinikákon, mikor még idehaza nem volt egy betege. Ha reggel felé nem kezdenek cognacot inni, Kapus doktor alkalmasint hirneves tudósként fejezi be érdekes életpályáját - de a tea után szerencsére eszébe jutott valami felhevült tánczosnak, hogy congacot tétessen az asztalra.

Az ismeretlen Kovácsot jókedvre lobbantotta a cognac, s mikor virradatkor az egész társaság tegeződni kezdett, barátságosan odafordult a dudolgató Kapus doktorhoz:

- Téged tudománnyal áldott meg az isten, mondta neki, engem pedig észszel és egy kis vagyonkával. Az ész meg a pénz nem éppen rossz dolgok az életben, de a tudomány is ér valamit, ha az ember ügyesen kamatoztatja. Add kölcsön hát nekem a tudományodat és tiz év mulva olyan háromemeletes bérpalotát épitek neked, hogy a velszi herczeg is megnyalná utána a száját.

Kapus doktor a szobatudósok bárgyuságával nézett a himlőhelyes Kovácsra.

- Mást alig adhatnék neked, mint a szakkönyvtáramat s spirituszba tett állataimat, meg néhány megiratlan értekezést. Ha ezzel a csekélységgel beéred, küldj, kérlek, két hordárt a lakásomra.

Kovács jóizüen felkaczagott.

- Nem a könyveid és az állataid kellenek nekem, szavalta szabadon a klasszikusokból, hanem te magad kellesz, szépséges, szöghaju ifju... Itt egyébként bajosan érthetjük meg egymást, - de ha holnap elfáradsz a *Lisszabon* kávéházba, csinálhatunk egy tisztességes üzletet...

A sors néha lutriszámokkal dolgozik, néha himlőhelyes fiatal emberekkel. Bajos volna eldönteni, hogy Kapus doktor miért gondolt másnap a titokzatos Kovácsra, annyi bizonyos, hogy vele itta meg a fekete kávéját a *Lisszabon* egy félreeső asztala mellett.

Kovács, akiről ez alkalommal kisült, hogy a gazdag tarkói Kovácsok közül való, hosszasabb előzmények után igy szólt a gyámoltalan Kapus doktorhoz:

- A tizenkilenczedik századot, mint ön már annyi vezérczikkben olvashatta, az idegesség századának lehet jog szerint mondani. Ugyan ki nem ideges manapság? Az alsó-kubini kataszteri biztos neurasthéniás fájdalmakról panaszkodik, a gyarmati állatorvos pedig hallucinál azokban a szabad perczeiben, melyek a beteg szarvasmarháiból megmaradnak. Ki nyiltan ideges, ki titokban, - ki az őrültségtől fél, ki a hátgerincze sorvadásától. Ha a népszámláló lapokat az idegesség szempontjából is ki kellene tölteni, - tizenhat millió beteg állampolgárról számolna be a hiteles statisztika. Mi hát tulajdonképpen az idegesség? Az idegesség egy bő lebernyeg, amely alá a gyávaságát, az energiátlan voltát, a romlott morálját rejti el a dekadens emberiség. Az ilyen bajt csak a charlatánok gyógyítják pozitiv orvosszerekkel, - hiszen az idegességet épp oly kevéssé tudja kimutatni az orvos, mint az önzést vagy a szerelmet. A lélek betegségére csak a lélek orvosságaival lehet hatni, - vagyis ott vagyunk, ahol a hipnotikus professzorok: az idegességnek a szuggesztió az egyetlen orvosszere. Vajjon nem-e teljesen mindegy, hogy mivel szuggerálom az erőtlen betegemet? Kneipp páter a nedves fűvel szuggerálja őket, Priessnitz a borogatással, Winternitz a hideg vizzel, - miért ne dolgozhatnám én egy századik, eddigelé ismeretlen elemmel? Az ideges embert épp úgy meggyógyíthatja a

hidegviz, mint a svéd gimnasztika, vagy a nedves fü, - s miért ne gyógyíthatná meg az én szerem is, amiről mindeddig nem beszél a tudomány? A nervozus ember két kézzel kap az uj orvosszer után - s ha a kurámat a kellő ügyességgel népszerüsíteni tudom, miért ne szerezhetnék négyemeletes házat az emberek gyöngeségéből? Ime, tehát a végső pont: meg kell találni az uj kurát s vele a vagyont, a hirt és az emberiség bámulatát.

- És mi lenne a te uj kurád? kérdezte Kapus doktor, aki mindeddig csak kicsinylőleg mosolygott.

Kovács gunyosan vont egyet a fél vállán:

- Nevetséges, - minden kura czélhoz vezet, amelyben az ideges betegek hisznek. Ha elhiteted velük, hogy féllábon tánczolva nyerik meg az idegeik nyugalmát, úgy a féllábon tánczolás is teljesen fölér a modern gyógyító módokkal. De az ilyen kura nem hat eléggé a fantáziára, - és czafrangok nélkül még a nagy Galenus is koplalva töltené az élete javát...

- E szerint? - kérdezte Kapus doktor kiváncsian.

- E szerint tehát olyan kurát kell találnunk, amely a betegek képzelő tehetségét izgatja. És hála a kegyes Mindenhatónak, e kura már meg is van találva...

- És az?

Kovács negédesen meghajolt.

- A neve: *chromoodorotherapia*, vagyis magyarul: *szinszaggyógymód*. Szinekkel és szagokkal fogjuk gyógyítani az ideges betegeket.

Kapus doktor, aki eleintén a komoly tudós megvetésével fogadta az eléje terjesztett projektumot, később, mikor Kovács a pénzes tárczáját felnyitotta, nem bizonyult római karakternek... Kapus doktor elárulta a tudományt hitvány ötszáz forintnyi előlegért. Mikor estefelé a *Lisszabon*-ból eltávoztak, már apróra ki volt dolgozva lelkükben az uj szanatórium tervrajza.

2.

A budai hegyek közt szereztek egy tágas villát, amelynek homlokzatára ezt irták aranyos betükkel: *Dr. Kapus-féle szanatorium idegbajosok számára*. A prakszis eleintén gyöngén ment, de hála a Kovács geniális hirdető módszerének, hat hét mulva fél Magyarország beszélt a Kapus doktor gyógyító módjáról. A lapok hátulsó oldalán öles kolumnák ismertették az uj chromoodorotherapiát, s egynéhány fiatal orvos később a tudományos apróságok között is szóba hozta a szineket és a szagokat. Szeptemberben, egy melankholikus őszi napon, végre jelentkezett az első beteg a szanatorium irodájában.

Kovács kitöltötte a főkönyv lapjait, Kapus pedig megvizsgálta a paczienst. Mikor a beteg álmatlanságról, szivdobogásról és a keze remegéséről panaszkodott, a doktor jóakarattal bólogatni kezdett.

- Ánist fog kapni, mondta, és a rózsaszin szobában tartózkodik négy héten keresztül. Négy hét mulva olyan étvágya lesz, mint egy elefántnak...

A beteggel két órán keresztül szagoltatták napjában az ánist, délelőttönként pedig a rózsaszin szobába arretálták, melynek ablakán legpoétikusabb szinben ömlött be az októberi verőfény. A beteg gyalázatosan unatkozott, de mikor Kapus a harmadik hét végén maga elé idézte, könyes szemmel adta hirül, hogy a szivdobogása jóformán megszünt. Kapus a komoly tudós egyszerüségével hallgatta a beteg hálálkodását.

- Négy-öt napon át még fog szagolni egy kis terpentint - és aztán mehet a jó isten hirével.

A télen át már tizenkét betegük volt, tavaszszal pedig mind a huszonöt szoba el volt foglalva a Kapus-féle szanatoriumban. A nagy inhalációs teremben délelőttönként huszonöt felnőtt férfi szagolta az ánist, a terpentint, a friss szénát, a chester-sajtot, a különböző illatszereket, delenkint pedig huszonöt türelmetlen oroszlán sétált föl-alá a szines ablaküvegek mögött. Kovács, mikor az izgatott topogás a fülébe hatolt, kaczagva hajolt közelebb a Kapus doktor füléhez.

- Az ostobák itt loholnak, mikor odakünn a májusi napsugárt élvezhetnék... És mind meg fog gyógyulni, mert mind szentül hisz ebben az égrekiáltó szamárságban...

Kapus az ég felé tárta a karjait.

- Szent Aeskuláp, susogta kétségbeesve, bocsásd meg, amit elkövettem ellened...

A betegek jó része egészségesen távozott a szanatoriumból, csak néha, nagyritkán, mondta egy-egy nyughatatlan pacziens:

- A halványsárga nem tesz jót az idegeimnek, tán meg kellene próbálni az ibolyát vagy a sötétkéket...

Két hétre a sötétkék szobába utasították, - és terpentin helyett eidami sajtot szagoltattak vele az inhalációs csarnokban. A beteg utóbb a maréchal-niel rózsából is kiérezte az átható sajtszagot, de a kura végén fölfrissült idegekkel hagyta oda a budai hegyeket.

Az orvosi lapok fenséges lenézéssel beszéltek a Kapus-féle gyógymódról, de a fiatalabb doktorok, a különböző iskolák hivei, méltánylattal lapozgatták a Kapus doktor különböző röpiratait.

- A czopf mindig otthon volt a tudomány csarnokában, mondták meggyőződéssel, de csak az együgyüek tagadhatják, hogy a chromoodorotherapiának megvan a maga alapja... Nem tudni, hogy mivé fejlődik ez a kura a nagy fölfedezők műhelyében?...

A szanatoriumba nemsokára két fiatal alorvos költözött be, másféléves fennállás után pedig egy tekintélyes műszaki igazgató foglalta le az iroda bőrfauteuiljét. És az alorvosok esténkint külön kurzust tartottak az ujonnan felfogadott szolgák számára...

A Kapus-féle betegek, ha olyankor a vizkurára, az izzasztó módszerekre, a svéd gimnasztikára fordult a beszélgetés sorja, a fanatikusok meggyőződésével torkolták le az ellennézetek hiveit.

- Egy orvosság van, mondák hálásan, csak egy: a szinek és a szagok gyógyítómódja. A többi nevetséges szélhámosság...

Egy viharos parlamenti ülésszak után végre egy eleven miniszter is bevonult a szanatoriumba. A kegyelmes urnak néha az a halluczinácziója támadt, hogy a parlament egy nagy káposztáskert és Kapus doktor, mikor előkelő pacziensét megvizsgálta, aggodalmasan csóválta a fejét.

- Excellencziádnak hosszabb pihenésre lesz szüksége, szólott, mert a baj előrehaladott stádiumban van. Két hétig a sárga szint fogom ajánlani és két hétig a legsötétebb bordeauxt. Utókurára pedig átmegyünk a jáspiszzöldre - természetesen a megfelelő inhalációkkal...

A szegény kegyelmes urral négy héten keresztül szagoltatták a terpentint és Kapus doktor, aki érzületére nézve dühös ellenzéki pártállást foglalt el, titkos kárörömmel nézte a verejtékező államférfit...

- Ugy kell neki, mondta elégülten, legalább idebenn is megsimogatják kissé a Nemezis ujjai...

3.

Az idén ülte meg a Kapus-féle szanatorium kerek tizesztendős jubileumát. A himlőhelyes Kovács csakugyan beváltotta a szavát: Kapus doktor háromemeletes bérpalotát építtetett a Wesselényi-utczában... De a kitünő tudós, aki időközben megnősült, meghizott, fájdalom, nem élvezhette zavartalanul a földi javak boldogságát; idegei, melyeket a tizéves munka ugyancsak keményen próbára tett, a télen felmondták a szolgálatot.

Kapus doktor, aki körülbelül ötezer remegő kezü beteget gyógyított tizévi prakszisa alatt, most egyszerre ijedten győződött meg, hogy a saját kezei is remegnek... Kovács, aki aggódó figyelemmel látta a keletkező betegséget, gyöngéden félrehivta egy nap az ordináló czégtársát.

- Kedves barátom, mondta neki, családodnak és a tudománynak tartozol azzal, hogy az egészségedre gondot fordíts... Ugy hiszem, nem lehet kifogásod az ellen, hogy Kurcz megvizsgáljon délután.

Mikor Kurcz, az első asszistens, a beteg Kapus térd-reflekszeit megvizsgálta volna, aggodalmasan nézett a doktor réveteg szemébe.

- A neurasthenia nyilvánvaló, mondta, és jobb ma hozzákezdeni a gyógyításhoz, semmint holnap. Az igazgató ur két héten át a kék szobában marad és reggel-este sáfrányt szagol rövid félórán keresztül...

Kapus doktor csodálkozva nézett az asszisztense becsületes kék szemébe... De Kurcz szilárdul ismételte:

- Ugy van... a kék szoba... és a sáfrány...

Kovács jóakaratulag közbevágott:

- Meg kell tenned... családod és a tudomány érdekében...

Kapus doktor nem aludt egy éjjel, másnap pedig bevonult a kék szobába és a többi inhaláló beteggel együtt szivta magába az exotikus sáfrányszagot. A józan Kovács, akinek hajókötelekből vannak az idegei, csöndes derültséggel nézte egy darabig az asztalnál kuksoló igazgatót.

- Lám, mondta magában, - és még vannak, akik a szuggerálást kétségbe vonják... Becsületemre, őrültség az egész élet...

És megvetéssel fordulva el az inhaláló Kapustól, halkan dörmögte:

- A szerencsétlen maga is hisz a kék szobában és a sáfrányban... És az a legszebb, hogy meg fog gyógyulni ezzel a hitével...

Kapus doktor négy hét mulva egészségesen jött ki a kék szobából. Közelébb, mint biztos forrásból jelenthetem, uj röpirat kerül ki a kitünő tudós tolla alól, ezzel az érdekes czimmel: *A kék szin és az idegek vibrálása.*

A bokréta.

Kardos éppen szorgalmasan revideálta a gyári munkások számadásait, mikor az egyik könyvvezető hirtelen a telefonhoz hivta. Nagyon a körmére égett a munka és azért boszusan kérdezte a fiatal embertől:

- Ki keres?

- Valami Brenóczy... vagy Klenóczy... nem értettem tisztán.

Kardos kiment a telefonos szobába és idegesen kiáltott a telefon kagylójába:

- Mit parancsol?

- Nem ismer rám? kérdezte most egy rekedt hang a hosszu drót másik végéből.

- Nincs szerencsém.

- Tiszolczy vagyok... Tiszolczy Bakony-Szent-Keresztről...

Kardos egyszerre mosolyogva hajolt meg a kis apparátus előtt, mintha a valóságban előtte állana a távolról beszélgető ismerős.

- Tiszolczy, szólt barátságosan, - Isten hozta, - milyen kedves meglepetés! Hogy kerül ön ilyen váratlanul Budapestre?

- A gazdák kongresszusa, meg egy sereg különféle bevásárlás... Otthon ujólag butorozkodunk és egy tuczat csinos lámpát akarok venni a feleségem szobáiba... De a városi raktárban vérfagyasztó árakat kérnek és most eszembe jutott a jó Kardos, meg a hajdani vidám éjszakázások. Tudja, mindenütt protekczióra van szükség, és manapság már lámpákat sem lehet venni, ha az embernek nincs elegendő protekcziója...

Kardos igazgatója volt a nagy Lámpagyár-Részvénytársaságnak és mint ilyen, jóhangzásu nevet szerzett a kereskedői irodákban. Nem volt valami nagy elme, de szorgalma és munkabirása végre is megszerezték neki ezt a tekintélyes pozicziót. Pedig mennyire meg kellett dolgoznia érte! Hajnalban kelt és éjfélkor feküdt, s valódi költekezésszámba ment nála, ha vasárnap este egy zenés kávéházban költött el programmon kivül negyven krajczárt. A jó Kardost valószinüleg a természet is arra alkotta, hogy száz lusta ember helyett dolgozzék, - de rendkivüli szorgalmában egyébnek is volt része, mint az öröklött hajlamnak. A kis lámpagyári hivatalnok bürokrata-külseje alatt egy Ohnet-féle szerelmes hős regényes szive dobogott. Valaha - két évvel ezelőtt volt, de neki oly fölöttébb hosszunak tetszett! - valaha Kardos másra is gondolt, mint az uj rendszerü lámpákra. Akkoriban a bakony-szenttamási posztógyár arasznyi irodájában vezette a főkönyvi lapokat, de a rideg üzleti könyv vörös léniái közül egy édes, gesztenyeszinü fej nézett reá mosolyogva napestig. Kardos alig várta, hogy a vén őrtorony órája a délutáni hatot elüsse, - boldogan, fütyörészve csapta le kezéből a tintás tollszárat, s félórán át mindenféle pózban szemlélgette magát a homályos irodai tükörben. A szive, a lelke csak egyetlen vágygyal volt tele: hogy tessék, hogy hódítson, s hogy egy kékszemü, kartonruhás kis tündérkisasszony (a ki a világ legszebb himzett köténeyit hordozta) ő reá gondoljon esténkint, mielőtt a szemeit lehunyja. Kardos gyönyörünek és csodálatosnak találta az életet és a világ rendjét, mert az a rejtelmes erő, aki a halandók sorsát intézi, megengedte neki, hogy másfélóráig ezzel a törékeny babával rójja föl-alá a piaczi gyalogjárót. Milyen mondhatatlan élvezet volt ez a másfélórai mindennapos séta! Ha ebéd után aggasztó felhők gyülekeztek a gyár kéménye fölé, Kardos szorongó szivvel nézett ki irásai mögül az égboltra, s megsemmisülve mormogta magában:

- Eső lesz, - nem fognak kijönni estére!

Ilyenkor oly szomoru volt minden: az élet, az emberek, a posztógyár barátságtalan irodája. De a jó Isten alkalmasint nem viseltetett valami nagyon rossz szivvel a szerelmes kishivatalnok iránt, mert az egész nyáron türhető, napfényes idők jártak. A jó Isten valószinüleg igy gondolkodott:

- Ha nem adok esőt, nem igen lesz valami jó termés Magyarországon, de mit nekem a termés, mikor a jó Kardos szivéről van szó... Legyen valamivel kevesebb a gabona, - de a derék Kardos hadd udvaroljon a kedve szerint!...

A jó Isten ellen tehát nem igen lehetett kifogást tenni, - de a szegény Kardos boldogsága azért mégsem tartott örökké. Egy szomoru napon megjelent a látóhatáron Tiszolczy ur, a ki valahol a bakony-szenttamási határban gazdálkodott, s öt nappal később Kardos (aki egyébként nem igen hasonlított a Falu Rosszához) muzsikáló czigányokkal vonult végig éjféltájt a bakony-szenttamási főutczán. A városban hire terjedt, hogy Szepesy Sárika rövid idő mulva menyasszony lesz, s Kardos e napon félóráig őgyelgett a vaskereskedő boltja előtt, a hol a pisztolyokat és revolvereket árulták. De később, mikor az esküvő csakugyan megvolt, valami különös és nemes rezignáczióval temetkezett el az üzleti könyvekbe és mivel alapjában romantikus kedély volt, igy szólott egy este, lefekvés előtt:

- A boldogságot nem az én számomra találták ki, - türelmesen és megadással fogom hát viselni a boldogtalanság terhét. Dolgozni fogok, a mig a fejem és a karom birja, s ha pusztulnom kell, elpusztulok panasz nélkül...

Nagy szerelmi fájdalmában öt normális ember helyett dolgozott, s mikor csakhamar a budapesti lámpagyárhoz került, egyre-másra érték a kitüntetések és az előléptetések. Az a feketekabátos, komoly ur, a ki e pillanatban a telefon előtt hajlongott, már vezető igazgatóképp állott a nagy kiterjedésü gyár élén, s a hivatalnokok, a kik benne a szigoru főnököt rettegték, bizonyára nem igen gondoltak arra, hogy Kardos egy sajgó és melankolikus szivet hozott a fakturák és az üzleti levelek közé. Sőt egy idő óta seregestül érkeztek a házassági ajánlatok, s az igazgató, mikor néha a reggeli postát felbontotta, megvetéssel dobott egy-egy levelet a papirkosár öblébe.

- Ostobák, dörmögte, ezek még azt hiszik, hogy... Hamarabb lesz belőlem czirkuszi bohócz, mint egy nyávogó kisasszony férje!...

Mikor most a telefon kicsiny kagylóján át a Tiszolczy hangját ilyen váratlanul meghallotta, Kardos egy pillanatra elsápadt. De aztán jókedvüen válaszolt:

- Protekcziót? Ugyan miféle tekintetben?

- Hát az ár dolgában, terringettét! Hiszen csak nem adhatom ki egy évi termésem árát a feleségem lámpáira.

- Jó, - majd beszélünk róla élőszóval. Hova megy estére?

- Itt vacsorázom, a fogadómban...

- Akkor, ha megengedi, magam is odanézek kilencz után... Persze csak akkor, ha nem akad mulatságosabb társasága...

- Dehogy, hiszen oly árva vagyok, mint egy siketfajd. Borzalmas ez a szalmaözvegyi élet, higyje el... Ha a jó Istent ismeri, megosztja velem szomoru vacsorámat...

Kardos, a kinek a szalmaözvegyi élet említése egyszerre a szivébe nyilallott, elszántan ismételte:

- Okvetetlen eljövök... De most sietnem kell, hogy a dolgaimat elvégezzem...

Tiszolczy úr, a ki este egy meghitt sarokban várakozott Kardosra, annyira körül volt véve mindenféle tarkaetikettes boros-palaczkkal, mintha az idő már legalább is hajnal felé járt volna. Az igazgatónak, a kit a találkozás kissé elfogulttá tett, nyájasan helyet mutatott.

- Telepedjék le gyorsan, mondta, mert biz Isten sirva fakadok, ha még tovább is itt kell ülnöm egymagamban.

Kardos levetette a télikabátját s zavartan törölgette meg egy szarvasbőr rongyban pápaszemének elhomályosult üvegét. Tiszolczy, mig neki is töltött a somlyaiból, kedélyesen folytatta a csevegést.

- Négy esztendeje vagyok nős, de még egy perczre sem váltam meg eddig a feleségemtől. Önök, garçonok, nem is tudják mi az: ha az ember egy rideg szállóbeli szobában hunyja le este a szemét. Vén csacsi vagyok, de most akkora szerelemmel gondolok az asszonyra, mint egy éretlen, húszesztendős kamasz... Még a vánkosok sem úgy vannak rakva, mintha otthon feküdném az ágyamban...

Kardos részvevőleg, bólogatva tekintett a Sárika férjének szemébe, de belül, - oh belül zokogni tudott volna, mikor ezt a sóvárgó beszédet hallgatta. Oly különös és lesujtó volt, hogy az a boldog, parlagi ficzkó éppen neki panaszolja el a fájdalmát és vágyódásait. Mig látszólag közömbösen simogatta a fehér abroszt, a szivét türhetetlenül marczangolta az a gondolat, hogy ez a barna, körszakállas úri ember kizárólagos jogokat formál az ő kartonruhás kis tündérkisasszonyához, s hogy a Sárika édes, fehér karjai ezt a prózai gavallért ölelik. A mig szótlanul és látszólag érzéketlen arczczal ült a vendéglői asztal mellett, élesen járta át egész lelkét az a borzadalmas tudat: hogy ennek a bőbeszédü férfiunak közös titkai vannak az ő szerelmesével a házasélet szent miszticizmusában. Sírni szeretett volna, de azért kissé ostobán, jóakarattal bólogatott:

- Persze, el tudom képzelni... A házas férfi csupa gyámoltalan gyerek megint... Kell az asszony, a vezető erélyes keze...

Iddogálni kezdtek és elbúsulva hallgatták a czigányt. A muzsikusok a régi nótákat húzták, a melyek mellett a szerelmes Kardos valaha a második négyeseket tánczolta Szepessy Sárikával, a Méhészegyesület füzérkéin. Tiszolczy később pezsgőt hozatott és tegezni kezdte az igazgatót. Mikor a testvérpoharat megitták, tréfálkozva ütött a vállára:

- Most már czimborák vagyunk, most már olcsóbban kell számítanod a lámpákat a feleségem szobájába...

Ujra a feleségéről kezdett beszélni és Kardos egyszerre mámorosan gondolt vissza a Sárika fehér báli belépőjére, a gyöngyvirág-illatu parfümre, a derült esti sétákra a bakony-szenttamási főutczán. Oly édes érzékenység járta át a szivét, a minőt még soha se érzett életében. - Kardos nagyon ritkán ivott pezsgőt és a bor most erősen fejébe szállt. Isten tudja, micsoda átalakulások történtek a lelkében, de egyszerre bizalmasan karolta át a dudolgató Tiszolczyt.

- Oh, suttogta, ha tudnád, ha beszélnem szabadna... De nem tudhatod, mert soha se mondhatom meg az igazat.

- Barátom vagy? kérdezte Tiszolczy, az igazgató könyes szemébe tekintve.

- Hogyne...

- Akkor megmondod, mi nyomja a szivedet...

Kardos elsápadt.

- Nem lehet, dadogta, nem lehet...

Tiszolczy csöngetett a pezsgős poharán:

- Akkor egy perczig sem maradok, hanem kifizetem a számlámat és lefekszem...

Kardos szomoruan hajtotta le a fejét.

- Ne fizess, mondta haloványan, ne fizess, inkább elmesélem az igazat...

És közel hajolva a Tiszolczy füléhez, igy folytatta:

- Öt hosszu éve, hogy egy reménytelen szerelmet hordok a szivemben... Senkisem tudja, de én érzem, hogy végre is elpusztulok bele... Éjjelem, nappalom, minden perczem ezzel a titkolt szerelemmel van tele...

- És kit szeretsz?

- Egy férjes asszonyt... A kedves nőd ő nagyságát...

Tiszolczy megindulva nézett rá.

- A nőmet, tisztelt barátom, az én nőmet... Értem fájdalmadat, tisztelt barátom és meghatva rázom meg a kezedet...

Az igazgató sötéten csóválta a fejét.

- Öt hosszu éve, mondta könyezve, hogy szünetlenül ő reá gondolok... Halandó, úgy hiszem, nem szeretett még annyira, ahogy én ő nagyságát imádom.

Tiszolczy helyeslőleg bólogatott.

- Hát még ha úgy ismernéd, tisztelt barátom, a hogyan én ismerem.

És részvevően tette hozzá:

- Angyal!

- Tudom, hiszen lánykorában is az volt már...

Koczczintottak és fenékig ürítették a pezsgős poharat. Áradozva kezdtek beszélni Sárikáról és Kardos meggyőződéssel ismételte:

- Sohasem fogok megnősülni...

- Ne is tedd, ha igazán szereted őt...

Mikor hajnalfelé egyedül maradtak a vendéglőben, Tiszolczy igy szólott:

- Ha Sárika idefenn volna, adhatnánk neki közösen egy éjjeli zenét...

- De fájdalom, nincs idefenn...

Tiszolczy vigan csapott az asztalra.

- Tudod mit, mondta lelkesedve, küldjünk neki közösen egy üdvözlő telegrammot...

- De vajjon illik-e?

- Illik, ha én beleegyezem...

Rögtön megfogalmazták a táviratot és Tiszolczy egy tizes kiséretében adta át a konczeptust a fizető pinczérnek:

- Adassa föl azonnal és a többit dugja zsebre...

Ravaszul, sunyi módra nevetett:

- Meg fogja lepni, szólott, ha a táviratból megtudja, hogy szerelmes vagy bele...

Egy darabig még zajosan iddogáltak, de később rohamosan álmosodni kezdtek. Tiszolczy az ezüstburkolattal együtt akarta meggyujtani a szivarját, Kardos pedig melankolikusan dőlt a tenyerére. Mielőtt indultak volna, Kardos kérdőleg tekintett a Tiszolczy szeme közé.

- Megtennél-e egy szivességet?

- Kivánd a gönczöl szekerét és lehozom...

- Nem erről van szó... Küldenék veled egy bokrétát - nőd ő nagysága számára...

Tiszolczy megemelte a kalapját.

- Ez gentlemanlike, mondta elragadtatva, úgy fogok vigyázni a bokrétádra, mint a szemem fényére.

Mikor a fogadó kapujában elváltak, Tiszolczy még egyszer utána kiáltott a bérkocsiba szálló igazgatónak:

- Most már olcsóbban kell számítanod a lámpákat, hiszen az ő szobáit fogják ékesíteni...

*

Kardos másnap egy malomkerék nagyságu bokrétát küldött a Tiszolczy fogadójába, de a gyár szolgája siralmas ábrázattal állított be estefelé az igazgatóhoz. A bokréta még mindig a kezében volt, de a rózsák, a jáczintok fehér kelyhét piszkos sárfoltok rutították el.

- Miért nem adtad át a virágokat? kérdezte Kardos meglepetve.

A szolga félénken sütötte le a szemét.

- Átadtam, de a nagyságos ur utánam hajította a garádicson...

Kardos megsemmisülve szagolta végig a beteg virágokat, majd, egyedül maradván, igy suttogott:

- A boldogság nem az én osztályrészem... Dolgozzunk hát mindaddig, a mig bele nem pusztulunk...

És szomoruan, megtört szivvel fogta a kezébe a piros czeruzát, hogy az évi mérleg tételeit átnézze...

Apuléjus.

A kaszinóban sok idő óta bizalmas ismeretségben állok egy alázatos uri emberrel, aki az olvasóteremben szerény mosolylyal üdvözöl, majd szolgálatkészen a hátam mögé telepedik, mikor a délutáni piquet-partiemet megkezdem. Nem fiatal ember már, a haja, a szakálla deresedni kezd s az egész szivarokat is következetesen szipkából szivja. Kissé nyárspolgárias szokásai vannak; a pénzét egy piszkos szivartárczában hordja, pohárból issza az ebédutáni feketéjét és sohasem ad borravalót a felszolgáló pinczérnek. E gyöngeségektől eltekintve, igen tisztességes uri embernek látszik; két hónap óta ő irja a piquet-partiek pointjeit, hallgatag gyönyörüséggel szemléli, amikor az ellenfelem nagynéha matchban marad s szomoruan, lemondólag eregeti a füstöt, amikor ellenem irják a kilenczvenest vagy a hatvanast. Nem tagadom: jól esik mellettem látni ezt az együttérző lelket, aki gyufával, vizzel szolgál, s balsorsban, szerencsében egyaránt oly ragaszkodó hozzám, mint egy alázatos házőrző eb. Azt hiszem, nem is tudnék már játszani nélküle, pedig - ha visszafelé gondolok - átláthatatlan köd borul ismeretségünk legelső idejére. Sejtelmem sincs afelől, hol s mikor találkoztunk első izben, sőt a mult hétig még azt sem tudtam, hogy hivják az én ismeretlen barátomat. A kaszinó törzstagjai mind úgy voltak vele, mint én, sőt Károly, a fizető pinczér, sem tudott felvilágosítani bennünket.

- Ez az ur, mondta tünődve, körülbelül két esztendő óta jár a körbe, de a nevét sohasem hallottam.

Lassankint az a legenda szilárdult meg közöttünk, hogy az idegen az utczáról került föl valamikor a klubba, s puszta tévedésből issza itt a feketéjét, ahelyett, hogy kávéházba járna, mint a többi ember. A kényesebbek kelletlenül rázták eleintén a fejüket.

- Nem járja, mondták boszusan, hogy idegen emberek tolakodnak be egy zártkörü helyiségbe.

A szelidebbek védelmükbe vették az ismeretlent, én pedig, aki borzongva gondoltam arra, hogy elveszíthetném őt, jóakaratulag lecsititottam a hullámokat.

- Mindnyájunknak meg kell halni, szóltam bölcsen, a klub tagjainak épp ugy, mint az idegeneknek... Miért ne járhatja hát közénk a szegény ficzkó?.. Olyan kicsiny dolog ez a világegyetem nagy misztériumához képest... A kör fennáll, virágzik, akár itt iszsza a kávéját, akár nem...

Kissé furcsa logika volt, de a jószivü törzsvendégek végre is szemet hunytak a törvénytelen klubtaggal szemben. Egy darabig idegenkedve nézték, de később elnézőleg megbarátkoztak vele.

- Hűséges kutya, mondták jólelküleg és a légynek sem tudna véteni...

Az idegen mitsem tudott e viharokról, szerényen, türelmesen üldögélt féldélutánokon át a hátam mögött. Ha megszólalt, előbb zavartan hümmögött, krákogott:

- El méltóztatott nézni a tizennégy tizest...

Körülbelől hét héttel ezelőtt történt, hogy Kotsis Andor, papodmegyei alispán, aki a kaszinó egyik előkelő vidéki tagja, dühösen lobogtatott a kártyaasztalok környékén egy kicsiny, összehajtogatott ujságot. A játékosok mind feléje néztek, mert Kotsis rekedten kiabálta:

- El fogom pusztitani a gazembert...

Jó negyedóráig nem lehetett kivenni belőle, hogy kit akar elpusztitani, de később, mikor magához tért haragjából, nagynehezen kitudódott, hogy az *Önkormányzat* czimü ujság támadta meg érzékenyen Papodmegye legelső tisztviselőjét. Az *Önkormányzat* állítólag hetenkint

egyszer jelenik meg a fővárosban, de sem a kávéházakban, sem a trafikokban nem lehet látni. Kimondott czélja az: hogy a megyei autonómiát a czentralizálás fenyegető béklyói ellen megvédelmezze, de ha a külső szimptomáknak hinni lehet, Zsarnóczy A. Ferencznek - igy hivják a szerkesztőt - sokkal inkább a szivén feküsznek a lap apró szubvenciócskái, mint az autonómiát fenyegető veszedelmek. Kotsisról, aki valami miniszteri ankéten az állami kormányzás telivér hivének mutatta be magát, az *Önkormányzat* utolsó száma igy emlékezett meg:

> »A kis kigyó a vármegye emlőjén növekedett föl, s most, hogy jól meghizott, megerősödött, gáládul a szülő anyja ellen fordul. Ki nem ismeri az e fajta strébereket? Kotsis ur miniszteri hivatalért sopánkodik, s e törekvésében a legcsufabb hizelkedéstől és árulástól sem riad vissza. Vajjon mint vélekednek Papodmegyében a hires alispán legujabb szerepléséről? Kotsis ur okosan teszi, amikor szivéből gyülöli az autonómiát, mert megyéjében aligha találkozik többé oly esztelen, aki szavazatával az ő megválasztását támogatná. Le kell vágni az átkos hidra mind a kilencz fejét - vesszen ki a fajtája is ama szörnyetegeknek, akik jóltevőjöket méregfogukkal megcsipik.«

A czikk alá ez a név volt irva: *Apuléjus*. Kotsis, akinek tényleg fájhatott, hogy átkos hidrának nevezik, eszeveszetten hadonázott:

- Megölöm vagy agyonlövöm, mint egy csirkét...

Utóbb elhivott bennünket a kártyaasztaltól s szigoru megbizást adott, hogy ugy Zsarnóczy A. Ferenczet, mint a titokzatos Apuléjus-t hivjuk ki. Némethtel, a segédtársammal együtt, még aznap elmentünk a Kölcsey-utczába, ahol csakugyan megtaláltuk egy kapu alatt az *Önkormányzat* fekete ólomtábláját...

Az *Önkormányzat* szerkesztője nem lehet barátja a világ együgyü hiuságainak, mert az *Önkormányzat*-ot egy szűk kamarában szerkesztik, közvetlen a mosókonyha szomszédságában. A szerkesztői helyiség ajtajában, nagy bámulatunkra, klubunk barátságos ismeretlenje fogadott bennünket alázatos hajlongásokkal.

- Ön itt? kérdeztem csodálkozva.

- Itt, igenis, igenis...

- Mi Zsarnóczy A. Ferencz urat keressük, az *Önkormányzat* felelős szerkesztőjét...

- Én vagyok az a bizonyos... Zsarnóczy a nevem, Zsarnóczy A. Ferencz...

Esetlenül hajlongott előttünk, én hitetlenül, kétkedőleg néztem végig.

- Ez esetben lesz szives kiszolgáltatni nekünk *Apuléjus* urat, az utolsó szám vezérczikkének iróját.

Klubunk szerény ismeretlenje jóizüen összedörzsölte a kezeit.

- Kiszolgáltatom, hogyne szolgáltatnám... Apuléjus szintén magam vagyok, ez az irói álnevem... Van több álnevem is: Marat, Horatius Cocles, Cenzor, Sárgacsizmás Miska...

Németh, a segédtársam, türelmetlenül félbeszakította:

- Mellékes, nem tartozik a dologra... Jelentse ki, elvállalja-e a felelősséget az Apuléjus támadásáért?

- Hogyne vállalnám, mikor én irtam?

Megnevezett két urat s este találkoztunk is az ellenfél segédeivel a Németh muzeum-köruti lakásán. Rejtelmes, fekete férfiak voltak, akiknek kabátján még nyoma volt a tegnapelőtti mártásnak... Lojálisan belenyugodtak minden föltételbe és a két ellenség harmadnap már össze is mérte a kardját egy fővárosi vivóteremben.

Zsarnóczy a párbaj előtt is alázatosan mosolygott, sőt akkor is szerény mosoly ült az ajkán, mikor az alispánt veszedelmesen megvágta. A segédek félbeszakították az ütközetet s az *Önkormányzat* szerkesztője egy félbemaradt szivart szedett elő zsirfoltos tárczájából...

Ez időben több izben elolvastam a haragos *Önkormányzat*-ot, amelyben Cato, Cenzor, Horatius Cocles és Sárgacsizmás Miska felváltva piszkolódtak a czentralizált vármegyék hivei ellen. Az *Önkormányzat* czikkirói csupa feketevérü, tajtékozó hazafiak voltak, s én mindig bámulva néztem ettől fogva a hátam mögött kibiczkedő Zsarnóczyt, aki esetlenül, jámborul huzódott meg székében s csak néha szólt krákogva, félénken:

- Nem méltóztatott bemondani a terczecskéjét...

Utóbb, mikor kiderült, hogy Zsarnóczy a klubnak is rendes tagja, egy izben megkérdeztem tőle:

- Hogyan van, hogy ön, a jólelkü nyárspolgár, valóságos tigris, ha tollat vesz a kezébe?

Zsarnóczy zavartan babrált a gyufatartóval.

- Nem bántom én a bogarat sem, mondta pironkodva, nem is volna szivem hozzá, meg aztán apró porszem vagyok ahhoz, hogy a mások utjába tolakodjam... De a lap előfizetői megkivánják az erélyesebb hangot s ha egy héten limonádét adnék nekik cognac helyett, mindannyian visszaküldenek az ujságot... A szerkesztő meg én két különböző lélek vagyunk... Hat neveletlen porontyom van, akiknek hus kell meg gombos czipő. A kenyérért sok mindent megtesz az ember, ez az oka az egésznek, tisztelt Tekintetes ur...

Tréfásan a vállára ütöttem:

- Elmondaná-e a szemébe is Kotsis alispánnak, amit a lapjában megirt róla?

Zsarnóczy ijedten emelte föl a kezét.

- Oh jó istenkém, dehogy... Hiszen kisülne a szemem, ha ennyire konfidenskedném azzal a derék hatalmas urral...

Szenzációk a fürdőn.

1. Heléna a forrásnál.

A sötét homályba vész, ki terjesztette először a szenzációs hirt, de annyi bizonyos, hogy a reggeli sétánál egyszerre csak szárnyra kél e nevezetes ujság:

- Laura kisasszony éjjeli tizenegy órakor megérkezett.

Élénken, szinte mámorosan lóbálják meg a szines, metszett, laposra szabott ásványvizes poharakat és száz ajakról hangzik egyszerre a kiváncsi kérdés:

- Hol lakik Laura kisasszony?

- Meddig marad a fürdőben?

- Fog-e mutatkozni a reggeli sétánál?

Laura kisasszony egy operette-szinház primadonnája, akinek nevét minden jóravaló ujság-olvasó ismeri. Ki ne látta volna már a Laura kisasszony arczképét? Ő az, aki néha ábrándosan néz széles nápolyi kalapja alól, néha trikóban, elvetemült mosolylyal mutogat szamárfüleket a partnerének. De akár ábrándos, akár szemtelenül léha, Laura kisasszony mindig szabadon rendelkezik a szivekkel, s apró lábaival kényére-kedvére tapossa a harmatos virágokat, amelyekkel a hódolói elhalmozzák.

Miért jött Laura kisasszony a szegény betegek fürdőjébe: derítse ki az, aki a vesékbe lát és a mezők liliomait ruházza. De itt van, s parfumeje szinte idáig elárad a *Hotel Nizza* elsőemeleti szobájából. Még eddig csak kizárólag a parfumejei, mert érzékies száját, pisze orrát, atropintól fényes szemeit ugyszólván senki sem látta a sóhajtozó fürdővendégek közül.

Őt magát senkisem látta, de milyen izgatottság van mégis a Verona-forrástól a födött sétatérig! Jóformán senkisem beszél másról, csak ő róla és a vézna, halvány, nehézkesen vánszorgó fiatalság ritmikus gesztusokat ir le a levegőbe a félig telt ásványvizes poharakkal. Mindenki elfeledi, hogy köhög, hogy nehezen lélekzik, hogy éjjelenként harminczkilencz fokos lázzal küzd; mosolyuk, szemeiknek ravasz csiptetése, a boldog, önfeledt fütyülés, amelylyel a Laura kisasszony repertoireját frissítik föl hamarosan az emlékezetükben, mind csak ezt az egyetlen gondolatot fejezi ki:

- Itt van, közöttünk van a legszebb Heléna, a legnaivabb Bettina, a legléhább, legdélczegebb Boccaccio!...

Mert szó, ami szó, a szegény fiatalság bizony nincs igen elkényeztetve asszonyok és leányok dolgában. Aki a női nemből a betegek fürdőjét fölkeresi, mind csupa fáradt, vérszegény, kokettéria nélkül való teremtés. A leányok nem fűzik magukat, hire sincs egy világoskék szalagnak, egy harmatos rózsabimbónak. A reunióknak féltizkor végük szakad és alkonytájt, a zenekar kioszkja körül, unottan, egyformán sétálnak a leányok és az urak, mint az elitélt rabok a fegyház ákáczos udvarán. Ki venne magára egy jól szabott kabátot, egy tisztességes nyakkendőt? Esetlenül, ambicziő nélkül, hiján az örökletes hódítási vágynak, szinte bambán járnak föl-alá a viruló fenyvesek között, csak az ebédre és a vacsorára gondolva.

Mennyire megváltozik minden, mikor az énekesnő ittlétét megtudják! A födött sétatéren szinte ostrom alá fogják az árva férfidivat-kereskedőt s másfél óra alatt a sáskák telhetetlenségével pusztítják el az egész nyakkendő-állományt. A sánta szabó egyebet sem tesz, mint saccókat, jaqueteket, világos gigerli-kabátokat vasal, s a kertész kicsike rácsajtaját egymás kezébe adja a látogatók serege. Milyen feszesen, ünnepiesen lépked most ide-oda a fiatalság!

A kávéházban, ahol mindeddig alig fogyott el egyéb kávénál és teánál, most zöld chartreuse, aranysárga cognac csillog a metszett kristálypoharakban. És mintha a bársonykabátos, rövidlátó karmester is tudatára ébredt volna a jelentékeny eseménynek, ma a zenepavillon czifrasági közül is vidám valczerek, pajkos operette-áriák suhannak szét a tűlevelü fák közé.

Pajkos operette-áriák suhannak szét a tűlevelü fák közé, amikor egy széles tiroli kalap s egy bokor százszorszép tünik föl valamelyik sűrüségben, s a Verona-kut alléjában hirtelen láthatóvá lesz a szép Heléna, fehér, uszályos ruhájában. A fehér ruha bájosan folyja körül karcsu derekát, arcza kicsattan az egészségtől, szemeiből életkedv és fiatalság sugárzik. Oh, milyen más ő, mint a többi asszony! A szegény beteg leányok sápadtan huzzák meg magukat a karos kertiszékben, mint a tehetetlen rabszolgák, mikor az aranyruhás fejedelmet meglátják. Irigy pillantásuk, amely a szép leányra szegeződik, világosan azt mondja:

- Milyen egészséges, milyen vidám, milyen szemtelenül kokett!...

De ő mitsem törődve a szánalomkeltő pillantásokkal, mosolyogva biczczenti meg gesztenyebarna fejét, mikor egy sárga szalmakalap, egy hófehér sipka hódolattal meglibben előtte. Fényes szeme szinte belekapaszkodik a fiatalság mámoros arczába, forró lihegése érthetően igy beszél:

- Jőjjetek, udvaroljatok, itt vagyok!...

Oly szép, oly érzéki, oly arrogánsul egészséges! A beteg fiuk megszöknek az anyjuk és a nővéreik mellől, s este, a reuniónál, már hódoló udvar veszi körül a gesztenyebarna Helénát. Mindenki vele tánczol, őt forgatja, az ő kicsiny, fehér kezét szorítja meg titokban a négyes alatt. És amig a becsületes, szolid, beteg asszonyok megbotránkozva hagyják ott a gyógyépület tánczstermét, ő kaczér pillantással viszonozza a férfiak legmerészebb kézszoritását.

Tizenkét órakor még mindig világos a parkettes tánczterem és a megriadt pinczérek pezsgős üvegeket bontogatnak a kávéházban. A fürdői rendőrök a fejüket rázzák az ablakok alatt, az igazgató aggódva kukkant be az ajtón éjfél felé. És másnap meg harmadnap hamuszinü arczczal jár a fiatalság a kut körül és az erdők magányos pihenői kinos köhögéstől visszhangzanak. A patikában pedig reggeltől estig adagolják a chinint és a kreozótot.

II. A 63-as szám.

Egy délelőtt óriási haragoszöld plakátok lepik el a fákat, a kávéházat, a fürdőépület falát, a plakátokon pedig öles fekete betük hirdetik:

Tombola! Tombola! Tombola!

Egy tombola aránylag nem nagy esemény például a catalauni csatához képest, de a fürdőhelyen méltó szenzácziót kelt az örvendetes mulatság hire. A kutnál szivdobogva ujságolják kora reggel a habituék:

- Holnap este tombola lesz a nagyvendéglő terraszán.

Napközben, az ebédnél, izgatottan kérdezik egymást az intimebb ismerősök:

- Megy-e vajjon a tombolához?

- Milyen ruhát vesz föl holnap este?

- Hány órakor kezdődik a tombola?

Este aranyakért sem lehet vérontás nélkül asztalhoz jutni. Sietve kapkodják be a vacsorát, a pilzeni és a Spatenbrau felét otthagyják a poharakban. Ki törődnék az ételekkel és italokkal az

életnek ebben a nagyfontosságu pillanatában? Még a veranda széléről is merész akrobaták lógatják le vakmerően a lábukat és a tiszta, hófehér abroszok indigókék szint öltenek egyetlen szempillantás alatt. Mert az egyenruhás furdőszolgák száz és száz indigókék tombolajegyet adnak el a türelmetlen vendégeknek és maga Anton, a fizető pinczér, aki normális időkben izgatottan fut föl-alá sárga fiahordó-zacskóival, most szintén a czéda szerencsét lesi a kopott pohárszéknek támaszkodva.

Anton a czéda szerencsét lesi és az exczellenczias ur, aki valaha mint nagykövet képviselte a monarkiát egy hatalmas államban, csak a könyökével bir magának utat szorítani a szoronkodó tömegen át. Az exczellenczias ur, akit időnként aggasztó asztma gyötör, itt költ el évenként ötezer forintot közel egy milliót felérő évi jövedelméből, s hófehér parókájával, barna bársonykabátjával jóformán egészen beletartozik már a fürdői fölszerelések leltárába. Máskor hat pinczér lesi az exczellenczias ur minden legkisebb mozdulatát, most csak egy pikkoló kegyelméből jut valahogy asztalhoz a terrász legfélreesőbb sarkában.

Valahonnan előkerül még egy indigókék tombolajegy, - s odafenn diktálni kezdik a számokat. Egymásután pörögnek le a legképtelenebb numerusok, olykor viharos mozgás váltja fel az izgalom halálos csöndjét. Kipirult férfiak magasan lobogtatják a szerencsés tombolajegyet, s fulladozó lélekzettel viszik el a likőrös service-t, amely az istenasszony kegyelméből nekik jutott. Az asszonyok sikoltozva ismétlik a kihuzott számokat, az idegesebbek kétségbeesve csapkodnak ide-oda a szerencsétlen tombolajegygyel.

- 45, zokogják elborulva, már megint 45 - az akaratos 46 helyett...

Elviszik az ambót, a ternót, a quaternót, a quinternót, - egyedül a tarka gyöngy-kosár van még hátra, amely a legelső megtelt tábla prémiuma. Száz és száz ember visszafojtott lélekzettel lesi a zacskóból kibukkanó számokat, mert immár világos, hogy a játék végső perczeit éli. Talán öt percz van még hátra, talán csak három, talán már a legközelebbi pillanat fölveti a homályból a gyöngykosár szerencsés gazdáját. Ki lesz, ugyan ki lesz a boldog és irigyelt halandó? A légydongás megszünik a terrászon, a tányércsörömpölés ijedten elhallgat. Mint egy-egy halálos itélet, hangzanak el a számok a kikiáltó ajkáról, és minden ember gyanakodva, sőt majdnem dühösen nézi a szomszédját, aki szintén a nyereményre reflektál. Ott már csak négy szám van hátra, itt három, amott, az eperszinü szinlap alatt, csupán kettőt les még elsáppadva egy beteges főhadnagy. Ha ezt a kettőt kidobná egy rejtelmes és jótékony hatalom, - a derék katona akár rögtön magával vihetné a jutalmul kitüzött gyöngykosarat...

A kosár tarka gyöngyei ingerlően csillognak a leáldozó nap fényében, de a szegény katona hiába lesi az ő késlekedő számait. Minden egyes kiáltásra hangosan megdobban a szive, de minden kiáltás ujabb és bosszantóbb csalódás az előbbinél. Milyen borzadalmas és lehetetlen számok kerülnek ki a zacskó homályos mélyéből! A főhadnagy ajkán sáppadt mosoly ül, de belül igy mormog magában:

- Rögtön száz darabra tépem ezt a nyomorult tombolajegyet!...

A főhadnagy táblájáról pusztán két szám hiányzik még, de a várakozás izgalmában ugyszólván senkisem veszi észre, hogy a kegyelmes ur, aki a terrász legfélreesőbb sarkán ül, szerencsésen elérkezett az utolsó numerusig. Az egész tombolajegy pompásan el van intézve, csak a galád 63-as várat még magára csökönyösen. Mily egyszerü volna, ha az egyenruhás fürdőszolga egyszerre csak igy kiáltana föl:

- Hatvanhárom!

De nem, a 63-as mindegyre várat magára és az exczellenczias ur félig fölemelkedik helyéből, hogy jobban meghallhassa a kikiáltott számokat. Egyszer már végigszaladt a hidegség a hátán, mikor a szolga lassan, nyujtottan hirdette ki a rokonhangzásu 66-ot. De a hatvanas-

szériesek ez izgató száma után megint négy vagy öt közönyös numerus következett és a kegyelmes ur magából kikelve dobolt ujjaival az abroszon.

- 43, dörmögte sötéten, csak az ördög tudta mindeddig, hogy a 43-as szám is a világon van...

A nap eközben lenyugszik, de a nagy, kék hegyek mögül még egyszer visszaküld nehány sugarat a kegyelmes ur asztalára. Az aranyos sugarak kiváncsian futnak végig az indigókék tombolajegyen, mintha ők is ekképp szólanának:

- Hát ő exczellenciája még mindig hiába vár a 63-as numerusra?...

A kegyelmes ur jelen volt, mikor III. Napoleon a szedáni okmányt aláirta, de akkor nyugodtan, hidegen nézte a világtörténelmi momentumot. Emlékszik egy erdélyi medvevadászatra is, amikor két lépésnyire tőle egy buksi medve nézett vele farkasszemet (vagy medveszemet?) a Retyezát egy félelmes sürüségében. Akkor elszántan nyult az övébe, ahol a vadászkése rejtőzött. Mily semmiségek voltak azok a mai tombolához képes! Ő exczellenciája mindakét tenyerét a füléhez tartja, csakhogy jobban meghallhassa a kihirdetett számokat.

És mivel eközben a szomszédok is megtudják, hogy a kegyelmes ur milyen közel van a szerencséhez, mindenünnen izgatott suttogás támad:

- Ő exczellenciájának csupán egyetlen száma hiányzik, a 63-as...

A nagykövetet már-már ájulás környékezi, amikor a kikiáltó szolga egyszerre csak magasra emeli a kezét. Szó fennakad, hang megszegik, de az ajtó mögül nem emelkedik egy ősz bárd, hanem a szolga erőteljes, csengő hangon kiáltja bele a sötétedő fenyvesekbe:

- Hatvanhárom...

Ő exczellenciája támolyogva lobogtatja meg a kék jegyet s csak pár pillanat mulva szólal meg rekedten, kimerülve:

- Tombola!

Mig az emelvényig eljut, irigykedve üdvözlik mindenfelől. Az asszonyok kiváncsi pillantásokat vetnek a szerencsés táblára. A számokat hamarosan átvizsgálják, és a kegyelmes ur öt percz mulva boldogan baktat hazafelé a villájába, gyöngéd kezekkel simogatván meg utközben a kosár czifra üveggyöngyeit.

Liliom Bandi a bodegában.

Valamelyik énekes kávéházban voltunk a hét elején, ahol több pikáns hölgy után, egy Göndör Sándornak öltöztetett szegénylegény adott elő pusztai népdalokat. A tehetséges fiatalembert a külső Terézváros szülte és mint utóbb kiderült, ifjabb éveiben mint metsző szerzett babérokat egyik külvárosi hitközségben. A metszők bizonyos genialitással vágják le a libák és csirkék nyakát, de egyébként csak igen kevéssé hasonlitanak Liliom Bandihoz, Virág Miskához és egyéb hirneves betyárokhoz. Ingoványi urról is lerítt némileg az aranyrojtos inexpressible, sőt a pazarul kezelt fokos sem adta meg előadásának a délibábos puszták szinezetét.

Előadás után, egy villamosan kivilágitott kávéházban, hosszan beszélgettünk arról az elpusztult romantikáról, amelylyel a harminczas, negyvenes évek minden irott emléke tele van. Ma már nemcsak az irodalom, de a magyar társadalom is kozmopolitává lett, s a pusztai élet, a betyárvilág szines zománcza majdnem teljesen tünőfélben van. Hol vannak a mulató szegénylegények, az erdei csárdák, a kuczkóban szunnyadozó czimbalmos? Hol a duhaj tivornyázások, a statárium, a falu dombján ékeskedő akasztófák? Nincsenek többé betyárok és akik netalán vannak is, csak pódiummal a lábuk alatt és sugólyukkal maguk előtt mutatkoznak olykor a gázfényben a tapsoló habituéknak.

Vége a betyárvilágnak s a szegénylegények pusztai legendáinak. Csak a gyöpös hantok és a megyei arkivumok őrzik még imitt-amott a népdalok őseinek emlékét.

Habos, világos kapuczinerek mellett keseregtünk éjfélig a betyárromantika pusztulásán. Ki iszik ma már bort, amikor sárguló kukoriczavetések ingadoznak a viruló venyigék helyén? Nincs bor és nincs romantika többé. És talán nem is a zsandárok pusztitották el az utolsó szegénylegényt, hanem egy gyalázatos, pogány féreg; a phylloxera vastatrix.

Mi lenne manapság, ha egy régimódi, árvaleányhajas betyár keverednék a villamos Budapest utczáira? Tegyük föl, hogy Liliom Bandit valahol a központi pályaudvarban tenné ki az alföldi expresz, - ugyan mibe fogna most a tramwayk, villamos vasutak hálózatában a negyvenes évek nekibusult betyára?

Valaha tompa lábdobbanások verték föl az erdei ösvény éjjeli csöndjét és a Liliom Bandi okos paripája fülelve állt meg a gizgazos gyalogut mellett, amely a Mózsi gazda csárdájáig vezetett. Minden hallgatott köröskörül, csak a tücskök czirpeltek lágyan, álmosan az elnyuló fák között. És a holdfényben megzörgette fokosával Liliom Bandi a csárda napfénytől kiszinesedett ablakát.

- Hej, Mózsi - dörmögte - ébredj iziben és verd csapra a legöblösebb hordódat. Száz itcze bort, száz szál gyertyát, - mert fölgyujtom körülötted ezt a rongyos erdőt. Ma még a *Slojmi* kutyád is bort igyék, mert veszett kedvem van, a rézangyalát!

Álmosan csapta fejére a csapláros az aranybojtos komótsipkát.

- Már megint ütött a kend bolond órája, motyogta, miközben a piszkos faggyugyertyát meggyujtotta a söntés mellett.

A betyár megölelgette a dörmögő korcsmárost és fokosával leütött egy zöld cserépkorsót, amely lomhán terpeszkedett szét a söntés félhomályában.

- Hej, vén Mózsi! - kiáltotta - tudsz-e te olyan időt, amikor a babád hűtlenül elhagyott?

Tiz gyertyát gyujtott föl a csapláros szeplős leánya, tiz hosszunyaku üveget állitottak a keresztlábu asztalra. Liliom Bandi fölhajtott az egyikből egy jókora kortyot; a többit egyetlen csapással verte le fokosával az asztalról. És amig az üvegcserepek zörögve hullottak alá a

csárda agyagos padlójára, a sarokból nyujtózkodva vánszorgott elő egy megrokkant, foltos nadrágu czimbalmos...

Ilyenformán volt valaha, mikor Liliom Bandit a babája elhagyta. Ma a hires betyár a tramway megálló helyén várná be a legközelebbi lóvasuti kocsit és miután a kocsis mellett illedelmesen helyet foglalt volna, ekkép beszélne az egyensipkás konduktorhoz:

- Héj, tud-e kend arról, kalauz ur, hogy a szeretőm hűtlenül elhagyott? Ha tud, adjon egy hat krajczáros szakaszjegyet, mert ma borba akarom fojtani a bánatomat...

A konduktor letépne egy sárga jegyet és miközben az aczélcsiptetővel átlyukasztaná, bizalmasan hajolna közelébb a nekibusult betyárhoz:

- És vajjon hol akar mulatni Liliom ur?

Liliom Bandi keserüen lobogtatná meg az ingujját és igy felelne:

- A *Continental Bodega Company* helyiségében, - aki áldója van...

*

És Liliom Bandi, aki valaha a magányos csárdák ablakából lövöldözött ki az erdei fák közé: egy este tisztességtudóan állitana be a Continental-bodegába, ahol immár nem a vén Mózsi méri a csopaki és eőrsi hegyek savanykás nedvét. A csopaki és eőrsi hegyeken demokrata kukoricza terem, a bodegában pedig szalonkabátos, fehér nyakkendős ur fogadja azokat a szomoru legényeket, akiket a babájuk elhagyott. És maguk a szomoru legények is többnyire fekete gérokkokat és comme il faut nyakkendőket hordanak és a kabátjuk széles kihajtását szegfü, vagy tubarózsa ékesiti...

Tegyük föl, hogy Liliom Bandi nagyot ütne fokosával az asztalra és igy szólana elkeseredve:

- Tiz szál gyertyát, tiz üveg bort tegyen kend az asztalra, csaplárgazda!..

A szalonkabátos ur ilyenformán válaszolna az elbusult betyár szavaira:

- Legelőször is arra kérem, hogy a kedves öregatyját nevezze csaplárgazdának, - én a *Continental Bodega Company* prokuristája és üzletvezetője vagyok. Másodszor, az én üzlethelyiségembe be van vezetve a gázvilágitás és igy egyszerüen nevetséges az a kivánsága, hogy tiz darab millygyertyát helyezzek az asztalra. És harmadszor, vegye tudomásul, hogy azonnal behivatom a rendőrbiztost, ha a kezében lévő éles fegyverrel garázdálkodni méltóztatik...

Ekként szólana manapság a Bodega Company csaplárosa. De Liliom Bandi sem beszél ma már a régi nyelvén, hanem illedelmesen emeli meg árvalányhajas kalapját és feltünés nélkül foglal helyet az egyik alacsony pinczeszéken. Később alkalmasint igy szól:

- Adjanak két meszely dörgicseit, mert a szeretőm hűtelenül elhagyott...

A pinczér erre valószinüleg ezt feleli:

- Dörgicsei bort nem tartunk raktáron, mert a bodegában általunk csak külföldi borok méretnek. Ime, itt az árjegyzék, méltóztassék kikeresni azt a fajt, amelyik becses izlésének megfelel. Az ürmértékre nézve pedig sziveskedjék megjegyezni, hogy manapság a tizedes mértékek divnak s igy a pint, az itcze és a meszely nálunk ismeretlen fogalmak...

Liliom Bandi sötéten hörgi most:

- Adjon hát ide egy árjegyzéket...

Az olvasás nehezen megy, mert a hires betyár csak az öreg betüket tanulta meg zsönge fiatalsága idején. De valahogy, verejtékes homlokkal mégis elkészül a betüzéssel és ekként szól a türelmetlen pinczérhez:

- Adjon egy pohár Amontilliado-t, vagy tarragonát, mert exotikus borba akarom fojtani a bánatomat...

De a bánat oly nagy és a pohár oly kicsiny! Ötször is, hatszor is meg kell buktatni odakünn a fekete szicziliai borral, amig Liliom Bandi csak valamiképpen is becsip tőle. És ekkor a betyár végre elbusulva borul le az asztalra és szomoruan fakad ki szivéből a keserüség:

- Hej, nagysága, a rézangyalát...

Mert a kocsmáros szeplős lányának helyén magas frizurás, fraise-derekas kisasszony ül a villamosan világitott budapesti csárdák trónusán. Többé nem Rézinek hivják, mint a népdalbeli korcsmárosné lányát, hanem Margitnak vagy Elzának. És fehér kezével nem is hosszunyaku üveget czipel, hanem az elfogyott poharak számát jegyzi be pontosan a kasszakönyv lapjaira...

- Tekintetes ur, buktassa meg még egyszer ezt a kalázlit...

És becsipve kissé az idegen szőllő nedvétől, Liliom Bandi rekedten énekszóra gyujt, de a régi népdal szövege is gyáván alkalmazkodik a villamosan kivilágitott helyiséghez.

> Bodegás ur, lyukas ostyát süssék Ön,
> Melléje meg Tarragonát adjék Ön,
> Pinczér urat istrázsára 'litsa Ön,
> Zárórakor hiradással legyék Ön...

A Betyár kiereszti a hangját, és a vörösszőke kasszabeli kisasszony, aki eleintén szemérmetes pirulással nézte a vendég különös öltözetét, most kaczérul kérdezi:

- Talán a népszinháznál van Uraságod?...

Liliom Bandi nagyot üt fokosával az asztalra.

- Hűtelenné lett a rózsám, verje meg a teremtő, aki elcsábitotta. Adjék ön még száz pohárral ebbül a fekete orvosságbul és csavarjon föl még száz lángot azon az üveges masinán...

Meg is hoznák talán a száz kalázli amontilliadot, föl is csavarnának talán még száz lángot, ha az ajtón be nem bukna most egy fekete kaucsuk köpönyeg, egy viaszkos, árvalányhajas csákó. A csákó alatt két kifent bajusz mozog föl-alá félelmesen.

- Zárják be rögvest a bótot, mondja, mér mer el is ütötte már az hivatalos zárórát...

Ijesztően rázza meg fokosát a becsipett, nekibusult betyár.

- Halálfia, dörmögi, aki ur akar lenni rajtam kivül ebben a csárdában...

A rendőr füttyent egyet a gázfényes éjszakában és pár percz mulva két ujabb kaucsuk köpenyeg, két ujabb árvalányhajas csákó jelenik meg a küszöbön. Az elázott Liliom Bandit nemsokára czilinderes rouék, korhely pinczérek és kiváncsi kucsérebek érdeklődése közepette kisérik el a VI. kerületi kapitánysághoz és a rendőri sajtó-iroda ezt jelenti másnap hivatalosan az ujságok tudósitóinak:

> *Liliom* Endre huszonkilencz éves, vidéki baritonista, az éjjel ittas állapotában a Continental Bodega helyiségeiben tettleg is ellenszegült a rendőrnek, aki őt szétoszlásra fölszólitotta. Liliom előbb a VI. kerületi kapitánysághoz kisértetett, ahonnan, tekintettel akut rosszullétére, a rendőri kórházba szállittatott. Az áponcot, ha mámorát kialudta, a rendőrség szülőfalujába tolonczolja...

És Liliom Bandi, akit az ő bodegabeli kalandja Endrévé és *áponczczá* változtatott, harmadnap busan, fokos nélkül, megtépett ingujjal halad el az erdei csárda mellett, ahol régente az üldözött betyárok meghuzódtak és ahol ma - leirni is borzalom - a viczinális vasut kicsiny lokomotivja koczog el háromszor napjában...

*

A csárdákat és a krétával teleirt ajtófélfát, a vén Mózsit és az ő szeplős leányát, Liliom Bandit, Virág Miskát és a betyárélet egész romantikáját egy hitvány, pogány féreg pusztitotta el véglegesen: a phylloxera vastatrix...

A hold.

I.

Molnár Lajos egy nap huszezer forintot vett ki a Takarékpénztárból, leutazott az erdélyi hegyek közé s a következő héten mint országgyülési képviselő tért vissza a fővárosba. Ha tőle függ, alkalmasint sohasem szögezik ki a névjegyét a képviselőház sötétzöld padjára. Nem volt ámbicziozus ember és jobban érdekelte rendes kártya-partieja, mint a képviselői mandátum. De Molnárné egy téli estén megirigyelte valamelyik lady partronesse babérait, s mivel azt hitte, hogy a képviselői méltóság az ő poziczióját is emelni fogja, egy nap daczosan szegte hátra érdekes, sötétbarna fejét s igy szólt:

- Csak azért is képviselőnő leszek, fogadom!...

Az is lett, s az idén már őt is lady patronessenek kérték a tánczoló magánhivatalnokok. A sötétzöld, csillogó surah-ból a gázcsillár fényében vakitó fehérséggel vált ki a harminczéves asszony csodálatos válla, s amikor hosszu uszályát fölfogva, égő arczczal libbent tova a parketten, a terem közepéről majd csaknem kizárólag őt követték a frakkos urak szemei. Szép és kivánatos volt, mint egy egészséges őszi baraczk, de Molnár a férjek érthetetlen czinizmusával forditotta el róla szemeit s tiszteletteljes hajlongások közt konferált az egyik ott lévő miniszterrel.

A Molnár hitvestársi értékével egyébként mindenki tisztában volt, - hiszen Molnárné évek óta rendes beszédtárgya volt a budapesti jouroknak. Udvarlóit az egész főváros számon tartotta, tudták találkozó helyeit és kalandjait mindenki ismerte, aki a budapesti viszonyokban járatos. Valószinüleg semmi pozitiv rosszat sem mondhattak felőle, de a legaprólékosabb gyanuokok is nyilt titkai voltak a fővárosi társaságoknak. Molnárt mindenki sajnálta - annyira természetesnek látszott, hogy a felesége megcsalja. De a férj emelt fővel és mosolygó arczczal járt, s mikor néha a t. Házban szóra nyitotta ajkait, zsufolásig megteltek a hölgykarzatok. Az asszonyok érthetetlennek találták, hogy ezt a szép és zseniális embert az orránál fogva vezetik, s ellenségesen, szinte gyülölettel nézték, mikor Molnárné olykor hitvesi gyöngédséggel kapaszkodott a férje karjába.

Molnárné vállát vonva hallgatta ezt a sok szóbeszédet, őt egyáltalában nem sértette, ha ilyen módon foglalkoznak vele. Czinikus, büszke lelkében egyáltalában nem helyezett sulyt ezekre a levegőben terjengő vádakra. Erős filozófiájával, majdnem férfias akaratával ugy ment szilárdan a maga utján, akár egy hadvezér. Ha Molnárban annyi energia lett volna, mint ő benne! A rosszról és a jóról egészen más fogalmai voltak, mint a többi asszonynak, s egyetlen princzipiumot vallott: a rövid és elmuló életben mindent meg kell szerezni, ami az embernek gyönyörüségére szolgál. Egyszerüen a nyakába borult volna annak, aki megtetszik neki; de bizony nem sok akadt ilyen az ő budapesti környezetében. Ha mégis akadt, majdnem felháboritó merészséggel járt vele a nyilvánosság előtt, s még csak azt sem tartotta érdemesnek, hogy komolyan titkolózzék. Az a gondolat, hogy a férje megtudhatna valamit, gúnyos mosolyra fakasztotta. Molnár, mint Zách Feliczián, - nevetséges! Érezte, hogy asszonyi őserejével össze tudná törni a férjét, akiben abszolute semmi sem lakozott a romantikus hősökből.

Mikor a férje az első beszédét elmondotta, Molnárné megjelent a karzaton, s egy közös ismerősük ez alkalommal mutatta be neki Turóczy Lászlót, aki épp Molnár után iratkozott föl szólásra. Turóczy nem volt szép ember és az asszonyok nem szerették. Elmult már negyven éves, de aligha volt egyéb szerelmi kalandja, mint amit egy-egy vállalkozóbb kis varróleány kegyességének és jó hangulatának köszönhetett. A képviselőházban kiváló tehetségnek tartották, figyelemreméltó szónoklatait minden lap szószerint közölte, de a nők a harmadik

mondat után a faképnél hagyták. Molnárné, az ő finom szimatjával, egyszerüen kiérezte, hogy ez az ideges és szürke külső nagy szenvedélyeket takar, melyeknek még sohasem volt alkalmuk eddigelé, hogy szabadon nyilatkozzanak. Bár nem volt Molnárral egy párton, Turóczy csakhamar belső barátságot kötött az uj képviselővel, s később olyankor is eljött, mikor Molnár a klubban kártyázott. Eleinte közömbösen beszélgettek mindenféléről, de két hónap még nem telt el, s Turóczy a koponyája csucsáig szerelmes lett meghitt barátja feleségébe.

Alkalmasint sohasem került volna arra a sor, hogy érzései felől nyilatkozzék, ha Molnárné maga nem ad neki acquist, hogy mindent eláruljon. De ez a gyönyörü és erőteljes asszony, aki sohasem ivott limonádét, egy nap kategoricze megkérdezte tőle:

- Nem fél, hogy komolyan belém szeret?

Turóczy nehányszor föl-alá járt a Molnárné kis szalonjában, s hirtelen megállt a fehér kályha előtt.

- Már nem, mondta megváltozott hangon, mert már megtörtént.

Igy kezdődött szerelmi viszonyuk. Az asszony pompás, fehér vállai egy alkonyaton érintették az átlátszó szöveten át a férfi remegő karját - és Turóczy e pillanattól oda volt. Ez volt életében a legelső eset, hogy egy előkelő és intelligens asszony a keblére borult; mindeddig az utszéli szerelemből táplálkozott. Mikor otthon lefeküdt, reggelig nem tudta elhinni, hogy ez a bájos termet és ez a gyönyörü fej az övé; hogy holnaptól kezdve egyedül tőle függ, hogy a tökéletes, okos, elragadó asszonyt magához ölelje. Szeretett volna tánczolni és reggel öt órakor talpon volt, hogy a városligeti viztoronyt megkerülje.

Boldog délutánok voltak, - de a tél első hónapjában, mikor Molnárékat kisérgetni kezdte a bálokra és hangversenyekre, egyszerre vad erővel támadt föl benne a féltékenység, mikor az asszony egy idegen férfiuval szóba állott. Eszébe jutott a mult és a férj rettenetes jogai s mind a kettő az őrülésig felháboritotta. Molnárné talán másnak is a keblére borult, mielőtt őt megismerte, s a terézköruti lakásban néha világosságot látott éjszakánként; ilyenkor kedve lett volna ahhoz, hogy kegyelem nélkül megfojtsa a szeretőjét. Az asszony nevetve hallgatta kifakadásait, s boszankodva kérdezte olykor:

- Csak nem akarja, hogy a férjemet kiutasitsam?

- Hát a mult?

- A mult... ugyan... csak nem tesz fel rólam ilyesmit...

És kaczéran, édesen folytatta:

- Maga a legelső... Sohasem voltam még ennyire...

Turóczy megnyugodott ilyenkor, de később annál inkább elfogta megint a féltés minden keserüsége. Lehetséges-e, hogy ez az asszony hű lett volna mindeddig a férjéhez?... És ha nem, kik voltak? Borzasztóan esett elgondolnia, hogy ő is a félredobottak sorsára juthat, s néha, mikor valahol friss pletykákat hallott a Molnárné kalandos élettörténetéből, magánkivül sietett föl a terézköruti lakásba, s csak nagy erőfeszitéssel tudta megállani, hogy a férj előtt el ne árulja magát. De ha Molnár, az ő szokott gyanutlan közömbösségével, bucsut vett tőlük, egyszerre kitört belőle a visszafojtott indulat s nagyot ütött a zongorára:

- Mondja meg, ki volt... mert volt előttem is valaki...

Molnárné hidegen nézte végig, kezével a kis asztalnak támaszkodva.

- Ha még egyszer ostoba lesz, mondta, komolyan véget vetek mindennek...

Ilyenkor nem mert többet szólni, de később, mikor egyedül nyargalt föl-alá az Andrássy-ut aszfaltján, ezt gondolta magában:

- Ha megtudnám, ki volt, megölném azt a nyomorultat...

Budapest e közben szeliden szövögette a mende-mondák tarka szövetét, s Turóczyt látva, az asszonyok érdeklődve bujtak össze:

- Nini, sugták, egyedül jár ma a Molnárné szeretője...

Februárban volt, egy délben, hogy Turóczy fölszaladt egy pillanatra Molnárékhoz, épp azokban a napokban, mikor Molnár beszámolni járt a kerületében. Az asszony leveleket olvasgatott és Turóczyban az a gyanu támadt föl, hogy ezek a régi szerető levelei. Molnárné jókedvüen ugrott fel, de Turóczy türelmetlenül mutatott az irásokra:

- Kinek a leveleit olvassa?

- Mit érdekli ez magát?

- Oh, hiába most már a beszéd... Végre tisztán akarok látni...

- Ugyan ugy-e?

Molnárné meleg szemében gúnyos fény csillant meg, erős nyakát daczosan hátraszegte. Turóczy maga is megijedt tőle, mert érezte, hogy ő a gyöngébb. De az asszony most már kegyetlen hidegséggel folytatta:

- És mit akar megtudni?

- Hogy ki volt előttem a kedvese...

- S ha megtudta?

- Akkor megölöm, bárki volt...

Molnárné leült az egyik fauteuilbe, s mig Turóczy halványan támaszkodott a zongorához, igy szólt az ő fenséges hidegvérével:

- Jó, tudjon hát meg mindent... Volt egy kedvesem Ön előtt is... A dolog a következőképp történt:

II.

Elbuktam egy holdvilágos nyári éjszakán, anélkül, hogy szerettem volna, anélkül, hogy ismertem is volna jóformán azt az embert, akinek a karjaiba borultam. Ne gondolja, hogy ezek a bábok csavarták el a fejemet, akikkel a világ szája hirbe hozott. Egy nyáron fürdőbe utaztam két hónapra, öt vagy hat esztendővel ezelőtt, mikor egy izben ijedten győződtem meg, hogy a nyugodt álmomat elvesztettem. Három vagy négy héten keresztül nem hunytam be a szememet, este tizenegytől hajnali ötig nyitott szemekkel feküdtem ágyamban, s minden jajt tisztán hallottam, ami a nagy szobák éjjeli csöndességét fölverte. Meg voltak támadva az idegeim és a legrosszabbtól féltem. Ekkor az orvos egy nyugalmas fürdőhelyre küldött, egy csodálatos tó partjára, ahova nem kisért el egy teremtett lélek, s ahol nem is találtam senkit a budapesti társaságból. A szombatesti tánczmulatságokon vidéki ügyvédnék keringőztek, régi módi, rózsaszin battiszt blousokban, fantasztikus frizurákkal, melyeket önmaguk alkottak meg a tükör előtt. Nem volt egyetlen jóravaló ismerősöm, s többnyire egyedül ebédeltem a vendéglő terraszán. Az asszonyok gyülölködve néztek rám, azt hiszem, titkos vetélytársat láttak bennem, s a férjek remegve kerültek, mint a skót hegyi pásztor a kisérteties várak omladékait. Egyedül ültem az asztalnál, egyedül sétáltam az esplanade-on, s egyedül baran-

goltam a hegyi utakon, egy ostoba falusi ficzkó társaságában. Sokszor már hajnalban felültem a kövér, felpántlikázott öszvérre, mely vigan ügetett a bokrok közt, s a vezetőmmel kettesben ittunk egy kanna friss tejet valamelyik utszéli majorságban. Tetszett ez a remete élet és nem is vágyódtam társaságra. Igy mult el két vagy három hét, egy hüvös augusztusi reggelig, mikor *A zuhataghoz* czimzett hegyi vendéglőben az én román ügyvédemmel megismerkedtem.

Bogdeanu Jánosnak hivták azt az embert, szürke szemei voltak, mint a tónak a kora hajnali órában, kiálló arczcsontjait vörhenyeges szakáll födte. Mondhatom Önnek, hogy nem volt szép férfi, az ember a legelső perczben valósággal megijedt tőle. Egy zöld cserépkorsóból nagy gourmaudériával ivott a majorság hideg tejéből, de mikor fizetésre került a sor, nem tudta magát megértetni a korcsmárosnéval. Próbálta a románt meg a francziát, - de az együgyü falusi asszony tört németséggel felelhetett neki. Minthogy én meglehetősen beszélek francziául, szivesen ajánlkoztam a tolmács szerepére, s mikor a dolgot valahogy közmegelégedésre rendbe hoztuk, az idegen udvariasan bemutatkozott.

Egy erdélyi román ügyvéd volt, aki szintén idegbaja ellen keresett javulást a fürdőhelyen.

Hálásan hozzám csatlakozott, később engedelmet kért tőlem, hogy az asztalomhoz ülhessen. Ettől fogva együtt ebédeltünk és vacsoráltunk, s a fürdő asszonyai végre szivből megbotránkozhattak azokon a szabadságokon, melyekkel én a külső világot ingerelni szoktam. Együtt tettünk nehány yachtpartiet, sőt egyszer karonfogva is sétáltunk az esplanade platánjai alatt. Több nem kellett; hiszen ismeri az asszonyokat, és főképp a vidéki asszonyokat...

Bogdeanu olykor ékes szavakban fejtegette előttem az ő nevetséges román álmait, el akarta hitetni velem, hogy egyszer csak fölépül ujra a nagy román birodalom, mert az ő népe érettebb és intelligensebb, mint akármelyik. Ilyenkor csillogtak a szemei és tulzott, együgyü lelkesedésében valósággal szép volt. Néha letette kezéből a villát s egy diák álmodozásával forditotta felém a szemeit.

- Ah, madame, mondta, ha minden igy lesz, majd meglátja... Nem vagyunk hazaárulók, de érezzük a talentumot, a frisseséget, amivel az egész románság csordultig van... Mi nem lehetünk szolgák, nekünk tér kell, ahol teremtünk... És egyszer csak itt lesz az a hajnal, látni fogja...

Sohasem beszélt előttem szerelemről, sohasem fogta meg a kezemet, soha sem kisért az ajtómnál tovább. Gondolhatja hát, mit szóltam, mikor egy este, a *Frigyes Udvar* arkádjai alatt, amig a kezemet megszoritotta s körülöttünk csevegve hullámzott föl-alá a vendégek sokasága, hirtelen ezt sugta a fülembe:

- Pont éjfélkor kopogtatni fogok az ablakán...

- Megbolondult?

- Ki fogja nyitni az ajtót és bebocsát... Akarom, hogy meghallgasson, értsen meg, akarom...

Bosszankodva tértem a szobámba, de a hátamon végig borzongott a hideg. Nem tudom, hogyan, de egyszerre ugy rémlett, hogy maga Mefisztó volt itt hegyes szakállával, s e rideg, vasból való akarat ellen nem is tehetek semmit Rejtelmesen suhant át egész valómon ez a rideg, borzalmas *akarat*, s a fogam vaczogott, mikor a vékony paplant magamra huztam.

Egy kis ideig egy franczia regényben lapozgattam, de ugy szólván mitsem értettem belőle. Tizenegy táján elaludtam, az égő gyertyával szekrényemen. Nem tudom, meddig tartott ez a zavaros pihenés, de rémületes, hosszu történetek száguldtak álmomban az agyamon át... Nyugtalanul dobtam magam ide-oda, mikor egyszerre egy erős, hosszu kopogtatás üzte el szemeimről a szendergést...

Fölébredtem, a gyertya még égett. A függöny egy csúcsa föl volt lebbentve az ablakon, s egyszerre elém tárult a holdfényben uszó tó vize. Csodálatos, ezüstösen kék volt a viz, a partok elmosódtak a szinte nappalias világosságban. Az uszóház, a klub sötét silhouettejei félve kuporodtak össze, egy ladik hosszu, ösztövér árnyékot vetett a felolvadt, idegborzogató ezüsttükörre... A hold magasan lobogott az erdős hegyhátak fölött, melyek rejtelmesen folytak össze. Oly különös volt minden, lelkemből mintha kiveszett volna a mindennapiasság banális hangulata, minden vércseppem szikrázott. És a hold hidegen, parancsolóan nézett felém a függöny hasadékán át, mintha borzalmas hatalmával ő is azt akarta volna, hogy mindenről megfeledkezzem... Szerettem volna sirni, holott sohasem sirtam tizennégy éves korom óta...

- Nyissa ki, sugta valaki elfojtva az ablak alatt.

Felültem ágyamban és fejemet oldalra hajtva, kileskelődtem a parkba. A sötét, hallgató fák között végig villant a hold egy sugárkévéje s az ezüstös éjszakában ugy tünt volna, mintha maga a férfiunak öltözött sátán topogna türelmetlenül a pázsiton... Öntudatom elhagyott, őrült voltam, és hevesen szakitottam föl a szoba ajtaját...

III.

- Ha meg akarja ölni, folytatta később, szivesen megmondom Önnek azt az erdélyi városkát, ahol Bogdeanut jelenleg megtalálhatja. Én nem láttam ez éjszaka óta, mert másnap kora reggel elutaztam a fürdőhelyről.

Turóczynak elállt a szivverése, mert egyszerre átvillámlott rajta a gondolat, hogy az asszonyt örökre elvesztheti. Érezte, hogy ez rosszabb volna a halálnál és a gyáva, pulya lelkek utolsó reményével kereste az utat, melyen a régi statusquot visszaállithatná.

- És ez volt az egyetlen eset? szólott végre remegve.

- Megmondtam...

Turóczy leroskadt most a fauteuil lábaihoz és egy eb alázatosságával kérdezte:

- De ezt az embert... ugy-e... nem szerette igazán?

- Nem, szólt a nő hidegen és megvetéssel, hiszen jól tudja...

Hálásan csókolta meg a kezét, majdnem könyekre fakadva a felindulástól. Mennyivel gyávább volt e perczben, mint ez az érzéki, erős asszony!

Az ozsonna.

Az ozsonnának vége volt, de a két fiu tovább is az asztalnál maradt. Pompás volt ez a délutáni szabadság, mely a konviktus egyforma életmódját felváltotta. Kettőkor, mikor a refektoriumbeli ünnepies ebéd véget ért, a mama inasa kikérte Palit s egyuttal megizente, hogy Jenőt is szivesen látja, a fiacskája legbensőbb barátját, ki a messze Baranyából szakadt ide a fővárosba. Most ott ültek a fényes dunaparti ebédlőben, hol a szobaleány sürögve járt ki és be, s a kis Margit, a Pali hét éves huga, egy életnagyságu bábu hosszu aranyhaját fésülgette. Az asztalon még szerte hevertek a gazdag ozsonna maradványai; ezüstmivü gyümölcsös tálak, finom aranyszélü tányérkák, egy megkezdett, sárgabélü dinnye, virágcsokrok, kanálkák, apró vaj- és czukortartók. Szemközt a falon a mama nagy jelmezes képe a Chloe hires szerepében.

Mert a mama, akinek tizenhat éves fia e napon az édes szabadságot élvezte, a nagy operettszinház legelső primadonnája volt, kiről csak dicséret, lelkesedés hangján beszélt mindenki, az árvai hegyektől a fiumei tengeröbölig. Ő volt a páratlan Duflor herczeg, akinek arczképét napról napra száz és száz bámuló szem nézte végig a váczi-utcza fényes ablakai mögött s akinek láttára egy-egy fiatal leányka édes sóvárgással suttogta:

- Oh, milyen szép, milyen elragadó!

Igen, az édes Duflor herczeg épen oly elragadó volt odakünn az utczán, mikor ismerős fogatán a Stefánia-ut fái közt végighajtott, mint a szinpadon, a kulisszák előtt, hol fényes diadalait aratta. Folytonos taps volt e pompás asszony élete; mert a szemek is tapsolták őt, ahogy karcsu, némileg hanyag termete megjelent valahol. Bár rég ideje volt, hogy a zólyomi nemes urak a kis Székely Fanny első kisérletét megéljenezték, a harmincznégy éves asszony ma is üde, ragyogó, kivánatos volt, mint nyolcz vagy tiz évvel ezelőtt. A Duflor herczeg rózsaszinü tricotjában, ahogy az öreg fejedelem szivét hizelgéseivel fölmelegitette, a zártszékek, a páholyok közönsége élvezettel dőlt hátra zsölléiben és a karzaton nem egy fiatal diák lobbant lángra, szivében édes poézist érezve. A szinpadi munkások hódolattal köszöntötték, a komor rendező elismerőleg mosolygott rá és az igazgató szótalan csókolta meg a kezét, a siker mámorával lelkében.

Mig a két fiu boldogan szítta czigarettjét, a mama hirtelen megjelent az öltözőszoba drapperiái mögött, felöltözve, keztyüsen, széles nápolyi kalapjával.

- Hogyan, ti itt czigarettáztok? kérdezte szeretetreméltó szigorusággal.

- Engedelmeddel, mama; válaszolt Pali s hizelegve ölelte át, ajkát a kezére nyomva.

A szép asszony megütődve rázta a fejét.

- Borzasztó, hogy mire vagy képes. És maga is, Jenő. Melyik a bűnszerző, hadd hallom csak?

A czinkosok megátalkodottan hallgattak.

- Szerencsétek, hogy nincs több időm. Különben megmosnám a fejeteket. A fiam már pipázik - rettenetes! A második felvonás után feljöhettek az öltözőmbe.

Mig a szobaleány a felöltőt fölsegitette, kezet nyujtott a fiuknak.

- Menj, menj, te hizelgő gonosztevő! Isten vele, Jenő!

Az ebédlőre félhomály borult, a szobaleány lerakta az asztalt, az idő későre járt. Csönd volt idebenn, csak a nagy világos ablakok fénylettek, melyeken át megcsillámlottak a Duna szürke habjai. A hajókon sipoltak, az akadémián tul egy rakodógép munkásai lármáztak s mindez még misztikusabbá tette az alkonyati félhomályt. Pali - a füstöt maga elé fujva - a zseb-

pénzekre megszavazandó rendkivüli hitelek felől elmélkedett, mikor Jenő egyszerre megszólalt:

- Oh, milyen boldogtalan vagyok!

- Te és boldogtalan? kérdezte Pál csodálkozva.

- Igen, örökre boldogtalan! mondotta legmeghittebb barátja.

- S miért?

- Azt talán sohasem tudod meg. De lehet, hogy egyszer elmondom. Valamikor, talán rövid idő mulva. De most ne zaklass, mert ugy sem árulnám el.

Pali, akit az ilyesmi nem igen hatott meg, könnyedén vállat vont.

- Ahogy akarod. De most siessünk, mert az idő hétre jár. Egy negyed óra alatt a szinházhoz érünk.

Karonfogva indult el a két csinos fiu a belváros utczáin át, melyeknek ablaküvegein ezer gázláng tükröződött vissza. Az iskola ez előkelő dandyjai szilárd léptekkel, gentlemanvoltukról meggyőződve, haladtak el a hullámzó tömeg között, itt-ott egy harsogó szervuszt kiáltva, emitt kifogástalan elegancziával emelve meg a kalapjukat. Egy szegényebb iskolatárs mellett, ki leczkeadásról ballagott hazafelé, büszkén siettek tova.

Az előadás már megkezdődött. A zenekar a nagy indulót játszotta, a Duflor herczeg hires indulóját, melyet az egész főváros dudolt az utolsó hat hét alatt. Mig a két fiu a páholy olivzöld plüssén kihajolt, az ünnepelt primadonna egész a szinpadi lámpákig előre jött, ritmusban, a fülbemászó zene taktusa szerint, egy lopott pillantással üdvözölve a fiukat, kik elpirulva ültek székeiken. A dob harsogott és az egyes verssorok végén közbecsendült az oboe vékony hangja, mig a refrainre a trombiták egész battériája megzendült. Hatalmas taps hangzott föl, az udvari proscenium páholyban a fiatal főherczeg maga is kedvteléssel bólogatott, egy-egy vidéki fiatal ember a földszinti körszékeken könyezett az élvezettől. Egy első emeleti páholyban egy világos ruhás leányka szinte hallhatólag suttogta:

- Istenem, milyen aranyos!

Pár fiatal tiszt hangosan kiáltotta a primadonna nevét, a karzat pirosra tapsolta a tenyerét, a földszint zúgott, mint valami méhkas. De egyszerre hangtalan csönd támadt, mikor a primadonna mosolyogva megjelent és a karmester ismét jelt adott, hogy a zenekar a hódolati indulót megujrázza.

Az első felvonás végén a czukrászbolt csinos Hébéit fixirozták, de a második után gyorsan besurrantak a kis szinpadi oldalajtón, hogy a tekervényes folyosón át a müvésznő öltözőjébe jussanak. A lépcsők alatt csevegett nehány kardalosnő, fenn az emeleten czilinderes urak jártak föl meg alá, türelmetlenül várakozva egy bezárt ajtó előtt, hol valamelyik csinos primadonna öltözködött. Eleven élet volt itt, a szinpadról kihallatszott a kiáltozás, a villamos csöngető megrezdült s az ajtó egy hasadékán át látni lehetett, ahogy a szinpadi diszletek felhuzódnak a zsinórpadlásra, melynek lámpái nappali fényt szórtak az óriási szinpadra.

Bernolákné, az egyik öltöztető asszony, barátságosan bókolt a fiuk felé.

- A nagyságos asszony épen most ment az öltözőjébe!

De az ajtót, mely tárva állott, egészen eltakarta a spanyolfal s csak a gránátszin selyemkanapé látszott ki, melynek asztalán a primadonna tollas legyezője feküdt, egy harmatos rózsával felékesitve.

Pali megkopogtatta a spanyolfalat.

- Lehet-e?

- Ti vagytok? szólt ki egy csengő hang. Azonnal, fiaim!

Eliz csakhamar elháritotta az akadályt s a két fiu belépett. Édes illat volt itt s ezer apróság hevert a kis toilette-asztalkán, a nagy álló tükör előtt. De az első pillanatban mit sem láttak ebből s Pali csodálkozva szólott:

- Oh, milyen szép vagy, mama!

Gyönyörü volt ebben a jelmezben, tiz évvel fiatalabb a koránál. A legátalkodottabb szakértők is hihetetlenül csóválták volna a fejüket arra az állitásra, hogy ez a növekedő kamasz e bájos asszony szülöttje. Maga Eliz, a szobaleány is gyönyörködve állt meg az ajtóban.

Leültek a kis asztal körül, csevegve, rágicsálva a czukrokat, boldog mosolylyal arczukon. Egy-egy futó látogató bekukkantott az ajtón, pár szót szólt, kezet csókolt és tovament. Egy hires szinmüiró, a gorombaságáról nevezetes, őszinte bámulattal szólott:

- A fia? Teringettét, csak nem komolyan mondják?

Az igazgató a hogyléte felől tudakozódott, egy fiatal ember rózsákat hozott az öltözőbe. Valóságos királyi trón volt az a gránátszinü selyem-fauteil, mely előtt hajlongva jelent meg a hűbéresek csoportja.

De a villamos csengő hirtelen megszólalt s a primadonna ijedten ugrott föl a helyéből:

- Ni csak, majdnem lekéstem. Az volna a szép! Szervusz, gyerekek! Jól viseljétek magatokat! Vasárnap találkozunk!

Eltünt a szinpadi ajtó mögött, melynek kinyiltára egész idáig hallatszott a zenekar czinczogása s a közönség moraja, mely a nagy szinházat megtöltötte.

Hazamenet, a sötét köruton, Jenő félénken szólott:

- Ne várnánk meg az anyád kocsiját a kapu előtt?

- Oh dehogy, szólt Pali nevetve. Mama csak későn jön, a toilette, tudod, hogy sokáig tart nála.

Mitsem szóltak hazáig, csak Pali fütyölt vidáman, mert a müvésznő egy tizforintost nyomott a markába a végső bucsu alkalmával. A nagy tanintézet csöngetyüjét szomoruan nyomták meg. A rabság, a koszinusokkal és optikai számitásokkal sulyositott rabság, fájdalom, megint megkezdődött s a szép, rózsás délután oly hamar eltünt, mint az ég egy suhanó felhője.

*

A kis másodemeleti szobában, mely a két fiu konviktusbeli lakása volt, tizenegykor eloltották a gyertyákat. Az egész nagy ház mély álomba merült, az öreg vicerektor fejébe huzta a hálósipkát, a tekintélyes direktor horkolt a kettős szárnyajtók mögött, a tanárok aludtak a nagyablakos gimnáziumi templom szomszédjában. A folyosókat végigjárta még egyszer a pedellus, néhol bekukkantott, vajjon sötét van-e már, de léptei csakhamar elhangzottak a kőkoczkás pádimentumon.

Pali a fal felé fordult és félig az álmok országában járt már, mikor egy suttogó hang megszólalt:

- Pszt, hallod-e?

- Mi az? kérdezte Pali álmosan.

- Egy titkot akarok mondani, de esküdnöd kell, hogy inkább meghalsz, semhogy tovább adnád.

- Esküszöm!

- Nos halld! Végtelenül boldogtalan vagyok, mert szeretek!

- Oh, szegény fiam, s kit - ?

- Ha szólni mernék!...

- Bátorság, ki vele!

- Nem fogsz-e megharagudni, Pali?

- Esküszöm, hogy nem...

- Oh Pali... édes, jó Palim... A mamádat szeretem... az aranyos Duflor herceget...

Pali hangosan fölkaczagott, de hirtelen komolylyá lett megint.

- Nem is csodálom. Ugy-e szép, nagyon szép a mama?...

- Istennő! felelte Jenő.

Csönd lett ismét. Egyetlen hang sem hallatszott. A két fiu hosszan elgondolkozott. De tiz vagy tizenkét percz mulva Jenő ismét megszólalt:

- Fenn vagy-e még?

Semmi válasz.

- Pali, Pali, hallod-e?

Csönd. Pali szabályosan lélekzett, mint akinek nyugodt a lelkiismerete.

Odakünn csöngettek, nyitották a kaput. Valamelyik fiatal tanár jött, ki egy kissé megkésett a hazatérésben, léptei elkongtak lassanként és az alvó házra mélységes csönd borult.

Sarolta esküvője.

Még alig van reggel három óra, amikor a földszinti konyhák lámpáit fölgyujtják. A kastély fehér függönyei még mélyen le vannak bocsátva. A kukták álmosan bóbiskolnak a szürkületben, a szakácsnők, a konyhaleányok lármásan ébrednek, mint a tyukok. Három óra alig mult el néhány perczczel, mikor Dominique ur, a főszakács is megjelenik a küszöbön, csillogó, gyöngyszinü czilinderében. Az érdemes férfiu, daczára a finom cognacoknak, még mindig nincs egészen ébren. Tétovázva, összehuzott szemekkel néz körül, mert Dominique urat ebben az órában még nem igen látta közönséges halandó. Dominique ur tizkor ébred és tizenegy felé jelenik meg rendesen a konyhák körül.

De háromkor, mikor a kakasok is nyujtózkodva fordulnak a másik oldalukra? Mióta Normandiából, hol Trezoriéres herczegnél kuktáskodott, elkerült, alig látta ő a hajnali napsugárt. De Dominique ur itt van és kissé szenderegve ölti magára a piquet-kabátot és a fehér sipkát. A konyhafiuk felgyujtják a tüzeket és a nagy sárga karikák alatt csakhamar vigan lobognak az életre keltett lángok.

Egy órakor lesz az esküvő a falusi templomban és Sarolta kisasszonyt nagybátyja, a czimzetes püspök fogja megáldani. A kastély tele van vendégekkel. A püspök csak a reggeli órákban érkezik meg, de a vőlegény már tegnap óta itt mulat. Vele jött a megye egész tisztikara, - mindannyi ott akart lenni a szeretett főispán lakodalmán. A megyei huszárok viola- és meggyszinü diszruhákat csomagoltak ki az esti órákban, a vendégszobákban csillogott a diszes kardok aranymarkolata. A szép vendégasszonyok szobaleányai sürögtek az üveges folyosókon, az idegen inasok hamarosan barátságot kötöttek a házbeli szolgaszemélyzettel. Éjfélutánig, amikor a háziur öcscse a trieszti gyorsvonattal megérkezett, nem volt egy csöndes percz az egész kastély környékén. Hajnaltájt feküdtek le és háromkor, ime, fölgyuladtak megint a földszintes konyhaszárny lámpái.

A nagy lakomához minden elkészült már, ugyszólván az utolsó simitások vártak csak a Dominique ur kezére. A kastély jégverme heteken át ontotta a zöldes jégkoczkákat, a postás kétszer trombitált napjában a konyha előtt. Bécs, Budapest és Trieszt szünet nélkül liferálták a halakat, a csemegéket, az üvegházak és exotikus égaljak zamatos gyümölcseit. Gothikus parfait-templomok hültek a fagyos kamarában, tropikus fák csüggesztették le hidegen zöld fagylalt levelüket. És amig János, az ingujra vetkőzött pinczemester sürögve járt-kelt a földalatti kincsestár lépcsőin, a konyhákban sietve kopasztották a sárga husu fáczánokat, a kövér kappanokat, itt-ott nehéz vörös bort öntöttek a sárgaréz kondérokba. Mig a konyhaleányok vihogva vágták a zöldséget, hámozták a burgonyát, tisztogatták a karfiolt, a gesztenyét, a málnát, az epreket: Dominique ur egy művész nyugtalanságával járt tüzhelyről-tüzhelyre, hogy a lakomára feladandó fényes költemény (mert ez a menü igazi költemény volt) egyes strófáit még egyszer átnézze, átkorrigálja.

Éppen a chianti-bort kóstolta meg, melylyel egy ujonnan feltalált mártásnak akart különös izt adni, mikor halkan nyilt ki a konyha udvari ajtaja. Dominique ur feltolta homlokán fehér sipkáját, mert a látvány csodálatos volt. Az udvar hajnali szürkületéből egy pongyola reggeli ruha lépett be a sárga lámpavilágba, s a szakács bámulva ismerte föl Sarolta kisasszonyt, aki egy kevéssé fáradtan, mosolyogva intett neki üdvözletet.

- Jó reggelt, Dominique ur, szólt, - persze csodálkozik, hogy itt lát... A menyasszonynak nem itt a helye... De éjfél óta nem hunytam be a szememet, s tovább nem tudtam volna ágyban maradni... Fölkeltem hát, hogy magával beszélgessek nehány szót...

- Istenem, méltóságos kisasszony, felelt Dominique ur zavartan, alig tudok helyet mutatni az *atelier*-mben... Mi persze nem számítunk ilyen vendégre... Ma, a lakodalma napján, - igazán nagyszerü megtiszteltetés...

Dominique imádta Sarolta kisasszonyt, hiszen ugyszólván az ő kedvéért vállalt hivatalt a kastélyban. Tudvalevő, hogy Dominique ur a ferenczrendi barátokhoz került a püspök halála után, de itt egy nap komoly konfliktusba keveredett a gvárdiánnal, egy legendás unokanővér miatt... Kibékültek, de a szakács később mégis ott hagyta a barátokat, s a kolostor mély gyászba merült... A báró (a kastély ura) kedvező ajánlatot tett neki, de mikor kiderült, hogy a báróné gyomorbeteg, Dominique hallani sem akart a szerződés felől... Ekkor Sarolta is megszólalt, aki mindeddig hallgatva ült a kis szalonban:

- Édes Dominique ur, szólott, csak nem fog kosarat adni mamának... Biztosítom, seholsem fogják úgy méltányolni a művészetét, mint ahogy mi tesszük.

A szakács habozva nézett a baronesse szemébe, - és szolgálatkészen meghajolt.

- Istenem, szólt, hát ki tudna ellentállani az ilyen kérésnek? Kérem a szerződést, hadd irom alá...

Ezóta itt volt és Sarolta a kedvenczei közé tartozott. De a bárónő a maga részéről is nagy méltánylattal bánt a szakácscsal. Amikor fia, aki orvosnövendék volt Budapesten, a nyári hónapokban hazatért, Sarolta mindig együtt csavargott vele a parkban, a falu házai közt. Pompás barátságban voltak, de mikor a bárónő jegygyürüt huzott az ujjára, s vőlegénye társaságában járt-kelt a park fehér utain, a szakács fia nem jelent meg többé a kastély körül.

Sarolta csöndesen nézte végig a Dominique ur munkáját, később szót váltott a kuktákkal, a konyhaleányokkal, a szakácsnékkal. A chiantiból hörpentett egy kortyot, a burgundi levest megkóstolta. Mikor a szakács a fagyasztó kamrát megmutatta neki, hirtelen megkérdezte tőle:

- Hol van a fia, Dominique ur?

A szakács visszafordult a parfait-templom mellől.

- Az este elutazott, szólt, valami piktor barátjához ment, a gömöri hegyek közé. Szerettem volna itt tartani az esküvőre, de nem lehetett...

Visszatértek a konyhába, de Sarolta álmodozva nézett ki az ablakon:

- Nézze, szólt, a hold milyen ezüstfátyolt sző a park fái fölé... Gyönyörü lehet most a tó mellett... Azt hiszem, végigjárom még egyszer az angol-kertet, úgy sem lesz benne több módom...

Köszönt és befordult a park rácsos kapuján, Dominique ur utána nézett egy pillanatig és szivében valami érthetetlen elfogódást érzett. Maga sem tudta mi az, de szinte önkénytelen hátraszólt a kuktáknak:

- Csak dolgozzatok, fiuk... Félóra mulva itt leszek...

Maga is elindult a park felé, melynek fái csillogtak az ezüstös fátyol alatt. Még nem volt reggel, de távolról, kelet felől, halvány violaságba olvadt már az ég átláthatatlan homálya. A fehér uton maga előtt látta a leány karcsu alakját, mely sietve, szinte futó lépésekben tünt el a fák kanyarulatai közt. Dominique urnak néha fáradságába került, hogy elérje, de azért gyorsan, lélekzet nélkül követte. Majdnem félelmes volt ez a hajsza az óriás fák között, melyeken még nem hatolt át az aranyos hajnal. Csak a gyalogut csillogó ezüstszalagja kanyargott át a homályon, melyben már megszólalt itt-ott a vörösbegyek, tengeliczek füttye. A kertészházban már lámpa égett, de Dominique szaladva ment el az alacsony házikó mögött.

A platánok mögül idelátszott a tó, melyben mozdulatlan fehérségükben aludtak a hosszunyaku hattyuk. Sarolta fölsietett a kis japáni hidra s karjait kinyujtotta. Olyan volt itt, mint egy szépséges pogány istenasszony, de Dominique rémülten sikoltott:

- Szent Isten, mit cselekszik a báróné?

Késő volt; a viz nagyot csobbant és a kis reggeli ruhát elnyelték a hullámok. A szakács lihegve dobta le sipkáját s a következő perczben a vizben volt. Dominique a délfranczia tengerparton született s kitünő uszó volt. Öt percznyi vergődés után partra hozta Saroltát, kinek fehér ruháját lágyan nyaldosta körül a sima, világos-zöld moszat...

A leány behunyta a szemét, de a szakács nemsokára hozott egy üveg pálinkát a kertészházból. Nehány csöppet a Sarolta fogai közé öntött, s a halántékát megdörzsölte. Ekkor a leány felnyitotta szemét, s végtelen szeretettel suttogta, mintha álmodnék:

- Dominique... édes Dominique...

Az öreg szakács, aki valaha kürasszier volt a franczia hadseregben, ellágyulva dörmögte:

- Szegény kis madaram...

A leány később egészen magához tért. Mikor Dominique szemrehányóan nézett rá, halkan és szégyenkezve szólt:

- Legyen nyugodt, nincs mitől tartani többé... Esküszöm, hogy mitsem fogok tenni magam ellen... Ez kettőnk titka marad...

Dominique fölkisérte a kastélyig, melyben még mindenki aludt. A báróné szomoru mosollyal nézett rá és a kezével bucsut intett. Egy órakor megzendült a falusi templom orgonája és a virágos, hosszucsizmás kocsisok oda kanyarodtak a sekrestye elé. A vőlegény meggyszinü diszmagyarban volt, a megyei deputáczió violában és narancsszinben. A czimzetes püspök, a menyasszony nagybátyja, ellágyulva adta rájuk az egyház áldását. Gyönyörü körmondatokban - hogy az egész vendégsereg könyekre fakadt - szentesítette a maga nevében is a szép frigyet, melyet két szerető sziv kötött egymással egy hosszu élet tartamára.

Aline.

Én akkoriban tizenhat éves voltam, a kis komtessze pedig tizenöt. Hosszu betegségemből épen ez időben keltem föl, s egyetlen fiu is lévén a családban, nagyon kényeztettek odahaza. Uj, angol módra szabott felöltőmnek az egész iskolában nem volt párja, czipőimet Bécsből hozatták, kalapomat Parisból s még tizenhat éves koromban is térdig érő nadrágot hordtam s hosszu, szürke harisnyákat. Emlékszem, a gimnáziumban csufolódva kis grófnak neveztek, mivel azt hitték, hogy a féltékeny gondosság, melylyel anyám elhalmozott, csupán egy grófi családban lett volna helyén való. Bár különben szelid, hallgatag fiu voltam, ki mindig a mások akarata szerint cselekszik, betegségem után, az egész család kényeztetése következtében, valósággal zsarnok hajlamaim támadtak. Ha a fejembe vettem, hogy egy hétig Aurél rokonom lakótársa leszek (unokafivérem, kit, szülői elhalván, istenben boldogult nagyanyám nevelt), biztosra lehetett venni, hogy könyveimmel, játékaimmal s bádogkatonáimmal azonnal áthurczolkodom a nagymama gyerekszobájába, a hol az én mamám is fölnevelkedett valaha. Ilyenkor hiába való volt, ha otthon keserü szemrehányásokat tettek, hogy én a szülőimet nem szeretem s még atyám komoly tartóztatása is kárba veszett. Tizenhat éves koromig rendesen voltak játékaim, melyekkel időm legnagyobb részét eltöltöttem, s azontul is naponként hoztak haza számomra valamit: könyveket, czukrot, festékdobozokat, s egyszer, midőn betegségem után első izben keltem föl, egy fiatal szajkót, a Papagenót, mely folyton azt kiabálta: »Belieben Signori herrrein spaczirrrrió!« (Nagyanyám egy talján müvésztársaságtól vette). Szegény madár, épp e tavaszszal mult öt éve, hogy egy jobb világba költözött.

Betegségem hosszas volt, majdnem két hónapig tartott. Sokat türtem, szenvedtem eleintén, a láz egészen elgyöngitett, de később, mikor állapotom egy kissé jobbra fordult, nagyon jól esett az a kényeztető bánásmód, melylyel az egész ház elhalmozott. Elég volt azt mondanom, hogy ez vagy az jól esnék, s a következő órában már bizonyosan ott volt a vánkosom alatt vagy az ágy melletti asztalkán. Mamám mindennemü mulattató játékszert hozott számomra, atyám, ha este a klubból megjött, rendesen szótalanul nyujtott át egy-egy könyvet, képet vagy egyéb ajándékot, miközben szeretettel kérdezősködött állapotom felől s komoly vonásai valami titkolt, de végtelenül gyöngéd érzelmet árultak el irányomban. Eleinte pompásan mulattam, mikor e derült, nyugalmas angol elbeszéléseket elolvastam; olyan szépnek, igaznak tünt föl minden egyes soruk, s százszor is megigértettem atyámmal, hogy mihelyt fölgyógyulok, azonnal vesz egy yachtot, a melyen mi a tengert átbolyonghatjuk, ezt a végtelen, büvös birodalmat, mely regényeim legtöbbjének szintere volt. Utóbb, mikor a márczius gyönyörü napokkal köszöntött be s Klementin (anyám hajadon huga) egy-egy ibolyabokrétával rontott be szobámba, mely a tavasz egész derüjét idehozta, ilyenkor átkozódtam, zugolódtam a csuf betegség ellen, mely arra kényszeritett, hogy az ágyban maradjak, s mikor Aurél, egy-egy rövid látogatás után, vigan ment el az ablak alatt, mindig végtelen irigység fogott el, hogy ő akadály nélkül élvezheti ezt a pompás évszakot, mig én csak az üvegen keresztül gyönyörködhettem a napsugárban.

E szép, derült tavaszi napok alatt, mig mozdulatlanul feküdtem ágyamban, sokat, nagyon sokat gondolkoztam a kis komtessz felől. Bár ritkán s nagy időközökben láthattam, mégis valami erős ragaszkodást s meleg vonzalmat éreztem irányában. Hajlékony termete, könnyed járása, nagy, kék szemei folyton előttem lebegtek s halvány, ábrándos arczát gyakran láttam képzeletemben, a hogy Kalissz bárónővel, ki öreg korára kegyelemkenyéren élt a grófnál, kikocsizott néha-néha. Bár sohasem jutottam odáig, hogy beszélhettem volna vele (oh, ezt nem merészeltem volna megtenni), éreztem, tudtam, hogy halálosan szeretem. Azelőtt órák hosszáig elbolyongtam a parkban, ama reményben, hogy talán szembe jő velem valami fordulónál, s akkor, ha a kalapom leemelem előtte, a hangját is meghallhatom. A grófi ház portásá-

nak fiával, a ki az osztály első eminense volt (s a világ legszebb tojásgyüjteményének birtokosa), szoros baráti viszonyt kötöttem, s lakásukból, ahova azzal a kifogással mentem, hogy a mathematikai feladványt irom le, órákig elleskelődtem a széles, nagy lépcsőházra, melynek pompás szőnyegei nagy respektust ébresztettek lelkemben. Az inas, a kertész, a kulcsárnő, a szakács állandóan meghitteim voltak, s pirulva kérdeztem meg némelyiket egyszer-másszor, hogy a komtessz, a ki az emelet nagy tölgyfaajtói mögött van, ugyan mit csinálhat ilyenkor? Egyik-másik felvilágositott, hogy zongoráz, énekel, rajzol, némelykor, a vastag boltozatokon keresztül, egy-egy elmosódó akkordot is meghallottam, s mindig valami fájdalmas, de a mellett lágy s jóleső érzéssel hagytam el a kastélyt, melynek pompás ablakai mögött az ő finom, légies alakja tartózkodott. Az egész épület olyan ünnepiesnek tetszett előttem; a széles kapubejárat a kariatidos erkély alatt, a hófehér karrarai márványlépcsők, a hosszu, hatalmas folyosók, az óriási szalonok pompás kandallóikkal, s a mi a fő: a kis komtessz finom, könnyed szépsége, a lényén elömlő graciózus kellem, mely mindig a rokoko bájos poézisére emlékeztetett. Ugy szerettem volna ott lenni e ragyogó termekben, melyek ódon, gazdag pompájukkal még a mult század végéről maradtak fenn, az öreg gróf idejéből, ki testőrkapitány volt Bécsben s egy franczia herczegnőt vett nőül, a legitim királyi ház egy üldözött hivének leányát. E boldog emlékezetü férfiunak, az arany-gyapjas és több más vitézi rendek tulajdonosának, Ferencz király intimusának unokája volt a mostani gróf, ki állandóan itt lakott a kastélyban, nagy zajjal, költséges passziókkal élt s a kaszinó egy részét állandó vendégül tisztelte. Vadászat idején sokszor láttam az urakat, a hogy vörös frakkjukkal, nagy kopófalkák kiséretében, végiglovagoltak a parkon, s vig kürtszó mellett tüntek el a mezőségeken, hogy a nap másik felében egy-két rókafarkkal, mint győzelmi trófeával fölékesítve, térjenek vissza a kastélyba. A gróf akkoriban már lehetett ugy negyvenöt esztendős; még szép, délczeg férfiunak látszott, de azt beszélték róla, hogy végtelenül szeszélyes s a neurasthenia nagy mértékben gyötri. Ez a betegség lehetett az oka ama rémitő éjjeli tivornyáknak, melyeknek hirét az egész vármegye ismerte.

Április végén mehettem ki legelsőkben a szobából. Emlékszem rá, milyen diadalmenet volt az; Aurél rokonom, Klementin néném, mamám, mind velem jöttek a grófi parkba, hol ez időben már minden virágzásnak indult; a gloriette előtt, a tóban méltóságos hattyuk uszkáltak s mindenütt, az egész nagy erdőségben, pompás virágillat volt érezhető. A padra, melyen helyet foglaltunk, élénk tavaszi nap sütött, de a melegség nem volt szuró, kellemetlen; ellenkezőleg, éreztem, hogy uj élet, uj erő költözködik tagjaimba. Tizenegy óra felé atyám is eljött; gomblyukába egy ibolyabokréta volt tüzve, mert ő, még későbbi korában is, nagyon szerette a virágokat. Vidáman ült mellém a padra, elbeszélte, hogy a professzoraim már kérdezősködtek az egészségi állapotom felől s mesélte, hogy ma volt a gimnáziumi majális rendezőségének megválasztása, s engem is egyhangulag rendezőnek választottak. Éreztem, minő nagy szeretet rejlik e mesélgetésben, melylyel engem mulattatni kiván; hiszen atyám természeténél, hivatalánál fogva nagyon komoly ember volt, s az ilyen apróságok, a minőket nekem elmondott, őt vajmi kevéssé érdekelhették.

Sokáig ülhettünk ott, mikor egyszer az átelleni bokor-erdő széthajlott egy pillanatra s a kis komtessz könnyed alakja lőn láthatóvá. Meglepve nézett ránk, kik tőle öt lépésnyire ülhettünk, fejét meghajtotta egy kissé mamám felé, s aztán kiváncsian állt meg helyében, mig nagy angol kutyája, a Wodán, kényelmesen nyujtózkodott el lábainál. Ugy látszott, részvéttel nézett rám, mert betegségem még akkor teljesen meglátszott rajtam; halvány, megnyult vonásaim hosszas szenvedésre mutattak. De egyszer csak kiáltott a kutyájának: »Wodán!« s a következő perczben ismét eltünt a sürüségben.

- Csodálom, hogy Kalissz bárónő nem volt vele! szóltam, a hogy eltávozott.

- Oh, Kalissz bárónő nem kisérheti őt többé, fiacskám! mondta mamám megindulva. - Ő már örökre végezett a földiekkel...

- Meghalt? - kiáltottam csodálkozva.

- Az isten magához vette őt, gyermekem! Három hét óta lakik ama sárga épületben, mely a lombok közül ide látszik.

Ama kis elrejtett, szomoru házikó a grófi család sirboltja volt. Fejem lehajtottam s könyeztem egy kissé. Szántam e tisztes, feketeruhás hölgyet, ki mindig oly anyai gondossággal kisérte a kis komtesszt, ezt a fiatal leányt, kinek anyja tizenkét esztendő előtt hunyta le szemeit. Kalissz bárónő jó szivét az egész környék ismerte; hiszen csekély pénzéből is mindig eleget juttatott a szegényeknek. De még nagyobb részvéttel töltött el a kis komtessz sorsa, a ki most elhagyatva, támasz nélkül maradt e kietlen kastélyban.

Május első napjaiban, mikor először mehettem az iskolába, már végtelenül szerelmes voltam a komtessz-be. Betegségem után ugyis bizonyos lágy, költői hangulat maradt a lelkemben; szerettem a kényeztetést, a magányos sétákat, az üde erdei levegőt; s nem kellett sok, hogy a kis grófnő finom alakja egészen elfoglalja a gondolkodásomat. A nagy, bolthajtásos gimnáziumi tanteremben, mikor a fizikatanár a leydeni palaczk csodálatos tulajdonságait magyarázta, nekem folyton az ő szellemes, okos szemei jártak az eszemben, s nem egyszer történt, hogy sirva borultam le a padban levő monogrammra, a melyet hajdan, a jobb időkben, én faragtam oda a peniczilusommal. Szerencsére a kegyes atyák mind e különczködéseket betegségemnek tulajdonitották, s inkább gyöngéden, figyelmesen bántak velem, ha a szomoruságomat látták. Hanem a fiuk egytől-egyig tudták a szenvedélyemet: sokat gunyoltak, csufolódtak velem; s az egyik tanulótárs, egy kertészfiu, a kin roppant érzett a földszag, valami idétlen poémát is faragott rám, a mely mindig fel volt irva a táblára, ha az iskolába megérkeztem.

Egy reggel - mikor a nagy ekzámentek megkezdődtek - előleges megbeszélés folytán fölkerestem a grófi parkot, a hol, a kora hajnali idő daczára, vigan járt föl s alá az én Pál barátom (a portás, Anton ur fia) s készülve a vizsgálati tételekre, melyeknek buzgó betanulását a dadogó s szigoru fődirektor annyira megkövetelte, meg nem szünő erélylyel ismételgette azokat a feledhetetlen sorokat, melyekkel a derék kegyesrendi atyák a mi honszerelmünk szikráját élesztgették, ama népről, »melynek keblét a szabadság és honszeretet eszméje dagasztá«. Még a napfelkelte alig váltotta föl a szürkületet; a nagy allékban borzogató hüvösség járt át bennünket s a könnyü bárányfelhők szinte aranyba olvadtak a fejünk fölött, mikor a nap a sáppadó mennyboltozaton fölmerült. Idebenn a sármányok, vörösbegyek füttye vigan kisérte a rigó átható, csacska kiáltásait, s a parkon tul, a réteken, a hol már egyhangu zajjal döngött az urasági gőzcséplő, a pacsirta szelid szava hallatszott. A nyugati oldalról, a majorság felől, elmosódva jutott idáig a lovászok, cselédek zaja s egy-egy vig csaholás, nyeritès; olyanforma, mint a midőn az uri társaság lovagolni, vadászni készül valahova: csengő kürtszóval, kopófalkákkal, melyek a furfangos vadat kizavarják a helyéből.

Bennünket azonban mind e lárma nem érdekelt; kezünkben az egyetemes világtörténettel, melynek huszonnyolcz tétele szörnyü aggodalmat okozott, egyforma léptekkel jártuk be a fasorokat, mialatt ajkunk folytonosan a »mit tehet egy nép?« lendületes sorait ismételte. Innen-onnan öt óra volt már s a kertben minden világossá lett lassankint. A fasor végén egy pillanatra feltünt az egyik kertészlegény, a ki öntözőjével a park tulsó része felé igyekezett. A nagy csöndben szinte hallható volt, a hogy valaki a kertészház előtt a szivattyus kutat huzza, melynek vize, a különböző csatornákon át, az egész angol-kertet bejárta. Egy pillanatban maga a Wodán is feltünt, a kis komtessz nemes racebeli, hatalmas fejü, angol kutyája, s néhány pillanat mulva - mialatt olyan izgatottság fogott el, minő soha az életben - maga a kis grófnő is kivált a fasorok zöldjéből, s karcsu, magas termetén hófehér reggeli ruhával, lassan,

komoly tartással közeledett a mi tanyánk felé, a hol Pál ur még folyton a történelmi tanulmányokba volt elmerülve.

- Istenem, - mondtam rémülten, mialatt Pál csodálkozva tette le könyvét, - a kis grófnő egyenesen felénk tart.

- Nos, csak nem félsz tán tőle? felelte tréfásan; de aztán megbökvén homlokát, mint a kinek valami hirtelen az eszébe jut, lágyan simogatta meg a hajamat. »Hiszen te szerelmes vagy bele, ugyebár?«

- Igen, Pál! mondtam szomoruan, s szinte a könyeim is kiömlöttek.

A kis grófnő azalatt lassan közeledett a mi tanyánk felé s hófehér reggeli ruhájában - mialatt felső testét hanyagul, de harmonikus hullámzásban himbálta jobbra-balra - nekem szinte ugy tetszett, hogy ő csakugyan valami más, tisztább világ lakója. Bár nem volt valami szabályos szépség, de arczának vonzó kifejezése azonnal megkapta szivemet. A szeme a legvilágosabb kék, minőt csak képzelni lehet, az orra alul egy parányival megszélesedett s hosszu, gesztenyeszin, vastag haja hullámosan omlott lefelé. Halvány, álmatag arczán valami bánatos kifejezés ömlött el, valami üde, leányos tisztaság; mintha az arcza az egész lelkét visszatükrözte volna, mely csodálatosan tiszta, cziczoma nélkül való lehetett, de minden benyomás fölfogására alkalmas.

Ügyetlen köszöntésemet nyájas fejbólintással viszonozva, egyszerüen kezét nyujtotta Pálnak s csendesen - mialatt hangjából valami titkolt fájdalom volt kiérezhető - a mosoly egy árnyalatával fordult feléje.

- Nos, tudjuk-e már a feladatot, Pali ur?

- Oh, dehogy, komtessz, - válaszolta Pál fejvakarva. - Hiszen csak a történelem maga százhetvenhatodik lap. Aztán az a »hebegegőgő« fődirektor nem enged ám el belőle még egy évszámot sem.

- Ugy látszik, Pál ur, a perzsák és görögök csupán azért éltek, hogy önt megkinozzák. - S ön a Pali ur barátja? - kérdezte felém fordulva.

- Igen, komtessz, a legjobb barátom, - mondta Pál előzékenyen. - A neve: Kolnay Felix. S a kis grófnőre mutatva, folytatta:

- Aline komtessze, a mi kisasszonyunk.

Nagy, kék szemeit kiváncsian emelte föl hozzám s kezét nyájasan felém nyujtva, halkan kérdezte:

- Talán ama szép s jólelkü nő fia, a kiről a néni annyiszor beszélt? A ki oly kitartó s szorgalmas vetélytársa volt a szegényeknél? Oh, Felix ur, hiszen önnek igazán kitünő mamája van.

A »néni« a megboldogult Kalissz bárónő volt, anyám nemes lelkü, öreg barátnője, valósággal mamája a kis grófnőnek. Hangjának valami lágyabb, halkabb szinezete lett, a hogy a »néni« nevét kimondta. Ugy látszik, egy pillanatra átvillant emlékezetén ama tisztes, komoly nő alakja, ki vele szemben a legnehezebbet: az anyai szeretetet képviselte.

Könyveinket becsuktuk s a kis grófnőhöz csatlakoztunk.

A hüvös hajnali levegőt enyhébbé, kellemesebbé tette a nap egy beszürődő sugara, s a szürkület homályát észrevétlenül aranyozta meg a keleti ég hatalmas tüzkorongja, mely biboros szinével lassanként elboritotta az ég violába olvadó párázatát. A park százados fái között, bugva, csicseregve, cserregve szólalt meg a madarak éneke, s a harmatos, beláthatlan lombok közül részegitőn áradt ki az az üde illat, mely a junius állandó kisérője; a mikor szinte

több, különbözőbb érzékeink vannak, mint egyébkor, s lelkünk, egész lényünk uj, szokatlan benyomások felfogására alkalmas.

Az üvegházak ablakai tárva-nyitva állottak, s maguk a délszaki növények, a tropikus tájak buja, kövér virágai egy kissé elhagyták fogságukat, hogy a nyilt, szabad természet erős levegőjét szivhassák. Egy-egy allée végén szivárványos szinben tündökölt a permeteg, mely a virágágyakra hullott, s a sürüség mögül elmosódva hallatszott idáig valamely kertészlegény jókedvü füttye, ki a bokrok mögött gyomlálgatott. Néhol, egy-egy zöld tisztáson, a frissen lekaszált fű kellemes illata érzett s a Wodán egy-egy pillanatra jókedvüen terült el a szerte heverő széna között, hogy a másik perczben már ismét vigan fusson a társaság előtt, haragos ugatásokat hallatva, ha a láthatár szélén egy kétséges élő lény merészkedett közeledni. A tónál a kis komtessz kenyeret dobált a hattyuknak, a melyek méltóságos, hosszu nyakukkal egész a téglapartig kiusztak, mikor a kis komtessz nyulánk, fehér alakját meglátták. A park egy mesterséges sziklája alatt, hatalmas vasrácsok mögött, kedélyesen üldögélt egy óriási barna medve, melyet a gróf még bocs korában hozott el az anyja mellől. Még ez is lomhán állt talpára s komikus, durva vonásai mintha mosolyogni akartak volna, mikor a kis grófnő megállt a barlangja előtt, hogy valami nyalánkságban részesítse.

Feledhetetlen hajnal volt ez. Talán a legszebb mindazok közül, a melyek emlékezetemben megmaradtak.

E naptól fogva, atyám őszinte bámulatára, a hajnali négy óra mindennap ébren talált s a kora szürkületben, a mikor még a belső cselédség mélyálomba volt merülve, rendesen kilopózkodtam ágyamból, hogy a kis komtessz-t fölkeressem. Ő puha, simuló reggeli öltözetében, kezében egy napernyővel, melyet még a jó Kalissz bárónő vásárolt számára, ott járt már a park platánjai alatt, ahol hüvös hajnali szellő lengedezett s aranyos fénynyel bukkant ki a nap a sürü lombozatok közül. Ebben a platánsorban töltöttem el a vakáczióm legpompásabb részét, ezeket a poézissel, hangulattal teljes napokat, melyeknek millió apró részlete még késő férfi-koromat is meg fogja aranyozni. Soha, soha sem fog többé ugy feldobogni a szivem, mint akkor, a gyerekkor e feledhetetlen napjaiban, és soha, bármeddig éljek, nem érzem többé azt a tiszta, ábrándos szerelmet, a minő akkor eltöltött, mikor a kis komtessz nyulánk alakja, finom, szenvedő arcza a zöld falombok közül kibukkant.

Egy nap, október elején, mikor az iskolai előadások megkezdődtek, egy véletlen megadta a magyarázatát: mi volt oka annak a szomoruságnak, a mely ezt a szegény kicsikét eltöltötte. Pompás hajnal volt; a levegő napsugárral, gyümölcsillattal teli s fölöttünk az égboltozat ragyogó sötétkékje, mely nálunk a kora őszt jellemzi. A levegőben ezüstös pókfonalak usztak. A fák koronája már megritkult, s a kiszáradt levelek zizegtek lépteink alatt. Az a melankholikus, költői időszak volt ez, midőn sziveinkbe lágyabb érzelmek lopóznak s az elmulás valami vonzó, sajátságos ingerrel tölt el. E csodálatos napokban szinte tisztán érezzük, mennyire egyek, elválaszthatatlanok vagyunk a természettel, mely szomoru bájjal haldoklik körülöttünk. Ez e szelid, álomszerü hervadás hasonló érzelmeket költ sziveinkben s merengő arczczal álmodozva járunk-kelünk a fák pusztuló zöldje alatt s az erdő őszies derüjében. Érezzük, sejtjük, hogy e csendes elmulás valaha mindnyájunk fölött beteljesül s egyetlen vágyunk az: bár itt aludnánk el örökre, e fényben, illatban, napsugárban s nem ama komor, magas házak között, a melyek a természettől elválasztanak!

Körülbelül reggeli hat óra lehetett. Aline komtessz s én messze elbolyongtunk a park külső részeiben, a mely vékony sodronyhálózattal volt elválasztva a grófi uradalom terjedelmes vadaskertjétől. E sodronyhálóról, a sűrű lombozatok között, néhol halk zizzenés hallatszott s valamivel távolabb, a csalitos táján, egy őzike hosszukás, ideges feje lett egy pillanatra láthatóvá.

- Ne mennénk át a vadaskerten? - szólalt meg a kis grófnő, a kinek ideges lényében s álmodozó, érzelmes szemében volt valami hasonló ahhoz a kis őzikéhez, mely ijedten tünt el a sürüségben.

A sodronyajtón átlépve, csakhamar vidáman sétáltunk tova a park e félreeső részén, a hol az uradalom vadjai részére mesterséges barlangok, pihenő helyek voltak elkészítve. A kis grófnőt, a kinek lelke különben zárkózott, tartózkodó maradt, sohasem láttam ilyen vidámnak, mint ezen a mosolygó reggelen. Feledve komolyságát, mely koránál idősebbnek tüntette föl, ajkait néha jókedvü mosolyra nyitotta s a mit azelőtt sohasem láttam tőle: egy apró mezei virágot tüzött gondosan a ruhája fölé.

A vadaskerten túl volt a kis községi erdő, melyet pár lépésnyire onnan szelt át a vasuti pályaház országutja. Sétánk közben egész idáig elbolyongtunk, szó nélkül, csendesen lépegetvén tova az illatos erdőben, melynek ritkás fái között kellemes fényben törtek elő a nap aranyos sugarai.

Az erdőből, mely egész a kastély főbejáratáig terjedt, hangos lódobogást hallottunk. A kis komtessz, - sejtvén, hogy a lovasok csupán a kastélybeli urak lehetnek, - hallgatózva állt meg egy pillanatra; de látván, hogy a visszafordulásra nincs többé idő, elszántan indult meg ujra az erdei gyalogut felé, mely a majorságokhoz s az uradalmi malomhoz vezetett. A következő perczben - miközben a kis komtessz még halványabbá lett, mint a minő rendesen volt - az egész kiránduló társaság kibukkant a sürüségből.

A gróf volt és a vendégei, öt telivér paripán, melyek lépésben, ficzkándozva közeledtek az erdei gyalogösvény felé. Akkor épen kevesen voltak a kastélyban. Mielisky Szaniszló, e dúsgazdag lengyel gróf, hires ama vad s mégis feltünést keltett beszédéről, melyet a nemzetiségi ügyben az osztrák urakházában elmondott, Hammerfall gróf, aki ama szegény hadapródot lelőtte, s a házigazda barátnője, a szép Pagonyi Klementin, a kastély állandó asszonya.

Clemmy ugyanis, a bájos Clemmy, a Thalia szinház feledhetetlen primadonnája, ide rejtőzött, ebbe a félreeső kastélyba s a szinház becsvágyó Don Juanjai hiába törték illatos fejüket annak a kitalálásában, hogy a páratlan karcsuságu Renée - ez a ragyogó, aranyos operette-testőr, kiről az egész főváros beszélt - jelenleg hol csillogtatja művészetét. Már hat feledhetlen hónap telt el, mióta a »Papagály, papagály« pikáns, melodikus dallamát utoljára elcsattogta. Azóta hiába vártak arra, hogy ezüstpikkelyes trikotjában, mely egy görög istennő plasztikus lábaihoz simult, válláig érő kék selyem mellényében, mely karcsuságának valami lágyabb, érzékiebb formát adott, a csillogó testőrcsapat élén, ifjuságának, szépségének utolérhetetlen chicjével, még egyszer megjelenjék. Itt volt az ellenállhatatlan Renée ebben a jól elzárt kastélyban, vigasztalójául a morózus, idegbeteg grófnak, a ki halálosan szerelmes volt belé.

Oh, hogy bámultak volna a szinházi habitüék, ha a bájos Clemmyt itt látják ezen a derült őszi reggelen, a szénfekete »Never more« hátán, a hogy puha, kesztyüs kezével a paripa ezüstös zablyáját igazgatja. Uszályos, vörös lovagló-öltözetben, mely finom kreol arczához és nedves, nagy fekete szemeihez kitünően állott, ez a kényeztetett teremtés egy parányival sem volt kevésbbé hódító itt, e versenytér illatu, friss erdei levegőben, mint otthon, a szinpadi diszletek között.

De a szegény szánalomraméltó kis Aline, a ki e ragyogó jelenségre más szemmel tekintett, mint ama hiu, szerelmes gavallérok, a kik a hajfürtjeit őrizgették, halkan, korát messze meghaladó fájdalommal sugta, a hogy közeledtek felénk:

- Nézze, ez a nő rontja meg az atyámat!

Ez a nő? Ez a vidám, mosolygó teremtés? gondoltam magamban akkor. Az én fogalmaim közül ez időben még teljesen hiányoztak azok, a melyek e szegény kicsike gondolkodásába már belopóztak, homályos sejtelmeket keltvén benne az élet piszkosságai iránt, melyek finom lelkét különben még egészen érintetlenül hagyták.

Közelünkbe érve, a társaság megállott egy kissé. A gróf, a ki nagyon rövidlátó volt, aligha ismerte volna meg a leányát, de Clemmy, aki az anya szerepében valami fölemelőt láthatott, egyenesen a kis grófnő felé fordult, s affektálva a csicsergést, a hogy a szinpadon szokta, behizelgő hangjával, mely a szivben édes vágyakat költött, szükségesnek tartotta, hogy valami kedveset mondjon.

- Ej, ön az, kis Aline? Hova tart kicsikém?

A gyermek elsápadt, de mitsem szólt. Egyik kezével a fának támaszkodva, szótlanul, szemét lesütve állt e ragyogó szépségü nő előtt, a ki inkább adta a gyermeket, mint ő, a maga tizenhat esztendejével.

- Nos, nem felel gyermekem?

Önérzet, büszkeség volt-e, a mi ebben a kicsikében lakott; megvetette-e ezt a nőt, a ki az atyja szivét egészen elfordította tőle? A lányka mitsem válaszolt a szavakra.

- Távozzék innen, illetlen gyermek!

Kipirulva a haragtól, az énekesnő elfordult. De a gróf, szégyelvén ezt a kellemetlen intermezzót, idegesen szólalt meg:

- Azonnal haza!

S kezét parancsolóan nyujtván ki a park felé, megvárta, hogy óhajtása minden késedelem nélkül teljesüljön.

- Nini, a kicsike féltékeny!

Mialatt a két vendég hangosan kaczagni kezdett: a kis komtessz szó nélkül indult meg az erdei uton, mely a grófi kastélyba vezetett. Nyulánk, elegáns alakja mindinkább eltávolodott a fák zöldessárga lombjai között.

A nélkül, hogy reám csak ügyet is vetne, a társaság hangos beszélgetés közt indult meg a malmok felé, hogy a gróf új versenypályáját megtekintse. A jegenyefák kanyarulatához érvén, nemsokára eltüntek szemem elől.

Csak ekkor gondolhattam arra, hogy a komtesszt kövessem. Futva, szinte lélekzetvétel nélkül fordultam vissza a park felé s a szivem hangosan dobogott, mikor arra a megaláztatásra gondoltam, melyet a kis grófnőnek jelenlétemben türnie kellett.

A vadaskert sodrony-kerítése mellett, egy cserfakérgü erdei padon ült a kis Aline, szokatlanul sápadtan, kezét az ölében nyugtatva. Nem sirt ekkor sem; de okos, nagy kék szemeit elborulva fordította felém, a hogy közelébe érkeztem.

- Nagyon fáj ez önnek, ugy-e? szóltam elérzékenyülten. A szivem elborult s majdnem könyekre fakadtam.

Mitsem felelt pár pillanatig; akkor a szivéhez kapott, s egyszerre bágyadtan eresztette le karjait. A szemeit becsukva, ájultan esett a pad kemény támlájára.

Nem tudtam ekkor, hogy ez az ájulás mindennapos s ijedten álltam meg a pad előtt. Egy kis ideig mihez sem tudtam fogni; aztán szinte öntudat nélkül rohantam az erdő közeli csurgójához s a kalapom megmerítve a forrás hüvös vizével, futó léptekkel, kimerülve értem el ujólag az erdei pihenőig, a hol a kis komtesszt még mindig öntudatlan állapotban találtam.

- Aline, Aline, ébredjen föl!

A viz mitsem használt. A kis komtessz halkan lélekzett, de a szemét nem nyitotta föl ujra. Vastag, gesztenyeszinü haja, melyet élesztési kisérleteim közben kibontottam, hullámosan omlott lefelé a hófehér reggeli öltözékre, a melyen itt-ott egy vizcsepp csillogott a napsugárban.

- Ébredjen hát, komtessz!

Valami mondhatatlan részvéttől elkapatva, mely minden más érzéstől tökéletesen ment volt, hófehér homlokát számtalan csókkal borítottam el. E pillanatban nem is gondoltam arra: minő nagy vakmerőséget követek el, s csak este, mikor meghitt vánkosaim közé elmerültem, járt át valami névtelen melegség, mikor erre a feledhetetlen kalandra visszagondoltam.

Körülbelül egy jó negyedóra mulhatott el az ájulás óta, mikor a kis grófnő ujólag felnyitotta a szemét. Mintha valami mély álomból ébredt volna, nagyot sóhajtott, de aztán azonnal szelid mosolylyal tekintett a szemembe.

- Megijedt, ugy-e?

S érezvén, hogy haja, ruhája egészen átnedvesült, melegen nyujtotta felém puha, fehér kis kezét.

- Köszönöm, Felix ur!

Egész a kastély kapujáig elkisértem. Még ott is részvéttel tekintettem utána, a hogy a széles lépcső-feljáraton felhaladt.

E naptól fogva, - melyen még százszorta inkább szerelmes lettem belé, - soká, nagyon soká nem láthattam a kis komtesszt. A szolgaszemélyzettől megtudtam, hogy betegen fekszik odahaza. S a hogy kémszemléim közben a pusztuló park fái között bolyongtam, gyakran láthattam, a hogy a remete-hirben álló, szemüveges öreg orvos - a ki az ő meleg, szőnyeges fészkéből csupán az ő kedvükért mozdult ki, - elefántcsontos botjával végig kopog a folyosó fényes kőkoczkáin s csak soká, hosszu félórák mulva jő ki ismét a jól elzárt palotából. - Unalmas mathematikai előadások közben, mig a professzor véget nem érő egyenleteket pingált a nagy iskolai táblára, magányos sétáim közben, mig elmerengve bolyongtam a park legfélreesőbb részeiben, hányszor föltettem magamban, hogy a jólelkü öreg orvost megkérdem: hogy van, mit csinál az a bájos kis beteg, a ki egészen elhagyatva fekszik az előkelően berendezett kastélyban? De a bátorságom mindig hiányzott ehhez a vállalathoz - s igy hosszu napok, hetek teltek el, a mig a komtessz felől ismét hiteles értesüléseket szerezhettem.

Pár nappal karácsony előtt, hogy a havas kerti utakon, az ő ablaka alatt, rendes délutáni sétámat végeztem, egy nap megláttam ismét a kis grófnőt, a ki az emelet egyik üvegtáblája mögött üldögélt, egy nagy, kényelmes karosszékben, fázósan burkolózva be ama bolyhos, fehér kendőbe, a melyet az előbbi évben, a jó Kalissz bárónő társaságában, viselni szokott. Termete, mely amúgy is nyulánk volt, még mintha magasabbá lett volna a hosszu betegség alatt, s finom, kifejező vonásai valami poétikus sovárgást fejeztek ki. Álmodozva, mozdulatlanul tekintett végig a park fehér fáin, s a hogy - pár percz mulva - meglátott, bámulva hajolt előre karszékében. Izgatott köszöntésemet barátságos meghajlással viszonozta s arcza, egész lénye azonnal kifejezte, mennyire kellemes neki ez a viszontlátás. Nekem is hangosan dobogott a szivem, mikor eltávoztam onnan, s bár a leskelődő szinében nem óhajtottam feltünni, mégis visszanéztem néhányszor az ablakra, a mely mögött hosszu, egyhangu betegségét eltöltötte.

Ezen az estén Pál ur, az iskolatársam, egy kicsiny czédulát hozott el számomra, a melyen hosszu, vékonyka betükkel ez a pár sor állott:

»Kérem, Felix ur, küldjön számomra valami olvasni valót, tudja, valami olyat, a miről ön is hiszi, hogy szórakoztatni fog. Egy érdekes utazást szeretnék leginkább. Borzasztó ez az egyedüllét! Hát ön? Sétál-e még most is? Bárcsak tavasz volna már!

Barátnője: *Aline*.«

Hogy a könyvet olvashatta-e még, nem tudom; de a következő napokban hirül hozta Pál, hogy a kis komtessz állapota rosszabbra fordult s az orvos egyik éjjelen ott is hált a kastélyban. A kis beteg a tüdővész utolsó stádiumába lépett s esténként folytonosan magas láz gyötörte.

Oh, hányszor összecsókoltam ezekben a napokban azt a kis kuszált irásu levelet, melyet betegágyából hozzám intézett. »Bárcsak tavasz volna már!« De ez a pompás, ibolyaillatos évszak nem az ő számára virult ki többé.

E napok egyikén - január eleje volt - érkezett meg a kastélyba ő fensége: György Ágost, a pernambukói trónörökös, kit a gróf fáczánvadászatra hivott meg az uradalmaiba. A fenséges ur, a hölgyek fenkölt lelkü barátja, ki akkor épen nagy utazást tett a kontinensen, szivesen fogadta a meghivást s szárnysegéde, Morleigh herczeg és udvari csatlósai kiséretében az egész palotát megszállotta. A magas vendég részére az első emelet délnyugati oldalát rendezték be, ezt a fejedelmileg fölszerelt lakosztályt, mely már sok hatalmas urat üdvözölt. A gróf nehéz diszkocsija, a bakon egy-egy skárlátvörös pernambukói vadászszal, napjában többszörösen kigördült a hatalmas erkély alól s az üvegablakokon át lehetett látni a fenséges ur merész sasorrát s finom, szőke szakállát, mely szinte csillogott a napsugárban.

E fényes ünnepélyek lármája közben - mig a gróf messze járt valahol vendégével, több alkalmam volt, hogy a kastély körül kóboroljak. Igy történt, hogy *August* urnak, a főszakácsnak is szemébe tüntem, a ki egy nap, mikor atyám jubileumát ünnepelték, a házunknál is megfordult, hogy a diszebéd menüjére vonatkozólag szakértelmes tanácsokkal szolgáljon.

- Nos, mi a baj, kis barátom?

Kezében a papirlappal, melyen a mai diszebéd tervrajza volt elkészitve,- a jószivü férfiu elfordult egy kissé a pinczemestertől, a kivel a felszolgálandó borok ügyében értekezett. S hallván kétségbeesésemet, hogy a komtesszt nem láthatom viszont, jószivüen ajánlotta föl segitségét.

- Igen, de hogy lehetne az?

August ur szerint ennél mi sem lehetett könnyebb. Ő egyszerüen bebocsát a konyhán át, a kastély hátsó csigalépcsőjén, melyen keresztül a tálakat az ebédlőbe felszállitják. A jobb mellékfolyosón a 14. számu ajtó az, mely a kis grófnő szobájába vezet.

- Oh, ha ez megtörténhetnék!

E délutánt sohasem felejtem el. Minden, a mit a kastélyban láttam, élénk emlékezetemben maradt. A konyhában, melynek impozáns tűzhelyein vérvörös lé forrt a nagy vörösréz edényekben, egy kukta ép burgundit főzött a nagy leveses casseroleban. A mellékhelyiségekben feltürt ujju cselédleányok sürögtek-forogtak, tésztát vágva, baromfit koppasztva s nagy edényeket czipelve a szomszédos konyha felé. E napon, a herczeg tiszteletére, nagy ebéd készült, melyre a város polgári és katonai czelebritásai hivatalosak voltak. A csigalépcsőn fölérve, szemembe tünt nehány egyenruhás pernambukói lakáj, a kik a gróf inasaival beszélgettek. A folyosón, a hol ki sem tartóztatott föl, a falakon régi módi képrámák függöttek, a gróf őseivel, a kik közül azonnal szemembe tünt a XIV. századbeli főispán, kiről a történelem annyi kiváló vonást jegyzett föl. A folyosó másik végén, a nagy karzatszerü ablakok mögül, ide látszottak a pálmák és narancsfák, melyeket a park üvegházából hoztak ide. De én mitsem törődve a fénynyel, mely nekem szokatlan s káprázató volt, siető léptekkel s dobogó szivvel

igyekeztem ama félreeső folyosó felé, mely a komtessze szobájába vezetett. Máig sem tudom, honnan meritettem azt a bátorságot, mely ebben a pillanatban elfogott, de akkor természetesnek s érthetőnek találtam azt, hogy én a kis grófnőt meglátogassam.

14.

Ott állott előttem ez a két szám. A nagy, fehér szárnyajtók mögül semmi zaj sem hallatszott ki. Csak mintha egy erős fali óra ketyegett volna odabenn.

A külső szobában senki sem volt. A fogason egy hosszu köpeny függött s az egyik alacsony fauteuil-en, hanyagul odadobva, a kis grófnő fehér, bolyhos kendője hevert.

Kopogtatásomra nem nyervén választ: a másik ajtót is felnyitottam. A képet, amely elém tárult, most is élénken látom. Szemközt, csipkés fehér ágyában, egy bágyadt szinü, sárga paplan alatt feküdt a kis grófnő, ágya mellett egy nagy csokor friss ibolyával, melynek illata azonnal elém tódult. Fáradt tekintetét a plafonéról, a hol eddig pihentette, lassan felém emelvén, hófehér arcza hirtelen vörössé vált.

Mindezt egy pillanatig láttam csak. A következő perczben, a szoba belsejéből, egy magas férfi toppant elém, a kit nagy rémületemben meg sem ismertem azonnal. Csak egy kis idő mulva ébredtem annak a tudatára, hogy a gróf áll előttem, a ki véletlenül épp a leánya betegágyánál időzött.

- Mit kiván ön?

Hebegtem valamit, de zavartan. A grófnő állapota iránt óhajtottam tudakozódni. Sikerült-e ezt érthetően elmondanom: máig is talány előttem.

Az ajtóra mutatott, éppen ugy, ahogy ama szomoru napon, mikor a kis grófnőt hazaküldte. Nem is hallottam többé egyebet, mint egy halk köhögést a nagy szárnyajtón belül.

Ezen a napon, este, ismét egy apró levélkét hozott Pál, a komtessz jól ismert, vékonyka betüivel:

»Ugy-e, nem haragszik ránk, Felix ur? Kérem: melegen kérem, bocsásson meg.

Barátnője: *Aline*.«

...Haragudni reád, te szegény, elhagyatott gyermek! A ki magányos, előkelő szobádban, résztvevő szivek közelléte nélkül, hunytad be mosolygó szemedet: oh, ki volna oly rideg, hogy reád neheztelni tudna! A ki fölött nem virrasztott féltékeny anyai gond, a ki a szeretet mosolygó derüje nélkül élted át ama rettenetes éjszakákat, melyek elmulásodat megelőzték: lehetne-e sziv, oly gyöngédtelen, mely haragot tartana ellened?

Egy mosolygó téli napon, mely szinte a tavasz közellétét sejtette, fénynyel és pompával temették a szegény kis komtesszt, a ki sohasem áhitozott a dicsekvő csillogás után. A pernambukói trónörökös, elhalasztván egy nappal utazását, ragyogó egyenruhában követte a temetési menetet s a grófi ház szolgáinak csillogó csapatjába szindusan vegyült el az exotikus csatlósok öltözéke. Az öreg püspök, a ki különben napokig sem hagyta el szobáját, személyesen jött el a temetésre s elrebegvén reszkető öreg hangjával a meginditó halottas könyörgést, oly előkelő szinezetet adott a komor gyászszertartásnak, a minőt csak ritkán láttak ezen a vidéken. Szóval modern, fényes temetés volt, mely a kor szinvonalán állott, amolyan hirlapokba való temetés, melyről hosszu időkig beszélnek.

Ki látta volna e hatalmas koszoruk között amaz apró, illatos ibolyacsokrot, melyet én titokban a szegény kicsike koporsójára csempésztem? Oh senki, bizonyára senki sem vett róla tudomást ebben az előkelő társaságban. De ő, az elhunyt kis komtessz, talán mégis megérezte!

S mikor a ragyogó temetési menet, a homályos alkonyi ködben, elvegyült a sötétlő éjszakába s a gróf, a pernambukói trónörökös karján, visszatért a gyászoló palotába, én, a magam naiv hitével, ugy képzeltem, hogy a mama szeretettel szólalt meg odalenn: »Oh, csakhogy megjöttél már végre, kis leányom!«

Itt volt csak valóban otthon a kis komtessz, a mamája és a jó Kalissz bárónő mellett, s nem odakünn, a kényelmes kastélyban, ahol senki sem szerette igazán.

A keresztelő.

- Ej hát még sem jő?

S Tállyainé, az ujszülött trónörökös nagymamája, aki már reggel négy óra óta talpon volt, ismét izgatottan szaladt a nagy, erkélyes sarokablakhoz, kémlelődni, vajjon a keresztelő pap ő nagysága nem jön-e még?

A fogat, a fiatal keresztapa fényes, violaszinü batárja, már másfélóra előtt elrobogott, hogy a főváros e kényeztetett papját elhozza; a szalonban együtt voltak a vendégek s az uj anya édes bágyadtsággal hallgatózott a kis hálószoba halványkék selyem-paplanja alatt; a dajka, akit a somogyi pusztáról röpített ide a gyorsvonat, szalagos, reggeli főkötőjében türelmetlenül jár föl s alá, mint a művésznők az első föllépés előtt s a nagy, belvárosi lakásban distingvált, ünnepies csend volt... Még a baba is, akinek számára már két hét előtt ide hozták a főváros legszebb ágyacskáját, a család egyetlen utóda, akinek születésére tizennégy hosszu esztendőn át várakoztak, még a baba is abba hagyta a sirást s a fontos percz tudatában méltóságteljes álomba merült...

- A kanonok ur alkalmasint gyóntat! suttogta Margit kisasszony, a keresztanya, keztyüs, szép karját a fauteuil alacsony karfájára támasztva.

A kis Paul, a nagy osztrák-magyar bankház praesumtiv örököse, mosolyogva szegezte rá derült, ravaszkodó szemeit:

- Ugyan micsoda maliczia!

Mivel ő nagysága, aki Pazmaneumból kikerülve, pár év alatt már czimzetes kanonoki méltósághoz jutott, különösen a főnemes hölgyeknek volt kikiáltott kedvencze s a főuri körök összes dámáit ő oldotta föl bűneik alól.

- Tiz óra, harmincz percz! konstatálta Tállyay ur, a nagyapa.

S kezeit, melyeken tizennégy esztendő óta most volt először keztyü, kedélyesen dörzsölte össze. Odahaza, a Fertő mellékén, ahol ő majd egy félszázadja mívelte bérletekben a herczegi földeket, sohasem került arra a sor, hogy ilyen fényüzést fejtsen ki. Szürke, kopott öltözékében naphosszat a földeket bujta, s ezenkivül alig zavarták más eszmék, mint az ebéd, az alvás vagy a gabona árnövekedésének kérdései. A megyegyülésekre, virilista létére, nem járt, fogatot nem tartott, s ha néhanapján be is rándult a városba, valami harmadrangu fogadóban szállott meg, amely a fuvarosok és a lóalkuszok rendes gyülekező helye volt. Az idősebb leányát azonban, kinek szépségéről az egész környéken beszéltek, Budapestre adta férjhez; az ország legelső bankházának üzletvezetőjéhez, aki egy mosonyi faluból került fel valaha Bécsbe s most nyolcz-tizezer forintot keresett meg évenként.

Tizennégy esztendő óta, amikor Tildát férjhez adták, mindeddig hiába vártak arra, hogy unokájuk legyen. Ez a gyönyörü, harminczkét esztendős asszony már úgy látszik egészen beletörődött abba a gondolatba, hogy sohasem hall maga körül gyermeksirást, s ime, az isten ekkor hallgatta meg a család legforróbb óhajtását: az elkésett vendég április hó elején szerencsésen beköszöntött, s a fényes lakás, mely ilyen különös hangokat sohasem hallott eddig, a váratlan esemény következtében egyszerre fenekestől fölfordult.

- Oh, minő édes baba!

S a család bizalmas barátnői, kik alkonyattájt halkan suhantak be a gyermekszobába, mosolyogva bámulták meg a kis jövevényt, aki nyugodtan aludt a somogyi dajka karjaiban. A Tilda kaczér, illatos kis hálószobájában pedig diszkrét suttogások, tanácsok keltek szárnyra s

tapasztalt mamák bölcs utmutatásokkal szolgáltak. Halvány, pikáns arczával, melyből sötét szemei bájosan villogtak ki, a viruló asszony még sokszorta szebb volt a kékszalagos paplan alatt, mint az estélyeken s a bálokon, ahol plasztikus vállait az egész főváros megcsodálta.

Duckert ur, az apa, aki máskülönben nem beszélt sokat, most minduntalan kiszólt a bank főpénztárosához:

- Mondja, Blank, sirtak a maga gyermekei éjszakánkint?

S büszke önteltséggel tette hozzá:

- Mert az én fiam többet sir, mint az ifju Werther!

Paul, a fiatal főnök, aki a pesti fióküzlet élén áll, napjában ötször-hatszor is bejött az irodába, hogy megkérdezze:

- Nos, mit csinál a baba?

S ilyenkor Duckert mosolyogva szaladt a telefonhoz, mely haza, a cselédség szobáiba szolgált.

- Paul ur kérdezteti, hogy van a fiam?

Néhány percz mulva vidoran szólal meg a csengetyü:

- Ő nagysága köszöni a tudakozódást, a baba már háromnegyed óra óta alszik.

Másnak tán gyanus lett volna ez a különös érdeklődés, de Duckert nem abból az anyagból volt, hogy féltékeny legyen. Okos és ravasz fő volt és tudta magáról, hogy az. A bank milliókra rugó pénzügyi spekulácziói fölülmulhatatlan ügyességgel intézte évek óta. Arczán, ha beszélt, ha hallgatott, vagy akár ha szivarra gyujtott, mindig mosolygó önbizalom volt kifejezve, mely azt látszott mondani: »Mindnyájatokat lóvá teszlek, ha akarom!« Ez a negyvenhét éves, sötét szakállu pénzember, aki még soha életében nem olvasott el egy könyvet, tökéletesen meg volt győződve a felől, hogy az egész világnál furfangosabb. Ő mit sem látott abban, hogy Paul, a főnöke fia, ez a gazdag és kényeztetett bécsi gavallér, feltünően sokat jár a nejével, s szinházakban, társaskörökben mindig csak neki mondja el a maga léha és jókedvü megjegyzéseit. A nélkül, hogy Tilda mondott volna valamit, Duckert sokszor megszólalt:

- Pault holnap ebédre kellene meghivni!

S Paul szivesen jött, egy rózsát vagy gardéniát hozva az elragadó asszonynak, akinek szépségét a harmincz esztendő még ragyogóbbá, teljesebbé tette.

Ahogy a baba tizennégy évi késedelmezés után megjött végre, Duckert egy perczig sem habozott, hogy Pault kinálja meg a keresztapasággal. S minthogy ezidőben sokat emlegették, hogy a nagy banküzlet örököse unokanővérét, Terenney Margitot fogja nőül venni, csak természetes volt, hogy e nagy méltóságban őt kérjék föl az oldala mellé.

Paul, aki még sohasem töltött be ilyen jámbor, istenes szerepet, kétségbeejtő komolysággal kérdezte:

- Nem türelmetlenkedik még a keresztfiam?

De ebben a pillanatban csengettek. Ő nagysága, a főváros legszebb papja, ki rendesen csak kis grófokat, bárókat szokott az anyaszentegyház kebelébe befogadni, finom mosolylyal lépett a szalonba, ahol mindenki fölkelt a helyéből. Csillogó czilinderét a kezében tartva, az aranykeresztes abbé udvariasan hajolt meg a hölgyek előtt s a Duckert kezét előzékenyen megszoritotta. Csengő hangján, melyet az angolkisasszonyok májusi szónoklatáról oly jól ismertek, könnyedén szólalt meg:

- Hogy van a kis princz?

S nem várva meg a feleletet, a hölgyek felé fordult:

- Bocsánat!

Eltünt a háziur szobájában, de egy kis idő mulva komolyan, ájtatos arczczal tért vissza. Violaszinü kanonoki övét eltakarta a finom, csipkés karing, melyet a keresztelések alkalmából viselni szokott. A szalonban fölgyujtották az ezüst girandole-okat s az erkélyről exotikus virágok illata áradt be. A dadától, ki a hálószobából elhozta, a kicsike a nagymama faille-ba bujtatott karjaiba került, mig Margit kisasszony bájos zavarral nézett maga körül. A virágos, alacsony karszékeken a Tilda intim barátnői még a lélekzetüket is visszafojtották s a kis osztálytanácsosné a szeméhez tartotta pókhálószerü csipkekendőjét. Paul, kinek a frakjába egy szál illatos gyöngyvirág volt tüzve, egy pillanatra abba hagyta a léháskodásait s olyan komolyan, áhitattal állt a kanonok előtt, mint tizenöt esztendő előtt, mikor az intézeti templomban ministrálni szokott a zord téli hajnalokon. Tállyay papa, aki az uj szalonkabátban meglehetősen kényelmetlenül érezte magát, hátratett kezekkel állott a francziás kandalló mellett, a szegény nagymama édes boldogsággal gondolt a leányára, aki akkor szerezte neki ezt a nagy, kimondhatatlan boldogságot, mikor már az utolsó reményük is odaveszett. Duckert, a papa, győzelmes pillantást vetett az asszonyokra, akik egészen körülvették. A selyemruhák pikáns suhogása megszünt s az ünnepies csendben, a kivilágított szalonon végigcsendült a pap lágy accentusa, mely a latin nyelv erőteljes pergésébe valami szelid melegséget öntött:

- Ego te baptisto in nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti!

A baba, aki most felébredt, hangosan sirni kezdett. S a gyönge hangocska, mely az egyházi czerimónia végével éppen összevágott, egyszerre véget vetett ennek az ünnepies hallgatásnak; az asszonyok fölugráltak helyükről, Paul, aki nagyot lélekzett, hódolatteljesen csókolta meg a Margit kisasszony keztyüs kezét s a tisztelendő ő nagysága lekötelező mosolylyal közeledett Duckerthez, aki tisztelettel hajolt meg előtte.

- Sok szerencsét a fiához, kedves Duckert!

S mig a finom, fehér kezek egy-egy perczre meleg gratuláczióval pihentek meg a bankár nagy tenyerében, aki öntelt mosolyával büszkén pillantott szét aranyos szemüvege mögül, az asszonyok első csoportja közt, akik a Tilda csendes szobájába berohantak, a kis Paul is besurrant ebbe az illatos fészekbe, melynek egy világos, kékselyemzugában, félig csukott szemekkel hajtotta fejét vánkosára a bájos, halaványasszony. S mig Duckert odakünn, egy fejedelem leereszkedő kegyességével fogadta a gratulálók csoportját, senki sem látta, amint Tilda, az anyaság mondhatatlan édességével tekintett a fiatal ember szemeibe s melegen, oda-adóan szoritotta meg a kezét, mely hizelegve feküdt az övében. Egy perczre összenéztek, de az asszony hirtelen becsukta a szemét, mintha az erős napvilág sértené...

Waldemár őrgróf halála.

A járásbiró intett a vád képviselőjének.

- Felperes terjessze elő a per tárgyát képező panaszát.

Stern, a kis terézvárosi könyvkiadó, udvariasan meghajolt.

- Tekintetes járásbiróság, - kezdte szomoruan - egy ritka és szokatlan perben kérem az igazságos itéletet. Nem kifizetetlen váltóról van szó, nem egy hanyag adóst perelek, - vagyonom és jövőm függ attól az itélettől, melyet a tekintetes biró ur publikálni fog...

A járásbiró, aki bélyegeket ragasztott föl egy másik ügy aktáira, türelmetlenül közbevágott:

- Ne tartson előbeszédet, hanem mondja meg röviden, mit kiván?

- Mit kivánok? fakadt ki Stern haragosan. Ha a tekintetes biró ur tudni akarja, megmondom. Tehát röviden ezt kivánom: Utasítsa a járásbiróság Papodi urat, hogy Waldemár őrgrófot nyolcz nap lefolyása alatt ölje meg, Orsolya grófnét küldje a kolostorba, Mariskát, a szegény gazdatiszt leányát, adja férjhez, intézkedjék, hogy Barnabás bácsi vagyona a becsületes Tibornak kifizettessék s végül a himlőhelyes márkit párbaj utján pusztitsa ki a világból.

Stern nagyon dühösen mondta ezt, s az ügyvédjelöltek, akik a következő tárgyalásokra várakoztak, csodálkozva állták körül a tárgyaló asztalt. Maga Papodi kissé sápadtan mosolygott, a biró pedig tágra nyitotta a szemét.

- Stern ur, mondta ünnepiesen, felszólítom, hogy értelmesebben adja elő a per tárgyát képező panaszát...

- Azt hiszem, értelmesen beszéltem, folytatta a kis Stern kipirulva, de ha a tekintetes járásbiróság úgy kivánja, részletesebben is előterjeszthetem a panaszomat. Ugy gondolom, méltóztatik tudni, hogy én virágzó kolportőrüzletet folytatok a Révai-utczában. Nem dicsekvésképp mondom, de tiz év óta én látom el regényekkel hazánk műveletlen ifjuságát. A tekintetes járásbiró ur nem hiszi? Kérdezze meg a szakácsnéját és szobaleányát - ők bizonyosan rendes vevői a *Virágárus herczegnő*-nek és *A vak sipládás regényé*-nek... Papodi ur egy nap megjelent az üzleti irodámban s igy szólt hozzám rövid bevezetés után:

- Stern - ez egyszer pompás üzletet köthet velem, mert éppen meg vagyok szorulva pénz dolgában. Látja a kezemben ezt a papircsomagot?

- Látom...

- Ez a *Waldemár őrgróf* öt legelső fejezete. Waldemár őrgróf korszakot fog alkotni a füzetes irodalomban, - s ha kivánja, megismertetem Önt a mű hangulatával és személyeivel...

- Halljuk, szóltam hozzá udvariasan.

Papodi felolvasta a regény első fejezetét, - becsületemre mondhatom, tekintetes járásbiróság, hogy ilyen munka nem igen született meg a nagy Gaboriau halála óta. Van bennem egy kevés kritikai készültség, - de ilyen érdekfeszítő ekszpoziczió azóta sem fordult meg nálam, hogy az üzletemet felnyitottam. Waldemár őrgróf az epsomi derby alkalmával megismerkedik a büszke Orsolya grófnővel, aki tizéves koráig egy szénégető kunyhójában rejtőzött a Feketeerdő mélyében. Az ekszpoziczió annyira föllelkesített, hogy könyezve szoritottam a keblemre az olvasástól kimerült Papodit.

- Mennyit kér egy nyomtatott ivért? kérdeztem tőle izgatottan.

- Stern, szólott Papodi, - az igazi gavallérok még nem haltak ki a nyomorult föld szinéről... Francziaországban ezer frankot kapnék egy nyomtatott ivért, - ön hitvány husz forintért a magáénak mondhatja a *Waldemár őrgróf* egy árkusát...

Paroláztunk és megkötöttük az alkut... Röviden irásba foglaltuk a megállapodásunkat, Papodi pedig azonnal átadta a regény készenlevő fejezeteit... Október elején huszezer példányban röpítettem szét a *Waldemár őrgróf* legelső füzetét...

- És Papodi nem liferálta önnek a folytatást? kérdezte a járásbiró.

Stern egy vértanu fájdalmával meregette szemét a plafond felé.

- Uram, mondta, tekintetes járásbiró ur, mélyen tisztelt, ismeretlen hallgatóság!... 1891. október hatodikán bocsátottam ki a *Waldemár őrgróf* első füzetét - és a mult héten, vagyis 1897. január másodikán jelent meg a 137-ik füzet. Papodi a föntebb körülirt napig másfél-métermázsa kéziratot szállított be az üzletembe.

- Nos?

- Öt éve szállítja fáradhatatlanul a kéziratot, egy papirgyár csupán azért dolgozik, hogy a *Waldemár őrgróf* folytatásai elkészüljenek... Nemzedékek születtek és nemzedékek haltak ki. Bismarck megbukott és Caprivit is elmorzsolta az idő, forradalmak és járványos betegségek pusztitották az emberiséget, Waldemár őrgróf még mindig nem akarja oltárhoz vezetni a szende Orsolya grófnőt, s arra sem hajlandó, hogy öngyilkosság utján fejezze be méltatlan életét... Papodi ur öt teljes éve szövi a jellemtelen őrgróf meséjét s csak a mult héten helyezte át a szinhelyet a nizzai kaszinóba, a honnét egy nemzetközi anárkista összeesküvés szálai nyulnak ki az európai államokba... A jó isten mindent tud, - de azt még a jó isten sem tudhatja, hogy a Waldemár őrgróf kalandjai mely pontján fognak végződni az ismeretlen világnak?... És mindezt azért a hallatlan könnyelmüségemért, hogy nem állapitottuk meg előre a regény maximális terjedelmét... Ha a tekintetes járásbiró ur nem kötelezi Papodi urat, hogy regényét záros határidőre befejezze, két hónap mulva bezárhatom a boltomat... Már eddig több mint nyolcz ezer forintnyi tiszteletdijat fizettem ki, - holott ilyen összegről a hires Ponson és Montepin sem álmodott... Ismétlem tehát előbbi kérésemet: utasítsa a tekintetes járásbiróság Papodi urat, hogy e gaz Waldemárt, különbeni végrehajtás terhe mellett, nyolcz nap alatt megölje, hogy Orsolya grófnőt küldje a kolostorba, hogy Mariskát adja férjhez, s hogy a himlőhelyes márkit, más néven a Riviera kányáját, párbaj utján pusztítsa ki a világból.

A járásbiró most előzékenyen intett a hallgató Papodinak.

- Mit felel alperes ur a panaszra?

Papodi meghajolt a hallgatóság előtt.

- Tekintetes járásbiró ur, mondta gyöngén fátyolozott bariton hangon, az iróknak Aristoteles óta jogukban áll, hogy uj műfajokat alkossanak. Egy görög pásztor megcsinálta az antik tragédiát. Mózes a legelső epopeiát alkotta meg halhatatlan művében - anélkül, hogy a görög vagy ó-zsidó járásbiróság a dologba bármiképpen is beleavatkozott volna. Ki akadályozhat meg engemet abban, hogy egy uj genre-t megteremtsek? Az irodalomtörténet lapokat fog szentelni a XIX. századbeli monstreregény megalkotójának - s egy terézvárosi könyvkiadó profán kezekkel rombolhatná szét, ami az én lelkem szűz mélységeiben megszületett? Waldemár őrgróf egy halhatatlan tipus - s ki veszi el a regényirótól azt a jogot, hogy három nemzedéken gardirozhassa a saját lelkének szülöttét? Tisztelettel kalapot emelek a járásbiró ur tudománya és pártatlansága előtt - de egyszersmind kifogást is teszek a XII. kerületi járás-biróság illetékessége ellen, minthogy a kérdésben kizárólag az utókor mondhat elfogadható ítéletet. Ám pereljen be Stern ur az utókor itélőszéke előtt, bizzuk ügyünk eldöntését a XX. vagy a XXI. századra - én szivesen meg fogok hajolni amaz itélet előtt, melylyel a jövő

nemzedékek szerény munkámat fogadják... De most - bár az ember sir bennem, ha a Stern ur anyagi veszteségeire gondolok - a költő igy kiált föl a lelkem mélyén: »Mit a hitvány anyag, mikor az emberiség jóvoltát szolgáljuk? A művészet ideáljai előtt eltörpülnek a mulandó bankjegyek, - Stern, az egyén, elenyésző semmiség a világegyetem hullámzó összessége mellett..«

- Mit szól mindehhez a felperes? kérdezte komoran a járásbiró.

Stern szomoruan rázta meg a fejét.

- A világegyetemhez semmi közöm, - annyit tudok, hogy már eddig is hatezer forintot fizettem a Papodi ur regényére...

- Nem hajlandók a felek egyezséget kötni?

- Szivesen, ha a regényt befejezi! mondotta Stern.

- Kiegyezni, haha! nevetett pokolian Papodi.

A járásbiró felállott a székéről:

- Ez esetben kihirdetem az itéletet.

> »Ő felsége a király nevében! A budapesti XII. kerületi kir. járásbiróság Stern Adolfnak Papodi Ivor elleni perében a következőleg itélt:
>
> Alperes köteles Waldemár őrgrófot nyolcz nap alatt bármily néven nevezendő katasztrófa utján a világból elpusztítani, Orsolya grófnőt nyolcz nap alatt - különbeni végrehajtás terhe mellett - kolostorba küldeni, Barnabás bácsi vagyonát a becsületes Tibor kezére juttatni és Gastont, a himlőhelyes és májfoltos márkit, a költői nemezis követelményei szerint, párbaj utján eltávolítani a világból...
>
> A perköltségek kölcsönösen megszüntettetnek.«

Stern ur elégedetten bólintott, de Papodi méltatlankodva rázta meg gesztenyeszinü fürtjeit.

- Szegény Waldemárom, susogta keserüen, hát igy kell bucsut mondanod az életnek!...

- Megnyugszik az itéletben? kérdezte szárazon a járásbiró.

- Megnyugodni, haha! kaczagott a *Waldemár őrgróf* szerzője - az igazságos utókorhoz fölebbezek a profán jelen itélete ellen.

A rab.

Vasárnap délelőtt volt, Peély később ment a hivatalba. Tiz óra után himbálkozó lépésekkel jött végig a széles salétrom-utczán, oldalán rengett a kard, fehér pergament sipkáján csillogott a fényes aranypaszománt. Az utcza végében, a hegyoldalon állt a sárga, négyemeletes fegyház, a töltés mentén törpe akáczfák szegélyezték a hatalmas épületet. A kis kapunál tisztelgett előtte a szuronyos őr, s Peély végig ment a hosszu folyosón, mely egy barátkolostor bejáratára emlékeztetett. A kis négyszögletes udvar csenevész fái közt a beteg rabok sétáltak csöndes karrében; mindenik mélyen meghajolt, mikor az ellenőr széles alakját meglátta. Peély fölment az emeletre, ahol a katolikus, a református, a görög-keleti templomból buzgó orgonaszó hangzott ki, s az ispotály, a mosókonyhák mellett elhaladva, hirtelen befordul az irodába, hol a fegyház különböző szálai összefutnak.

Az irodában már dolgozott egy-két irnok, a lajstromos könyvek kék lapjain perczegtek a kemény tollak, a dijnok az aktákat osztályozta. Már nem fütöttek, de még érezni lehetett az ittrekedt téli melegség kedves illatát. Az irnokok kegyetlenül dohányoztak, a tintás, rácsos iróasztalokon nagy cserépbödönökben állt a megvágott dohány. Odakünn sütött a nap, de kissé hideg volt még; s Peély, jó hivatalnokok régi szokása szerint, fázkolódva dörzsölte a kezeit, mikor a pompás kis irodába belépett. Fütyörészve vetette le a fekete gérokkját, s a fogasról leakasztotta a vékony satincloth kabátot, melyben irodai teendőit végezni szokta.

Peélyből igazi hivatalnok lett, bár két év előtt még szinét sem látta semmiféle fegyháznak. Ekvitáczión tanítgatta a gyalogos tiszteket, a kis helyőrségben, a hova zászlóalját áthelyezték, jobbra-balra udvarolt s a szegény mezőváros kávémérésében segített népszerüvé tenni a Moét-et és Roederert. De később belebolondult egy vidéki primadonnába, aki a desztillált erényt játszotta vele szemben, s minthogy kaucziója nem volt, lemondott tiszti rangjáról, s a kis Nebántsvirágot oltár elé vezette. Apát-nagybátyjának, aki kormánypárti szellemben képviselte az itthoni kerületet, sikerült valahogy állást szereznie számára, s igy került végre a fegyházi iroda asztala mellé. Ez jobb volt a semminél, mert a kardot meghagyták az oldalán és kedve szerint kiabálhatott a rabokra, ha a régi huszárvér szilajabban nyargalt az ereiben.

Peély örömet talált a hivatalában, az igazgatóval, ki valaha kapitány volt a dsidásoknál, barátságos viszonyba lépett, a környezetét megszokta. Ugy tetszett neki, hogy már gyermekkora óta az iróasztala fölött vannak a jelzők villamos gombjai:

⦿ börtönfelügyelő.
⊙ műhelyek.
⊙ magánzárkák folyosója.
⊙ fegyházi ispotály.

Tetszett neki a fegyelem, a rend, a föltétlen hatalom, mely az igazgató betegsége folytán egészen az ő kezeibe került, a rabok alázatos respektusa. Mióta az igazgatót folytonos asztmarohamai ágynak döntötték, az intézkedés minden joga kizárólag őt illette meg. És ha e szomoru jelek nem csaltak, Peélynek reménye lehetett arra, hogy egyszerü iróasztalát nemsokára az igazgató szőnyeges külön szobájával fogja fölcserélni...

A szegény dsidás kapitány rossz bőrben volt, a kisvárosi doktorok aggódva rázták a fejöket... Az asszony félénk kérdezősködéseire, lesütött szemmel válaszoltak:

- Nem lehet tudni nagyságos asszony... A jó Isten minden körülmények közt segíthet...

De künn, mikor a fegyház kapuja becsukódott a hátuk mögött, a doktorok ravaszul csiptettek a szemükkel.

- Mennyire affektálja a szerető hitvest... Pedig inkább szeretné, ha ma történnék valami baj, semmint holnap...

Mindenki ismerte az igazgató házasságának történetét, a kisváros minden zsurján erről beszéltek egy egész éven keresztül. Az adófelügyelő egy nap az igazgató karjában találta özvegyhugát, s mikor a szerelmesek ijedten ugrottak föl, komolyan szólott:

- Remélem, igazgató ur, tudni fogja, mi a kötelessége? A hadsereg egy volt tisztje nem szorul arra, hogy polgári ember oktassa a becsület törvényeire.

Az igazgató oltárhoz vezette az özvegyet, de a városban mindenki tudta, hogy az egész jelenet előre el volt készítve... A patikából, a könyvkereskedés kaszinójából, az ablakok virágcserepei mögül mosolyogva néztek délelőttönként a csinos asszony után:

- A kis ravasz jól elkészítette a jövőjét... Százezer forint örökség, teringettét, nem bolondság három évi házasság után...

A közvélemény sűrüen foglalkozott a szép igazgatónéval, de micsoda suttogás keletkezett volna akkor, ha a Peélyvel váltott leveleknek csak egyetlen darabját is elfoghatják...

Az ellenőr, aki akkor már alaposan megunta a kis primadonna cachirozott szeretetreméltóságát, egy nap szemet vetett az igazgatónéra. Mikor az asszony férje ágyától az ajtóig kisérte a vendégét, a beszélgetés rendesen ezekkel a szavakkal végződött:

- Csak öt perczre adjon alkalmat, hogy egyedül beszélhessek önnel... Csak öt perczet és egész életemre boldoggá tesz.

Az igazgatóné megbotránkozva rázta a fejét.

- Mit gondol, feleséges ember és férjes asszony!... Szégyelje magát, ugyan szégyelje már magát...

De távozásakor melegen szoritotta meg a kezét és forró pillantása ezt mondta:

- Csak akard és minden akként történik, a hogy kivánod...

Mikor ma reggel Peély a gérokkját a fogasra akasztotta és a karosszék bőrvánkosán helyet foglalt, a napi posta közt egy kicsike, ibolyatintás levél tünt egyszerre a szemébe.

A levélben ez állott:

> »Tehát jó, legyen minden úgy, ahogy önmaga óhajtja... Nem mondok többé ellent, erőm elhagy, a jó Istenre és magára bizom magamat egészen... Szeretem, szeretem, nem tudom eltiltani magamtól, hogy ne szeressem... Délután háromkor le fogok sétálni egyedül a malomkertig, s a gyümölcsfák közt, a filagóriában, várni fogom... Remegek, hogy mi lesz, de nem tudok erős lenni, energiámnak vége... Talán megölöm ezzel az uramat, bizton megölöm, ha a dolgot megtudja valahogy... Isten vele, legyen jó, én nem tudok többé az lenni...«

Peély összehajtotta a levelet, a gérokkjából czigarettát vett ki s közben megszagolta a fehér szegfüt, mely kabátja gomblyukát ékesítette... Aztán rágyujtott a czigarettre s fütyörészve állt az ablakhoz, mely a hegyoldalra nyilott...

Pompás tavaszi nap volt, egyszerre gyönyörünek látott mindent. A hegyoldal tele volt ibolyával, komoly, kék kigyóvirágok bólogattak... A hegyi ösvényen egy szamaras kordé koczogott fölfelé, ünnepi ruhás leányok, apró zöld kannákkal, vigan siettek a kuthoz. Az ég derült, sötétkék volt, akár az édes Nápolyban és Peélynek úgy tetszett, hogy az élet nagyszerü mulatság... Ah, mily fiatalnak, mily jókedvünek érezte magát egyszerre!...

Ekkor valaki igy szólt a háta mögött:

- Bocsánat, ellenőr ur, egy uj fegyenczet hoztak...

Peély boszusan fordult hátra, mert rosszul esett neki, hogy zavarják. Az ajtóban két szuronyos börtönőr szalutált, közülök egy sárga, hegyes bajuszu ficzkó, keményen nézett az ellenőrre. Marczona, szilaj legény volt, széles mellü, erőteljes kölyök, kire még nem adták föl a rabok durva, szürke daróczruháját.

A börtönőr átadott egy csomó aktát.

- Lipták Cseh Gábor, tiz évi fegyházra itéltetett a zala-egerszegi törvényszék által...

Peély átvette a kisérő irásokat és kötelességszerüen végigfutotta a főbb pontokat... Lipták Cseh Gábor, egy huszonöt esztendős gálonfai legény, az erdei vizmosásban megleste a szeretője öreges urát és a balta fokával mindaddig verte, mig az élet utolsó szikrája is el nem szállt belőle... De a vizsgálat kideritette a valóságot és a törvényszék tiz évi fegyházra itélte a kegyetlen ficzkót, mig a felbujtó asszonyt, a bizonyítékok elégtelensége folytán, fölmentették.

Peély, aki most oly idyllikus volt, akár egy görög pásztor, megbotránkozva dörmögte:

- Micsoda elvetemült ember, micsoda szörnyeteg!...

Megnyomta a villamos csöngetőt és komoran szólt az elősiető börtönőrmesternek:

- Egy heti magánzárka, koplalással!...

Ledobta az irásokat, mert mostani szentimentális hangulatában bántotta, hogy a világon vannak oly szörnyetegek, akik egy érzéki vágy miatt a szeretőjük férjét megölik. Aztán ismét fölvette a gérokkját és sietve indult haza, nehogy az ebédtől elkéssék. Három óra előtt tiz perczczel gyöngéden kezet csókolt a feleségének, és igy szólott:

- Sietnem kell, fiacskám, mert a járásbiró türelmetlenül vár reám a kaszinóban...

Koller ur iskolatársa.

Két év előtt, egy deczemberi éjjel, kirabolták a Koller-féle bankházat. Mikor a Koller ur könyvvezetője kora reggel az iroda vasredői előtt megjelent, a szomszédok ijedt sikoltások közt mutogatták neki a feldult üzleti helyiségeket, melyekben már akkor egy aranygalléros rendőrtisztviselő vizsgálta a feltörött fiókokat. Koller ur, aki máskülönben csak tiz óra tájban szokott felébredni, kikelt arczczal jelent meg tiz percz mulva az irodában, később pedig nehány estilapos ujságiró is bele vegyült a lármázó sokaságba. A rendőrtisztviselő álmos ábrázattal állapította meg a különböző bűnjeleket, mig Koller ur halálsápadtan kutatott széjjelszórt irásai között.

A rablás hire nagy port vert föl, mert a Koller-czég fővárosszerte kiváló tisztességnek örvendett. A fehérszakállas Koller Leó talpig becsületes ember hirében állott és a modern bankmanipulácziók piszkos hullámai őt sohasem érintették. A börze részvéttel fogadta a szomoru ujságot, s mikor később egyezségi ajánlatokkal kinálta az érdekelt bankczégeket, udvarias előzékenységgel fogadták az irodák farácsai között.

A rablás nem volt mindennapi, mert Koller Leó közel kétszázezer forintig károsult meg a szerencsétlen éjszakán. Ez összegből mintegy százezer forintnyi készpénz hevert az iroda tárczájában, a többit az elrablott részvények és váltókövetelések képviselték. Koller átlag huszonöt százalékra egyezett ki elsőbbrangu hitelezőivel, klienseinek pedig harmincz perczentnyi kárpótlást adott elveszett követelésükért. E törlesztések ugyszólván egészen fölemésztették szerény rákos-kereszturi nyaralóját, s mikor a börzén később első izben megjelent, jóakaró parolázással fogadták a Mária Valéria-utcza hatalmas pénzfejedelmei. A rendőrség pedig, mely eleintén lankadatlan erélylyel követte a betörők nyomát, egy nap végképp elvesztette az aktatengerben a szerencsésen kihalászott szálakat.

*

A rendőrkapitány ajtaján egy márcziusi délelőtt félénk kopogtatás hallatszott. A kopogtatásra senkisem válaszolt, de az ajtón utóbb egy alázatos vörös férfi dugta be kémlelődve a fejét. A kapitány haragosan farkasszemet nézett vele, a vörös férfi pedig tétovázva ezt mondta:

- Nem tudom, hogy jó helyen járok-e, de az iktatóból ideutasított az irnok ur...

- Micsoda ügyben jön?

- A Koller-féle rablási ügyben...

- És mi dolga van a Koller-féle rablással?

A vörös ember szerényen meghajolt:

- Van vele egy kis dolgom, mert én raboltam ki a Koller-féle bankházat...

A rendőrkapitány felugrott az iróasztala mellől.

- Nem tréfál?

- Bár tréfálnék, mondta az ismeretlen, de, fájdalom, én voltam az a szerencsétlen...

- Derék ember, folytatta a kapitány, üljön le. Ön fáradtnak és kimerültnek látszik...

Hálásan nézte az idegent, szemében a meghatottság könyei csillogtak. Oly meglepő és álomszerü volt ez a váratlan jelentkezés! A kapitány önkéntelen a szivartárczájához nyult.

- Akar egy szivart? kérdezte az ismeretlentől.

És szemérmetesen tette hozzá:

- Csak trabukko - de ha akarja, különbet is hozathatok.

- Köszönöm, szólt a betörő szerényen, - de sohasem élek dohánynyal...

A kapitány helyet mutatott a vendégjének.

- Beszéljen el valamit, - beszéljen úgy, mintha egy bizalmas barátjával ülne szemben...

Az idegen hálásan nézett a kapitányra, majd szomoruan meghajolt.

- Mindent el fogok mondani, mert azt hiszem, explodálnék, ha a dolgot tovább is titokban tartanám... Oh, kapitány ur, ne gondolja, hogy a lelkiismeret kergetett az ön hivatalába. A lelkiismeret egy kihalóban levő állatfaj, - azóta sem találkoztam vele, hogy az elemi iskolából kikerültem. Egészen más az, ami idehozott, - a jogos és méltányos harag...

- Ki haragította meg?

- A társadalom, a világrend, az ostoba részvét, - de hadd mondom el sorjában a történteket. A megrabolt Koller földim, - együtt jártuk az iskolákat a gimnázium hatodik osztályáig. Azóta elágazott a sorsunk, ő meggazdagodott, megnősült, tekintélyes összeköttetésekre tett szert, én mint alázatos, szegény ördög keresem a mindennapi kenyeremet. Az iskolában Koller valaha velem csináltatta meg a görög és a mértani dolgozatát; a bankár büszke főhajtással köszöntött, ha némelykor a börze lépcsőházában összetalálkoztunk. Én, a szegény galopin, semmibb voltam az ő szemében, semhogy csak egyszer is szóba álljon velem. - Történt, hogy a feleségem ikrekkel ajándékozott meg egy hideg téli hajnalon, de a házban nem volt egy árva forint, mikor az ég bőkezü ajándéka megérkezett. Fölkerestem Kollert az irodájában, megkértem, hogy vállalja el a komaságot, de az egykori barátom lealázó dölyffel adott egy ötforintos bankót. Később, tavaly télen, már be sem bocsátott a bürójába. Tudni kell mindezt, hogy az én hirtelen elhatározásomat a tekintetes kapitány ur megértse. Deczember elején volt, hogy egy téli éjszakán a *Koller Leó*-czég irodája előtt elsétáltam. Csodálkozva láttam, hogy az üzlet vasredője félig fel van huzva az üvegajtó fölött, odabenn pedig vaksötétség borul a magányos irodára. A csöndes lipótvárosi utczán egy lélek sem járt, - s én bennem egyszerre megfogamzott az a rettenetes gondolat: hogy be kell törnöm az üvegajtót. Sohasem tettem semmi rosszat, de a felhuzott vasredő most kaczérkodva integetett felém: itt van a jó alkalom, maga a sors akarja, hogy az ikrek jövője biztosítva legyen. Az üvegajtó egy erős lökésre betörött. Érdeklik a részletek tekintetes kapitány ur? A vasredőt lehuztam belülről, s egy skatulya gyujtó mellett alaposan átkutattam az üzlet minden fiókját. Mert elfeledem mondani: minden fiók, minden ajtócska nyitva volt, sőt a Wertheim-szekrény erős vasajtaját is nyitva hagyta egy szórakozott kéz.

A rendőrkapitány megcsóválta a fejét.

- És mit talált a fiókban?

Az ismeretlen belenyult a nadrágzsebébe.

- Elhoztam mindent, - az utolsó papirszelet is itt van, amit az üzletből elraboltam...

A kapitány izgatottan ugrott föl a székéről:

- Mindent elhozott?

A vörös férfi szétbontotta az irásokat.

- Itt a tizenkét forint készpénz, itt a három vöröskereszt-sorsjegy, a két bazilika-sorsjegy és a két szétrongyolt Pállfy-sorsjegy...

- De hiszen kétszázezer forintról van szó...

Az idegen keserüen elnevette magát.

- Kétszázezer forint, - ojjé, köszönöm az ilyen kétszázezer forintot... Az ikrek életére esküszöm, tekintetes ur, hogy egy krajczár érték sem volt ezen kivül az irodában...

A kapitány szigoru arczot vágott:

- Térjen magába, s ne álljon meg a fele uton, szerencsétlen... Ha lelkiismeretét megkönnyítette a vallomással, - ne hallgasson el semmit a történtekből.

Az idegen ég felé emelte a kezét.

- Hát nem érti a tekintetes ur, - nem látja most sem az igazságot?... Koller szándékosan hagyta nyitva a vasredőt, csakhogy az üzletét minden áron kirabolják... Én voltam az ő legnagyobb jótevője, mert általam szerzett kétszázezer forintot... A hitelezői elfogadták a kétharmadnyi követelésüket és a ravasz Koller ma is csorbítatlanul élvezi a meg nem érdemelt tisztességet...

A kapitány bámulva szögezte rá a szemét, de a Koller ur iskolatársa most jókedvüen folytatta:

- Én volnék a legnagyobb jóltevője, ha a dolgot egyszerüen ennyiben hagynám... De nem hagyom ennyiben, nem, habár el is szakítanak az ikreimtől és a feleségemtől. Mikor az ujságokban a Koller jeremiádját olvastam, egyszerre a szivembe nyilallott az a rettentő gondolat, hogy én is az ő alávaló szerencséjét szolgáltam... Tizenkét forintnyi váltságdijért meneküljön ő meg kétszázezer forintnyi adósságtól?... Az epe két hónapig forrott bennem, de talán okosan magamba fojtom a felindulásomat, ha tegnap nem találkozom vele a Deák Ferencz utczában. Koller ur számozatlan bérkocsiban ült, s mikor önkéntelen megemeltem előtte a kalapomat, büszkén nézett a vastag szivarja füstjébe... Ez a dölyf fellázította a lelkemet, s egyszerre megérlelődött bennem a terv, hogy mindent napvilágra hozok. Tudom, hogy bolondot cselekszem, mert engem talán jobban megbüntetnek, mint őt, - de azt hiszem, elpusztultam volna bele, ha a titkot tovább is magamba fojtom. Inkább eltüröm a fegyházat, semhogy én is az ő szerencséjének kedvezzek.

A kapitány kissé kedvetlen pillantást vetett a tizenkét forint készpénzre és az elrongyolt sorsjegyekre... De utóbb hirtelen az eszébe ötlött az a gondolat, hogy igy még talán kedvezőbbek az esélyek... Koller elfogása, a ravasz szédelgés kiderítése, a kibontott szálak megujuló szenzációi... Barátságosan nézett tehát a vörös ismeretlenre és igy szólt hozzá kedveskedve:

- Jól van, barátocskám, jól van, - most szépen itt fog maradni minálunk...

A két Tamás.

I. A szkeptikus Tamás.

Az első történetem olyanformán végződik, mintha a modern és furfangosabb elbeszélők irták volna. Tamás Emil, egy negyvenéves budapesti ügyvéd, tárgyalásra utazott a balassa-gyarmati törvényszékhez. Utibundája, ezüsttel kivert táskája, már odalenn volt a fiakerben, a szobaleány a kocsissal beszélgetett, de az ügyvéd nehéz lépései még mindig nem hallatszottak a lépcsőház felől. Tamás négyszer vagy ötször is megcsókolta fiatal felesége kezét, a ki türelmetlenül unszolta:

- Menj már! Meglátod, le fogsz késni a vasutról!

Tamás összehuzta a szemöldökeit.

- Miért várod ilyen idegesen, hogy künn legyek a házból?

- Bolond vagy fiam és az maradsz! szólt az asszony boszankodva.

Tamás vállára akasztotta a szivaros táskát, zsebébe dugta a cognacos üveget s miközben a feleségének hatodszor is kezet csókolt, zordonul mondta:

- Abban a perczben meghalnál, a mikor megtudnám, hogy megcsalsz!

Az asszony szeliden fordította rá tiszta, világos szemeit.

- És azt hiszed, törődném a fenyegetéseddel, ha meg akarnálak csalni?

Föltürte az ura gallérját és egy okos asszony higgadtságával folytatta:

- Nagy gyerek vagy!...

Tamás lesietett a lépcsőn s bizalmasan szólt a kocsi mellett várakozó szobaleánynak:

- Csak vigyázzon Mari a nagyságos asszonyra!

Mig a kocsi a nyugati pályaudvar felé elkanyarodott, Tamás szive baljóslatulag dobogott. Ugy érezte, hogy ez az utazás végzetes lesz reá, s családi boldogságának mindörökre vége szakad. Nem bizott az asszonyban, világosan érezte, hogy szarvai vannak. Eszébe jutott minden válópör, az asszonyok minden furfangja, a mikor férjük távol van a háztól...

A pályaudvarban szórakozottan vett egy csomó szivart s valami olvasni való franczia regényt. A könyvet tulajdonképp csak a kupéban nézte meg egészen jól, s akkor látta, hogy a Dumas Clemençeau-ja akadt a kezébe. Eleintén a telegráfpóznákon olvasgatta ki babonásan, hogy a felesége elment-e már a randevura, majd az a bolondos ideája támadt, hogy egy főhadnagyhoz, a ki vele utazott, kérdést intéz valami közönyös dologban. Ha a válasz az *abc* első felének egy betüjével kezdődik, úgy a felesége hűséges hozzá, ellenben rutul meg van csalva, ha ez az első betü az *abc* második csoportjából való.

- Bocsánat, szólt, nem méltóztatik tudni, hogy a vonat mikor ér Váczra?

- Sajnálom, most járok itt első izben...

Tamás szomoruan dörmögte:

- Sajnálom, tehát *s* az első betü. Meg vagyok csalva, világosan érzem, hogy szarvaim vannak.

Kezébe vette a könyvét és olvasni kezdett. Ugy érezte, hogy az ég felé áll minden hajaszála, mikor az Iza borzalmas furfangjain végighatolt. A szegény, geniális Clemençeau, aki mitsem látott az első időben, a kétségbeesett anya, aki előtt oly tisztán állt az egész, nyomorult csalás, a taktikus levél, a koszorujelenet a temetőben... Az ügyvéd kétségbeesve sóhajtott föl:

- Nincs egyetlen jó asszony... A melyik szép, mind lóvá teszi a férjét.

Most már szinte bizonyosra vette, hogy a feleségét egyetlen órával az ő távozása után okvetlen meglátogatta valamelyik jourbeli ismerőse; talán egy kalandkereső gróf, talán egy csinosabb kolléga, aki az asszonynyal együtt kaczag a vakságán. Este bizonyosan thea mellett ülnek az ebédlőben, később az asszony, halványkék selyem pongyolájában, fáradtan dől végig a kanapén, s az udvarló a lábaihoz telepedik... Talán megcsókolja a kezét, talán fölhevülve öleli át, s az asszony halvány arcza is lángba borul...

Tamás végigsimitotta a homlokát.

- Nem birom ki, nem utazhatom tovább... Meg kell tudnom, mi történik odahaza?

Esztergomban leszállt a gyorsvonatról s negyed-félóráig föl-alá járt a perronon, mig a szembejövő személyvonat megérkezett. Körülbelül akkora utat tett meg kilométerekben, mint Székesfehérvártól Budapest.

A főváros felé robogó vonat egy homályos kupéjában hátradőlve, igy szólt magában az uj Kreutzer-szonáta hőse:

- Meg fogom ölni mind a kettőt!...

Éjfélután egy órakor ért Budapestre. Alig tudott fiakkert keríteni, a pályaudvar előtt nehány álmos kocsis bóbiskolt a bakon. A váczi-ut chantantjai előtt énekelt valami kompánia s a rendőr keményen rendreutasította őket. A bazilika magas tornya úgy tünt föl előtte a homályban, mint egy komor vár, ahova a nagy bűnösöket szállítják.

Több mint öt perczig kellett várakoznia a nagy erzsébet-téri bérház előtt, mig a házmester a kaput kinyitotta. Tamás igy szólott magában:

- Ez a gazember bűntárs, az kétségtelen...

Végre följutott az emeletre. A lépcsőház szárnyas ajtaja mellett sokáig nyomta a csengőt, de a reteszt nem tolták félre. Egy izben úgy tetszett neki, hogy valaki idegesen jár odabenn, később világosságot látott a réznyilás czifraságai közt. Végre lépések hallatszottak s a szobaleány aggodalmasan kérdezte:

- Ki van odakünn?

- Én vagyok! kiáltott Tamás, nyissa ki rögtön...

Mari kinyitotta az ajtót és igy szólt, a novellai szobaleányok ősi hagyománya értelmében:

- Jézusom, a nagyságos ur...

Tamás félre tolta az utból és befordult az ebédlőbe. Gyertyát gyujtott s legelőbb is egy bot és egy kalap tünt a szemébe, mely ott feküdt az asztalon.

A kis szalon egyik székén egy sztanniolba burkolt fehér szegfü hevert.

Tamás dohogó szivvel nyitott be a hálószobába, a hol, ha a dolog a Bulyovszky Gyula vagy a Rózsaági Antal novellájában történik, most ijedten huzódott volna meg a szerető, s a feleség elszántan sikoltotta volna:

- Ölj meg, én vagyok a hibás...

De a modern és furfangos novellisták, miután kellő módon előkészítették az olvasóikat arra, hogy az idegen urat ott találják az asszony közelében, éppen azzal érik el a legnagyobb hatást, hogy a szeretőnek se hire, se hamva... A mai hősöknek is baljóslatulag dobog a szivük, de éppen abban különböznek a régiektől, hogy a sejtelmeik abszolute nem valósulnak meg. Ma a meglepetések dominálnak...

Az asszony nyugodtan aludt, de Tamást nem lehetett félrevezetni.

- Mennyire tetteti magát a kigyó!...

Hevesen tette a kezét a felesége vállára:

- Ébredj föl, vége a játéknak...

Az asszony csöndesen nyitotta föl a szemét, tiszta, világoskék nézése melegen tapadt az ura izgatott arczára. Egy higgadt férfit ez az egyetlen pillantás is meggyőzött volna arról, hogy nincs mitől tartania, de Tamás még mindig Clemençeau-t és a szép Izát látta maga előtt.

- Hol van az a nyomorult?...

- Kicsoda?

- A kit elbujtattál!...

Végigjárt valamennyi szobát, fölkutatta a szekrényeket, megfordult a spájzban, de a szeretőnek nem volt nyoma... Mari, mikor a nagyságos ur a konyhai ládát is fölnyitotta, rémülten szólott:

- Micsodát tetszik keresni?

Tamás megkapta a szobaleány kezét.

- Ki volt itt az asszonynál?

A szobaleány csaknem sirva fakadt.

- Ugyan, milyeneket gondol a nagyságos ur!...

- Hát kinek a botja és kalapja ez?

Maga után vonszolta Marit az ebédlőbe, de a leány itt keserves sirásra fakadt.

- Hát nem látja a nagyságos ur, hogy a saját botja és kalapja maradt itt?...

Csakugyan megismerte mind a kettőt. De most eszébe jutott a fehér szegfü és lihegve hozta ki a virágot Mari elé.

- Hát ez?

- Hiszen a nagyságos ur tulajdon gérokkjából való...

Egyszerre eszébe jutott, hogy tegnap csakugyan volt egy virág a gomblyukában. Igy szólott tehát Marihoz:

- Jól van, feküdjék le...

Csöndesen nyitott be a hálószobába, a hol az asszony mélyen rejtette szép, fürtös fejét a vánkosok közé és tompán, visszafojtottan sirt. Tamás restelkedve csitította:

- Nono, ne haragudj hát... Czicza, ne sirj, hiszen tudhatod, hogy szerelemből féltelek... Egyébként az egésznek ez a frivol Dumas az oka!

Eloltotta a gyertyát és lefeküdt. Szégyellte magát és dühös volt a skandalum miatt. Mig az asszony keservesen zokogott, Tamás, aki jól ismerte önmagát, igy szólt magában, a lelke mélyén:

- Mára nyugodt vagyok, de holnap megint hinni fogom, hogy megcsal... És voltaképpen mit is ér, hogy nem csal meg, ha én mégis érzem a szarvaimat...

II. A nyugodt Tamás.

A másik Tamás talán üke volt az elsőnek, talán nem is volt Tamás, de annyit biztosan állíthatok róla, hogy gazdag nemes ur volt a XVIII. század elején, s egy szép uriházban lakott a Vág mentén, a hol akkoriban sűrüen fordultak meg a hadviselő csapatok, s trombitától, kardok csattogásától visszhangoztak a felsővidéki hegylánczolatok.

Tegyük föl, hogy csakugyan Tamás volt a második hősöm, s hogy tőle származott le az előbbi szkeptikus unoka... Annyi bizonyos, hogy a nemes ur nem igen érdeklődött a hadviselés és a politika hullámverései iránt, hanem reggeltől napestig kisded laboratoriumában kergette a prima matériát, a föld szellemét s a Gualdus csodálatos italát, melylyel aranyat lehetett csinálni mindenféle közönséges elementumból. Mint nagy kollegáját, a prágai Rudolf császárt, őt is hidegen hagyta minden egyéb, a minek nem vala köze az alkimia rejtelmes tudományához.

A XVIII. századbeli Tamás felesége nem volt kevésbbé csinos, mint a XIX. századbeli unokájáé, de az üknek a szerelem gyakorlására is megvoltak a maga fixirozott órái... Ő lelke mélyéből kedvelte a bájos Jaznig Hedviget, aki egy gazdag varsói kalmár leánya volt, de napközben nem ért rá arra, hogy a szép asszonyt édes szavakkal, virágénekekkel mulattassa. Domonkos mester, a szakács, izes főztjét elköltvén, sietve vonult vissza laboratoriumába, ahol kisérteties lángok lobogtanak a görbenyaku lombikok alatt, s fekete, vörösszemü kandurok voltak pingálva a régi alkimista könyvek czimlapjára.

A szép Jaznig Hedvig igy szólt néha a komornájának:

- Nézz ki, édes, nem látsz-é porfelleget az ut mentén?... Meghalok unalmamban, ha nem jön vendég alkonyatig!

A komorna nemsokára visszatért, s szemei mosolygának a jó hirtől:

- Nyitra felől porzik az országut... Ozsonnára bizton lesz vendég a kastélyban.

Még nem adták föl az ozsonnát, mikor a kapun befordult a czifra batár... A kurucz hadak generálisa érkezett egy-két napos pihenőre, valami hatalmas comes, aki egyenesen a fejedelemtől jött, mielőtt az ütközetet megkezdené... Mi történt, mi nem, hogyan tudjam én, de azt kiderítik a régi krónikák, hogy a szép Jaznig Hedvig szemeiből sűrün omlottak a könyek, mikor a nyugat felé tekintő vár ablakán utána nézett...

A Gualdus italát nem találta meg a jó Tamás, a lángok kisértetiesen lobogtak tovább a lombikok alatt, mikor a szép asszony megint beszólította a komornáját.

- Nézz ki, édes, nem látsz-e porfelleget az ut mentén?... Meghalok unalmamban, ha nem jő vendég alkonyatig.

Mosolyogtak a komorna szemei, mikor egy kis vártatva visszatért.

- Trencsén felől porzik az országut... Ne busulj, kegyes asszonyom, lesz vendég ozsonnáig...

Még nem adták föl az ozsonát, mikor a kapun befordult egy büszke lovas... A császári hadak generálisa volt, aki most indult az ütközetbe... Mi történt, mi nem, hogyan tudjam én, de annyi bizonyos, hogy a szép asszony megint sirva nézett a vitéz után, a kelet felé tekintő vár-ablakon...

Igy folytanak a dolgok, szomorusággal és vigsággal vegyest. Hol a császári vezér pihent meg itt, hol a fejedelmi hadak generálisa. Mindegyik nehéz szivvel ment tova, vagy talán egészen sziv nélkül, mert hogy tudhassam én, vajjon elvitte-e a szivét?

Nem tudom én, nem is kutatom ezt. De azt már a saját szememmel olvastam, hogy egy éjjelen megkopogtatták a komorna ablakát s egy erős hang igy szólott a leánynak:

- Nyissad ki a kis ajtót, én vagyok, Friderikus... Az asszonyod vár reám a filagóriában...

A szerelmes szavakat nem hallotta más, mint a fülemülék, de a komorna ablakát ujra megkopogtatták egy kis vártatra.

- Nyissad ki a kis ajtót, én vagyok, György báró... Sürgős beszélni valóm van az asszonyoddal...

Titok az, mint találkozott a két vitéz. De mig a férj békén aludt ágyasházában, a kertben csattogtak a kardok s az asszony sikoltozva menekült... Fehér, uszályos ruhája végigsöpörte a szunnyadó virágokat...

A komorna másnap megtörten roskadt le az ura elé, aki a maga kis boszorkánykonyhájában békén forralta az üstöket.

- Ölj meg, uram, de nem viselem el tovább a szivemen... Bünös vagyok magam is, mert kegyes asszonyomhoz én bocsátottam be a szerelmes lovagokat...

Tamás csodálkozva nézett rá.

- Miket beszélsz, jó leány?... Az én hitestársam megcsalna engem?...

Fölállította a horoskópot, olvasott a csillagokból, de mindegyik világosan azt mutatta, hogy az asszony hűséges hozzá. Délebédkor, a tehénhus és az ejtel vörös bor közt, meg is kérdezte a feleségét:

- Meg tudnál-e csalni engem?

Az asszony elpirulva és szemérmesen válaszolt:

- Akkor inkább meghalnék, szerelmes uram!

Tamás megivott egy ejtel jó bort és ő szivében nagy nyugalmat érezett. Ebéd után megcsókolta a feleségét és ujonnan fölgyujtotta a kék lángokat. És kereste, kereste a föld szellemét, az aranykészítés rejtelmes italát, melyről a régen nyugvó bölcs alkimisták mesélnek, az ő pókhálós műveikben.

III. A probléma.

Melyik volt inkább sajnálni való a két Tamás közül? Az-e, a kit nem csalt meg a felesége, de aki folyton rettegett a szarvaktól, vagy a másik, aki nyugodt és gyanutlan vala, holott másokat szeretett az asszonya?

A nagyapa.

Takácsék tavaly mentek le először az öregekhez, hogy ott töltsék a nyári szabadságukat. Takácsot, aki házassága első éveiben előkelő külföldi fürdőkbe vitte fiatal feleségét, tavaly különös lelki furdalások gyötörték amiatt, hogy az apja sajó-szent-jánosi falusi házát oly sokáig elkerülte. Egy juniusi hajnalon tehát bezárta a budapesti lakást, s gyerekestül, dadástul, szobaleányostul kihajtatott a keleti pályaudvarba.

Az öreg Takács a sajó-szent-jánosi vasuti őrháznál várta a budapesti vendégeit. Takács hangos kiáltással borult az édes apa kebelére, a fiatal asszony pedig mosolyogva tartotta eléje magas, fehér homlokát. Mikor az illedelmes gyermekek később tisztességtudóan kezet csókoltak, a vén lókupecz félénken menekült előlük a kijárás felé, amelyen tul négy ficzánkoló paripa toporzékolt türelmetlenül a kocsik előtt.

Az öreg Takács különös karakter volt, - a fiával szemben is féltékenyen megőrizte parasztos, hajlíthatatlan büszkeségét. Sándor, tanulmányainak tizenöt esztendeje alatt, nem került sokkal kevesebbjébe, mint a falusi jószága, s a Sajó-Szent-János és Budapest közt fennálló postai kapcsolat majdnem kizárólag az öreg Takács pénzesleveleinek szentelte a hivatalos óráit. A jánosi kupecz, aki egész életében nem foglalkozott mással, mint lovakkal, bensőleg fölöttébb büszke volt arra, hogy doktor és igazi uri ember kerül ki az ő sűrü parasztvéréből. A feleségét harmincz éven át pórázon tartotta, de a fiától nem igen vont meg olyan summákat sem, a melyekért máskülönben az egész vármegyével hajba kapott volna. Mikor Sándor első izben látogatott haza mint diplomás orvos, a vén Takács szótalan gyönyörüséggel nézte a városházi lámpa mellől, ahol a szenzálokkal kaszinózni szokott. De a hiusága jelentékenyen megcsökkent, mikor Sándor egy táblai biró lányát vezette Budapesten az oltár elé...

Nem lenne könnyü dolog kitalálni, miért szomorította meg az öreg parasztot az előkelő házasság, de bizonyos, hogy a Sándor apja félt és huzódozott a menyétől. Ugy látszik, nagyon is finomnak tartotta ezt a csipkeruhás jövevényt, s mord arczczal sántikált el a kályha mögé, mikor a fiatal leány az eljegyzésen kezet csókolt neki. Talán a nádaslakó pákász idegenkedése volt ez a jól öltözött emberektől...

Sándor és a felesége az első kocsiba kapaszkodtak föl, László és Ella pedig trécselve kuporodtak össze a nagyapjuk mellett a magas kucsir-kocsi szalmapárnáján. A vén kupecz sanda hidegséggel nézte a két ficzkándozó apróságot.

- Le fog esni az urfi, mondta a nyolczesztendős kölyöknek.

Megvetéssel nézte végig a gyerek tiszta, fehér ruháját, a csipkés kis nadrágot, melyből kilátszott a gyerek rózsaszinü térde, az urias, aranyszegélyes matrózgallért. Ez lenne az ő vére, ez a nyápicz, finomkodó kis öreg? A vén lókupecz elméjében most hirtelen megjelent a zömök, négyesztendős Sándor, aki mindennap szakadt nadrággal, kék szedertől maszatosan tért meg a nádfödeles szülői házba...

Nagyszerü ebéd várta a budapesti vendégeket, a vén Takácsné két főzőasszonnyal dolgozott hajnal óta a konyhában. A Sándor anyja bezzeg nem várta olyan kedvetlenül a menyét meg az unokáit, s két hét óta sorra szomszédolta az összes ismerőseit, hogy a drága, szép pesti asszonykáról beszéljen nekik. Nevetett is, sirt is délfelé, mikor a csipkés kis herczegeket a kék festőruhájához szoríthatta...

Ebéd után lefeküdtek a vendégek a hüvös nappali szobában, az öreg Takács pedig kezébe fogta a kampós botját, hogy a rozsvetésekre kiballagjon. Laczi, aki nem szokta meg a délutáni alvást, belecsimpaszkodott az öregapja térdébe:

- Vigyen el a mezőre, mondta neki könyörögve.

Az öreg Takács kelletlenül böködte botjával a szoba padlóját.

- Az urfinak megártana a meleg, mert az urfi nem szokta meg a mi időjárásunkat... A nap ugy tüz le ilyenkor, hogy keresztül furja a kis szalmakalapját... Jobb lesz, ha szépen lefekszik az urfi a hideg, árnyékos szobában...

Sándor, aki már ledőlt a kanapéra, felütötte a fejét a vánkosok közül.

- De édes apám, csak nem szólítja urfinak az unokáját?... Tegezze és hivja a nevén, mint engem, amikor még idehaza betyárkodtam...

Laczi konzekvens legény volt és ha egyszer megbarátkozott egy gondolattal, nem igen találkozott olyan ember, aki könnyü szerrel eltéríthette volna tőle. Laczi most a fejébe vette, hogy a mezőre megy és a nagyapja végre is keserves arczczal kapitulált...

Kegyetlen forróság volt, de a falu portengerén keresztül gázolva, kiértek a hullámzó vetések közé, melyeket messziről egy sötét erdőfolt zárt be a sajó-lippai határban. Az öreg szemére huzta a pörge kalapját és csak a kalap alól nézte a fehérruhás gyereket, aki vidáman trécselt. A vetések közt kigyózó ösvényen egy zöldkalapos vadász tünt föl, fejkendős parasztasszonyok jöttek szembe velük, néhol már arattak, takaritottak a végtelenbe vesző zöld abroszon...

Messziről idelátszott egy rozzant csür, mely otrombán feketéllett a rozsvetések között. A vén Takács odamutatott az ujjával:

- Látja az urfi, az a szegény nagyapja szántóföldje...

A gyerek hunczutkodva elnevette magát:

- Nem igaz, mert tudom, hogy a nagyapa igen gazdag... Annyi lova, ökre, szántóföldje van, mint a királynak...

- Ejnye beste kölyke, hogy mersz engem meghazudtolni?

- Apa mondta és apa nem hazudik...

A kis betyár oly szemtelen fenhéjázással mondta ezt, hogy az öreg lókupecz gyönyörködve felejtette rajta a szemét.

- Mindig ilyen bátran beszélsz? kérdezte tőle most már tegeződve.

- Arra teremtette az istenke a számat, hogy beszéljek vele...

A nagyapó egy baraczkot nyomott az unokája fejebubjára és most már kézen fogva vezette tovább a gyalogösvényen, melynek két oldalán sötétzöld oczeánja hullámzott a különféle vetéseknek. Nemsokára odaértek a Márton düllőjére, ahol a vén Takács napszámosai dolgoztak, azaz hogy dolgoztak volna, ha a rekkenő ebédutáni forróság el nem nyomja őket a rozzant deszkaalkotmány árnyékában. A lókupecz dühösen bökte meg botjával az egyik pihenő parasztot.

- Hej, szedte-vette mihaszna naplopói! kiáltotta, két óra is elmult és ti még mindig itt alusszátok át az uristen szép napját?... Talpra iziben, ha jót akartok, mert még a dédunokátok is arról koldul, ha megharagszom...

A béresek ijedten ugráltak föl a puha szénáról, a nyolczesztendős kis pesti öreg pedig nagyszerüen mulatott a jeleneten... Mikor a parasztok kitakarodtak a pajtából, ő is utánuk szaladt az ajtófélfáig.

- Szedte-vette mihaszna naplopói, talpra iziben, ha jót akartok... Még a dédunokátok is arról koldul, ha megharagszom...

A vén Takácsnak elállt a szeme-szája.

- Hallod-e, de jól megtanultad egyszeri hallásra... Tudtál már ezelőtt is káromkodni?

- Nem tudtam én, mert odahaza illedelmesen kell beszélnünk... De ugy-e édes, jó nagyapuka, megtanit, ha jól viselem magamat?...

- Meg akarod tanulni a káromkodást? mondta a lókupecz csillogó szemmel.

- Meg aranyos nagyapuskám...

Az öreg a földhöz vágta a zsiros, pörge kalapját.

- Nagyszerü kölyök vagy... és a paraszt Takácsok vére folyik benned... Gyere csak ide, ülj le mellém a szénára...

Félénken körülnézett, hogy nem hallja-e valaki, aztán ölébe ültette a gyereket.

- Mondd hát szépen utánam: »Azt a füzfán fütyülő rézangyalát!«

- Azt a füzfán fütyülő rézangyalát! - mondta a csöppnyi legény szemtelenül.

- Most meg így: »Suridum-buridum rontom-bontom...« De keményen mondd, ahogy én...

- Suridum-buridum, rontom-bontom!...

- Meg ezt: »A kakas csipje meg!«

- A kakas csipje meg!

A lókupecz könyes szemmel ölelte meg a káromkodó, kipirult gyereket:

- Engem ugyse, több a véred, mint az édes apádnak... Te vagy az én igazi ivadékom, te cserfes, pattogó mókus... Gyere no, csókold meg hamar a vén nagyapád seprőbajuszát...

A gyerek hizelkedve borult a vén ember piros nyakába:

- Drága nagyapuskám, ugy-e máskor is tanitsz majd káromkodni?

- Tanitlak, de el ne árulj az édes anyádnak!... Majd igy kettecskén káromkodunk itt ebéd-utánonkint...

- Nem árullak el nagyapukám, mert akkor te sem kapnál ebédet...

- Gyere hát, veszek neked mézeskalácsot...

Elvitte az unokáját a templom elé, hol a városi mézeskalácsos nagyszerü huszárokat, sziveket és kardokat árult. Laczi három fölfegyverzett huszárt kardostul megevett hazáig s még mindig oly tekintélyes számu alattvalója maradt, hogy bátran hadat üzenhetett volna velük a burkusoknak és a muszkáknak...

*

Mikor alkonytájt a nagy eperfa alatt vacsorához ültek, Laczi váratlanul igy szólott:

- Miért nincs viz az asztalon, azt a füzfán fütyülő rézangyalát?...

- Mit mondtál? kérdezte az édes anyja ijedten.

- Csipje meg a kakas a szobaleányt, miért nem tesz ivóvizet az asztalra?...

Félelmes csönd állt be, az öreg Takácsné csudálkozva nézte a gyereket, a nagyapa pedig ijedten köhögni kezdett...

- Ki tanitott erre a beszédre? - kérdezte a Laczi anyja megbotránkozva.

Laczi egy biztató pillantást vetett a nagyapjára, majd hősiesen igy szólt:

- Ezt már Pesten tudtam, anyuskám, már akkor tudtam, mikor a vizsgát letettem az iskolában...

- Nem mondasz igazat, mert Budapesten sohasem hallottam tőled ilyesmit... Ha szépen el nem árulod, hogy kitől hallottad, nem kapsz egy falatot vacsorára...

A vén Takács zavartan sütötte le a szemét, de Laczi hajlithatatlanul ismételte:

- Már Pesten tudtam anyuskám... igazán már Pesten is tudtam...

- Jó, tehát nem fogsz vacsorát kapni... Egy-kettő, odaállasz a sarokba...

- De édes lelkem, csak nem fog az a szegény gyerek éhen lefeküdni? szólott a nagymama részvéttel.

- Éhen fog lefeküdni, mert ma nem érdemelte meg a vacsorát...

Laczit odaállitották a sarokba, Ella pedig, mikor a szegény testvérjére nézett, könyezve ette a jó tejfölös csirkét és a pompás gyümölcsöket. És Laczi komoran, de egy martir hidegségével koplalta végig a vacsoraidőt az emeletes tyukketrecznek támaszkodva...

Tiz óra felé, mikor az egész ház elcsöndesült, egy óvatos alak surrant be titokzatosan a gyerekszobába. A vén Takács volt, a lókupecz, aki hideg sültet és gyümölcsöt csempészett az unokája ágyába. Laczi szepegve kérdezte:

- Te vagy nagyapa?

- Én vagyok... Itt van egy pár jó falat, edd csak meg gyorsan...

A kiéhezett Laczi mohón nekiesett a sültnek és tele szájjal szólott az ágyán üldögélő öreg emberhez:

- Látod, hogy nem árultalak el! De holnap délután aztán megint káromkodni fogunk ám a pajtában...

- Fogunk ám, kurjantott az öreg vidáman, még pedig déltől-estig!

Összenéztek a holdvilágban, mint két jó czimbora, aki teljesen érti egymást. A vén Takács később összeszedte a csontokat és megcsókolta az álmosodó gyereket.

- Most már aludj öreg, majd holnap folytatjuk, ahol elhagytuk...